

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Zeynep ÇİMEN

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE
(İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Zeynep ÇİMEN

Öğrenci No
2220060001

ORCID ID
0009-0007-4474-3534

Danışman
Prof. Dr. Mahmut KAPLAN

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye (İnceleme-Metin-Sözlük)**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 16.09.2025

Zeynep ÇİMEN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

16/09/2025

Enstitümüz *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı *Türk Dili ve Edebiyatı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2220060001** numaralı **Zeynep ÇİMEN**'in "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye (İnceleme-Metin-Sözlük)*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 27/05/2025 tarih ve 2025/23 sayılı toplantısında seçilen ve On-line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ma*** KA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Al*** ŞE***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Er*** AY***
(Milli Savunma Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Zeynep ÇİMEN
Danışmanı : Prof. Dr. Mahmut KAPLAN
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Türk Dili ve Edebiyatı
Anahtar Kelimeler : Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, Ahmet Rasim, Osmanlı
Türkçesi

ÖZ

CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE (İNCELEME-METİN-SÖZLÜK)

Bu çalışmanın amacı Ahmet Rasim'in eseri olan Osmanlı Türkçesiyle yazılmış Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye metnini günümüz Türkçesine çevirip okuyucuya daha anlaşılır bir şekilde sunmaktır. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye'de şair Şinasi'nin döneminden eserin yazıldığı döneme kadar olan şairlerin şiirlerinden alıntı yapılarak oluşturulmuş bir eserdir. Bu da eserin 6. sayfasında “Şu kitâbcıkda muharrer olan cümel hemân Şinâsi merhumun devrinden i'tibaren yetişen üdebâmızın kelâmlarından 'ibâretdir.” cümlesiyle ifade edilmiştir.

Eserde, nasihat amacı taşıyan doğruluğu, dürüstlüğü, adaleti savunan ahlaki ve eğitici birçok şiir ve beyit bulunmaktadır. Her yaprağın sayfa numaraları verilerek günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye eserini yazan Ahmet Rasim hakkında bilgi verilmiştir. Alıntı yapılan her şiirin altında şairin ismi bulunmaktadır. İsmi geçen şairler tespit edilmiş hakkında kısa bilgi verilmiş biyografisi oluşturulmuştur. Buna ek olarak şairlerden alınan şiirlerin sayısı tabloyla gösterilmiş ve şiirlerin konu temaları belirlenmiş hangi konu hangi şairlerin şiirlerinden aldığı tespit edilmiştir. Daha anlaşılır olması açısından Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye'de geçen kelimelerin sözlüğü oluşturularak alfabetik sıraya göre sıralanmıştır.

Name and Surname : Zeynep ÇİMEN
Supervisor : Prof. Dr. Mahmut KAPLAN
Degree and Date : Master's (Thesis), 2025
Major : Turkish Language and Literature
Keywords : Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, Ahmet Rasim, Ottoman
Turkish

ABSTRACT

CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE (STUDY-TEXT-DICTIONARY)

The purpose of this study is to translate Ahmet Rasim's work, Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, written in Ottoman Turkish, into modern Turkish and present it to the reader in a more understandable form. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye is a work composed of quotations from the poems of poets from the time of the poet Şinasi to the time of the work itself. This is expressed on page 6 with the sentence, "The Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, which is written in this booklet, consists of the words of our scholars who grew up since the time of the late Şinasi."

The work contains many moral and educational poems and educational poems and couplets, advocating truthfulness, honesty, and justice, with an admonitory purpose. Each page has been translated into modern Turkish, with page numbers provided. Information about Ahmet Rasim, the author of Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, is provided. The poet's name is listed below each quoted poem. The poets mentioned have been identified, brief information has been provided, and their biographies have been compiled. In addition, the number of poems taken from these poets has been displayed in a table, and the poems' subject themes have been identified, identifying which topics and poets' poems were taken from. For clarity, a glossary of words used in the Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye has been compiled and listed in alphabetical order.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR	iv
SÖZLÜK.....	v
GİRİŞ	1

1. NASİHATNAME

1.1. Türk Edebiyatı'nda Nasihatname	2
---	---

2. AHMET RASİM VE EDEBİYATI

2.1. Ahmet Rasim'in Hayatı	7
2.2. Ahmet Rasim'in Edebi Kişiliği	8
2.3. Ahmet Rasim'in Gazeteciliği.....	9
2.4. Ahmet Rasim'in Eserleri	10

3. "CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE" DE GEÇEN KİŞİLER VE KISA BİYOGRAFİLERİ

3.1. Abdülhak Hamit Tarhan	12
3.2. Afak Dergisi	13
3.3. Ahmet Mithat Efendi	13
3.4. Alaeddin Sabit	14
3.5. Ebüzziya Mehmet Tevfik.....	14
3.6. Halil Edib Bey	15
3.7. Kenan Rifai.....	15
3.8. Keçecizade İzzet Molla	16
3.9. Mahmut Celaleddin Paşa	16
3.10. Mahmut Nedim Paşa	17
3.11. Manastırlı Mehmet Rifat.....	17
3.12. Mehmet Nadir	18
3.13. Mehmet Ziver	18
3.14. Muallim Naci	18
3.15. Musa Kazım Koniçeli	19
3.16. Mustafa Reşit Paşa.....	19

3.17. N.M.....	20
3.18. Namık Kemal.....	20
3.19. Recaizade Mahmut Ekrem.....	21
3.20. Sadullah Paşa	22
3.21. Said Bey (Lastik Said)	22
3.22. Salim Bey	23
3.23. Sami Paşazade Sezai	23
3.24. Sırri Paşa	23
3.25. Şemsettin Sami	24
3.26. Şinasi	24
3.27. Süleyman Paşa.....	25
3.28. Ziya Paşa.....	25
4. YAZAR VE KONU İSTATİSTİKLERİ	
5. ÇEVİRİYAZI	
5.1. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye'nin Transkripsiyon Alfabetiyle Çevirisi	32
6. ESERDE GEÇEN KELİMELEİN SÖZLÜĞÜ	
6.1. Sözlükte Kullanılan Kısaltmalar	69
6.2. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye Metninde Geçen Kelimelerin Sözlüğü..	70
SONUÇ	205
KAYNAKÇA	206

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Şair ve Yazardan Alıntı Sayıları	27
Tablo 2. Alıntıların Konulara Göre Tasnifi	28

KISALTMALAR

Ar.	: arapça
b.	: bağlaç
bi.	: birleşik isim
bs.	: birleşik sıfat
cü.	: cümle
e.	: eylem
ed.	: editör
edt.	: edat
Far.	: Farsça
s.	: sayfa
i.	: isim
isp.	: İspanyolca
it.	: isim tamlaması
itl.	: İtalyanca
O.	: Osmanlıca
ö.	: özel
R.	: Rumca
Y.	: Yunanca
z.	: zarf
zmr	: zamir

SÖZLÜK

Hiciv: Hiciv, hicviye ya da yergi, edebiyat ve sanatta, bir kişi, bir olay ya da durumun, iğneleyici sözlerle, alaylı ifadelerle eleştirildiği bir türdür.

Hitabet: Güzel ve etkili söz söyleme sanatı.

Merkezileştirme: Merkezileşme, bir düzenin tüm faaliyetlerinde özellikle de; planlamada, karar almada, strateji ve politika çerçevesinin saptanmasında yetkilerin belirli bir yer ve bir grupta toplanmasıdır.

Metafizik: Gerçekliğin temel yapısını inceleyen felsefe dalıdır.

Otoriter: Bireysel özgürlüğe karşı otoriteye tam itaati veya boyun eğmeyi savunan.

Öğüt: Bir kimseye doğru, uygun bir yol göstermek, özellikle kötü davranışlardan sakındırmak için, şu ya da bu şeyi yapması ya da yapmaması konusunda söylenen söz.

GİRİŞ

Cümel-i Hikemiye-i Osmaniye divan edebiyatındaki nasihatname (pendname, öğütname) geleneğinin Modern Türk Edebiyatı'nda bir nevi devamıdır. Ahmet Rasim'in derlediği bu eserin çeviri yazısının yapılması nasihatname türünün Osmanlı son dönemlerinde de önemini koruduğuna bir delil olabilir. Eser geçmişin düşünce yapısını, öğüt değerlerini anlayabilme, doğruyu gösterme ve olumsuz konulardan ders çıkarabilme niteliği açısından anlamlıdır. Ahmet Rasim derlediği bu küçük kitapçıkta Türk Edebiyatı'nın tanınmış isimlerinin çeşitli konulardaki öğüt cümle ve beyitlerini almıştır.

Bu eserde Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat Efendi, Alaeddin Sabit, Ebüzziya Mehmet Tevfik, Halil Edib Bey, Keçecizâde İzzet Molla, Mahmut Celaledin Paşa, Mahmut Nedim Paşa, Manastırlı Mehmet Rıfat, Mehmet Nadir, Mehmet Ziver, Muallim Naci, Musa Kazım Koniçeli, Mustafa Reşit Paşa, Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem, Sadullah Paşa, Said Bey, Sami Paşazade Sezai, Sırrı Paşa, Şemsettin Sami, Şinasi, Ziya Paşa gibi önemli şahsiyetlerden, Afak dergisinden ve N.M. gibi kimliğini tespit edemediğimiz isimlerden alıntılar yapılmıştır. Eserde her yapılan alıntılarının altında şairin ismi yazılarak kimden alıntı yapıldığı belirtilmiştir. Bu şahsiyetlerin biyografileri araştırılarak bu çalışmaya eklenmiştir.

Beyitlerin ve alıntılarının konusu genellikle ahlak, edebiyat, eğitim, insanlık, dürüstlük, akıl, bilgi, toplum, vatan, milliyet, özgürlük, vicdan, tarih, emek, niyet, azim, sabır, adalet, hayat, doğa, inanç, umut, medeniyet, cahillik, ekonomi, devlet, anlayış, sarhoşluk, sanat, hoşgörü, yalan gibi konulara yer verilmiştir. Bu konular tablo haline getirilerek yazarların hangi konulardan alıntı yapıldığı gösterilmiştir.

1. NASİHATNAME

1.1. Türk Edebiyatı'nda Nasihatname

Nasihatnameler küçük manzumeler, mesnevi ve musammat gibi birçok türde yazılmış didaktik eserlerdir.¹ Nasihatname türü Feridüddin Attar'ın 'Pend-nâme' eseriyle ortaya çıkmış ve bu eser zamanla birçok şair tarafından tercüme edilmiştir.²

Nasihatname Arapça nasihat ve Farsça name kelimelerinin birleşmesinden oluşup kötülükten, iyi olmayan şeylerden uzak durmak, olumsuzluktan kaçmak anlamına gelmektedir.³

İnsanlara kılavuzluk etmek için kaleme alınan ve Farsça'da 'Pendname' olarak adlandırılan nasihatnameler öğütlerin toplanmasıyla oluşmuştur. Nasihatnameler ahlaki ve didaktik eserlerdir. Nasihatnamelerin zamana göre konularında farklılıklar meydana gelmiştir.⁴

Nasihatname iyi ve güzele yönlendirmek, doğru yola iletmek amacıyla yazılan ahlak temelli eserlerdir. Asıl amacı ahlak olan nasihatnameler toplumda yapılması gerekeni öğütleyen eserler olup kötü davranışlardan caydırma, uyarma, iyiliğe, adalete uyma ve yönlendirmeye yöneliktir. Bireye doğruya ulaşmada rehberlik ederken, ayetlerden, hadislerden, atasözlerinden ve büyüklerin vecizelerinden yararlanılmıştır. Nasihatname türünde, Divan Edebiyatı'ndan Cumhuriyet dönemi yıllarına kadar birçok türde eser verilmiştir. Ayrıca nasihatnameler zamanla farklılık göstererek sadece doğruluğa, iyiliğe, adalete yönlendirmeye kalmamış toplumsal değişikliklere göre zamanla konu farklılıkları olmuştur.⁵

Asıl amacı tavsiye etme, uyarma, yol gösterme olan nasihatnameler uyarma, telkinde bulunup öğüt verme niteliği taşımaktadır. Varlığını çok eski zamanlardan itibaren sürdürdüğü düşünülen nasihatname geleneği genellikle Doğu toplumunda

¹ İ. Pala, 'Nasihât-nâme' *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, cilt:1 İstanbul, 2008, s.362-363.

² M. Kaplan, 'Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâmeler', *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, cilt:11, 2002, s.1546.

³ B. Çınar, 'Mantukî'nin Nasihatnâme'si', *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı:35, Ekim 2014, s.86.

⁴ İ. Güler, 'Zâtî'nin Nasihatnâme Kasidesinin İncelenmesi', *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:2, sayı:3, Haziran 2022, s.96.

⁵ M. Kaplan, 'Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâmeler', *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, cilt:11, 2002 s.1545.

diğer yörelere kıyasla daha fazla gözlemlenmiştir. Arap edebiyatında nasihat çok fazla kullanılmış olsa da Türk edebiyatındaki gibi bir edebi tür olarak kaleme alınmamıştır. İslam öncesinde de İranlılar vermek istedikleri öğütleri kapılara, giysilere yazacak kadar nasihatte bulunup kılavuzluk etmeye çok fazla önem vermiştir. Ayrıca Türk edebiyatında ise atasözleri rehberlik etme, dürüstlüğe ve doğruluğa yönlendirip farkındalık oluşturma amacıyla yazıldığından nasihat olarak kabul edilmektedir.⁶

Ebeveynlerin çocuklarına nasihat etmeleri çok eskilere dayanmaktadır. Çocuklara edilen nasihatnameler İran edebiyatındaki çok eski kaynaklarda da görülmektedir. Türk edebiyatında da babanın oğluna amcanın yeğenine yaptığı nasihat eserlerine rastlanmaktadır. Bunun Türk edebiyatındaki ilk örneği Keykavus'un Kabûsnâme eseridir. Nasihatnamede ebeveynlerin çocuklarına verdikleri öğütler Türk edebiyatında kurmaca eserlerde de görülmekte annelerin kızlarının iffetini korumak amacıyla kızlarına öğüt verdiği, siyasetname şeklinde yazılan eserlerde ise babaların oğullarına nasihat ettiği görülmektedir.⁷ Ayrıca Sümer zamanında babanın oğluna toprağı ekip biçmesi ve eğitimin önemini açıklayan öğütler vermesi gibi yazılı kaynaklarda bulunmaktadır. Ayrıca kutsal kitaplardan alınan devlet yönetimiyle ilgili yazılarda bulunmaktadır.⁸

Oluşan sıkıntılarla veya olumsuzluklarla bir daha karşılaşmamak için yazılan, rehberlik etmeyi amaçlayan nasihatlere, aşıklar geleneğinde de rastlanmaktadır. Aşıklar geleneğindeki şairler de nasihat etmeyi amaçlayan şiirler yazarak doğruyu gösteren, rehberlik edici özellikte eserler vermiştir.⁹

Nasihatnameler zamanla değişiklik göstermiştir. Bu değişiklik görüş, anlayış, düşünce yapısı olarak çeşitlendirilebilir. Birçok farklı konulara yer verilmiştir. Yine nasihatnamelerde devlet yönetimindeki sorunları ele almıştır. Buna Nâbî'nin

⁶ M. Kürşat Atar, 'Nisârî'nin Manzum Nasihatnamesi', *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, cilt:10, sayı:1, Ocak 2024, s.31-32.

⁷ M. Öztürk, 'Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğula-Ebeveynenden Çocuğa-Nasihat Geleneği', *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:39, Aralık 2013, s.3.

⁸ S. N. Ayhan, 'Türk Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Öğütlerin İncelenmesi: Kuşaklar Arası Bir Bakış', *Türkiye Eğitim Dergisi*, cilt:7, sayı:1, Haziran 2022, s.231.

⁹ A. Karakaş, 'Âşık Dursun Yeşiloğlu'nun şiirlerinde nasihat (Öğütleme)', *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:25, Aralık 2021, s.522.

‘Hayriyye’si örnek verilebilir.¹⁰ Prof. Dr. Mahmut Kaplan’ın dediği gibi ‘Şairler, tecrübelerini, anlayış ve düşüncelerini çağdaşlarına, öğrencilerine, çocuklarına ya da gelecek kuşaklara aktarmak için bu tür eserleri yazmış; dinî, sosyal ve kültürel birikimlerini sorumluluk duygusu içinde ifa etmişlerdir. Bu tür eserlerde şairin yaşadığı dönemin, şehrin, toplumun değer yargılarını, toplumsal hayat biçimlerini görmemiz mümkündür.’¹¹

Dikkatle bakılırsa “Türk edebiyatında nasihatnâmeler hem nesirle hem nazım ve hem de nazım nesir karışık olarak üç tarzda kaleme alınmıştır.”¹² Nasihatnameler birçok konuda yazılmış olup daha çok dini hayatla ilgili konulara yer vermektedir. İbadetler, eğlenceler, insan ilişkileri, toplum hayatı gibi konulara değinilmiştir.¹³ Nasihat türü eserlerin İslamiyet’ten önce ve sonra birçok örnekleri bulunmaktadır. Nasihat özellikle dinle geleneğini sürdürmüştür. Sufiler ve dervişler aracılığıyla bu gelenek devam ettirilmiştir. Dini yaymak için bir araç olarak kullanılmıştır. Göktürk yazıtları da nasihatnameye örnek verilebilir. Bu yazıtlar da öğüt verme amacıyla yazılmıştır.¹⁴

Nasihatnameler yazılırken genellikle yazar kendi bilgi birikiminden yola çıkarak çeşitli hikayelerle okuyucuya ders verme amacı gütmüştür. Nasihatnameler özellikle toplumu iyileştirme, birlik beraberlik, doğruya yönelmeyi sağlamayı amaçlamıştır. Bu eserler sadece halkı doğruyu, iyiyi göstermek aynı zamanda aydın insanları uyarmak için de yazılmıştır.¹⁵

¹⁰ M. Kaplan, ‘Manzûm Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular’, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sayı:9, Aralık 2001, s.184.

¹¹ M. Kaplan, ‘Diyarbakırlı Emîrî ve Nasihat-Nâmesi’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt:5, sayı:22, 2012, s.72.

¹² M. Kaplan, ‘Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâmeler’, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, cilt:11, 2002, s.1546.

¹³ M. Kaplan, ‘Hikmet Şairi Yûsuf Nâbî’, *Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 2012, s.210.

¹⁴ A. Yılmaz, ‘Türk Edebiyatında Nasihat’, *Yüksek Lisans Tezi*, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 2008, s.5.

¹⁵ İ. Pala, ‘Nasihatnâme’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:32, İstanbul, 2006, s.409.

Bu eserler hem manevi hayatı hem sosyal hayatı şekillendirmeye yönelik yazılmış ve bu nedenle yapılması gereken doğru ve yanlış davranışlara dikkat çekilmiştir.¹⁶

Birçok şair ve yazar bu türde eser vermiştir. Bu eser birçok Türk şairi tarafından ele alınmış ve detaylı bir şekilde incelenmiştir. Nasihatnameler yazılırken kaynak olarak genellikle Attâr'ın Pendnameyi Keykâvus bin İskender'in oğlu için yazdığı 'Kabus-name', Sadî'nin 'Bostan' ve 'Gülistan' gibi eserler kullanılmış ve eserlerin yazımında kaynaklık etmiştir.¹⁷

Türk kültüründe ilk yazılı metin Orhun Abideleridir. Ve bu Abidelerde Bilge Kağan halka öğüt vermektedir. Türk kültüründe nasihat veren eserler İslamiyet öncesi ve sonrasında da görülmektedir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle bu metinler çoğalmıştır. Öğüt verici eserler tüm kültürlerde mevcuttur.¹⁸

Nasihatname çok eski zamanlara dayanmış, geniş kapsamlı olan bir edebi tür olarak kabul edilmiştir. Türk Edebiyatı'nda 11. yy. da Yusuf Has Hacib'in yazdığı mesnevi eser olan 'Kutadgu Bilig' ilk yazılan nasihatname olarak kabul edilmiştir. 13. yy. da Anadolu sahasında ikinci nasihatname olan ve Ahmet Fakih tarafından yazılan 'Çarh-nâme' eserinden sonra nasihatname türünün sayısının arttığı görülmektedir. 14. yy. da Hoca Mesud'un yazdığı çeviri eser olan 'Bostan' ve Ahmed-i Daî'nin 'Vasiyyet-i Nûşirevân-ı Âdil be-Pusereş' eseri, 16. yy. da Geyveli Güvâhî'nin 'Pendnâme' isimli nasihat eseri bu yüzyıllarda ön planda olan eserler olmuştur. 17. yy. da zamanla çoğalan nasihatnameler sadece ahlak ve dini yönden değil ayrıca devlet yönetimi ve siyaset konularını ele almışlardır. 18. yüzyıla gelindiğinde ise Nabi'nin edebiyatımızda en fazla bilinen nasihatname olan 'Hayriye' adlı mesnevisini yazdığını görüyoruz.¹⁹ 19. yy. da nasihatname türünün etkisi oldukça azalmakla birlikte aynı zamanda yazılan

¹⁶ F. Sevinç, 'Nasihat-Nâme Türünde Bir Eser: Kasîde-İ Şinâsi', *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:53, Haziran 2021, s.164.

¹⁷ Y. Ziya Sümbüllü, 'Türk-İslam Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış', *Türk İslam Dünyası Araştırmaları Dergisi*, cilt:2, sayı:2, Mart 2015, s.3.

¹⁸ A. Parlakkılıç Mucan, 'IV. Murad İçin Yazılmış Manzum Bir Nasihat-nâme: Kâdirî Hüseyin'in Miftâh-ı Cennet'i', *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:53, Aralık 2021, s.232.

¹⁹ M. Akın, 'Mustafa Safî Efendi'nin Nasihatnamesi'nde Ahlaki ve Dinî Değerler', *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı:12, Nisan 2024, s.4.

eserlerin sayısında azalma gözlemlenmiştir. 19. yy. da ise nasihat türünün son örnekleri yazılmış. Ahmed Sûzî'nin Pendnâme-i Sûzî ve Şerîfî'nin Pend-i Gülistân-ı Şerîf bu türün son örnekleri olarak kabul edilmektedir.²⁰

²⁰ E. Albayrak, 'Şeyh Eşref B. Ahmed'in Nasihatnâme'si ve İçindeki Lugazlar', *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Haziran 2025, s.192.

2. AHMET RASİM VE EDEBİYATI

Bu bölümde sırasıyla Ahmet Rasim'in hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ele alınacaktır.

2.1. Ahmet Rasim'in Hayatı

Ahmet Rasim 1864-1932 yılları arasında yaşamıştır. Milli Edebiyat anlayışında olan yazar Batı'dan gelen yeniliklere karşı çıkmış önemli bir yazardır. Yaşadığı süre boyunca yazarlık ve gazetecilik yapmıştır. Ahmet Rasim dilin sade olmasını savunmuş ve bu şekilde eserler vermiştir. Süslü anlatımı tercih etmemiştir. Böylece Türkçenin gelişmesine katkı sağlamıştır.²¹

Ahmet Rasim'in babası olan Bahaeddin Efendi Ahmet Rasim'in çocukluk yıllarında tayininden dolayı Tekirdağ'a yerleşmiştir. Bu nedenden dolayı çocukluk yıllarını annesiyle yaşayarak babasız bir şekilde yetişmiştir. Yazıya olan ilgisi çocukluk yıllarından gelmektedir ve zamanla kendini daha fazla geliştirmiştir. 1876 yılında Darüşşafaka'da eğitim hayatına başlamış 1883 yılında bu okuldan mezun olarak çalışma hayatına geçmiştir. Fakat memuriyet hayatına devam etmek istemeyen Ahmet Rasim daha sonra yazarlığa yönelerek geçimini bu yolla sağlamaya çalışmıştır. Eğitim yıllarında Fransız edebiyatından eserlerini okumuştur. Bunun sonucu olarak Batı edebiyatında çeviri yapmada kendini oldukça yetiştirmiştir.²²

Rasim, Osmanlı döneminin son zamanlarından ve Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar gazetecilik ve yazarlık yapmıştır. Ahmet Rasim toplumu bilinçlendirmeye odaklanmış bir önemli bir şahsiyet olup şiir, roman, fıkra, hikâye, anı gibi birden türden eserler vermiştir. Ahmet Rasim eserlerindeki konulara göre çeşitlilik göstererek kendi ismi de dahil olmak üzere birden fazla takma ad kullanmıştır. Kendi ismine benzeyen kullandığı takma isimleri 'A (Elif)', 'R', 'Ahmet Rasim', 'Rasim' şeklindedir. Mizahi olarak yazdığı şiirlerinde 'Aşkî-i Mülkî' ve 'Aşkî-i Melekî' takma adlarını,

²¹ H. Gülşen, 'Ahmet Rasim'in "Külliyât-ı Say ü Tahrir" Adlı Eserinde Halkçı ve Ansiklopedisi Tavrı', *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Ekim 2024, s.309.

²² Ş.Aktaş ve N. Özcan, 'Ahmed Râsim', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, cilt:2, İstanbul, 1989, s 117.

duygusal konulu eserlerinde ‘Leyla’, ‘Leyla Feride’ gibi isimler tercih etmiştir. Şehir Mektupları’nda ‘Baba’, ‘Yaver’, ‘Kebapçızade Nidâ’, ‘Şehir Mektupçusu’ ve ‘Şehir Mehtupçusu A.R.’ gibi takma adlar kullanmıştır. Edebi takma isim olarak ise ‘Yeni Nailî’, ‘Hızır-zâde Râci b. İbnü’l-Hızır Rüşdî’, ‘İbnü’l-Hızır Rüşdî’, ‘Nev-Cedîd’, ‘Sair-i Güzîde-eda Kebapçı-zâde Nidâ Bendeniz’ isimlerini seçmiştir.²³

Onun için yazı yazmanın amacı toplumun gelişmesini sağlamak ve halkı bilgilendirmektir. Gazete ve dergileri haber kaynağı yerine toplumu bilinçlendirme aracı olarak görmüştür.²⁴

2.2. Ahmet Rasim’in Edebi Kişiliği

Yazar, eserlerinde halkın anlayacağı bir şekilde sade bir dil kullanmıştır. Samimi ve doğal dili tercih etmiştir. Toplumla bağ kurmaya ve anlama düşüncesine sahip olan yazar eserlerinde halkın günlük kullandığı bir dili tercih ederek halka yakın olmaya yönelmiştir. Yazar eserlerinde deyimler ve argo kelimeler kullanarak doğallığını arttırmıştır. Mesela ‘Vapurda’ ve ‘Kavun’ yazılarını doğal ve içten bir anlatımla yazmıştır.²⁵

Ahmet Rasim’in yazı hayatı uzun yıllar sürmüştür. Yazar sadece edebi eserler yazmakla kalmamış aynı zamanda çeviriler de yapmıştır. İlk çevirileri eğitim yıllarındaki Fransızca metinlerden oluşmuştur. Öncelikle küçük metinlerle çeviri yapmaya başlamış, daha sonra uzun metinlere yönelmiştir. Bazı çevirileri kitap olarak basılmış bazıları ise gazete ve dergilerde kalmıştır. Birçok çeviri yapıp yazı hayatına bu sayede girmesine rağmen daha sonra Ahmet Rasim eserlerinde çevirilere çok fazla yer vermediği görülmektedir. Ahmet Rasim yazı hayatı boyunca Ahmet Mithat

²³ U. Nerkiz, ‘Ahmet Rasim’in Rumuz ve Müstear İsimleri’, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:7, Sayı:30, Temmuz 2023, s.338-353-354.

²⁴ N. Akı, ‘Ahmet Rasim’in Çevirileri Üzerine Bir Araştırma’, *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt:1971, sayı:2, Şubat 2024, s.16.

²⁵ H. Gülşen, ‘Ahmet Rasim’in “Külliyât-ı Say ü Tahrir” Adlı Eserinde Halkçı ve Ansiklopedist Tavır’, *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Ekim 2024, s.311.

etkisinde kaldığı görülmektedir.²⁶ Ahmet Rasim eserlerinde Farsça, Arapça ve Fransızca kelimeler de kullanmıştır.²⁷

Ahmet Rasim gençlik yıllarında şiire ilgi duymuş ve bazı şiirler kaleme almıştır. Şiirlerini yazarken genellikle eski tarz üslup kullanmıştır. Şarkı ve gazel gibi nazım biçimlerini tercih etmiştir. Yazdığı bu şiirleri 'Mektubat' adlı eserinde toplamış fakat bazı şiirleri yayımlanmamıştır. Klasik ve halk şiiri türünde birden fazla şiir denemeleri yapan Ahmet Rasim bazen şiirlerinde kullandığı birden fazla takma isim seçmiştir. Yazar bazı şiirlerinde mizaha yönelmiştir. Ahmet Rasim'in şarkıya da ilgisi vardır. Yazdığı bazı şiirleri bestelenmiştir.²⁸

2.3. Ahmet Rasim'in Gazeteciliği

1885-1889 yılları arasında gazete ve dergilerde Ahmet Rasim'in birçok şiirleri ve çevirileri yayımlanmıştır. Bu dönemde adından çok fazla söz ettirmiştir. Tercümân-ı Hakikat'ten ayrıldıktan sonra Ahmet Mithat onu basın hayatında fazlasıyla destekleyerek cesaretini arttırmıştır. Ahmet Mithat'ın verdiği cesaretle Ahmet Rasim gazeteciliğe yönelmiştir. Daha sonra Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi ile 'Boşboğaz' ve 'Güllâbî' isimli ve çoğunlukla mizah temalı gazeteyi çıkarmıştır. Rasim sadece gazete çıkarmakla kalmamış, ayrıca eğitim amaçlı ders kitapları da yazmıştır.²⁹

Ahmet Rasim'in gazetecilik hayatı ilk olarak Tercüman-ı Hakikat gazetesinde çalışmasıyla başlamıştır. Çok genç yaşlarda bu alana yönelen yazar geçimini bu şekilde sağlamıştır. Zamanla Serveti-i Fünun, Maarif, Resimli Gazete, Musavver Fen ve Edep, İrtika dergilerinde ve İkdâm, Tanin, Hak, Vakit, Cumhuriyet gazetelerinde yazıları yayımlanmıştır. Sadece edebi tür değil aynı zamanda günlük hayatı anlatan mensur eserler de yazmıştır. Birden fazla takma isim kullanan Ahmet Rasim bu alışkanlığını

²⁶ N. Akı, 'Ahmet Rasim'in Çevirileri Üzerine Bir Araştırma', *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt:1971, sayı:2, Şubat 2024, s.2.

²⁷ H. Gülşen, 'Ahmet Rasim'in "Külliyât-ı Say ü Tahrir" Adlı Eserinde Halkçı ve Ansiklopedist Tavrı', *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Ekim 2024, s.317.

²⁸ U. Nerkiz, 'Ahmet Rasim', *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020.

²⁹ Ş.Aktaş ve N. Özcan, 'Ahmed Râsim', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, cilt:2, İstanbul, 1989, s. 117.

ayrıca gazete yazarken de sürdürmüştür. Gazetecilik döneminde de bazen kendi ismini bazen de takma ismini kullanmayı tercih etmiştir.³⁰

2.4. Ahmet Rasim'in Eserleri

Yazarlık hayatı yaklaşık elli yıl sürmüş olan Ahmet Rasim sadece edebiyat alanında değil aynı zamanda tarih, sağlık, şehircilik konularını da ele almış, topluma fayda sağlamak amacıyla eserleri vermeyi amaçlamıştır. Yazdığı eserlerinde okuyucunun daha iyi anlamasını ve yazarla bağ kurmasını kolaylaştırmayı sağlayacak bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Bu sebeple Ahmet Rasim, genellikle topluma yönelik halkı eğitme, aydınlatma ve bilinçlendirme amacıyla eserler yazmıştır. Ayrıca yazarın roman ve hikayelerinde teknik olarak eksiklikler bulunsa da fıkra ve hatırat türünde verdiği eserleri onun bu alandaki başarısını gösterir.³¹

Hikaye ve Romanlar

İlk Sevgi, Bir Sefilenin Evrâk-ı Metrûkesi, Leyâl-i Izdırâp, Meşâkk-ı Hayat, Ülfet, Mehâlik-i Hayat, Sevda-yı Samedî, Endişe-i Hayat, Tecârib-i Hayat, Asker Oğlu, Meyl-i Dil, Afife, Mektup Arkadaşım, Nümune-i Hayal, İki Günahsız Sevda, Biçare Genç, Güzel Eleni, Gam-ı Hicran, Nâkâm, Tecrübesiz Aşk, Belki Ben Aldanıyorum, İki Güzel Günahkâr.

Hatıralar

Falaka, Fuşş-i Atîk, Gecelerim, Matbuat Hatıralarından: Muharrir, Şair, Edip.

Mensureler

Kitabe-i Gam, O Çehre.

³⁰ S. Armağan, 'Ahmet Rasim (1864-1932)', *Atatürk Ansiklopedisi, Atatürk Araştırma Merkezi*, Ankara, 2021 s.3.

³¹ M. Ali Gündoğdu, 'Ahmet Rasim Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi II. Cilt', Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul, 2008, s.2.

Fıkralar ve Makaleler

Muharrir Bu Ya, Eşkât-ı Zaman, Külliyyât-ı sa'y ve tahrîrdeen: Menâkıb-i İslâm, Cidd ü Mizah, Şehir Mektupları, Gülüp Ağladıklarım, Tarih ve Muharrir, Külliyyât-ı sa'y ü tahrîr: Makaalât ve Müsâhabât.

Monografya

İlk Büyük Muharrirden Şinasi.

Seyhat Yazıları

Romanya Mektupları.

Tarihler

Tarih-i Ticaret, Arapların Terakkiyât-ı Medeniyyesi, İstibdattan Hâkimiyet-i Milliye, Tarih,i Muhtasar-ı Beşer, Eski Romalılar, İki Hâtırât, Üç Şahsiyet, Terakkiyât-ı İlmiye ve Beşeriye, Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi.

Tercümeler

Matild Laroş, Ohlen Karısı, Kaptan Jipson, La Dame aux Camélias, Karpat Dağlarında, Asya Kumsallarında, Madam Mardiber, Neşide-i Ruh, Mızıkacı Yanko ve Kamyenka, Ürani, Edebiyat-ı Garbiyyeden Bir Nebze, Cizvit Tarihi, Cümel-i Hikemiyye-i Ecnebiye, Ezhâr-ı Tarihiyye, İki Damla Gözyaşı.

Diğer Eserleri

Hanım, Elektrik, Fonograf, Ömr-i Edebî, Teşekkül-i Cihan, Elektrikiyyet-i Sâkine, Borjiyalar, Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye, Garâib-i Adât-ı Akvâm, Hazine-i Mekâtib veyahut Mükemmel Münşeât.³²

³² Z. Yıldırım, 'Ahmet Rasim'in Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi C. III Metin-Tahlil-İndeks', Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul, 2010, s.5-10.

3. “CÜMEL-İ HİKEMİYYE-İ OSMANİYE” DE GEÇEN KİŞİLER VE KISA BİYOGRAFİLERİ

Bu başlık altına, Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye adlı eserde adı geçen şahsiyetler hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Abdülhak Hamit Tarhan

Döneminin, ‘şair-i azam’ ve ‘dahi-i azam’ ismiyle de anılan Abdülhak Hamit Tarhan 1852 ve 1937 yılları arasında yaşamış önemli bir şairdir. Tanzimat Dönemi ikinci kuşaktır. Şiirleri, dönemindeki yazılan şiirlerden farklı olmasıyla dikkat çekmiştir. Abdülhak Hamit Tarhan şiir, tiyatro ve mektup gibi birçok türden eserler vermiştir. Şiirlerini metafizik, kader, varoluş, ölüm gibi konulardan seçmiş ve bu temaları derinlemesine incelemiştir. Şair eserlerine yaşadığı şehirler eserlerine yansımıştır. Hamit’in düşünce yapısında Namık Kemal ve Rezaizade Mahmut Ekrem gibi önemli şahsiyetlerin büyük etkisi vardır. Ayrıca özel hocalardan da ders alarak kendisini geliştirmiştir. İş nedeniyle seyahate çıkan Hamit birçok ülkesini görme fırsatını bulmuş bu sayede birçok dil öğrenmiş ve kültürel birikim kazanmıştır. Tarhan’ın ilk şiiri olan ‘Garam’ 1876’da yayımlanmış, 1923 ise kitap haline getirilmiştir.³³

Abdülhak Hamit Tarhan yaşadığı dönemde Türkiye’de doğu ve batı arasında kültür çatışmasına ve Avrupa’da önemli değişimlerin olmasından dolayı eserlerine bu durumlar yansımıştır.³⁴

Abdülhak Hamit Tarhan’ın eserlerinde yenilik hareketi açıkça kendini göstermiştir. Ve bu dönemde ‘Sahra’ isimli şiiriyle dikkati üzerine çekmiştir. Şair, sadece metafizik konuları değil aynı zamanda güncel konuları da eserlerine işlemiştir. Eserlerinde doğayı, insanı, hayatı kaleme almış fakat bu konuları alışılmışın dışında

³³ Y. Aydoğdu, ‘Genç Bir Osmanlı Aydını Abdülhak Hâmid Tarhan’ın Paris Tutulması: Belde yahut Divaneliklerim’. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Nisan 2018, s. 767.

³⁴ A. Algül, ‘Romantizm Akımının Karşıtlığı İçinde Abdülhak Hâmit Tarhan’ın Hacle Adlı Kitabında Yaşama Yeniden Tutunması’. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt: 8, sayı:3, Eylül 2019, s. 2101.

bir anlatımı tercih etmiştir.³⁵ Abdülhak Hamit Tarhan'ın şiirlerinde çok fazla Arapça ve Farsça kelimeler kullanıldığı görülmektedir. Tiyatro türünde yazdığı eserleri sahnelemek için değil okunması amacıyla yazmasından dolayı Cumhuriyet dönemi bazı yazarları tarafından eleştirilmiştir.³⁶

3.2. Afak Dergisi

1882 yılının Kasım ayında yayımlanmış 3 Nisan 1883'te yayımı sonlandırılmış olan bu dergi sadece 7 sayı çıkarılmıştır. Bu dergide Muallim Naci başta olmak üzere Mehmet Nadir, Mehmet Şükrü ve Tevfik Rıza gibi şairlerden alıntılar yapılmıştır. Bu dergide sadece Türk şairlerden değil Fransız Edebiyatı'ndan birçok türden tercüme yayınlanmıştır.³⁷

3.3. Ahmet Mithat Efendi

Tanzimat Dönemi yazarı olan Ahmet Mithat Efendi yazdığı romanlarla öne çıkmış bir yazardır. Romanın nasıl olması gerektiğiyle ilgili fikirlerini kendi eseri olan '*Âhbâr-ı Âsâra Tamîm-i Enzâr*' olmak üzere birçok yerde dile getirmiştir.³⁸ Ahmet Mithat için edebiyat sadece sanatsal bir faaliyet alanı değil aynı zamanda toplumu bilinçlendirme, aydınlatma aracıdır. Ahmet Mithat tarih, coğrafya, tıp, felsefe, din gibi birçok konulara yönelik eserler kaleme almıştır. Türk nesrinin sadeleşmesinde önemli rol oynadı.³⁹

Ahmet Mithat Efendi dilin sadeleşmesi gerektiğini savunan yazarlardandır. Halkın kolayca anlayabileceği kolay bir dili tercih etmiştir. Bu yüzden romanlarını ve hikâyelerini sade bir dille yazmıştır. Osmanlı gazete dilinin sadeleşmesi için çaba

³⁵ İ. Enginün, 'Abdülhâk Hamid Tarhan, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:1, İstanbul, 1988, 207-210.

³⁶ M. Şahin Yavuzer, 'Eleştirmenlerin Gözüyle Abdülhak Hâmit Tarhan'. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 6, sayı: 1, Mayıs 2020, s.226.

³⁷ M. Orhan Okay, 'Afak', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:1, İstanbul, 1988, s:396.

³⁸ M. Zariç, 'Müşahadat, Dürdane Hanım ve Roman Önsözlerinde Ahmet Mithat Efendi'nin Roman Anlayışı ve Uygulamaları', *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, sayı:6, Nisan 2017, s.178.

³⁹ M. Yiğitbaş, Ahmet Mithat Efendi ve Kafkas'lar, '*Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*', cilt: 5, sayı:1, Mayıs 2019, s.83.

göstermiştir. Ayrıca kadınların eğitim alması gerektiğini ve toplumda daha aktif bir rol alması gerektiğini de savunmuştur.⁴⁰

3.4. Alaeddin Sabit

(Bosnalı) Sabit diye tanınan şair 17. yüzyılın sonlarıyla 18. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Eğitim hayatına memleketinde başlamıştır. Daha sonra İstanbul'a geçmiştir. Kadı ve müftü olarak birçok yerde görev yapmıştır ve şiirlerini bir divanda toplamıştır.⁴¹

Sanat anlayışı olarak hikemi şiir ve mahallileşme eğilimi görülür, gerçekçi konuları işlemiştir. Eserlerinde kaba, müstehcen ifadeler kullanmaktan kaçınmamıştır. Mizah anlayışı olan bir şairdir. Halkın kullandığı deyimleri ve atasözlerini eserlerinde kullanmıştır. Gazellerini daha sade yazdığı söylenebilir.⁴²

Şiirlerinde halkın günlük yaşamını anlatmıştır. Kendine özgü bir anlatım biçimi vardır. Bazı şiirlerinde İstanbul semtlerinde yaşayıp anlatılan olayları konu edinmiştir. Şiirlerinde çok fazla mizah, deyim ve atasözü kullanmıştır. Şair hikemî tarzda başarı göstermemiştir. Fakat şairin şiir dilindeki doğallık onu ön planda tutmuştur.⁴³

3.5. Ebüzziya Mehmet Tevfik

Ebüzziya İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Mahalle mektebinde eğitim almıştır. Ve Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Zamanla gazeteciğe ilgi göstermiştir. Edebiyat hayatına girmeden önce maliye işlerinde görev almıştır. Rûznâme-i Cerîde-i Havâdis'te çalışmaya başlamış ve burada yazdığı yazı sayesinde Namık Kemal'in dikkatini çekmiştir. Daha sonra Şinasi'yle tanışmış ve Tasvîr-i Efkâr'da yazmaya başlamıştır.⁴⁴ Ebüzziya yüksek okullardan mezun olmamıştır. Kendi kendini yetiştiren

⁴⁰ M. Argunşah, 'Ahmet Mithat Efendi'nin Türkçenin Sadeleşmesiyle İlgili Görüşleri'. *Electronic Turkish Studies*, cilt:7, sayı:4, 2012, s.2.

⁴¹ A. Çatoviç, 'Bosnalı Divan Şiirlerinde Mahallileşme', *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, cilt: 5, sayı: 9, 2012, s.162.

⁴² A. Emre Özyıldırım, 'Sâbit'in Türk Edebiyatındaki Yeri Üzerine Bazı Sorular', *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, cilt: 13, sayı:23, Haziran 2012, s.5.

⁴³ E. Uludağ, 'Bosnalı Sâbit'in "Derenâme"sinde Mizah', *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Haziran 2024, s.750.

⁴⁴ Z. Ebüzziya, 'Ebüzziyâ Mehmed Tevfik', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:10, İstanbul, 1994, 574-578

şair yabancı dillere ilgi duymuştur. Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca öğrenmiştir.⁴⁵

3.6. Halil Edib Bey

Halil Edib şiire ve yazarlığa ilgisiyle tanınmıştır. Çocukluğu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçirmiştir. Eğitimini Isparta'da tamamlamıştır. Memuriyet hayatının yanında edebiyatla ilgilenmiştir. Yazdığı yazılar birçok dergilerde yayımlanmıştır. Halil Edib kendi gazetelerini de yayımlamıştır. Şiirlerinin birçoğu kitap halinde basılmadığından dolayı kaybolmuştur. Halil Edib çeviriler de yapmıştır. Doğaçlama, şiir yazma konusunda ön plana çıkmış bir şairdir.⁴⁶

3.7. Kenan Rifai

Kenan Rifai 20. yy. da dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini annesinden almıştır. Balıkesir'de Filibeli Şeyh Etem'den ilk tasavvuf dersini almıştır. Daha sonra Medine'de İdâdi-i Hamîdî müdürü olarak çalıştı.⁴⁷

1925'te tekkeler kapatılış ve böylece kendi ailesine ait olan Ümmü Kenan Dergahı'nda yaşamaya başlamıştır. Kenan Rifai düşünce dünyasına birçok insanı yönlendiren tasavvuf konusunda kendini yetiştiren bir şahsiyettir. 20. yy.'ın önemli sûfilerinden olan Kenan Rifai güzel ahlak, sevgi gibi temalarla tasavvufi düşüncelerini aktarmıştır.⁴⁸

⁴⁵ N. Yavuz ve A. Kara, 'Bir Fikir ve Siyaset Adamı Olarak Ebüzziya Mehmed Tevfik Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma'. *BELLEK/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi-Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, Aralık 2019, s.47.

⁴⁶ H. Yekbaş, 'Edib, Halil Edib Bey', *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Nisan 2014.

⁴⁷ A. Eylül Yalçınkaya, 'Son Dönem Osmanlı Şeyhlerinden Ken'ân Rifâî: Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı', *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 11, sayı: 24, Haziran 2020, s.102.

⁴⁸ M. Tahranlı 'Kenân Rifâî', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2022, 254.

3.8. Keçecizade İzzet Molla

İzzet Molla 1786'da İstanbul'da doğmuştur. Babasının ismi Muhammed Salih Efendi'dir. '*Devhatü'l- Mehamid fi Tercemeti'l Vâlid*' adlı eserinde ailesine dair bilgiler verilmektedir.⁴⁹ İzzet Molla köklü bir ailenin çocuğudur. Babasını küçük yaşta kaybetmiş ve bu nedenden dolayı birçok zorlukla karşılaşmıştır. 'Keçecizade' ismiyle anılmasının nedeni ailesinin keçecilikle uğraşmasıdır. İzzet Molla'nın en bilinen eseri '*Mihnet-Keşan*'dır. Bu eser yazarın sürgündeki hayatını anlatır. Şiirde halk şiirinin samimi havası ve mizahi yönü de sezilir. Şiirlerinde Nedîm ve Vâsıf gibi şairlerin etkisi olduğu görülür. Şair, Hind üslubu tarzında şiirler de yazmıştır.⁵⁰ İzzet Molla divan şiiri geleneğini sürdürmüş önceki yüzyılların etkisinde kalmış ve bu tarzda şiirler yazmıştır.⁵¹

3.9. Mahmut Celaleddin Paşa

Mahmut Celaleddin Paşa İstanbul'un Vefa semtinde dünyaya gelmiştir. Köklü bir soya sahip bir şairdir. Eğitimine rüşdiye ile başlamış. Darülmâarif mezunu olarak eğitimini tamamlamıştır. Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Meclis-i Vâlâ'nın mühime dairesinde başkatip olarak görev almıştır. Sisam'da düzeni sağlamasından dolayı padişah Mahmut Celaleddin Paşa'yı Murassa Osmanî nişanına layık görmüş ve 1881 yılında vezir olarak atanmıştır.⁵²

Divan şiiri tarzında yazmıştır. Mahmut Celaleddin Paşa 'Celal' mahlasını kullanmıştır. Şiirleri aşk acısı, sevgiliye kavuşma isteği gibi konular da yoğunlaşmıştır.⁵³

Mahmut Celaleddin Paşa'nın 3 farklı eseri vardır. '*Miftâhu'l-esrâr*', '*Asâr-ı Manzûme*', '*Ahlâk*' ve '*Münşeât-ı Mahmud Celaleddin Paşa*'.⁵⁴

⁴⁹ A. Emre Özyıldırım, 'Keçeci-zade İzzet Molla'nın Mihnet-Keşân'ı ve Tahlili, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2002, s.7.

⁵⁰ N. Tanç, 'Keçeci-zade İzzet Molla'nın Biyografik Eseri: Devhatü'l Mehamid fi Tercemeti'l Vâlid'. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 5, sayı: 2, Eylül 2018, s.41.

⁵¹ M. Mengi, 'Eski Türk Edebiyatı Tarihi', *Akçağ Yayınları*, Ankara, 2017, s.265.

⁵² A. Özcan ve U. Özcan, 'Mahmud Celâleddin Paşa'. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:27, Ankara, 2003, s.359-360.

⁵³ E. Tombul, 'Mahmud Celaleddin Paşa'nın Mecmua-i Eş'ar'ı', *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, cilt:65, sayı:1, s.201.

⁵⁴ M. Ali Beyhan, 'Girit'e Dair Önemli Bir Kaynak: Mahmud Celaleddin Paşa'nın Girit İhtilali Tarihi'. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, cilt:3, sayı:22, Ekim 2011, s. 139.

3.10.Mahmut Nedim Paşa

Mahmut Nedim Paşa Tanzimat Döneminde öne çıkan isimlerdendir. 1841 yılında dünyaya gelmiştir. Devlet dairelerinde memur olmuş ve daha sonra sadrazamlık makamına getirilmiştir. Bu dönemdeyken birçok ekonomik sıkıntılar ve dış müdahalelerle baş etmek zorunda kalmıştır. Mahmut Nedim Paşa'nın padişahla yakınlığını arttırmış olması dönemin bazı isimleriyle tartışmalarına neden olmuştur. Hakkında olumsuz konuşmalar hatta gazetede çıkan haberlerden sonra sürgün edilerek farklı illere atanmış. Bu dönemde otoriter merkezileştirme çabaları ve tartışmaya açık kararları nedeniyle eleştirilmiştir.⁵⁵

Mahmut Nedim Paşa her ne kadar değişen karakteri ile ilgili görüş birliği olmasa da cömert ve eli açıklığı sayesinde çevresi tarafından takdir edildiği bilinmektedir. Hitabet konusunda başarılı olan Mahmut Nedim Paşa 'Nedim' mahlasıyla şiirler yazmıştır.⁵⁶

3.11. Manastırlı Mehmet Rıfat

Mehmet Rıfat Manastır'da 1851 yılında doğmuştur. Çocukluk yıllarına dair pek bir bilgiye ulaşılamamıştır. Harbiye Mektebi'nde eğitim aldığı bilinmektedir.⁵⁷

Manastırlı Mehmet Rıfat sürgün edilmiş ve yaşadığı bu durumu eserlerine yansıtmıştır. Bu zamanda yazılarında kendi düşünceleriyle birlikte yabancı dilde yazılan metinleri çevirip edebiyata kazandırmıştır. Eserlerinin konusunu genellikle din, bilim ve edebiyat temalıdır. Kariyerinin başlarında genellikle tiyatro ve gazete yazılarıyla ilgilenmeyi tercih etmiştir. Dönemindeki yazarlardan etkisi altında kalmış ve onların eserlerine benzer yazılar kaleme almıştır. Bu dönemde '*Hükm-ü Dil*', '*Ya Gazi Ya Şehit*', '*Pakdamen*' adlı eserleri Osmanlı edebiyatının izlerini taşımaktadır.⁵⁸

⁵⁵ N. Adıgüzel, 'Klasik Türk şiirindeki vefa kavramının Mahmûd Nedîm Paşa Divanı'nda Tezahürü', *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:17, Aralık 2019, s.195.

⁵⁶ D. Karasu, 'Mahmud Nedim Paşa ve Nedimof Yakıştırması', *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, cilt:11, sayı:6, Aralık 2024, s.4307.

⁵⁷ S. Alan, 'Manastırlı Mehmet Rıfat'ın Görenek Adlı Tiyatro Eseri ve İncelemesi', *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, cilt:11, sayı:4, Aralık 2022, s.1477.

⁵⁸ M. Şimşir, 'Manastırlı Mehmet Rıfat'ın 'Tuhfetü'l-İslâm' Adlı Eseri Özelinde Osmanlı'da Türkçe Siyer Çalışmaları', *İstem*, cilt:15, sayı:30, Aralık 2017, s.315.

3.12. Mehmet Nadir

Sakız Adası'nda dünyaya gelen Mehmet Nadir, İstanbul'a bir kaptan tarafından getirilmiştir. Varlıklı olmayan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, ilk eğitimini, Bursa'da Askerî Lisesinde tamamlamıştır. Daha sonra denizciliğe merakından dolayı Harbiye'yi bırakmış Bahriye Mektebi'nden mezun olmuştur. İlerleyen zamanlarda Divânîhâne-i Bahriyye Meclisinde kâtip olarak çalışmaya başlamış olup Mehmet Nadir Darüşşafaka'da matematik hocalığı da yapmıştır.⁵⁹

3.13. Mehmet Ziver

Mehmet Ziver Bey 1869'da Midilli'de dünyaya geldi. Eğitimine sıbyan ile rüştiye mektebinde başladı, daha sonra 1888'de Mekteb-i Sultani'den mezun oldu. Eğitimini tamamladıktan sonra devlet memuru oldu.⁶⁰ Her ne kadar hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmasa da Mehmet Ziver Bey'in bazı gazete ve dergilerde yazılarının yayımlandığı bilinmektedir. Mehmet Ziver Bey e genellikle edebiyat ve eğitim konu odaklı eserler yazmıştır. Özellikle eğitimle ilgili yazdığı eserler onun eğitimci yönünü göstermiştir.⁶¹

3.14. Muallim Naci

Asıl ismi Ömer olan Muallim Naci 1849'da İstanbul'da dünyaya geldi. Altı yaşında Fevziye Mektebi'nde eğitimine başladı. 1857 yılında babasını kaybetti ve bu durum onu derinden etkiledi ve İstanbul'dan ayrıldı. Farklı şehirlerde eğitimine devam etti. Edebiyat hayatına gazeteye gönderdiği mensur ve manzum yazılarla başladı. Daha sonra ise Anadolu'da teftiş görevine katıldı. Burada birçok yeri tanıma fırsatı buldu. Muallim Naci'nin 1880 yılında Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yazıları yayımlandı.⁶²

Muallim Naci Tanzimat sonrası yazarlarındandır. Birçok türde eser yazmıştır. Yazar, gazetecilik öğretmenlik, kâtiplik ve tercümanlık gibi birçok alanda çalışmıştır.

⁵⁹ İ. Fazlıoğlu, 'Mehmed Nâdir', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:28, Ankara, 2023, s.499-500.

⁶⁰ C. Bozkurt, 'Millî Mücadele Karşıtı Bir Devlet Adamı: Mehmet Ziver Bey ve Siyasi Faaliyetleri', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt:39, sayı:107, Mayıs 2023, s.83.

⁶¹ İ. Alper Kumsar, 'Mehmed Ziver', *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Eylül 2018.

⁶² M. Oktay, 'Muallim Naci'nin "Ömer'in Çocukluğu" Adlı Eserinde Kök Değerler', *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt:12, sayı:66, Ekim 2019, s.162.

Eski ve yeni edebiyat tartışmalarına dahil olan yazar, eski edebiyatı savunanlar tarafından benimsenmiş yeni edebiyat savunucuları tarafından eleştirilmiştir. Kendisi eskiye bağlı olsa da hece vezniyle şiirler yazmış ve Fransız edebiyatından çeviriler yapmıştır.⁶³

3.15. Musa Kazım Koniçeli

Musa Kazım Koniçeli Bulgaristan'da doğmuş daha sonra babasıyla İstanbul'a yerleşmiştir. Yazar Divan-ı Hümayun Kaleminde görev yapmıştır. Yazdığı hicivlerle bazı devler büyükleri tarafından çekinilen biri olmuştur.⁶⁴

Kasidelerinin fahriye kısmında gazellerinin makta ve mahlas beyitlerinde mahlasına yer vermiş ve şiirle ilgili düşüncelerini açıkça bildirmiştir. Bu bölümleri divan şiirinin üslup özelliklerine uygun şekilde yazmış, kişisel değerlendirmeler yapmıştır.⁶⁵

3.16. Mustafa Reşit Paşa

Mustafa Reşit Paşa İstanbul'da 1880 yılında doğdu. Ispartalı Seyit Ali Paşa tarafından yetiştirilen Mustafa Reşit Paşa küçük yaşta babasını kaybettiğinden Ispartalı Seyit Ali Paşa tarafından yetiştirildi. Devlet kademesindeki ilk deneyimi mühürdarlıktır. 1828-29 yıllarında Osmanlı-Rus savaşında cephede yer almış, savaş sırasında yazdığı raporlar ve bu raporlardaki üslubu Sultan II. Mahmud'dun dikkatini çekmiştir. Şair üslubu ve yazım başarısından dolayı Edirne'deki barış görüşmelerine başkâtip olarak katılmıştır. Reşit Paşa 'Büyük' ve 'Koca' unvanlarıyla anılır.⁶⁶ Mustafa Reşit Paşa eğitimin modernleşmesine katkı sağlamış, Batılı modelde öğretim düzeninin olması gerektiğini savunmuş ve bu düzenin kurulması için çaba göstermiştir. Batılı tarzda eğitim amacına ulaşmak için Mekâtib-i Umumiye Nezareti ile Meclis-i

⁶³ A. Öztürk, 'Muallim Nâci (1849-1893)'nin "Hülâsatü'l-İhlâs" İsimli İhlâs Sûresi Tefsiri, *İslâmî İlimler Dergisi*, cilt:7, sayı:2, Kasım 2012, s.110.

⁶⁴ C. Küçük, 'Kâzım Paşa', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:25, Ankara, 2022, s.152.

⁶⁵ R. Bardakçı, 'Musa Kâzım Paşa (Hayatı- Sanatı ve Külliyyatı)', Doktora Tezi, *Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2007, s.78.

⁶⁶ Z. Yıldırım, 'Mısır Meselesinin Çözümünde Mustafa Reşit Paşa'nın Tanzimat Fikrinin Anlaşılması'. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:10, sayı:25, Eylül 2018, s.537.

Maarif kurumlarını hayata geçirmiştir. Ayrıca dönemin aydınlarını ileri düşünce sahiplerini bir araya getirmek amacıyla Ercümen-i Daniş'in kurulmasına öncülük etmiştir.⁶⁷

3.17. N.M.

Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye'de N.M. rumuzuyla bir isimden alıntı yapılmıştır. Fakat araştırmamıza rağmen N.M. isminin kime ait olduğu kesin bir şekilde belirlenememiştir. Bu ismin Nazif Menteşeoğlu olabileceği tahmin edilse de kesin olduğunu söylemek mümkün değildir.

3.18. Namık Kemal

Namık Kemal Tekirdağ'da 1840 yılında dünyaya gelmiş, çocukluğunu Anadolu'nun çeşitli yerlerinde geçirerek Arapça, Farsça öğrenmiştir. 18 yaşında İstanbul'a gidip Babıali Tercüme Odası'nda kâtip olarak göreve başlamıştır. Bu dönemde birçok düşünür ve sanatçıyla tanışmıştır. 1865 yılında kurulan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne katılmış.⁶⁸

Namık Kemal yazdığı şiirlerle halk arasında tanınan bir şair olmuştur. Sofya'da başlayan edebi çalışmalarını devam ettirmiş ve isminden söz ettirmeyi başarmıştır. Daha sonra Namık Kemal Ercümen-i Şuarâ topluluğuna katılmış ve zamanla divan şiirinin kalıplarından uzaklaşarak vatan sevgisi ve özgürlük konularına yönelmiştir. Özgürlüğü savunan Namık Kemal 'vatan ve hürriyet' şairi olarak tanınmıştır. Ayrıca Namık Kemal bazen klasik şiirler yazarak bu şiirlerinden 'Nâmık' mahlasını kullanmayı tercih etmiştir.⁶⁹ Şinasi Namık Kemal'i etkilemiştir. Namık Kemal şiir, roman, tiyatro, makale gibi birçok türde eserler yazmıştır. O, sadece bir yazar değil bir düşünür olarak da kendini göstermiştir. Yazdığı mektuplar dönemin kültürünün izlerini

⁶⁷ Z. Yıldırım, 'Mustafa Reşit Paşa ve Pozitivizmin Türk Siyasal Hayatına Giriş', Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2016, s.54.

⁶⁸ D. Karaosmanoğlu, 'Namık Kemal'in Türk Şiirinin Yenileşmesine Katkıları', *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, cilt: 2, sayı: 3, Aralık 2018, s. 323

⁶⁹ Ö. Faruk Akün, 'Nâmık Kemal', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:32, İstanbul, 2006, 361-378.

taşıır. Namık Kemal'in Türk milletine ve vatana olan sevgisi eserleri açıkça görülür. Ercümen-i Şu'ara topluluğuna katılmış ve Şinasi'yi örnek almıştır.⁷⁰

Özgürlük ve meşrutiyet kavramları Osmanlı döneminde konuşulmasına rağmen Namık Kemal bu kavramları önemseyip farklı bir boyuta taşımıştır.⁷¹

3.19. Recaizade Mahmut Ekrem

Mahmut Ekrem 1841'de Vanıköy'de soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası Takvimhane nazırlığında görev alan bir devlet adamı, annesi ise Timurtaş Paşa soyundan gelmektedir. Küçük yaşlarda Arapça ve Farsça öğrendi ve daha sonra Beyazıt Rüştüyesi ve Mekteb-i İrfan'da eğitim aldı. Fransızca'yı öğrendi ve bu sayede Batı edebiyatını tanıdı.⁷² Recaizade Mahmut Ekrem'in şiirleri '*Tefekkür*', '*Pejmürde*', '*Nijat Ekrem*' ve '*Nefrin*' gibi kitaplarda; hikâye yazılarını ise iki farklı eserde toplamıştır: '*Saime*' ve '*Muhsin Bey*'. Recaizade'nin asıl ismini duyuran eser ise ilk realist roman olan '*Araba Sevdası*' olmuştur. Bu eserde Batı'yı yanlış anlayan kişilerin gösteriş merakına kapılmasını anlatır.⁷³

Recaizade Mahmut Ekrem her ne kadar yenileşme hareketlerin başlangıcında yer almamış olsa da bu fikirleri benimsemiştir. Ve böylece genç edebiyatçıların gelişimine destek olmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem sadece şiir yazmamış aynı zamanda hem öğretmenlik hem de eleştirmenlik yapmıştır. Şair tenkitler yazmış ve özel dersler vermiştir. Bu derslerde ve tenkitlerde yeni edebiyatın ilkelerini göstermiştir. Yazdığı '*Talim-i Edebiyat*' bu alanda öncü bir eserdir. Ekrem'in düşünceleri öğretmenliği sayesinde genç kuşakların şekillenmesine ve eleştiriler yaparak edebiyatın gelişmesine katkı sağlamıştır. Edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir.⁷⁴

⁷⁰ V. Şahin, 'Namık Kemal'in Mektuplarında Şiir, Tiyatro ve Gazete Üzerine Tenkitler', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, cilt: 13, sayı: 2010, Temmuz 2017, s. 212-213.

⁷¹ G. Sarıçoban, 'Namık Kemal ve Hürriyet Fikri', *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:23, sayı:2, Haziran 2019, s. 524.

⁷² A. Uçman, 'Recâizâde Mahmud Ekrem', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:34, İstanbul, 2007, 503-504.

⁷³ N. Tonga, 'Recaizade Mahmut Ekrem'in Kitaplaşmamış Mektupları'. *Edebi Eleştiri Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Ekim 2023, s. 319.

⁷⁴ A. Fikret Kılıç ve H. Gürbüz, 'Recaizade Mahmut Ekrem'in Edebiyata Dair Bazı İstekleri', *'Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'*, cilt:12, sayı:2, Aralık 2019, s. 224.

3.20. Sadullah Paşa

1838 yılında Erzurum’da dünyaya geldi. Aslen Ayaşlıdır. Babasının ismi Mehmet Esad Muhlis Paşa’dır. Sadullah Paşa Osmanlı yönetiminde önemli görevlerde bulunmuş 1868 yılında Şûrâ-yı Devlet’te baş muavin olarak çalışmaya başlamıştır. Daha sonra burada tam üyeliğe geçmiştir.⁷⁵ Sadullah Paşa düşüncelerini ifade eden bir manzume yazmıştır. Sadullah Paşa, ‘19. Asır Manzumesi’nde Tazminat döneminin fikirlerini yansıtmıştır. Sadullah Paşa Fransızca çeviriler yapmış ve mektuplar yazmıştır.⁷⁶

3.21. Said Bey (Lastik Said)

Asıl adı Mehmet Said olan yazar çevresinde Lastik Said olarak tanınmıştır. Okumaya olan ilgisi çocukluğundan itibaren başlamış ve bu da babasının dikkatini çekmiştir. Babası Ahmet Kemal Paşa’dır. Babasının isminden dolayı Kemal Paşazade olarak tanınmıştır. Said Bey eğitim hayatına özel hocalardan ders alarak başlamış, Arapçayı babasından öğrenmeye başlamış, Amasyalı Hoca Mecit Efendi’den öğrenimini tamamlamıştır.⁷⁷

Said Bey’in düşüncesine göre insanlar doğuştan toplumsal yapıya uyumlu bir şekilde doğar. Ona göre toplumun var oluşu sözleşmelere bağlı kalmamalıdır çünkü insanların fitratı topluma ayak uydurmaya müsaittir. Toplum bireyin ihtiyaçlarını karşılamalıdır ve birey her zaman toplum için öncelik olmalıdır. Ayrıca yazar birlikte yaşamının insanlara bazı zorunluluklar getirdiğini söylemiştir.⁷⁸

⁷⁵ A. Akyıldız, ‘Sâdullah Paşa’. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:35, İstanbul, 2008, 432-433.

⁷⁶ İ. Şirin, ‘Sadullah Paşa’nın 19. Asır Manzumesi Bağlamında Osmanlı’da Bilginin Toplumsal Tarihine Bir Bakış’. *Sosyo!oji Dergisi*, cilt:3, sayı:15, Şubat 2007, s.42.

⁷⁷ M. Ali Beyhan, ‘Bir II. Abdülhamid Devri Aydını’nın Profili: Lastik Said Bey’. *Osmanlı Araştırmaları*, cilt:13, sayı:13, Haziran 1993, s.168.

⁷⁸ R. Akkaya, ‘Kemalpaşazâde Said Bey ve ‘Hukuku Siyasiye-i Osmaniye Dersleri’’ (1329) Üzerine Notlar’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt:29, sayı:2, Aralık 2023, s.927.

3.22. Salim Bey

Üsküdar’da 1829 ve 1830 yılları arasında doğduğu bilinmektedir. Kaynaklarda doğum tarihiyle ilgili net bir bilgi bulunmayan Salim Bey neyzen olarak bilinmektedir. Ayrıca Üsküdar’da doğduğu içinde ‘Üsküdarlı’ lakabıyla anılmıştır. Salim Bey dönemin şartlarına göre iyi eğitim almış ve Ticaret Nezareti’nde müdürlük yapmıştır. Ayrıca çoğu öğrencinin yetişmesinde etkili olmuştur.⁷⁹

3.23. Sami Paşazade Sezai

1859-1939 yılları arasında yaşayan Sezai, Tanzimat’ın ikinci dönem yazarlarındandır. Birçok alanda eserler vermiştir. Ve özellikle roman, tiyatro, çeviri alanlarına yoğunlaşmıştır. 14 yaşından sonra edebiyata ilgi duymaya başlamıştır. Öykülerden oluşan ‘*Küçük Şeyler*’ kitabı edebiyat dünyasında ilgiyle karşılanmıştır.⁸⁰

İlmiye sınıfından olan babası Sezai’nin de aynı ortamda büyümesine olanak sağlamıştır. Sami Paşazade’nin edebiyata ilgi duyup yönelmesinde ailesinin büyük katkısı olmuştur. Yazar çocukluğundan itibaren evde hocalardan ders almakla kalmayıp aynı zamanda genç yaşta Avrupa’ya gitmiş böylece hem Doğu hem de Batı kültürünü tanımıştır. Yazar, eserlerini öncelikle Namık Kemal ve Abdülhak Hamit etkisinde yazmış olsa da daha sonra kendi üslubuyla yazmayı başarmıştır. ‘*Sergüzeşt*’ romanı dönemin izlerini taşır. ‘*Küçük Şeyler*’ ise Batılı anlamda yazılan ilk hikâye kitabıdır.⁸¹ Sezai Bey hikayelerinde evlilik kavramının olumsuz yönlerini yazmasının nedeni geçmişinde yaşadığı kötü deneyimle ilişkilendirilebilir.⁸²

3.24. Sırrı Paşa

Sırrı Paşa 1844 yılında dünyaya gelmiştir. Aslen Konya kökenlidir fakat Girit’e yerleşmişlerdi. Babasını çocukken kaybettiğinden dolayı onun ve kardeşlerinin sorumluluğunu büyükbabası alır. Kandiye’de eğitimine başlamıştır. Hanya’da

⁷⁹ H. Aksoy, ‘Sâlim Bey, Üsküdarlı’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:36, İstanbul, 2009, s.48-49.

⁸⁰ E. Özgün, ‘Sami Paşazade Sezai’nin ‘‘Sokak’’ Öyküsünde Mekânın Algılanışı Üzerine Biyografik Bir Okuma’. *Söylem Filoloji Dergisi*, cilt:5, sayı:1, Haziran 2020, s.79.

⁸¹ S. Alan ve B. Koçak, ‘Sami Paşazade Sezai’nin ‘Pantomima’ Hikayesindeki Sembol ve Çağrışımlar’. *Söylem Filoloji Dergisi*, cilt: 4, sayı: 2, Aralık 2019, s. 333.

⁸² İ. Sâfi, ‘Sami Paşazade Sezai’nin Eserlerine Yeniden Bir Bakış’. *Türk Dili*, sayı: 752, 2014, s. 93.

memuriyet yaptı ve Evkaf kaleminde çalıştı. Daha sonra İstanbul'a döndü, farklı çevreleri tanıdı.⁸³ Osmanlı düşüncesini yansıtan Sırrı Paşa bazı yazılarında kendi kimliğini gizleyerek 'Eser-i Sırrî' mahlasını kullanmıştır. 'Mi'yarü'l-Makâl' adlı eseri onun mantık anlayışını yazdığı tek eserdir.⁸⁴

3.25. Şemsettin Sami

1850 yılında Yanya'da doğmuş olan Şemsettin Sami, kalabalık bir aileye mensuptur. Sekiz kardeşi olan yazar 1856 ve 1861 yıllarında henüz genç yaşta anne ve babasını kaybetmiştir. Eğitim hayatına Fraşer'de başlayarak burada Rumca, Yunanca, Fransızca ve İtalyanca öğrenmiştir. 1872 yılında İstanbul'a taşınmış ve ilk özgün roman olan 'Taaşuk-ı Talat ve Fitnat' eserini yayımlamıştır. 1875 yılında ise gazetecilik çalışmalarına devam etmiştir⁸⁵ Şemsettin Sami, kadınların toplumda aktif olması, yönündeki fikirleri 'Aile' adlı gazeteyi çıkarmıştır.⁸⁶

3.26. Şinasi

Şinasi II. Mahmud'un yenilik hareketlerinin başladığı ilk dönemlerinde İstanbul'da dünyaya geldi. Şinasi mahalle mektebinde öğrenim gördü Çok genç yaşta yazı işlerinde çalışmaya başladı. Kendi çabalarıyla Arapça ve Farsça öğrendi. Daha sonra Fransızca da öğrenerek Batı'nın düşünce tarzı hakkında da bilgi sahibi olma fırsatını buldu.⁸⁷

Tanzimat Dönemi edebiyatının temellerini atmıştır ve çok fazla eser vermemesine rağmen edebiyat tarihinde ön plana çıkmıştır.⁸⁸

⁸³ C. Kurnaz, 'Giritli Sırrı Paşa Hayatı, Eserleri, Şiirleri, İlmi Araştırmalar, cilt:2000, sayı:9, Ocak 2014, s.133.

⁸⁴ A. Özel, 'Giritli Sırrı Paşa'nın Mantık Anlayışı', *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, cilt: 21, sayı:1, Ocak 2012, s.51.

⁸⁵ S. Jaradat, 'Şemseddin Sami, Kamus-ı Arabî', Doktora Tezi, *T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2020, s.4.

⁸⁶ H. Bilge, 'Şemsettin Sami'nin Osmanlıca Kadın ve Çocuk Gazetesi: Aile', *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt:1, sayı:2, Aralık 2018, s.57.

⁸⁷ S. Erol, 'Türk Basın Tarihinde İbrahim Şinasi Efendi ve Tasvir-i Efkâr Gazetesi', *Tarih ve Gelecek Dergisi*, cilt:5, sayı:2, Ağustos 2019, s.278.

⁸⁸ H. Adıyaman, 'Resimli Müntehabât-ı Edebiyye Üzerine Bir İnceleme', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:48, Nisan 2016, s.157.

Batı etkisinde ilk tiyatro eseri olan ‘*Şair Evlenmesi* ile tanınmıştır. Bu eserinde görücü usulüyle evlendirilen gençlerin mutsuz olduğunu eleştirel bir bakış açısıyla kaleme almıştır. Şiirlerinde halkın anlayabileceği sade bir dil kullanmıştır. Arapça ve Farsça sözcükler yerine sade kelimeler kullanmayı tercih eden Şinasi, edebiyatı toplumun geneline yaymayı hedeflemiştir.⁸⁹

3.27. Süleyman Paşa

1838 yılında İstanbul’da dünyaya geldi. Aslen Bursalı olan Süleyman Paşa’nın babası Mehmet Halit Efendi şekerçi esnafı ve dedesinin ise yeniçeri ağasının torunu olduğu bilinmektedir. Süleyman Paşa, eğitimine Darü’l Maarif’te başlamış daha sonra 1853 yılında Maçka Askerî İdadisi’ne yazılarak öğrenimine devam etmiştir.⁹⁰

Süleyman Paşa milli bilince büyük değer vermiş ve askeri okullarda görevler almıştır. Görev esnasında uyguladığı yöntemler eğitim sistemine katkı sağlamıştır. Yazdığı eserlerle Türkçülük fikrinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Komutanlık görevinde cesareti, kararlarının arkasında durma, sorumluluk bilinciyle dikkat çekmiştir.⁹¹

3.28. Ziya Paşa

Ziya Paşa 1829- 1880 yılları arasında yaşamış, hem geleneksel hem de yenilikçi fikirleri bir arada taşıyan Tanzimat Dönemi aydını olarak dikkat çekmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra memur olarak göreve başlamış ve önemli görevler üstlenmiştir. Mustafa Reşit Paşa ile tanışarak saraya girmiştir. Ayrıca Ziya Paşa Arapça, Fransızca ve Farsçaya gibi dillere ve dönemin düşünsel akımlarına ilgi duymuştur. Yazdığı manzumelerle büyük ilgi toplamıştır. Yazarın düşünce ve sanat anlayışı klasik anlayışla batı etkisindeki yenilikler arasında denge kurmaya çalışmıştır. ⁹² Ziya Paşa

⁸⁹ S. Yılmaz, ‘Şinasi’nin Düşünce Dünyası ve Mustafa Reşid Paşa’ya Yazdığı Kasidelerin Tematik Tahlili’. *Gazi Türkiyat*, cilt:1, sayı:13, Eylül 2013, s.165.

⁹⁰ K. Beydilli, ‘Süleyman Hüsnü Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:38, İstanbul, 2010, s.83.

⁹¹ F. Yıldız, ‘Mebâbi’l-İnşâ Cild-i Evvel’, Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın, 2016, s.31.

⁹² F. Korkmaz, ‘Ziya Paşa’nın Arz-ı Hâl-i Üzerine Bir Değerlendirme’. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, sayı:4, Nisan 2016, s.54

geleneksel şiir kültürüyle yetişmiş fakat buna rağmen dönemin yeni yaklaşımlarından da uzak durmamıştır. Klasik edebiyatının son temsilcilerinden olan şair edebiyatımızın gelişmesinde etkili olmuştur. Edebiyattaki ikili duruşu sayesinde hem eski hem de yeni tarzlara katkı sağlamıştır.⁹³

Ziya Paşa Nâbi'den etkilenmiştir. Toplam dokuz eser yazmıştır: '*Harâbât*' isimli antoloji, '*Zafernâme*', '*Terkib-i Bend*', '*Endülüs Tarihi*', '*Engizisyon Tarihi*', '*Rüya*' ve '*Verâset*'.⁹⁴

⁹³ A. Donbay, 'Ziya Paşa'nın "Şiir ve İnşâ" Makalesi'. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:10, Aralık 2001, s.184.

⁹⁴ E. Nalçaçıl Çopur, 'Nâbi'nin Ziya Paşa'nın Şiirlerine Etkisi'. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt:6, sayı:7, Kasım 2017, s.278.

4. YAZAR VE KONU İSTATİSTİKLERİ

Aşağıdaki tabloda, Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye’de adı geçen şair ve yazarlardan kaç alıntı yapıldığı gösterilmektedir.

Tablo 1. Şair ve Yazardan Alıntı Sayıları

Yazar/ Şair Adı	Alıntı Sayısı
Namık Kemal	60
Recaizade Mahmut Ekrem	39
Abdülhak Hamit Tarhan	34
Muallim Naci	23
Said Bey (Lastik Sait)	20
Şemsettin Sami	16
Ahmet Mithat Efendi	10
Süleyman Paşa	10
Ziya Paşa	10
Mahmut Celaleddin	8
Manastırlı Mehmet Rıfat	8
Sabit	8
Mehmet Ziver	5
Mehmet Nadir	5
Sami Paşazade Sezai	3
Şinasi	3
Keçecizade İzzet Molla	3
Mustafa Reşit Paşa	2
Sırrı Paşa	2

Ebuzziya Mehmet Tevfik	2
Mustafa Nedim Paşa	1
Kenan Rıfai	2
Sadullah Paşa	1
Salim Beg	1
Musa Kazım Koniçeli	1
Afaktan	1
N.M.	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2. Alıntıların Konulara Göre Tasnifi

Konular	Yazar/Şair
Ahlak	Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Sami Paşazade Sezai, Namık Kemal, Şemsettin Sami, Sabit, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Süleyman Paşa, Muallim Naci, Said Bey, Keçecizade İzzet Molla, Kenan Rıfai, Mahmut Celaledin.
Edebiyat	Recaizade Mahmut Ekrem, Süleyman Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat Efendi, Mahmut Celaledin.
Eğitim	Namık Kemal, Şemsettin Sami, Süleyman Paşa, Mehmet Nadir, Said Bey, Afak, Muallim Naci, Recaizade Mahmut Ekrem, Manastırlı Mehmet Rıfat Bey, Said Bey.
İnsanlık	Sami Paşazade Sezai, Namık Kemal, Süleyman Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci, Ebuzziya Mehmet Tevfik.
Dürüstlük	Namık Kemal, Sabit, Abdülhak Hamit Tarhan.

Akıl	Recaizade Mahmut Ekrem, Şemsettin Sami, Ziya Paşa, Mustafa Reşit, Namık Kemal, Muallim Naci, Musa Kazım Koniçeli.
Bilgi	Recaizade Mahmut Ekrem, Şemsettin Sami, Muallim Naci, Namık Kemal, Said Bey, Halil Edib.
Toplum	Şemsettin Sami, Namık Kemal, Muallim Naci, Manastırlı Mehmet Rıfat Bey, Abdülhak Hamit Tarhan, Said Bey.
Vatan	Sırrı Paşa, Ahmet Mithat, Namık Kemal, Ziya Paşa, Manastırlı Mehmet Rıfat Bey, Abdülhak Hamit Tarhan, Mahmut Celaledin, Mehmet Ziver Bey, Said Bey.
Milliyet	Mahmut Celaledin, Ziya Paşa, Manastırlı Mehmet Rıfat Bey, Abdülhak Hamit Tarhan.
Özgürlük	Muallim Naci, Ziya Paşa, Mahmut Celaledin, Namık Kemal, Kenan Rıfai, Sadullah Paşa.
Vicdan	Şemsettin Sami, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan.
Tarih	Süleyman Paşa, Namık Kemal, Süleyman Paşa, Manastırlı Mehmet Rıfat Bey.
Emek	Said Bey, Abdülhak Hamit Tarhan, Namık Kemal, Muallim Naci, Süleyman Paşa, Şemsettin Sami.
Niyet	Recaizade Mahmut Ekrem, Namık Kemal.
Azim/Çaba	Recaizade Mahmut Ekrem, Said Bey, N.M., Halil Edip, Sabit, Muallim Naci, Namık Kemal.
Sabır	Muallim Naci, Ziya Paşa.
Adalet	Namık Kemal, Ebuzziya Mehmet Tevfik, Abdülhak Hamit Tarhan.
Yaşam/Hayat	Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan.

Doğa	Abdülhak Hamit Tarhan, Namık Kemal, Muallim Naci, Recaizade Mahmut Ekrem.
İnanç	Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Mahmut Ekrem, Şinasi.
Umut	Mehmet Nadir, Said Bey, Namık Kemal, Muallim Naci.
Medeniyet	Said Bey, Namık Kemal.
Cahillik	Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat Efendi, Mahmut Celaledin.
Ekonomi	Namık Kemal, Said Bey, Abdülhak Hamit Tarhan.
Devlet	Sami Paşa.
Anlayış	Muallim Naci.
Sarhoşluk	Muallim Naci.
Sanat	Recaizade Mahmut Ekrem.
Hoşgörü	Salim Bey, Abdülhak Hamit Tarhan.
Yalan	Ahmet Mithat.
Önyargı	Mahmut Celaledin.
Umutsuzluk	Abdülhak Hamit Tarhan.
Zorunluluk	Mehmet Nadir.
Tembellik	Abdülhak Hamit Tarhan.
İlerleme	Mehmet Ziver Bey.
Özgüven	Mahmut Nedim Paşa.
Farkındalık	Abdülhak Hamit Tarhan.
Sezgi	Abdülhak Hamit Tarhan.
Zaman	Şemsettin Sami.
Rekabet	Recaizade Mahmut Ekrem.

Gelişim	Şemsettin Sami.
Kararlılık	Sırrı Paşa.
Cimrilik	Recaizade Mahmut Ekrem.
Sabırsızlık	Manastırlı Mehmet Rıfat Bey.
Muhakeme	Namık Kemal.
Huzur/Mutluluk	Namık Kemal.
Maddi Geçicilik	Mahmut Celaledin.
Zaman Yönetimi	Abdülhak Hamit Tarhan.
Disiplin	Abdülhak Hamit Tarhan.
İletişim	Mehmet Ziver Bey.
Cesaret	Said Bey.
Basın	Mehmet Ziver Bey.
Güven	Muallim Naci.
Düşmanlık/Kin	Muallim Naci
Yardımseverlik	Muallim Naci.
Benlik	Abdülhak Hamit Tarhan.
Ticaret	Abdülhak Hamit Tarhan.
Menfaat	Said Bey.
Duygu	Recaizade Mahmut Ekrem.
Düşünce/Fikir	Namık Kemal, Said Bey.
Kader	Abdülhak Hamit Tarhan, Namık Kemal.
Gerçekçilik	Sami Paşazade Sezai.
İhanet	Recaizade Mahmut Ekrem.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

5. ÇEVİRİYAZI

5.1. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye'nin Transkripsiyon Alfabetiyle Çevirisi

2

Şirket-i mürettebiye Matba'ası – Bab-ı 'âlâ Caddesi numro 43

3

İfâde'-i Merâm

‘Osmânî üdebâsının âşâr -ı ceyyidelerini mütlâ'a ederken râst geldiğim bazı fıkârât hikemiyeli bir yere toplayarak enzâr-ı kârîine bu kere de «Cümel-i Hikemiyye'-i 'Osmâniyye» nâmıyla bir müntahabât-i hikem arazına cesâret ediyorum. Bendenizin bir i'tikâd-ı tecribîsi vardır ki o da bir milletde edebiyâtın terakkîsi ma'ârifin terakkîsini mûcib, kezâlik ma'ârif 'ilmiyyenin terakkîsi edebiyâtın terakkîsini müstevcibdir.

Uslûb-ı sâde üzere yazılmış bir kıozmografya i'tikâdına göre hem fennî hem edebî bir risâledir. «Cümel-i Hikemiyye'-i Ecnebiyye» nâmıyla dahâ kıarîben meydân-ı

4

intişâra çıkan eşerimden Osmânî Üdebâsının îrâd-ı hikemden mahrûm kalmamış olduklarını söylemişdim. İşte işbâtı

«üdebâmızın îrâd-i hikemden mahrûm kalmadıklarını» cümlesi enzâra biraz kıarîb görünür ise de bu kıarîbeti izâle için derim ki geçenler de ortaya kııkan bir zâtın şu'arâmıza ve üdebâmıza kıarşı meydân okuduğu kıalde kimse cevâb verememiş ve kıattâ nev-zemîn olarak yazılmış olan tezer, eşber şâhıra nâm kıtâblarla Mu'allim Nâci Efendi'nin kıuzu, nüseybin civârında bir vâdi dicle, ilâh. ve Ekrem Bey Efendi'nin manzûmât müte'addidesi ve dehâ sâ'ir -i erbâb-ı kemalimizin âşâr-ı cedîdelerini edebiyât-ı kıarbiyeden hemen âkız edilmiş derecelerine kıadar kıardırmamış ise de kıaqlîitten de kıurtaramamıştı.

5

Mübâhâşât-ı vâkı'ada redd-i cevâb hûşûşunda bir iki zât icâle-i kalem etmiş iseler de herkesin 'inâdında ısrâr göstermesi bizim mubâhâşelere vergi mezziyâtdan olduğundan mubâhâşeden ciddî bir lezzet alınamamışdır. Lisânımızın ıslâh ve ikmâli hakkında hâlâ gazetelerde bir takım varakalar görülmekte ise de mubâhâşelerimizin hatırı kalmasın amma hiçbirinden bir istifâdemiz yok gibidir.

Yine irâde üdebâmızındır. Bendenizin şuraya kadar söylediği hezeyânlar maẖza bir esef-i derunini ilcâatıyladır.

«Cümel-i Hikemiyye» mizin muhteviyâtı şimdilik çok az ise de İnşâ'Allah ileride tevsi' olunur.

6

Şu kitâbcıkda muharrer olan cümel hemân Şinâsi merhûmun devrinden i'tibaren yetişen üdebâmızın kelâmlarından 'ibâretidir.

Mecmû'am, isimleri derûn-u kitâbda muharrer olan zevât-ı 'âliyyenin âşârıyla meşhûndur: Ümîd ederim ki kendileri de mecmû'amda görülecek nokşânları 'âcizlerine ihbâr etmek gibi bir şi'ar üstâdânede bulunurlar. Her halde çalışmak.

Ahmed Râsim

7

Cümel-i Hikemiyye'-i 'Osmâniyye

«Edeb bir ma'arifetdir ki haşlet-âmûz-ı edep olduğu için nâmına edep ve ehli edib tesmiye olunmuştur.»

Şinâsi

Erbâb-ı hünere ta'aruz etmeselerdi hûmekâ hiçbir vakit kâle alınmazlardı.

Ekrem

Kendilerini teşhîr için başkalarını zemm ve tahkîr ile uğraşanları zamân herkesten evvel unutturur.⁹⁵

Kezâ

⁹⁵ İçin kelimesi metinde mürettib hatası olarak içip şeklinde yazılmıştır.

Erbâb-ı kalem için en büyük fazîlet hayşiyet-i kalemîyyeyi ne olduğunu bilmektir.

Kezâ

Haşiyet-i kalemîyyeyi bilmeyenlerin yazdıkları şeyler nâdânları güldürür ammâ vicdânları ağlatır.

Kezâ

8

«Bârîka-ı hakîkat müşâdeme-i efkârdan çıkar» müşâteme-i eşîrrâdan çıkacak ise nâire-i şikâk ve ‘adâvettir.

Kezâ

Ağrâz-ı diniyye ve efkâr-ı süfliyye aşhâbından olan erbâb-ı kalem sevâd-ı hâmeleri arkasında ba’zen şaklanmak isterler. Beyân ise aynıyle insan olduğundan karaladıkları şeyler şûret-i zâhirede ma’âliden bâhiş bile olsa yine aşhâbının esâfilden olduğunu gösterir.

Ekrem

Eşer vardır ki medh ve şenâ görmekle beraber kadri dâ'imâ tenezzüldedir. Yine eşer vardır ki zemm ve tezyîfe uğramakla beraber i'tibârı mutaşşıl tezâyüd eder. İ'tibâr ise bir eşerin keşret-i intişârıyla değil ezhân-ı erbâb-ı vicdânda hâşıl ettiği hüsn-i te'sîrâtın istikrârıyla mutahakkıktır.

Kezâ

Edebiyât-ı şahîha teşâvîr-i hayât-ı insâniyye ve temâsîl-i meşhûdât-ı tabîîyyedir.

Kezâ

9

‘İlm-i lisân başka mezîyet, ‘irfân ise yine başka bir mezîyetdir. Lisân tahşîl ile öğrenilir ... ‘İrfân Cenâb-ı Feyyâzın ihsân mahşûsudur. Şi’ir ve edeb ki leb-i hikmet ve hakîkat ve tercüme-i serâir-i tabî’at olmak lazım gelir. ‘İlm-i lisân pek çok ziyâde mezîyet-i ‘irfâna müftektir.

Ekrem

Erbâb-ı hüner ve mizâh ki hıffet-i ‘aql aşhâbından olan ser-sâmlardır. Kavlı ve fi’de ciddi görünmek istedikleri zaman daha ziyâde gülünç olurlar.

Ekrem

Kemâl-i kalb ve ziyâ-yı zekâ-yı cem’ edemez.

Mülevvesât-ı denâyetden olmayan tâhir

Kemâl

İnsanlar hilâkat-i ‘âlemin şabâh-ı evvelinden zevâl-i eyyâmına kadar ıztırâb çekmek, göz yaş dökme için halk olunmuştur.

Sezâi Beg

10

Dünyayı cennet insanları melek zann edecek kadar sade dil olmayalım.

Kezâ

Edîb ‘unvânına istihkâk edepledir.

Ekrem

İnsâniyet bir şahısdır ki rûhı edepdir.

Kezâ

Medeniyet bir binâdır ki kıyâm esâsına yine edep sebeptir. Bu halde edebî terk etmek insâniyetden çıkmak... Bî edebliğii tervîh eylemek ise rûkn-i medeniyeti yıkmak demek olur.

Kezâ

Edebsizliğin ibtidâ ettiği yerde edebiyât nihâyet bulur.

Kezâ

Bî-edebler arasında üdebâ gürabâdır.

Kezâ

11

İnsanlar içinde gerçekten zemm ve hicve lâıık olanlar var ise zemm ve hicve haır-ı fikir ve makâl eden bedbahtlardır.

Kezâ

Ciddiyâta hezliyât ile her vakit muâbele olunabilir. Fakat hiçbir zaman galebe olunamaz.

Ekrem

Tefevvûk-ı yâb-ı ‘irfân eylemek ahfâdı lazımdır.

Hamîyet mesleğinde gayret-i ecdâd lazımsa.

Kemâl

Ne cürretle edersenî haksız işde hakdan istimdâd

Yed-i kudretmi olsun ‘âleme cellâd lazımsa.

Beni nev’in halâş et ateş-i kayd esâretidir

Cihânda bir de firdevs eylemek icâd lazımsa

Kemâl

Kapılma dehrinî îgfâlâtına ahlâk bahışinde

Sağa ol fende vîcdânın yeter üstâd lazımsa

12

Ne rûtbe bezl edersenî artar ol nisbetde

Maşşûlı ma’ârifidir cihâna bi nakkâd irâd lazımsa.

Kemâl

Demek mümkündür aslı hırş-ı şân u nef’ şahşıdır.

Umûr-ı ‘alemi bir menşee-i isnâd lazımsa.

Ekrem

Zıman-ı istikbâl mevdû'-ı dest-i ihtimâmları olan erbâb-ı şebâbda âşâr-ı fütûr görmek kadar muhibbân-ı vaţanı dâğ-dâr-ı tecessür edecek ne var?

Sırrî Paşa

Süveyş cetvelini görsün edenler şüphe Mülteka'l Ebhur eder biri şebâtı kişinin

Kezâ

Sahî kimdir?

Kendi malıyla şehâvet ve başkasının malından nefsinı şıyânet edenlerdir.

Ebu'l-Żiyâ Tefîk

13

Muzafferiyetin hayırlısı hangisidir?

Qân dökülmeksizin huşûle gelen.

Kezâ

İleri gitmek demek, hakîkat ve sa'âdete takarrüb etmek demektir.

Ş. Sâmi Beg

Zaman o kadar şarp, o kadar dik bir yoldur ki üzerinde tevaqquf mümkün olamaz yuvarlanıp düşmemek için dâimâ sür'atle çıkmak iktizâ eder.

Ş. Sâmi

Ma'ârif insanın fikrini uyandırır, 'aqlını parlattırır, zekâvetini artırır.

Ş. Sâmi Beg

Bir ümmet, tedenni ve izmihlalden kurtulmak için, hâl-i hazırıyla kanâ'at etmeyip, dâimâ terakkî etmeye, kuvvetini, şervetini ... Hayır, hayır, ma'ârifini, yalnız ma'ârifini ilerletmeye çalışılmalıdır.

14

Bir cem'iyetin refâh ve sa'âdetini temîn için, her ne lazım ise hepsi ma'ârifden tevellüd eder.

Kezâ

Nev'-i beşer için ma'ârifden başka selâmet yolu yoktur.

Kezâ

Hayât-ı insaniyye ma'ârifledir.

Ş. Sâmi Beg

Hikmetin birinci hatvesi vezâif-i mefruzamızın icrâsında ki cehl ve 'adem-i iktidarımızı bilmek mâddesidir.

Kezâ

Hoş görünen işlerden çoğunun mebdei denâ'et neticesi 'âr ve nedamettir.

Kezâ

Hürriyet kadar lezîz bir meşrûb yoktur lakin sarı hoşluk vermemek için i'tidâl denilen bir mezeye ihtiyâcı vardır.

15

İnsân için 'âlemde en iyi rehber vicdândır, 'aql ve tedbîr insânı aldatabilir lakin vicdân hiçbir vakit aldatmaz.

Kezâ

Dünyâda en zengin adam nâmûsu çok, en kuvvetli adam vicdânı sağlam, en iyi adam hayr işlemeye meyli ziyâda olandır.

Ş. Sâmi Beg

Her bir insân yaşamak için kazanmaya ve kazanmak için de işlemeye mecburdur.

Kezâ

Çalışmaksızın kazanmak ümîd ve i'tikâdında bulunanlar aç kalırlar.

Kezâ

Cem'iyet-i beşeriyye bir şirket gibidir. Efrâdı ise o cem'iyetin a'zâsı ve hâdimleri makâmıdır.

Kezâ

16

Bir cem'iyet-i beşeriyyenin tembel duran ve bir iş göremeyen veyâhûd görmek istemeyen efrâdı bir adamın kuru ve harekettan sâkıf bir kolu bir ayağı hükümündedir. Belki de ondan beterdir.

Kezâ

İnsânın fikrine 'a'id olan cihet daîhi tehzîb-i ahlâk ile iktisâb-ı fezâil maddesidir.

Ş. Sâmî Beg

İ'tikâd-ı hakîkatî bilinmeye, 'amel, hüsn-i ahlâk şâhibi olmaya mütevaakkıftır.

Kezâ

Ne halkı incitelim biz ne halkdan incinelim.

Ne dil-figârımız olsun ne dil-figâr olalım.

Sâlim Beg

Şıdk bir kıble-nûmâ-i sa'âdetdir ki mihrâb-ı selâmet meabı gösterir.

Şâbit

17

Kızb bir reh-nûmâ-yı nuhûsetdir ki bâb-ı nikbet intisâbı irâe eder.

Şâbit

Kızb, iki 'âlemde yüzü kara kuşurunda güzel görünse bile hakîkatde maşhara bir f'il-i mezmûmdur.

Kezâ

Dünyada her şeyin ziyneti olduğu mişüllü nutkun ziyneti de doğruluktur.

Şâbit

İki yüzölü olanlar konâklarda bulunsan dönme dolap gibi bir taraftan ‘ivâzdan bir taraftan ‘Arab işciniñ sille ve tokatını yemekten başlarını kurtaramaz desen mübâlağa edilmemiş olur.

Kezâ

Hasâiş-i insaniyyeniñ en cezili şebâtıdır.

N. M.

18

Kesb, tezellül ve sefâhıtı mâhi, sa’âdeti hâmî bir berât-ı imtiyâzdır.

Şâbit

Kibir, şûretde ta’zîm gösterir amma hakîkatde muhakķardır.

Kezâ

Hilm, şûretde tenezzül-i ‘arz eyler amma hakîkatde muvaķķardır.

Kezâ

Huṭbe ‘aķılların meydân-ı mübârezesidir.

Süleymân Paşa

Feşâhat, hakîkat ile zihne emniyyet-i tâmm ve fazîletle ḳalbe heyecân-ı şedîd ilķâsından ‘ibârettir.

Kezâ

Târîḳ vukû’ât-ı hakîkiyyeniñ hikâyesidir, şâhid-i zamândır, ziyâ-yı fazîletdir, hayât zihindir sâ’i-i zamân kadîmdir.

Kezâ

Şi’iriñ maķşadı, teşhîr ve teftîn, feşâhatın maķşadı

Tabâyi’-i eşyâ ve hakikat-i ahvâli taharri ve teftîş olduğu gibi târîhin maqşad ve mevzû’u dahilî vakâyi’-i hakikiyyeyi tebeyyündür.

Kezâ

Eğer herkes çalışmadan el çekse idi, dünyâda mevtden başka kim kalırdı.

Kezâ

Târîh-i beşer bir nazâr-ı tedkîk ile muţâla’ a olunursa zuhûr eden e’âzımın âşâr-ı ‘aliyyesine iki büyük, iki esâslı sebep görülür kibiri merhamet, biri de cürettir. Ekseri merhamet vâlide yâhûd kadın kucağında cür’et peder ve yâhûd erkek koltuğu altında perveriş buluyor.

Kemâl

Medeniyet ki sa’âdet-i beşeriyyeyi müstelzim olacak şûrette olan hâlet-i cem’iyyet ma’nâsınadır hüsn-ı ahlâk milliyeden mütevellid bir velettir.

Ziyâ Paşa

Ahlâk-ı milliyesi olmayan aqvâmda medeniyet olmaz.

Ziyâ Paşa

İnsân ‘ale’l-’umûm ne kadar ‘akıl ve ihtiyât ile mağrûr ise ol kadar da câhil ve bî-başîretir.

Kezâ

Bu cihân-ı fânide insân için hakikî bir sa’âdet var ise o da vaktini muţla’at ve tefekkürât-ı ‘âliyye ile geçirmektir.

Muştafa Raşîd

Zekâvet-ı ‘âliyye aşhâbının dehânından çıkan sözler bir nûra munkalib o nûr ki o nûr ancak istikbâli tenvîr eder.

Kezâ

Keşret-i mâl ile fahr u şeref olmaz hâşıl

‘İlmini, fazlını ‘irfânını teksîre çalış.

Sa’id Beg

21

İki haşiyet eder bâtıl u haqqı temyîz

Biri tedkîk-i haberdır biri ta’mîk-i nazar

Kemâl

İnsân küçükten büyür kamer hilâl iken bedr olur.

Kemâl

Şimdi en müessir silâh ma’arifetdir. Hepimiz bu silâh ile mücehhez bulunmaya
şoş derecelere kadar çalışmalıyız.

Mu’allim Nâcî

Tahassürle vakit geçiriş de başka bir hatâdır.

Kezâ

Vahşî olmayıp da esîr olmakdan vahşî olubda hür bulunmak elbette dahâ
evlâdır.

Kezâ

Beyn hâlet-i iptidâsında pâslı bir demîre benzer. Onun cilâsı envâr-ı ma’arifete
muhtâcdır.

Mehmet Nâdir

22

Temellük meskenete münce olur. Tekebbür gibi kâzibâne bir harekettir.

Ahmed Midhat

Mezra’a-i fesâda ekilen kızb ve durûğ tohumu yine o nev’den bir mahşûl verir.

Kezâ

Herkeste bir isti'dâd-ı tabîî' var. Faķat hâl-i nevmde bulunur. Naşıl ki ecsâm da kuvve-i mıknaţisiye hâl-i nevmdeyir. Dilek ve temâs onu zâhire çıkarır. İnsânda ki isti'dâd-ı tabîîyi de mekteb-îkâz eder.

Mehmet Nâdir

‘Ârif ol ‘ârif ki yokdur farkı aşla ‘ârife

Kûşe-i lahdıñ kenâr u mâder gehvâreden

Kâzım Paşa

23

Bulamazsın cihânı devr etseñ

Düşmen-i ma'arifet kadar ahmaķ

Nazar-ı ‘ârifânda yeksândır

Düşmen-i ma'arifetle düşmen-i Hâķ

(Âfâķdan)

Vefâ ki bir haşlet-i ‘ulviyedir. Teşhiş etse pâkize ve ma’şûm bir melek olur. Vefâya hıyânetle muķâbele ki bir denâ’et-i süfliyyedir tecessüm etse bir iblîs olur.

Ekrem

Caķîm-i ıztırâbı ki vîcdândan kinâyedir. Âteş ruķı eridir fikri yakar. Gerçek yazık o günâhkâra ki kendi kendisinin zebânisidir. Kendi kendisini cehenneme atar.

Ekrem

Taķşîl-i ‘ulûma ol ki sâ’î

Maķv olmasın ettiğın mesâ’î

Mu’allim Nâcî

Elfâz-ı ġarîbe ile bir zengîn ma’nâyı setretmek bir güzel çehreyi âllı beyazlı düzgünlerle örtmek bir çirkin me’âlî

Kelime ile süslemeye çalışmak ise bir zencî karısını telli pullu duvaklarda saklamak kabîlinden olur.

Kemâl

Ümîd, medeniyet ve terakkînin bir kuvve-i muharrikesidir.

Mehmet Nâdir

Ümîdsiz insân buharsız makine gibi mu'atıldır.

Kezâ

Żiyâ Pâşâ

Kesb-i yakîne Âdem için yoktur ihtimâl

Her i'tikâd 'aqla göre gâibânedir

Hür olmak ister isen olma cihânın

Zevkünde, şâfâsında, gamında, kederinde.

Âyînesi işdir kişinin lafa bakılmaz

Şahşın görünür rütbe-i 'aklı eserinde.

Vâkı'â mubâlagût hakîkât-i ifâde etmez. Faķat yolunda

Oldukça hakîkâtden daha müfid olur.

Ekrem

Belâğatsız feşâhat cârî olsa bile feşâhatsiz belâgat gidemez.

Kezâ

Cihân bir gün biter amma Allah bir beḳâdır beden bir gün çürür amma rûḥ sermedîdir

Kezâ

Rûḥ bir cevherdir. Ḥasenât onun şayḳalı Ḥasenâta muḳârin oldukca rûḥ cilâ bulur. Rûḥ cilâ buldukça şafâ bulur.

Kezâ

Mü'errihîñ en büyük ḥaşısesi baytar-ı felâḳdır.

Süleymân Pâşâ

Târîḥ insânları yine kendi müşâbihleri ile ta'lîm ve terbiyeye ḥidmet eder. Bir fennî celîldir,

Kezâ

26

Efrâd-ı beşere göre bedeni dâire-i insâniyyet olduḡu için vîḳâye lazım ise vatanı merkez-i medeniyyet bulunduḡu için ḥimâye elzemdir.

Kemâl

İbrâz-ı maḥviyyet def'aten medḥ olunmaya ârzû göstermektir.

Süleymân Pâşâ

Aḡaçların meyvesi gibi insânların değeri daḡı ba'zı mevâsim ve evḳâte maḥşûşdur.

Kezâ

Nisyânından şikâyet iden çok bulunur ise de maḥkemet fikriyesinin noḳşânından baḡş iden nâdir görölür.

Kezâ

Beşerde dâim olan kemâldir cemâl müteḥavvil olur. Eşerde kâim olan maḳâldir. Meâl müntaḳil olur.

Kemâl

Nâire-i fesâd ki bir kavmin derûnunda iltihâb ede âb-ı şemşîr olmadıkça hüsni
i tedbîr anı nasıl itfâ eylesin.

Kemâl

‘Âkil her gördüğinden müstefîd olabilir. Her işitdiğinde bir hisse-i ma’rifet
bulabilir.

Kezâ

İnsân her neye vâsıl olur ise sa’y ile olur.

Kezâ

İnsân fenâ bulur amma insaniyyet dünyâ durdukça bâkîdir.

Kezâ

Müzâyâka semere-i ‘atâlet, zarûret mahşûl-i sefâhatdır.

Kezâ

‘Atâlet içinde sefâhat mezâristâne kurulmuş bir meclis-i ‘işret gibidir.

Kezâ

‘Atâlet, mevtin küçük kardeşi, sefâhat hayâtın büyük düşmanıdır.

Kemâl

‘Atâlet insânın vücûduna sarılmış bir yılâna benzer.

Sefâhat ise o yılânın elvânında olan ziynet kabîlindendir.

Kezâ

Bir ‘âtıl daha şebâbında ihtiyârlar, çünkü işsiz geçen zamânın dakîkası sa’atden
uzundur.

Kezâ

İnsânda sû-i a'mâl ki muzlim bulutlardır. Rûhı perde-dâr idince vicdân da ağlar.

Ekrem

Seyyat ki lâ-tuḥşâdır eñ eşna'-yı vefâya hıyânetle muḳâtabeledir.

Kezâ

En güzel, en büyük, en doğru şi'ir bir ḥaḳîḳat-ı

29

müdhîşenin taẓyîḳi altında hiçbir şey söyleyememektir.

‘Abdulḥaḳ Ḥâmid

Fikriñ ser-ḥaddi memât olduğu gibi şi'irinde elfâza intikâlde ḥudûdı ḳâfiye oluyor.

Kezâ

Żarûret bir kuvve-i muḥarrikedir ki şâhibiniñ fikrini taḥaḳuḳ etmesi ḳâbil olmayan birçok evhâm ve ḥayâlâta sevk ve tahrîk birçok mavâ'id kâzîbe ile bir tâḳım teşebbûsâte teşvîḳ eder.

Mehmet Nâdir

Kelâmdan maḳşad ma'nâdır. Lafz bir maḥfazadır. Aşıl i'tibâr o maḥfazadaki mücevheredir.

Aḥmed Midḥad

Fikr-i tefevvuḳ ile tekebbür arasındaki fark gıbta ile ḥased arasındaki farka beñzer.

Kezâ

30

Sarḥoşluk nedir? İnsânlıktan çıkış! Sarḥoş nedir? Bir muteneffes kütük.

Mu'allim Nâcî

Hangi sarhoş taşavvur olabilir ki ‘işretten aldığı zevki mahmûrlukdan çektiği derde gâlib bulabilsin?

Kezâ

İnsânın müddet-i ‘ömri içinde yâd ve teselliye lââyık bir mevsim-i sa’âdet var ise o da mücerred tahşîl-i ma’arifetle geçen zamândır.

Ekrem

Ma’rifet mahż-ı rûh anın tahşîli ise her şeyde bâ’is-i fütûhdur.

Kezâ

Ma’rifetsiz insan meyyit-i mutaharrikten farklı değildir.

Gerek kendisini ve gerek başkasını tahşîl-i ma’rifete sevk

31

etmek henüz lezzet hayâtını alamayan bir şabî-i bî-günaâhı kurtarmak himmetine mu’âdil olamaz mı? Belki ona bile muqaddem tutulamaz mı ki? Helak-ı in’idâm ise ma’rifetsiz gûyâ yaşamak mevtin hâlet-i buhrânı içinde devâmdır.

Ekrem

Bir fâzılın kütüphane-i ma’rifeti bir câhiliğin hazîne-i servetinden yüz derece metîn görünür.

Kezâ

Medeniyet bedreka-i sa’adet, bedeviyet sâika-i sefâletdir.

Sa’id Bey

İkdâm bir mahbûbeyi dilârândır ki kendisini der-âguş edenleri ömrü oldukça lezzet-i vuşlatıyla şîrinikâm eder.

Kezâ

Teseyyüb bir ‘acûze-i bed-endâmdır ki hemdem olanları ila âhîri’l-emr merâretu’l- fitenden bîzâr eyler.

Kezâ

Bir sefih ne kadar yaşarsa ‘ömrüne doymadan dünyâdan gider çünkü lehviyyât içinde geçen vaktin sâ’ati dakîkadan kışadır.

Kezâ

Mustakbeldeki hâli emniyyet altına almak iki kazanıp bir yemekle olur.

Kezâ

Zamân sermâye-i ma’îşet, sa’y menba’-i hayâtdır.

Kezâ

Râhat döşegi yeryüzüne çıkmış mezâr değilde nedir?

Kezâ

Tembeller ‘âlemin dilencisidir.

Kezâ

Zirâ’at toprak kazıp elmâs çıkarmaktır ticâret demîr satıp altın kazanmaktır.

Abdülhak Hâmid

Zirâ’at-ı ikdâm, ticâret muvaffakiyet, servet mükâfattır.

Abdülhak Hâmid

Zirâ’at bir şahrâdır ki ticâret sayesinde bir bâğçe hâline gider.

Kezâ

Mechûl olan istikbâl ticâretle temîn olunur.

Kezâ

Fânî bilinen mâzî ticâretle⁹⁶ ‘avdet eder.

Kezâ

⁹⁶ ‘Ticaretle’ yazılan kelime, metinde ‘ticaretli’ şeklinde yazılmıştır.

Erbâb-ı zirâ'at âşârını şafahât-ı zemîn üzerine yazmış üdebâ-yı tabî'iyyedir.

Kezâ

Bâğçivân üstâd kadar tek hâme-i zî-hayâtıdır.

Kezâ

İnsânın 'irfân ve fazîletini, insâniyyete olan hizmet

34

ve gayretini, insâniyyetin nazar-ı ma'nevî-i 'umûmisi görüp takdîr eder.

Ahmet Midhat

İnsâniyyet o kadar 'âli o kadar semîh o kadar kıadr-senc ve hâşşinâsdır ki hiçbir kimsenin ketm-i hâkkını kendi şân-ı muqaddesine şâyân göremez.

Ahmed Midhat

Mâhiyyeti işpât iden âşâr-ı 'ameldir

Mikdârına nisbetle kişi hayr u şer eyler.

Şinâsi

Engîn tıbkı hayât gibidir.

Kemâl

Ufuk ümîdin 'aynîdir.

Kezâ

Âdem zamân sayesinde geçinir, sa'y ile yaşar.

Kezâ

35

Enzârdan ârzu 'ayândır

Efkâra dâdı da tercümândır

Mu'allim Nâci

Mâ-dâm ki mutlaku'l-'inândur

Âvâreye her yer âşiyândır

Kezâ

Ümîd iledir bükâ-yı etfâl

Süt vermede bi emel mi mâder

Herkes bir ümîde hizmet eyler

Ümîd iledir cihânda her hâl

Kezâ

'Âlemde kuşûrsuz hulâşa

İnsâna kemâl ider refâkât

Kezâ

36

Beşere şân viren te'âvündür

Kezâ

Üç tahkîke su'ûd ister isen

Rıf'at erbâbını taklîde uzan

İhtiyât eyle ki ba'zen de olur

Reh-nümâ zan olunan şey reh-zen!

Mu'allim Nâcî

Atlama dur suhan ehl-i hâli anlamadan

Cevâba itme taşaddî su'âli anlamadan

Kezâ

Resûl'den ne alır mescid-i Resûl'e giden

Ma'ânî nağâmat-i Bilâli anlamadan

Kezâ

Millet bahtiyâr yek-dil olunur.

Kezâ

37

Sâde ifâde ile güzel fikir taşvîr etmek şulu boya ile güzel resim yapmaya benzer.

Ekrem

Hasîs olan ğanî aylıksız hazîne bekçisi demektir.

Kezâ

İnsân her nefesini temdîd-i hayât için alır yine her nefesinde hayâtdan bir nefeslik zamân azalır.

Kemâl

İnsân bir ğarîb hayvândır ki her şeye alışır. Her alışmadığı şeyden korkar.

Kezâ

Maḥkeme-i vicdânî insâna ta'yîn etdiği cezâ nedâmetdir.

Ahmet Midhat

Bastığın ḥâk-i siyehden tutma alçâk nefsin

Şâbit ol âzminde dehr bî şebâtın raĝmına

Kemâl

38

Ḥâke yüz sürmekle kâimse yer üstünde hayât

İhtiyâr et altını ḥâkkakî hayâtın raĝmına

Kemâl

Cehâlet, koca bir milleti esâret altına alır.

Ahmed Midhat

Vaţan, denilen şey bir milletin hânesidir.

Kezâ

Edeb, hikemmiyâtın bir lisân-ı feşâhat-beyândan şudûrudur.

Kezâ

Yokdur şohâbet etmeye bir kimsede mecâl

Vicdâna karşı şahş-ı günahkâr u mücrimi

Vicdânıdır isâet f' ilinde Âdemin

Du'acısı, şuhûdî kavânîni, hâkimi

Ekrem

39

Haķîkat sence mechûl olsa, 'aķlen müberhendir

Güneş a'mâllara pinhân ise bînâya rûşendir.

Kemâl

Hükümet hikmet ile müşterekdir.

Vezîr olan hâkîm olmak gerekdir.

Sâmî Pâşâ

Cehl ile mâ'arif insanları birbirine düşüren iki mübârizlerdir.

Mahmûd Celaleddid

İnsânın mizânı lisânıdır.

Kezâ

Emvâl-ı câriyye o derece sür'atle ceryân etmektedir ki zuhûra gelen tahassulât-ı şedîde arasında haķîkat-i hâli aramak dalgaya bir şekl-i şahîh taharri etmek kabîlinden olur.

Kemâl

40

Hakkâ makrûn olan bir du'anın hilâfı dâimâ delîlsiz kalır.

Kemâl

Ma'rekeler umûr-ı devliyyece birer büyük meydân-ı 'ibrettir.

Kezâ

Aşâr-ı beşerriye de sözden pâ-y-dâr bir bergüzâr yoktur.

Kezâ

Erbâb-ı şebâbet milletin maşşûd-ı âtisidir. Onda ne kadar terakki görülürse bizce ihyâ-yı vatan ümîdi o kadar kuvvet bulmak lazım gelir.

Kezâ

Efkâr-ı şa'ibe ziyâya benzer. Bir mülkün bir cihetinde zühûr edince sâir taraflara yine az zamân içinde yayılma tabî'idir.

Kezâ

41

Garażın intifâsına şâhibinin fenâsından başka çâre olamaz.

Kemâl

Garaż vicdânın uyuz 'illetidir. Dâimâ kaşınır, dâimâ kurcalanır, her ne ile setr olunmak istenirse elbette bir taraftan kendini gösterir

Kezâ

İbza'l-i mesâ'ide kuşur etmeye olmuş

Vâbeste bu 'âlemde sükûnun harekâta

Mevtâ yakışır var ise râhat döşeginde,

İkdâm ve taḥammül gerek erbâb-ı hayâta

Kemâl

Târîḥ, fikrin unuttuğu şeyleri hıfz eder.

Kezâ

Âsâyîş-i hakîkîniñ keşreti dâimâ meşâkk-ı sa'in keşretiyle mütenâsib ola gelmiştir.

Kemâl

42

Medenîyyetin her sıkıntısı bir râhat tevlîd eder. Vahşetin her râhatı bin ezîyeti mûcib olur.

Kemâl

Medenîyyetsiz yaşamak ecelsiz ölmek kabîlindendir.

Kezâ

Bir memleketde fesâd ahlâkıñ en büyük bir menba'ıda velîleriñ terbiye-i eţfâl huşûşundaki revîşleridir.

Kezâ

Ma'rifet ne kadar köhne, ne kadar nâkış olsa yine cehâlete müreccahtır

Kezâ

Zevâlden berî şervet var ise istiĥkâktır.

Kezâ

Adamıñ hayvâniyeti yemekle insâniyeti okumakla kâimdir.

Kezâ

43

Kolayı bulunmaz bir güçlük var ise gücü kolay zan etmektir.

Kemâl

Cihânda var ise mes'ûd olan çalışkandır

Olur karîn-i sefâlet çalışmamakla kişi

Tarîk-i bâde-peresti ĥarâbe zâra çıkar

Bırak şu meslek-i ‘irfâna uymayan revîşi

Mu’allim Nâcî

İttiḥâd-ı medeniyyet her milletin bir müşahḥaş mişâl-i zî-ḥayâtıdır.

O cihetle edebiyâtsiz millet dilsiz insân kabîlinden olur.

Kemâl

Her bir eṣer-i edebînin rûḥu efkârdır. Esâlib ise eṣgâl-i ḥârciyyeden ‘ibâret kalır.

Ekrem

44

Ḥissiyât-ı ḳalbiyye belâğatiñ mu’allim-i evveli dense sezâdır.

Ekrem

Ba’zı vâķit bir damla göz yaşı bir burhândan daha kuvvetlidir.

Kezâ

Şükr-i ni’met daḥı bir ni’metdir.

‘İzzet Mollâ

Kimseniñ lutfuna olma tâlib

Bedel-i cevher-i ḥürriyettir.

Kemâl

Eczâ-yı beşer câlib-i ta’cîl-i fenâdır.

İbkâ-yı eṣer mûcib-i taḥşîl-i beḳâdır.

Kezâ

Düşmen-i nefis ile şulḥ etme sakın.

‘İzzet Mollâ

45

Ḥased bir ma'nevî ta'rîzdir elṭâf-ı Mevlâya

Kezâ

Hep gördüğümüz gibi yazmakta ne terakki olabilir? Biraz da düşündüğümüz gibi yazmalıyız. İnsân hemân görmeye değil göstermeye de müsta'iddir.

‘Abdulhak Hâmid

Bir sâyedir ihtîşâm-ı dünyâ

Tevkîf olunur mu sâye âya?

Kezâ

Hüsni-ı ṭabî'at, şan'atın vicdânı hükmündedir:

Ekrem

Edebiyâtta kuvve-i hayâliyye, şan'at-ı tersimde elvân hükmündedir

Kezâ

Vaṭan-melûf olanları⁹⁷ bî sebep-i terk-i diyâr etmez.

Ziyâ

46

Olaydı olduğu hâle rızâsı insânın

Bu rütbe olmaz idi çok belâsı insânın

Kezâ

Nev'-i insân ḥaşredeki ta'zîm ederler adına

Kim fedâ-yı nefis ederse cinsinin imdâdına

Kezâ

⁹⁷ Olanları kelimesi vezin ve anlam gereği olanlar olmalıdır.

Târîh-i ahvâl-ı eslâfı gösterir bir dürbîn-i hakîkat nümâdır. Göz hâli görür târîh mâzîyi göstererek istikbâl için intibâh ve ‘ibret hazırlar.

Rı’fat bey

Her dinde her terbiyede dünyanın her yerinde (muhabbet-i vatanîyye) fazâil-i ‘âliyyenin en aziz en muqaddeslerinden ma’dûddur.

47

Vaṭan insânın cay-ı nümüvv ve inti’âşî, mehd-i terbiye ve ma’âşıdır. Refâh ve sa’âdeti, vüs’âti hıttâ-i vatandaş servet ve yeserri kâbiliyyet hak-i vatandaş beḳâ-yı nesil zürriyeti muḥâfaẓa-i hudûd-ı vatandaş nâşîdir.

Rıf’at Bey

Vaṭanın her cüzi şehîd kânıyla yorulmuş bir meşkdir, müşg-i ter her zerresi ḡâî ḡayretiyle uyanmış bir şîr-i ner ihtimâl ki her taş bî başa bedel bir cevherdir.

Kezâ

Ahlâk-ı fazıla aşhâbı nezdinde vaṭanın bir avuc toprağı o yolda birkaç kahramanın yâdigâr-ı vücûdudur.

Kezâ

Nâmûs-ı milliyetini gözetmeyenler, taklîd şâibesıyla leke-dâr olanlar hiçbir vakitte denâetden kurtulamazlar.

Kezâ

Dünyâda ne kadar bedâ’î-i maḳbûle vücûda gelmiş ve gelecek

48

ise heb (arzû-yı ikbâl-i millet) ḡaşletinin sevk ve icbârıyla gelmiş ve gelecektir.

Kezâ

Nâ-be-câ ta’şîb-i belâdır.

Kezâ

Bir devlet ve heyetinin kuvvet ve miknet-i mürekkebe bulunduğu kavmin
derece-i ma'ârifetde ki mahâretiyle mütenâsibdir.

Kezâ

Cümel-i âtiyye 'Abdulhak Hâmid beye mensûbdur

Bir ma'îşet niyâzı muṭlaqdır,

Halka hâmi olan ekâbirdir,

Ki te'âvünde halk ile birdir

49

Kız köpekler bile vatan perver

Vatanı sevmeyen 'aceb ne sever

'Abdulhak Hâmid

Ne kadar olsa bir mülk muḳaddem

Vatana herkes olmalı hâdem

Kezâ

Bir büyük kalbe düşmenin keremi

Suy-i teşir ider mücerrebdur

Kezâ

Fevt-i-ı fırsat, imâte-i evkât

Kendini öldürüşüdür kat kat

Kezâ

İrtikâbe nasıl değer para

'Arza fâik midir meğer para?

Kezâ

50

Ṭârîk'dan

Bir kavm için burc ü beden mehâbetinde dâire-i taḥaṣṣun ittihâd-ı millîdir.

‘Abdulḥak Hâmid

Bir milletin nisvânı derece-i terakḳîsinin mîzânıdır.

Kezâ

Ḥaḳḳa muḥabbet meḥafetullahdan gelir.

Kezâ

Meḥafetullah en büyük faẓîletdir.

Kezâ

Ṭâli’e serzenîş zulmet içinde bir ḥayâle silâḥ çekmek ḳabilindendir.

Kezâ

Ṭâli’ beni Âdem’e terfîḳ olunmuş bir kör perîdir. İnsân onu istediği tarafa çekip götürebilir.

Kezâ

51

Ḥidmet zamânında teşâdüf eden fırsatı fevt etmek âmirin ruḥşatını beklememek ḳabâḥatinden büyüktür.

‘Abdulḥak Hâmid

Başîret göz bebeği gibi iltihâf eder fakat uyumaz.

Kezâ

Ḥaḳb-ı gâflet denilen şey çeşm-i ‘irfâna girmez.

Kezâ

İnsân dünyada bir ḥaḳdan bir de ḥaḳsız olmakdan korkmalıdır.

Kezâ

İnsânın büyüğüne söylemesi lazım gelen şey hakîkatdır.

Kezâ

Cem'iyet-i beşere tefriķa veren ġaraždır.

Kezâ

52

ġaraż yalnız vicdâna giremez. Çünkü o cennetten o iblis müebbeden tard olunmuştur.

‘Abdulhak Hâmid

Şirket bir define-i şervettir ki hisşedârânının ceyb-i ihtiyâcını nakd-i kudretle mâlâmâl eder.

Sa'id Beg

‘Âlemin meftûnu olduğu şâhid bîhemâl terakķi şirketsiz âyîne-i beşerde ‘arz-ı cemâl etmez! Nitekim âfitâb-ı cihân-tâbın kuvve-i münevverânesi olmadıkça şabâh olmaz.

Kezâ

Ėıymet-i hürriyeti takdîr edemeyen bir millete ‘itâi hürriyet etmek o millet efrâdının ağına bir hançer-i ‘işyân vermek gibidir.

Safâhate devâm ve inhâk çarpacağı duvarı his

53

etmeyerek çıkılmaz sokağı doğru at koşturmak kabîlindendir.

Ken'ân

Şevksiz ġayretsiz adam yelkensiz gemiye benzer ki kaç’-ı mesâfe edemez.

Mu'allim Nâcî

Her kimse kendi ‘âleminin pâdişâhıdır.

Maḥmûd Nedîm Pâşâ

Dünyâ da şeref-i insâniyyet feyz-i ma'arifetden 'ibâretedir.

Kemâl

Dünyâda ḥayşiyet var ise ancak fażîlet ve vicdândır.

Kemâl

Her sâ'î derece-i iktidârı nisbetinde müterakķidir.

Mehmet Ziver

54

İnsanın kıyafetini düşkün görüpte efkârını düzgün kıyâs edenler ekşeriyyâ
yanılmaktadırlar.

Maḥmûd Celâle'd-dîn

Şervet muvaḳķat bir devlettir

Kezâ

Hissiyât-ı milliye bir leṭâfet-i rûḥâniyyedir ki insân olana ondan müeşşir bir
hiss olamaz.

Kezâ

Ḥürriyet ile esâret iki mübâriz-i ḳadîmdir ki biri merd diğeri nâ-merd
olduğundan ekşeriyyâ esâret galebe eder.

Kezâ

Nâ-ḳâbil-i tebdîl bir şey var ise oda edebdir.

Kezâ

Dünyâda en alçak kimdir? Suvâline verilecek cevâp vatan ḥâinidir.

Kezâ

55

Bütün eczâ-yı ‘âlemde icrâ-yı hükmetmekte olan köhne kanun taḥavvül-i ecsâm gibi efkârda daḥı öteden biri cârîdir.

Mu’allim Nâci

Şecere-i tayyibe-i ma’rifet ki çemen zâr-ı ‘âlemin tûbâsıdır yetiştirdiği berg u ber elbette sairinden bâlâter olur.

Kezâ

İktisâb-ı ma’rifete niçin çalışmayalım ki bu bâzâr-ı fenâda şarf-ı nuḳûd-ı ḥayât edecek metâ’ var ise kâlâ-yı bi-bahâyı ma’rifetdir.

Kezâ

‘İşret, mevtiḡ mıknaṭısıdır.

Ken’ân

Ma’rifet iltifâta tâbi’dir

Müşterisiz metâ’ zâyî’dir

Mu’allim Nâci

56

Teşirât-ı vicdâniyye hissiyât-i şamadâniyedir.

‘Abdulḥâk Ḥâmid

Ölüm Allah’ın icâbeti, muṭlak bir da’vetidir. Ekseriyyâ teblîğini marâz nâmında bir vasıtaya ḥavâle eder.

Kezâ

Bir merḥûmun mezârı ḥayâlinin dolaştığı yerdir. Vücûdunun gömüldüğü yer maḳber değil mehdîr, ‘âlem-i bekâya doğuyor demek.

Kezâ

İnsân kendinin ne olduğunu bilmek bir ma’rifetdir ki ölünceye kadar tahşîl olursa yine ikmâl edilmez.

Kezâ

Hağ yol aramak vâcibedir fikr-i selime.

Şinâsi

Mektûb denildiği zamân ‘âdî bir fikir hâşıl ederek

57

geçmeyelim bugün cihânın her noktasından ahvâl-i siyâsiyye gibi huşûşâtdan bâhiş gazeteler ise bir cem’iyyetin dahı hâl-i şıhhatinden bizi habîr kılacak ancak mektûbdu[r].

Ziver Beg

Sa’y -ı beşer şimdi sem’adan sukût eden yıldırıma bile serfûrû etmiyor.

Kezâ

Vaţana ‘arz-ı muhabbet eyleyen millet müterakkî olur.

Kezâ

Ėazete, mirât-ı ‘ibret-nümâyî ‘âlem ve hâdim-i efkâr-ı ümemdir.

Kezâ

Hâzer, dâim hâzer! Erbâb-ı kızbîn ihtilâtından

O sârî ‘illete dü-çâr olan artık rehâ bulmaz.

Cihân bir şu’le-zâre dönse itfâ etme kâbildir.

Hâsed bir ateş-i cân-sozdur kim inţifâ bulmaz.

Ekrem Beg

58

Pendden geç bed-sirişt-i ıslâh olunmaz nâfile

Lâşe kılmaz hâlini tebdîl-i misk-i nâfile

Żiyâ

Şâhid-i nâzende hırâm-ı ma'ârif feżâiyle ahlâkiyye, tecâmmülatıyla müzeyyen olmadıkça şâyân-ı nigâh-ı i'tibâr olamaz.

Sa'id Beg

Her sâ'î ve 'âmil hürriyet üzere bulunduğı hâlde bir şeh-râh-ı harekete sülûk eder.

Kezâ

Menfa'at-i şahşsiyye bizi mümkün olduğı kadar az sâ'î ile, mümkün olduğı kadar çok istifâde çârelerini aramaya sevķ eyler.

Kezâ

Sâ'î ve himmet ve istikâmet ma'lûmâta nazaran ikinci derece ehemmiyetde kalır.

Kezâ

59

Şirket bir vâsıta-i pür menfa'atdır ki insânın 'ömr-i 'azîzini vüs'at ve refâhiyetle imrâr eder.

Sa'id Beg

Vermesin merd olan şebâte hâlel.

Mu'allim Nâcî

Ateş-i gayz-ı düşmenan sönmez

Bu bir ateş ki bir zaman sönmez.

Kezâ

Ma'ârif güneş gibidir ziyâsı bir harâbe-zâra da ta'alluk etse 'uyûn-i nâzirini
tenvîr edecek eşerler irâe eder.

Halîl Edib

'İllet-i gâiyye-i hayât, ancak ma'ârif sayesinde idrâk ve takdîr edilir.

Kezâ

60

Hürriyet olmayınca emniyyet olmaz. Emniyyet olmayınca sa'y olmaz. Sa'y
olmayınca servet olmaz, Servet olmayınca sa'âdet olmaz.

Sa'dullah Pâşa

Devlet, hûkûk-ı efrâd ve heyeti-i şıyânet ve menâfi' hûşûşîyye ve
'umûmiyyenin dü-çâr-ı mevânî' ve müşkilât olmamasına nezâret ve zâifiyle
mükellefdir.

Saîd Beg

Mevt müdhişdir fakat bir anda geçer, görenek ise ebediyü'l-hayatdır. Yeis
elimdir. Fakat 'ömre sürmez görenek ise daimâiyü'l-ezâdır.

Kemâl

Medeniyetin her sıkıntısı bir râhat tevîd eder vahşetin her râhatı bin eziyeti
mûcib olur.

Kezâ

Ma'rifet hakkı ecel lûtf-ı sübhânisidir.

'İzzetin hâmîsi ma'mûriyetin bânîsidir

61

Dâim eyler zâhir u bâtında taklîb-i umûr

Sanki ahkâm-ı şunun şân'-i şânîsidir.

Kemâl

Terbiye ve ta'lîm bir iktidâr ma'neviyi caizdir ki ibtidâ-yı emirde hiçbir umûr-ı hariciyeyi istidrâk ve istifhâma muktedir ve müsta'id olmayan kuvve-i derrâke-i insâniyeyi tedricen fevka'l-âde bir hâl-i vus'at ve kudret iştîmâle vaz' edebilir.

Sa'id Bey

Efkârın cedîd veyâ 'atîkliği matlûb olmayıp rehber-i necat ve sa'âdet olması lazımdır.

Kezâ

Terbiyye 'âyniyle meşşâtaya benzer. Çirkin bir simâyı düzgünler, gâzeler nasıl güzel gösterir ya'ni 'arîzi olarak ne suretle setr-i mâhiyyet ederse terbiye de bir hulk-ı redi-i ancak

62

zâhiren iyi gösterecek şûretde yaldızlıyabilir yoksa tebdil-i hulk edemez.

Kemâl

Tembel erbâb-ı hayâtta olamaz bir meytdir ki defnolamaz

Kemâl

Şîr hârlar beşiği, çocuklar eğlendiği yeri, gençler maişet-gâhını, ihtiyârlar kûşesi ferâğı, evlatlar vâlikesini, peder 'âilesini ne türlü hissiyât ile sever ise insânda vatandaşını o türlü hissiyât ile sever.

Kemâl

Efrâda merhâmetden ekşeriyyâ 'umûma ihânet çıkar.

Kemâl

Mağsadı istikâmet olanın mesleği müstaķim olmak gerek

Kemâl

63

İnsân sa'ysız bir sâ'at yaşayamaz.

Kemâl

Ümîd olmasa hayât-ı insân pek çok muhâţara ve mehâlike dû çâr olur idi.

Sa'id Beg

Tevfîk-i ezel ğayrete 'âşıkdır.

Mebde-i terakkî i'tiraf-i nokşandır.

Cenâb-ı hâkkın 'atâya-yı celîlesinden olan hayâtı zevk-i vicdâniyye mazhar eden feyz-i ma'rifetdir.

Halîl Edîb

64

İ'tizâr

Kitâbın hîn-i tab'ında eser-i ğaflet olarak bir takım hatâyâ vâkı' olmuş ve 'ale'l-huşûş dokuzuncu şahîfede Ekrem Bey efendinin kelâm-ı 'âlilerinden «erbâb-ı hazel ve mizâh ilahî'r>> cümlesi sehven erbâb-ı hüner ve mizâh ...diye dizilmiş ve ba'zı gûna hatâlar mevcûd ise de kârîne ile anlaşılır şeylerden olduğundan erbâb-ı müţâalanın affını temenni eylerim.

6. ESERDE GEÇEN KELİMELEİN SÖZLÜĞÜ

Bu bölümde Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye metninde geçen kelimelerin alfabetik sıraya göre sözlüğü yazılmıştır.

6.1. Sözlükte Kullanılan Kısaltmalar

Ar.	: arapça
b.	: bağlaç
bi.	: birleşik isim
bs.	: birleşik sıfat
cü.	: cümle
e.	: eylem
edt.	: edat
Far.	: Farsça
i.	: isim
it.	: isim tamlaması
itl.	: İtalyanca
isp.	: İspanyolca
O.	: Osmanlıca
ö	: özel
R.	: Rumca
Y.	: Yunanca
z.	: zarf
zmr	: zamir

6.2. Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye Metninde Geçen Kelimelerin Sözlüğü⁹⁸

ab (Far. i.): Su.

acep (Ar. z.): Acaba.

aciz (Ar. i.): 1. Güçsüzlük. 2. Beceriksizlik. 3. Kişinin ve kuruluşun borcunu vaktinde ödeyememesi durumu.

acuze (Ar. i.): Huysuz, yaşlı kadın.

aç (s.): 1. Yemek yemesi gereken; tok karşıtı. 2. Yiyecek bulamayan. 3. Gözü doymaz, gözü doymayan. 4. Çok istekli, çok hevesli.

adam (Ar. i.): 1. İnsan. 2. Erkek kişi; herif. 3. Birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse. 4. Birinin yararlandığı, kullandığı kimse. 5. Daima birinin yanında olan, onu destekleyen, isteklerini yerine getiren kimse. 6. Görevli kimse. 7. İyi huylu, güvenilir kimse. 8. Bir alanı benimseyen kimse. 9. Eşlerden erkek olanı.

adavet (Ar. i.): Düşmanlık.

adem (Ar. i.): Yokluk.

ad (i.): 1. Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz; isim, nam. 2. Herkesçe tanınmış veya işitilmiş olma durumu. 3. Canlı ve cansız varlıkları, kavramları, durumları karşılayan kelime; isim

adi (Ar. s.): 1. Sıradan, hiçbir özelliği olmayan. 2. Kalitesiz, kötü olan (mal). 3. Aşağı.

⁹⁸ Sözlük çalışmasını yaparken kelimelerin anlamlarını internet üzerinden Türkçe Sözlük'ten aynen aktardık.

Türk Dil Kurumu, *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2025). F. Develioğlu, 'Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat', Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 2015, 1-1393.

af (Ar. i.): 1. Bir suç işleyeni, kusur veya hata yapanı bağışlama. 2. Görevden çıkarılma.

af-tab (Far. b. i.): 1. Güneş. 2. Güneşin ışığı. (Far. b. s.): 3. Güzel (kadın). 4. Güzel yüz

5. Şarap.

ağaç (i.): 1. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki. 2. Kereste.

ağraz (Ar. i.): Garazlar.

ağlamak (y.): 1. Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.

2. Ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak.

3. Herhangi bir şeyden yakınmak. 4. Bir duruma üzülmek.

ağız (i.): 1. Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ. 2. Bu organın dudaklarla beraber dış sınırı. 3. Kapların veya içi boş şeylerin açık tarafı. 4. Bir akarsuyun denize veya göle döküldüğü yer. 5. Koy, körfez, liman vb. yerlerin açık tarafı. 6. Giriş yeri. 7. Kavşak. 8. Kesici aletlerin keskin tarafı. 9. Üslup, ifade biçimi. 10. Top, tüfek vb. silahlarda namlunun ucu veya açık olan kısmı. 11. Belli yerleşim bölgelerine özgü, yazı dili hâline gelmemiş dil; diyalekt: Rumeli ağzı, Konya ağzı, Siverek ağzı vb. 12. Bir bölgenin müzik kültüründe görülen söyleyiş özelliklerinin tümü.

ahfad (Ar. i.): 1. Oğul oğulları, torunlar. 2. Yardımcılar, hizmetkarlar.

ahiri'l-emr (Ar. bi.): En nihayet, sonunda.

ahkâm (Ar. i): Hükümler.

ahlak (Ar. i.): 1. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları; aktöre, sağtöre. 2. Huylar.

ahmak (Ar. s.): Aklını gereği gibi kullanamayan, anlama ve kavrama yetenekleri gelişmemiş (kimse)

ahvâl (Ar. i.): 1. Durumlar, hâller, vaziyetler. 2. Davranışlar. 3. Olaylar.

Ahz (Ar. i.): 1. Alma, kabul etme.

aile (Ar. i.): 1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; ev, familya. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; ev. 4. Eşlerden kadın için kullanılan bir söz. 5. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü. 6. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu; familya.

ait (Ar. e.): 1. İlgilendiren” anlamında kullanılan bir söz; ilişkin, değgin. 2. İlişik.

akıl (i.): 1. Düşünme, anlama ve kavrama gücü. 2. Herhangi bir konuda salık verilen yol. 3. Bir şeyi başka bir şeyden ayırt etme gücü. 4. Bellek.

âkil (Ar. s.): Akıllı

aklen (Ar. z.): Akıl gereğince, akıl yönünden.

akvâm (Ar. i.): Kavimler

ala (s.): 1. Alaca. 2. Ela. (i.): 3. Alabalık. 4. Kekliğin boynundaki siyah halka.

alçak (s.): 1. Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı. 2. Aşağıda olan, yüksek olmayan (yer). 3. Kısa (boy). 4. Kısık. 5. Bile bile en kötü, en ahlaksızca davranışlarda bulunan; pespaye.

aldatabilmek (e.): 1. Aldatma ihtimali veya imkânı bulunmak. 2. Aldatma becerisi bulunmak.

ale'l-'umûm (Ar. z.): Umumiyyet üzere, genel olarak.

ale'l-husûs (Ar. z.): Hele,, hususiyle, en çok.

alem (Ar. i.): 1. Minare, kubbe, bayrak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, pirinçten yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs; ayça. 2. Bayrak.

alınmak (e.): 1. Alma işi yapılmak. 2. Elde edilmek. 3. Uyarlanmak. 4. Bir sözün, bir davranışın kendisine söylendiğini veya yapıldığını sanarak incinmek.

alışmak (e.): 1. Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek. 2. Yadırgamaz duruma gelmek. 3. Uyar duruma gelmek, intibak etmek. 4. Sürekli ister olmak, bağımlılık kazanmak. 5. Isınmak. 6. Yaban hayvanı evcil duruma gelmek. 7. Tutuşmak. 8. Dayanıklı bir duruma gelmek. 9. Kanıksamak.

ali (Ar. s.): 1. Yüce. 2. Yüksek.

aliyye (Ar. s.): Alete mensup.

Allah (Ar. i.): Semavi dinlere göre kâinatı ve kâinattaki her şeyi yaratan ve idare eden tek yüce varlık; Çalap, Tanrı, Yaradan, Oğan, Cenabıallah, Cenabıhak, Hak, Halik, Hu, Hüda, İlah, Mevla, Rab.

allı (s.): 1.Üzerinde veya içerisinde al renk bulunan. 2. Al renkli elbise giyinmiş olan.

almak (e.): 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. 2. Satın almak. 3. Bir yeri ele geçirmek. 4. Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak. 5. Birlikte götürmek. 6. İçine sığmak. 7. Kabul etmek; ahzetmek. 8. Bir şey kendine ulaştırılmak, iletilmek. 9. İçeri girmek veya sızmak. 10. Erkek, birisiyle evlenmek. 11. Sürükleyip götürmek. 12. Bir şeyi kazanmak, elde etmek. 13.

Zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak. 14. Kaplamak. 15. Kısaltmak.
16. Yolmak. 17. ... ile temizlemek. 18. İçeri girmesini sağlamak. 19. Tat
veya koku duymak. 20. Yol gitmek, mesafe katetmek. 21. Bir şey
çalmak. 22. Vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak. 23. Motor
çalışması için gerekli olan elektrik veya yakıttan yararlanır duruma
gelmek. 24. Göreve, işe başlatmak. 25. Görevden, işten çekmek.
26. Başlamak. 27. İçecek veya yiyecekten bir parça içmek veya yemek.
28. Kazanç sağlamak. 29. Etkisini azaltmak. 30. Yer değiştirmek.

alt (i.): 1. Bir şeyin yere bakan yanı; zir, üst karşıtı. 2. Bir nesnenin tabanı.
3. Oturulurken uyluk kemiklerinin yere gelen bölümü. 4. Bir şeyin yere
yakın bölümü. 5. Birine göre daha aşağı mevkide olan kimse; madun.
6. Sınıflamalarda ikinci derecede olan; ast. 7. Birkaç şeyden aşağıda olan.

altın (i.): 1. Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay
işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element; zer (simgesi Au). 2. Altından
yapılmış sikke. (s.): 3. Bu elementten yapılmış. 4. Üstün nitelikli,
değerli olan.

amâl (Ar. i.): İşler, işlemler.

amel (Ar. i.): 1. Edim. 2. Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya
hareket. 3. İshal.

amil (Ar. i.): Etken.

amir (Ar. i.): 1. Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse. 2. Satıcı veya ihracatçının
gönderdiği malların bedelini almak üzere gerekli belgeleri göstererek
bankaya başvuran kimse. (Ar. s.): 3. Buyuran

amma (Ar. b.): 1. Ama. 2. Yanına getirildiği kelimenin anlamına aşırılık katarak şaşma
veya hayranlık anlatan bir söz.

âmûz (Far. s.): Bilen, öğrenmiş; öğretken.

an (Ar. i.): 1. Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası; lahza, dakika. 2. İki tarla arasındaki sınır. 3. Bellek.

ancak (Ar. z.): 1. "Yalnızca" anlamında, sınırlama bildiren bir söz. 2. "En çok, daha çok, güçlükle, ucu ucuna, zorla" anlamlarında, bir şeyin daha çoğunun, ilerisinin olmadığını gösteren bir söz; anca, dar (I), gücün, olsa olsa. 3. En erken. (Ar. b.): 4. Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bir söz; lakin.

anı (i.): 1. Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz; hatıra. 2. Bir kimsenin kendi yaşadığı veya şahit olduğu olayları, bunlar hakkındaki duygu ve düşüncelerini yazdığı edebî eser; hatırat.

anlamak (e.): 1. Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak; fehmetmek. 2. Yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek; fehmetmek. 3. Sorup öğrenmek. 4. Doğru ve yerinde bulmak. 5. Birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek; çakozlamak, fehmetmek. 6. Bir şey hakkında bilgisi bulunmak. 7. Yarar sağlamak.

anlaşılma (e.): 1. Anlama işine konu olmak. 2. Belli olmak, ortaya çıkmak.

ar (i.): 1. 100 m² değerinde yüzey ölçü birimi. (Ar. i.): 2. Utanma duygusu. 3. Utanılacak, ayıp şey. 4. Argon elementinin simgesi.

arap (i.): 1. Koyu esmer. 2. Fotoğrafın negatifi. (Ar. i.): 3. Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşayan halktan veya bu halkın soyundan olan kimse. 4. zenci. (Ar. s.): 5. Bu kimselere özgü olan.

aramak (Ar. e.): 1. Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak. 2. Bir yerde bir şey bulmak için bakmak, araştırmak. 3. Ziyarete, hatır sormaya gitmek. 4. Bir

şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek. 5. Önem verip istemek. 6. Bir kişiyle görüşmek üzere telefon etmek. 7. Şart koşmak.

ara (i.): 1. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık; çatlak, mesafe. 2. İki olguyu, iki olayı birbirinden ayıran zaman. 3. Kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu veya ilgisi. 4. İç. 5. Bir oyunda, bir filmde izleme sırasında dinlenmek üzere verilen kısa süre; antrakt. 6. Toplu jimnastik dizilmelerinde, sıradakilerin birbirlerinden yanlamasına olan uzaklıkları. 7. Spor karşılaşmalarında oyuncuların dinlenmek ve taktik almak için kullandıkları süre. (Ar. s.): 9. İki şey arasında bulunan, arada olan.

araz (Ar. i.): 1. İlinek. 2. Belirti. 3. Herhangi bir hastalık vb.nde ortaya çıkan belirtiler.

arif (Ar. s.): 1. Çok anlayışlı ve sezgili (kimse).

arifan (Ar. Far. b. i.): Arifler, bilgililer.

arife (Ar. i.): 1. Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler; ön gün. 2. Arife günü.

ariz (Ar. s.): 1. Semiz. 2. Enli, geniş (şey). 3. Mütevazi, latif, layık. 4. Geniş, enli.

arka (i.): 1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı; ense, ön karşıtı. 2. Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi. 3. Geri kalan bölüm. 4. Bir şeyin sonra gelen bölümü; art, geri (I), peş (I). 5. Otururken sırtın dayandığı yer. 6. İnsanın vücudu, bedeni. 7. Geçmiş, geride kalmış zaman. (s.): 8. Kayıran, destekleyen. 9. Ön kabul edilen yere göre geride bulunan

artmak (e.): 1. Çoğalmak. 2. Harcandıktan, kullanıldıktan veya yenildikten sonra bir miktar geri kalmak. 3. Değeri yükselmek, fazlalaşmak.

artık (i.): 1. Bir şeyin harcandıktan veya kullanıldıktan sonra artan bölümü; çıktı.

2. Büyük ve tam aralıkların yarım ses artmış hâli. 3. Geriye kalmış, arkaya kalmış kimse. (s.): 4. İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan. 5. Daha çok, daha fazla. (z.): 6. bundan böyle.

arttırmak (e.): 1. Artmasını sağlamak. 2. Bir şeye başkalarının verdiğiinden daha fazla fiyat vermek, ortaya daha fazla para sürmek. 3. Tutumlu davranıp biriktirmek, tasarruf etmek. 4. Herhangi bir davranışta ileri gitmek.

arz (Ar. i.) 1. Sunma. 2. Piyasaya mal sürülmesi; sunu. 3. Yüksek bir makama anlatma, bildirme. 4. Gösterme. 5. En 6. Dünya. 7. Ülke.

arzu (Far. i.) 1. İstek.

asar (Ar. i.): 1. Eserler. 2. Yüzyıllar.

asayiş (Far. i.): Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu.

ashap (Ar. i.): Sahabe.

asıl (Ar. i.): 1. Bir şeyin kendisi, kopya karşıtı. 2. Bir şeyin ilk olarak ortaya çıktığı yer. 3. Gerçeklik. 4. Soy. (Ar. s.): 5. Esas. 6. Temel. 7. Aranılan nitelikleri en çok kendinde toplamış olan. 8. Bir görevde asaleten bulunan, yedek karşıtı. (Ar. z.): 9. Gerçekten, gerçek olarak

asla (Ar. z.): Hiçbir zaman, hiçbir şekilde; katiyen, sakın, zinhar.

asıl (Ar. i.): 1. Bir şeyin kendisi, kopya karşıtı. 2. Bir şeyin ilk olarak ortaya çıktığı yer. 3. Gerçeklik. 4. Soy. (Ar. s.): 5. Soy. 6. Esas. 7. Temel. 8. Aranılan nitelikleri en çok kendinde toplamış olan. 9. Bir görevde asaleten bulunan, yedek karşıtı. (Ar. z.): 10. Gerçekten, gerçek olarak.

aşık (Ar. i.): 1. Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse. 2. Birbirini seven bir çiftten kadına oranla genellikle erkeğe verilen ad. 3. Halk ozanı. 4. Dalgın, kalender kimse. (Ar. ü.) 5. "Ahbap,

arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü. (i.): 6. Aşık kemiği.

7. Aşıma.

aşıyan (Far i.): 1. kuş yuvası. 2. Ev, oturulan yer.

at (i.): 1. Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan; beygir, düldül (Equus caballus). 2. Satrançta, her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş. 3. Astatin elementinin simgesi.

atalet (i.): 1. Tembellik. 2. İşsiz olma, işsiz kalma. 3. Süredurum.

atar (i.): Birisine karşı veya bir olay karşısında korkusuzca bulunulan güç gösterisi.

ataya (Ar. i.): 1. Hediyeler, armağanlar; bahşişler.

ateş (Far. i.): 1. Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık; od, nâr. 2. Tutuşmuş olan cisim. 3. Isıtmak, pişirmek için kullanılan yer veya araç. 4. Patlayıcı silahların atılması. 5. Genellikle hastalık etkisiyle artan vücut sıcaklığı. 6. Öfkeden dolayı oluşan kızgınlık. 7. Şiddetli arzu. 8. Büyük üzüntü, acı.

atıl (Ar. s.): 1. Hareket etmeyen, yerinden kalkmayan, tembellik eden. 2. İşlemeyen, işlevini yerine getirmeyen. 3. Bir işe yaramaz. 4. Süreduran.

atik (Ar. s.): 1. Eski, eski zamanla ilgili. (s.): 2. Çabuk davranan. 3. Çevik.

ati (Ar. i.): gelecek.

atiyye (Ar. i.): Hediye; bahşiş.

atlama (i.): 1. Atlamak işi. 2. Belirli bir yerden gerilip hız alarak yapılan sıçrama ile vücudu yerden kesip daha uzak bir yere kondurma veya belli bir yükseklikten aşırma. 3. Bu biçimde en uzağa atlamak veya en yükseği aşmak amacıyla yarışılan atletizm dalı. 4. Sıradakinden bir sonrakine geçme.

avare (Far. s.): 1. İşsiz güçsüz dolaşan (kimse); avara (II). 2. Kararsız, dengesiz olan.
3. Şaşkınlamış olan. 4. Belli bir düzeni olmayan.

avdet (Ar. i.): Hareket edilen yere dönme.

avuç (i.): 1. Elin parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü; apaz (I), hapaz,
koşam. 2. Elin yarı yumulmuş durumu.

aya (i.): 1. Avuç içi. 2. Taban. 3. Yaprakların düz ve parlak bölümü.

ayak (i.): 1. Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü. 2. Birtakım
şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya
bunlardan her biri; bacak. 3. Vücudun belden aşağı bölümü; bacak.
4. Yürüyüşün ağırlık veya çabukluk derecesi. 5. Basamak. 6. Futun küpü
alınarak hesaplanan değer. 7. Mayalardan önce, makama uygun olarak
çalınan veya söylenen beste. 8. Yarım arşın veya 30,5 santimetre
uzunluğundaki ölçü birimi; kadem, fit (III), fut. 9. Göl ayağı. 10. Halk
edebiyatında koşuklarda kısa yedekli dizeler. 11. Halk edebiyatında uyak.
12. Bir doğrunun başka bir doğruyu veya bir düzlemi kestiği nokta.
13. Karakucak ve yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden
beşincisi. 14. Altılı ganyanda yer alan her bir koşu. 15. Kömür ocaklarında
kömürün çıkarıldığı galeri. 16. Bir düşüncenin, bir yapının olmazsa
olmazı sayılan, temelini oluşturduğu düşünülen şeylerin her biri.

ayan (Ar. s.): 1. Gözle görülür bir şekilde açık ve belli olan. 2. İleri gelenler.
3. Meşrutiyet dönemlerinde danışma meclisi niteliğindeki Âyan Meclisi
üyeliği yapmış kimselerin her biri.

ayine (Far. i.): 1. Ayna. 2. Eşref Nesip tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık
mizahi bir dergi.

aylıksız (i.): 1. Aylık almayan (kimse); maaşsız.

ayni (Ar. s.): 1. Gözle ilgili. 2. Nakit para dışında belirlenmiş bir mal veya eşya olarak verilen.

az (s.): 1. Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.

(z.): 2. Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik olarak.

(i.): 3. Azot elementinin simgesi.

azalmak (e.): 1. Az denecek bir miktara inmek; daralmak. 2. Eskisinden az bir duruma gelmek. 3. Etkisini yitirmek.

aza (Ar. i.): 1. Üye. 2. Organ.

aziz (Ar. i.): 1. Ermiş. 2. Hristiyanlıkta kilise tarafından din büyüğü olarak kabul edilen kimse. 3. Sevgide üstün tutulan, değerli ve mukaddes olan; muazzez. 4. Saygı duyulan, hürmet edilen (kimse); muazzez.

azim (Ar. i.): Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.

bâ'is (Ar. s.): 1. Sebep olan. 2. Gönderen. 3. İcap ettiren.

bazen (Ar. z.): Ara sıra.

bazı (Ar. i.): 1. Bir kısım, bir miktar. (Ar. s.): 2. Belirsiz bir çoklukta olan (nesne). (Ar. z.): 3. Ara sıra.

bâb (Ar. i.): Kapı.

bâde-perest (Far. b. s.): 1. Şaraba tapan, şaraba pek düşkün.

bahçe (Far. i.): 1. Sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer. 2. Osmaniye iline bağlı ilçelerden biri.

bahçıvan (Far. i.): 1. Bir bahçenin düzenlenmesi ve bakımıyla uğraşan kimse; bağban. 2. Geçimini bahçe ürünlerini yetiştirip satmakla sağlayan kimse; bağban.

bahis (Ar. i.): 1. Üzerinde konuşulan konu. 2. Görüşünde veya iddiasında haklı çıkacak tarafa bir şey verilmesini kabul eden sözlü anlaşma. 3. Bir kitabın bölümlerinden her biri.

bahtiyar (Far. s.): 1. Mutlu. 2. Mutlu olan kimse.

bakılmak (e.): Bakma işine konu olmak veya bakma işi yapılmak.

baki (Ar. s.): 1. ölümsüz. 2. Kalıcı olan. 3. Bir şeyden artan (miktar). 4. Geriye kalan.

bâlâ-ter (Far. b. s.): Daha yüksek, pek yüksek.

bani (Ar. s.): 1. Kurucu. 2. Yapan (kimse).

barika (Ar. i.): Şimşek, yıldırım parıltısı.

basiret (Ar. i.): Gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneği, uzağı görüş; sağgörü, vizyon

basmak (e.): 1. Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak. 2. Küçük çocuk ayakta durabilmek. 3. Bir şeyi üzerine kuvvet vererek itmek. 4. Sıkıştırarak yerleştirmek. 5. Bası işi yapmak; tabetmek. 6. Kaplamak. 7. Bir şey üzerinde kalıp, mühür vb.yle iz yapmak. 8. Bir yere baskın yapmak. 9. Bir kimse bir yaşa girmek. 10. Duman, sis vb. bir yere çökmek. 11. Basınç yaparak sıvı ve gazları itmek. 12. Kümes hayvanı kuluçkaya yatmak. 13. Uygunsuz vaziyette yakalamak. 14. Bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.

baş (i.): 1. İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm; kafa, kelle, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse. 3. Bir şeyin başladığı zaman veya yer. 4. Bir şeyin özü, temeli, kaynağı. 5. Arazide en yüksek nokta. 6. Bir şeyin genellikle toparlakça ucu. 7. Bir şeyin uçlarından biri. 8. Kasaplık hayvanlarda ve bazı yiyeceklerde adet. 9. Sarraflık hakkı. 10. Bir şeyin yakını veya çevresi. 11. "Önem veya yönetim bakımından ileride olan, en önemli, en üstün" anlamlarında birleşik kelimeler yapan bir söz.

12. Karakucak ve yağlı güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş dereceden birincisi. 13. Deniz teknelerinde ön taraf. 14. Çıbanın üst bölümü.

başka (s.): 1. Diğer şeylere benzemeyen; özge. 2. Üzerinde durulanların dışında kalan; diğer, vesair. (i.): 3. Nitelik yönünden alışılmışın dışında bir üstünlüğü olma. (e.): 4. Belirtme yoluyla başkalık ilişkisi kuran ve -den başka biçiminde kullanılan bir söz; gayrı, gayri, maada.

batıl (Ar. s.): 1. İnançlar bakımından gerçek olmayan. 2. Çürük, temelsiz, asılsız olan. 3. Geçersiz.

batın (Ar. i.): 1. Karın. 2. Kuşak. 3. İçyüz. (Ar. s.): 4. Gizli, görünmeyen.

baytar (Ar. i.): Veteriner.

bazı (Ar. i.): 1. Bir kısım, bir miktar. (Ar. s.): 2. Belirsiz bir çoklukta olan (nesne). (Ar. z.): 3. Ara sıra.

bebek (i.): 1. Meme emen veya kucakta gezdirilme yaşlarında olan çocuk; bebe. 2. Plastik, tahta, bez vb.nden yapılan insan biçiminde oyuncak. 3. Göz bebeği. 4. Çocukça davranışları olan kimse. 5. Sevgi bildiren bir seslenme sözü.

bedâyi (Ar. i.): Estetik yönü ağır basan güzellikler.

bedbaht (Far. s.): 1. Bahtsız. 2. Mutsuz.

bedel (Ar. i.): 1. Fiyat. 2. Bir şeyin yerini tutabilen başka bir şey. 3. Başkasının adına ve onun parası ile hacca giden kimse. 4. Askerlik yapmamak veya yapılacak süreyi kısaltmak isteyenlerin devlete ödedikleri para. 5. Bir ücret karşılığında çalışan kimse. (Ar. s.): 6. Denk. (Ar. z.): 8. Karşılık olarak.

beden (Ar. i.): 1. İnsan ve hayvan vücudunda baş, kol ve bacaklar dışında kalan bölüm; gövde. 2. Giysilerde ölçü. 3. Kale duvarı.

bed-endâm (Far. s.): Biçimsiz, çarpık, kambur.

bedeviyet (Ar. i.): Bedevilik, göçebelik.

bedr (Ar. i.): 1.Hz. Muhammed'in dizsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medine arasında bir yer olup, bu savaşa (Bedir Gazası) denir. 2. Ayın on dördüncü gecesi, dolunay.

bedreka (Far. bs.): Yol gösteren, kılavuz, delil.

bed-sirişt (Far. bs.): Tabiatı, yaratılışı kötü.

beka (Ar. i.): 1. Kalıcılık. 2. Ölümsüzlük.

bekçi (i.): Bir şeyi veya bir yeri bekleyip korumakla görevli kimse

beklemek (e.): 1. Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak.
2. Süre tanımak, acele etmemek. 3. Bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek. 4. Herhangi bir şey ummak.
5. Karşılaşma ihtimali bulunma. 6. Bir kimsenin gelmesini veya bir işin olmasını gözler vaziyette olmak. 7. Oyalanmak.

bela (Ar. i.): 1. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum; beliye. 2. Büyük zarar ve sıkıntıya yol açan olay veya kimse. 3. Hak edilen ceza.

belagat (Ar. i.): 1. İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği. 2. Söz sanatlarını inceleyen bilgi dalı; retorik. 3. Konuyu bütün yönleriyle kavrayarak hiçbir yanlış ve eksik anlayışa yer bırakmayan, yorum gerektirmeyen, yapmacıktan uzak, düzgün anlatma sanat. 4. Bir şeyde gizli olan derin anlam.

belki (Ar. z.): 1. Muhtemel olarak; belkim, herhâlde. (Ar. b.): 2. Olabilir ki; belkim.

ben (i.): 1. Çoğu doğuştan, tende bulunan ufak, koyu renkli leke veya kabartı. 2. En çok üzümde görülen olgunlaşma belirtisi. 3. Saçta, sakalda beliren beyazlık.
4. Olta veya tuzağa konulan yem. 5. Kuşun yavrusuna taşıdığı yem.
6. Teklik birinci kişiyi gösteren söz. 7. Kişiyi öbür varlıklardan ayıran bilinç. 8. Bir kimsenin kişiliğini oluşturan temel öge; ego.

bendeniz (i.): Alçak gönüllülük göstererek ben yerine ve "köleniz" anlamında kullanılan bir söz.

benzer (s.): 1. Nitelik, görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzeyen veya ona eş olan; benzeri, benzeş, emsal, menent, misal, mümasil, müşabih, nazir, analog, model. (i.): 2. Benzeşim. 3. Dublör.

ber (Far. e.): 1. Üzere. (Far. i.): 2. Göğüs sine.

beraber (Far. z.): 1. Dublör. 2. -e rağmen, -e karşın. (Far. i.): 3. Aynı düzeyde olma.

berat (Ar. i.): 1. Buluş belgesi. 2. Osmanlı Devleti'nde bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilen kimseler için çıkarılan padişah buyruğu.

beka (Ar. i.): Devam, sebat, evvelki hal üzere kalmak, bakilik.

berg (Far. i.): 1. Bent, set. 2. Yaprak.

bergüzâr (Far. i.): 1. Hatıra. 2. Armağan.

beri (i.): 1. Konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı belirten bir söz, öte karşıtı. (s.): 2. Bu uzaklıkta bulunan. (e.): 3. ...-den bu yana.

beşer (Ar. i.): 1. İnsanoğlu, insan. (Ar. s.): 2. Beş sayısının üleştirme sayı sıfatı. 3. Her birine beş, her defasında beşi bir arada olan.

beşerîyyet (Ar. i.): 1. Beşerlik, insanlık. 2. Başyazarı Dr. Nevzat olan ve Paris'te yayımlanmış bir aylık dergi.

beşik (i.): 1. Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir tür küçük karyola. 2. Ambalajlanacak malın biçimine uygun olarak alta konulan parça veya parçaların tümü. 3. Bir şeyin doğup geliştiği yer. 4. Yüzüstü yatışta, geriye bükülü ayak bileklerini ellerle kavrayarak karın üzerinde baş ve ayak yönünde sallanma.

beter (Far. s.): Daha kötü, çok kötü

bey (i.): 1. Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü. 2. Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz. 3. Koca. 4. As. 5. Erkek sıfatlarından sonra kullanılan bir saygı sözü. 6. Bir yörenin ileri gelen, zengin kişisi. 7. Aşığın çukur yüzünün arkasındaki yumru bölge. 8. Küçük bir devletin veya beyliğin başında bulunan kimse. 9. Komutan.

beyan (Ar. i.): 1. Bildirme. 2. Bir eserde düşüncelerin, duyguların, hayallerin doğuş ve değerlerini, bunların anlatımında tutulacak yolları konu edinen bir edebiyat bilgisi dalı.

beyaz (Ar. i.): 1. Ak, kara ve siyah karşıtı. 2. Bu renkte olan. 3. Beyaz ırktan olan kimse.

4. Baskıda koyu biçimde dizilmemiş harf türü. 5. Beyaz zehir.

beyan (Ar. i.): 1. Bir eserde düşüncelerin, duyguların, hayallerin doğuş ve değerlerini, bunların anlatımında tutulacak yolları konu edinen bir edebiyat bilgisi dalı. 2. Bildirme.

beyin (i.): 1. Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ; ensefal, dimağ. 2. Bir aracın çalışması için en gerekli olan parça. 3. Yönetici durumunda olan, bir işe yön veren kimse. 4. İnsanın tanıma, algılama, muhakeme etme ve kavrama yetisi; dimağ. 5. Bilgisi, eğitimi, düşüncesi yüksek düzeyde olan kimse. 6. Bilgisayarlarda bilgilerin depolandığı ve gerektiğinde çağrılabilirdiği manyetik ortam.

bezl (Ar. i.): Bol bol verme, saçma.

bırakmak (e.): 1. Elde bulunan bir şeyi tutmaktan vazgeçip tutmaz olmak. 2. Eldeki, sırttaki bir şeyi bir yere koymak. 3. Bir işi başka bir zamana

ertelemek. 4. Bir şeyi bir yerde unutmuş olmak. 5. Bulunduğu yeri veya durumu değiştirmemek. 6. Geriye kalmasını sağlamak. 7. Bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, onu görevlendirmek. 8. Birinin bir şeyi yapmasına engel olmamak. 9. Sarkıtmak. 10. Ölen, ayrılan birinden iş, kişi, nesne vb. şeyler kalmak. 11. Bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek. 12. Uğraşmaz olmak, artık uğraşmamak. 13. Bıyık veya sakal uzatmak. 14. Özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak. 15. Boşamak. 16. Kötü bir durumda terk etmek. 17. Koyup gitmek. 18. Sınıftan veya sınavdan geçirmemek. 19. Bir malı pazarlık sonucu fiyat indirimine razı olarak satmak. 20. Bakılmak, korunmak için vermek. 21. Bir kimseyi beraberinde getirmemek veya götürmemek. 22. Sahiplik hakkını başkasına vermek. 23. Yapışık olan bir şey yapışıklıktan kurtulmak. 24. Bulunduğu veya dokunduğu yerde bir şey oluşturmak, meydana getirmek. 25. Koymak. 26. Bir şeyi başkasına iletilmek üzere vermek. 27. Bir şeyi bir kimse veya belli bir amaç için ayırmak. 28. Götürmek. 29. Kâr getirmek, yarar sağlamak. 30. Birilerini koyuvermek, salıvermek. 31. Bir yana itmek, önem vermemek. 32. Kendi hâline terk etmek. 33. Beraberinde bulunması gereken bir şeyi yanına almamak. 34. Bir işi veya çalışmayı bitirmeden sona erdirmek. 35. Bir şey yeni bir duruma dönüşmek. 36. Geride kalmasını sağlamış olmak. 37. ... durumda bulunmasına, ... hâle gelmesine sebep olmak. 38. Ölüm sebebiyle kaybetmiş olmak.

bi (Far. e.): -sız, -maz (Farsça kelimelerin başına getirilir.).

bi-basiret (Far. Ar. s.): Basiretsiz, anlayışsız, kör, etraftakileri görmeyen.

bi-baha (Far. b.s.): Paha biçilemeyecek kadar değerli.

bi-edeb (Far. Ar. b.s.): Edepsiz, terbiyesiz.

bi-günâh (Far. b.s.): Günahsız, suçsuz, zavallı.

bihemâl (Far. b. s.): Eşsiz, benzersiz.

bilâl (Ar. s. ve i.): Su gibi ıslatan , ıslatış, ıslaklık (Kelime bilal şeklinde de kullanılır).

bile (b.): 1. Cümlede kendinden önceki ögeyi belirli duruma getiren bir söz; dahi.

(e.): 2. "İle" anlamında kullanılan bir söz. (z.): 3. Üstelik.

bilinmek (e.): Bilme işine konu olmak, anlaşılmak, öğrenilmek.

bilmek (e.): 1. Bir şey hakkında bilgi sahibi olmak, öğrenmiş bulunmak. 2. Bir şeyi anlamak, onun farkına varmak, gerçeğine ermek. 3. Bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak. 4. Beceri ve ustalık isteyen bir işten anlıyor ve o iş elinden geliyor olmak. 5. Birini veya bir şeyi özelliklerinden tanıyıp çıkarmak. 6. Sanmak. 7. Sorumlu kabul etmek, muhatap kabul etmek. 8. Bir şeyi yapmaya yeteneği olmak. 9. Birinin, bir şeyin veya bir olayın tanıtılan veya belirtilen biçimde olduğunu düşünmek. 10. İşine gelmek, uygun bulmak. 11. Bir dili kullanabilmek. 12. Öyle olduğunu kabul etmek. 13. -a / -e eki almış bir fiilin sonuna gelerek fiilin bildirdiği işi yapma gücünde bildiren birleşik fiiller oluşturur. 14. Olumsuz şekli bazı mastarlardan sonra kullanıldığında iş ve hareketin geciktiğini, uzun süre yapılmadığını veya bir türlü olmadığını ifade eder.

bin (i.): 1. Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 1000 ve M rakamlarının adı. (s.): 3. On kere yüz, dokuz yüz doksan dokuzdan bir artı. 4. Pek çok, çok sayıda.

bina (Ar. i.): 1. Yapı. 2. Arapça fiil çatısını konu edinen bilim veya kitap. 3. Çatı.

bir (i.): 1. Sayıların ilki; yek. 2. Bu sayıyı gösteren 1 ve I rakamlarının adı. 3. Sıfat, isim veya zarf olan bir kelimenin başına geldiğinde kelimenin anlamını güçlendirir. (s.): 4. Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı). 5. Eşi bulunmayan. 6. Değer, önem ve nitelik bakımlarından birbirinden farksız, birbirine eşit, birbirine benzer. 7. Ortaklaşa olan. (z.): 8. Bir kez. 9. Yalnızca.

biraz (s.): 1. Yeterli ölçüden daha az; azıcık, bir derece. (z.): 2. Kısa bir süre için. 3. Az miktarda. (i.): 4. Bütüne göre az sayılacak bir parça.

birbiri (zmr.): Karşılıklı olarak bir diğeri.

burç (Ar. i.): 1. Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı. 2. Zodyak üzerinde yer alan on iki takımyıldıza verilen ortak ad. 3. Astrolojik gök cisimlerinin kişinin doğumu sırasında bulunan konumlarına verilen ortak ad. 4. Demir aksamın birbirine değmesini engellemek, boşlukları doldurmak amacıyla sarı, karbon, plastik vb.nden yapılan bir motor parçası.

birçok (s.): Oldukça çok, sayısı belirsiz; bir dolu, sürü sepet, müteaddit

birer (s.): 1. Bir sayısının üleştirme sayı sıfatı. 2. Her birine bir tane.

biri (z.): 1. Bir tanesi. 2. Bilinmeyen, tanınmayan bir kimse. 3. Bilinen ancak adı söylenmeyen bir kimse.

birinci (s.): 1. Bir sayısının sıra sıfatı. (i.): 2. Zaman, yer, sıra bakımından başkalarından önce gelen kimse, şey. 3. Sırada, önem sırasında en üstün olan kimse. 4. Birinci mevki.

birkaç (s.): Çok olmayan, az sayıda.

bitmek (e.): 1. Tükenmek. 2. Sona ermek; tükenmek. 3. Çok yorulmak. 4. Gücsüz kalmak, çok zayıflamak. 5. Çok sevmek, bayılmak, beğenmek.

biz (zmr.): 1. Çokluk birinci kişiyi gösteren söz. 2. Bazen teklik birinci kişi zamiri "ben" yerine kullanılan bir söz. 3. Mensup olunan aile, topluluk, millet. (i.): 4. Katı bir şeyi dikerken iğne geçirecek yeri delmek için kullanılan, çelikten yapılmış, sivri uçlu ve ağaç saplı araç; tığ. 5. Maraş işinde kalın karton parçalarının iğneyi kırmamasını sağlamak ve delik delmek işleminde kullanılmak üzere hazırlanmış tahta saplı, ince sivri uçlu bir çuvaldız türü. 6. Ülkemiz sularında yaşayan bir tür mersin balığı; şip

bizar (z.): Tedirgin, bezmiş, usanmış, bezginlik getirmiş bir biçimde.

bizce (z.): Bize göre, bizim düşüncemizce.

boya (i.): 1. Renk vermek, dış etkilere korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan madenî, bitkisel veya sentetik madde. 2. Resim yapmak için kullanılan kuru, sulu veya yağlı boya. 3. Bir şeyin boyandıktan sonra aldığı renk. 4. Yazı yazmak için kullanılan mürekkep. 5. Allık, ruj, rimel vb. makyaj malzemeleri. 6. Aldatıcı görünüş.

bu (s.): 1. Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

(zmr.): 2. En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz

bugün (i.): 1. İçinde bulunulan gün. 2. İçinde bulunulan çağ, zaman. (z.): 3. İçinde bulunulan gün içinde.

buhar (Ar. i.): Isı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların dönüştükleri gaz durumu.

buhrân (Ar. i.): 1. Bunalım. 2. Kriz.

bulabilmek (e.): 1. Bulma ihtimali veya imkânı bulunmak. 2. Bulmayı becermek.

bulmak (e.): 1. Bir şeyle, bir kimseyle arayarak veya aramadan karşılaşmak. 2. Bir şeyi elde etmek. 3. Kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek.

4. Keşfetmek. 5. İcat etmek. 6. İstenilen şeye kavuşmak. 7. Bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak. 8. Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak. 9. Uygun görüp seçmek. 10. Bir şeyi temin etmek. 11. Cezaya uğramak. 12. Anımsamak. 13. Bir şeyi belirlemek.

bulunmak (e.): 1. Bulma işine konu olmak. 2. Herhangi bir durumda olmak. 3. Bir yerde olmak

bulut (i.): 1. Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın. 2. ...nın bulunduğu yeri kaplayacak derecedeki yoğun durumu

burhan (Ar. i.): 1. Belgit. 2. Kanıt.

bükâ (Ar. i.): Ağlama, gözyaşı gökme.

bütün (s.): 1. Tam. 2. Bir şeyin hepsi; kamu, bilcümle, bilumum, cümle, cemi, tamam, umum. 3. Bozuk olmayan (para). 4. Parçalara ayrılmamış, tek parçadan oluşan; tüm, yekpare. (i.): 5. Parçalara ayrılmamış olan şey; kül. 6. Tek parça olma durumu.

büyük (s.): 1. Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne); cesim, makro, küçük karşıtı. 2. Çok, ortalamayı aşan (soyut kavram). 3. Niceliği çok olan. 4. Nitelikleri bakımından başkalarından ayırt edilecek kadar üstün olan; muhteşem. 5. sıfat Yaşı ilerlemiş, belli bir yaşa gelmiş. 6. sıfat Gücü, kudreti çok olan. 7. Önemli olan. (i.): 8. Dışkı. 9. Makam, rütbe, derece bakımından daha üst olan kimse.

büyümek (e.): 1. nesnesiz Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek. 2. Belli bir yaşa gelmek. 3. Yaşı artmak; yaş almak.

4. Şiddeti artmak. 5. Sayıca artmak. 6. Genişlemek. 7. Önem ve değer kazanmak.

cadde (Ar. i.): Anayol.

câhil (Ar. s.): 1. Öğrenim görmemiş, okumamış. 2. Bilgisiz. 3. Deneyimsiz, toy olan (delikanlı veya kız).

cahim (Ar. i.): Cehennem, tamu.

caiz (Ar. s.): 1. Din, yasa, töre vb. bakımdan işlenmesinde, yapılmasında sakınca olmayan, yapıp işlenmesine izin verilen. 2. Uygun, yerinde sayılan, yakışık alan.

calip (Ar. s.): Üzerine çeken.

cân-suz (Far. b. s.): Can yakan, fazla keder ve sıkıntı veren.

cari (Ar. s.): 1. Geçerli olan, yürürlükteki. 2. Akan, akmakta olan.

câriyye (Ar. i.): Yabancı ülkelerden kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan, alınıp satılabilen, her konuda efendisinin isteklerine bağlı bulunan genç kadın; halayık

cay (Far. i.): Yer.

cedid (Ar. s.): 1. Yeni, kullanılmamış. 2. Pek az zamandan beri bilinen veya mevcut olan. 3. Acemlerin kullandıkları bir vezim.

cehâlet (Ar. i.): Bilgisizlik.

cehennem (Ar. i.): 1. Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekları yer; tamu. 2. Çok sıkıntılı yer.

cehl (Ar. i.): Bilmezlik.

celil (Ar. s.): 1. Çok büyük, değeri ve mertebesi yüksek olan. 2. Çok büyük, ulu (Tanrı).

cellâd (Ar. i.): 1. İnsanı asan, kesen kimse. 2. Çok merhametsiz.

cem (Ar. i.): 1. Bir araya getirme. 2. Çokluk. 3. Toplama.

cem'iyet (Ar. i.): Topluluk.

cemâl (Ar. i.): Yüz güzelliği.

cenâb (Ar. i.): 'Şeref, onur ve büyüklük' terimi olarak kullanılır, hazret.

cennet (Ar. i.): 1. Dinî inanışlara göre imanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nimetlerle dolu yer; uçmak, behişt. 2. Herhangi bir şeyden fazlasıyla bulunan yer. 3. Herhangi bir şeyin kolayca yapıldığı yer. 4. Çok güzel, huzur veren (yer).

cereyan (Ar. i.): 1. Bir yöne doğru akma. 2. Bir şeyin gelişme, olma durumu. 3. Aynı eğilimde olan, aynı görüşü paylaşan kimselerin oluşturduğu hareket. 4. Akım.

cesâret (Ar. i.): Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven; cüret.

cetvel (Ar. i.): 1. Doğru çizgileri çizmeye yarayan, dereceli veya derecesiz, tahtadan, plastikten, madenden yapılmış araç; çizgilik. 2. Çizelge.

cevap (Ar. i.): Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık; yanı.

cevher (Ar. i.): 1. Bir şeyin özü; gevher. 2. Mücevher. 3. İyi yetenek. 4. Töz.

ceyb (Ar. i.): Cüyûb.

ceyyide (Ar. s.): Taze, hoş, iyi, saf.

ceza (Ar. i.): 1. Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım; ukubet. 2. Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım; ukubet

cezil (Ar. s.): 1 Peltek ve bozuk olmayan. 2. Çok, bol.

ciddi (Ar. s.): 1. Şaka olmayan. 2. Ağırbaşlı. 3. Titizlik gösterilen, önem verilen; önemlice, becit. 4. Tehlikeli ve endişe verici olan. 5. Eğlendirme amacı gütmeyen. 6. Gülmeyen. 7. Güvenilir, sağlam, önemli olan. 8. Gerçek. (Ar. z.) 9. Önem vererek, gerçek olarak. 10. Güvenilir bir biçimde. 11. Gülmeden, surat asık biçimde. 12. Tehlikeli hâlde, endişe verici durum

ciddiyat (Ar. i.): Gerçekten çalışılacak işler.

cihân (Far. i.): Dünya, alem.

cihân-tâb (Far. Ar. b. s.): Dünyaya sıcaklık ve ışık veren.

cihet (Ar. i.): Yön.

cila (Ar. i.): Parlatma, parlaklık.

cins (Ar. i.): Nevi, çeşit, türlü;soy.

civâr (Ar. i.): 1. Yöre. 2. Dolay. (Ar. s.): 3. Yakında olan.

cümel (Ar. i.): Cümleler, takımlar, kelime dizinleri.

cümle (Ar. i.): Bütün, hep birikiş.

cüret (Ar. i.): Cesaret, atılganlık, yiğitlik.

cüzi (Ar. s.): 1. Çok az. 2. Tikel.

çalışılmak (e.): Çalışma işine konu olmak.

çalışkan (e.): Gayretli, çalışmayı seven; yüğrük, gayretkeş.

çalışmak (e.): 1. Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak. 2. Herhangi bir iş üzerinde olmak. 3. İşi veya görevi olmak, bulunmak. 4. İşler duruma gelmek. 5. Bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak. 6. Bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek.

çar (Far. s.): Dört.

çare (Far. i.): 1. Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol; umar. 2. Tedavi yolu; deva.

çarpmak (e.): 1. Hızla değmek, vurmak. 2. Etkisiyle birdenbire hasta etmek.

3. Varlığına inanılan bir gücün öfkesine uğramak. 4. El çabukluğu ile çalmak, dolandırarak elde etmek. 5. Kurnazlıkla ele geçirmek.

6. Kalp, hızlı hızlı vurmak. 7. Biri çarpılan, öbürü çarpan denilen iki sayı verildiğinde çarpanı çarpılandaki birim kadar çoğaltarak

"çarpım" adı verilen bir üçüncü sayıyı elde etmek; darbetmek.

8. Çekiciliğiyle etkilemek, şaşırtmak

çehre (Far. i.): 1. Yüz, surat. 2. Surat asma. 3. Şekil.

çekmek (e.): 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Taşıtı

bir yere bırakmak, koymak. 3. Germek. 4. İçine almak, emmek. 5. Bir yerden başka bir yere taşımak. 6. Bir amaçla ortadan kaldırmak.

7. Üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak. 8. Atmak, vurmak. 9. Bir kimseyi veya bir şeyi geri almak. 10. Güç durumlara

dayanmak, katlanmak. 11. Tartıda ağırlığı olmak. 12. Döşemek.

13. Herhangi bir engel kurmak. 14. Şans denemek amacıyla hazırlanmış kâğıtlardan birini almak. 15. İmbik yardımı ile elde etmek. 16. Çizgi

durumunda uzatmak. 17. Aynısını yazmak veya çizmek. 18. Tedavi

amacıyla şişe, vantuz, sülük vb.ni uygulamak. 19. Bir yerden bir şeyi

yukarı doğru almak. 20. Görüntüyü bir aletle özel bir nesne üzerine

kaydetmek. 21. Taşıma gücü olmak. 22. Bir şeyi öğütmek. 23. Protesto,

poliçe, çek vb. düzenleyip yürürlüğe koymak. 24. Hoşa gitmek, sarmak.

25. Kaçan ilmeği örmek. 26. Masrafını karşılamak, ikramda bulunmak.

27. Bir duyguyu içinde yaşatmak. 28. Yürütmek, sürmek. 29. Bir kimse ailesinden birine herhangi bir bakımdan benzemek. 30. Bir şeyin içyüzünü anlamak amacıyla bir kimseyi sıkıştırmak. 31. Herhangi bir anlama almak. 32. Örtmek, giymek. 33. Dişi hayvanı çiftleşmek için erkeğin yanına götürmek. 34. Yol, ay sürmek. 35. Daralıp kısalmak. 36. Bir şeyi asmak. 37. Boya, badana vb. sürmek. 38. Bir şey yollamak. 39. Bir şeyi emip dışarıya çıkarmak. 40. Hamur vb. iyice pişmiş duruma gelmek. 41. Bir cisim, belli bir yakınlıktaki başka bir cismi kendisine yaklaştırmaya zorlamak, itmek karşıtı. 42. Vericiden gelen dalgaları algılayarak televizyon, radyo, telefon vb. aygıtlarla bağlantı kurmak. 43. İçki içmek

çemen (Far. i.): 1. Yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen. 2. Ağaç ve çiçeği olan cayır, yeşillik. 3. Pastırmaya konulan bir ot.

çeşm (Far. i.): Göz.

çıkarmak (e.): 1. Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak. 2. Sonunu getirmek. 3. Anlamak, ne olduğunu bilmek, sezmek. 4. Bulmak, ortaya koymak. 5. Anımsamak. 6. Öfke, hırs, acı vb.nin zararını çektirmek. 7. Sağlamak, elde etmek. 8. Gibi göstermek, bir davranış yüklemek. 9. Kusmak. 10. İlgisini keserek uzaklaştırmak. 11. Giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, soymak. 12. Yayınılamak. 13. Bir şeyi temizlemek. 14. Ortaya koymak. 15. İkrâm etmek. 16. Göstermek. 17. Bir müzik parçasını notalarıyla çalmak. 18. Boşaltmak. 19. Resim yapmak. 20. Fotoğraf çekmek. 21. Bir şeyi açık etmek. 22. Bir sayıyı başka bir sayı kadar eksiltmek; tarh etmek.

çıkış (i.): 1. Çıkmak işi. 2. Bir yerden çıkmak için kullanılan nokta. 3. Yokuş.

4. Güreşte cazgırın alana çıkardığı pehlivanların izleyicilere doğru yürüyerek çalım yapmaya başlaması. 5. Mezuniyet, okul bitirme. 6. Çıkış belgesi. 7. Beklenilmeyen bir sırada yapılan sert konuşma. 8. Uçağın bir havaalanından başka bir havaalanına gitme süreci; sorti. 9. Kuşatılmış bir bölgedeki birliklerin yaptığı saldırı. 10. Verilen bir işaretle yarışa başlama; depar. 11. Çıktı.

çıkmaq (e.): 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek. 2. Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek. 3. Bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak. 4. Bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak, ilgisini kesmek. 5. Süresi dolduğunda ayrılmak. 6. Yapılmak, yürümek. 7. Yetiyecek ölçüde olmak. 8. Bir şeyden bir şey eksilmek. 9. Meydana gelmek. 10. Sıyrılmak, ayrılmak. 11. Herhangi bir durumda olduğu anlaşılmak. 12. Bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek. 13. Bir şeyin yukarısına doğru yürümek. 14. Bir inceleme, bir araştırma sonucu ... bulunmak. 15. Yetkili birinin makamına iş için gitmek. 16. Talihine veya payına düşmek, isabet etmek, vurmak. 17. Bir konu yetkililerce karara bağlanmak. 18. Mal olmak. 19. Oyunda herhangi bir rolü oynamak. 20. Bir yere ulaşmak, varmak. 21. Karaya ayak basmak. 22. Yayılmak, duyulmak. 23. Olmak, bulunmak, var olmak. 24. Bir iddia ile ortalıkta görünmek. 25. Koku, ses vb. yayılmak. 26. Karşı gelebilmek, boy ölçüşmek. 27. Bir şey bulaşmak. 28. Binaya kat eklemek. 29. Bir sebeple bulunulan yerden ayrılmak. 30. Niteliği sonradan anlaşılmak. 31. Belirmek, tanınmak. 32. Davranışta herhangi

bir niteliği bulunmak. 33. Yerinden oynamak. 34. Görünür veya belli bir durumda bulunmak. 35. Oluşmak, olmak. 36. Piyasaya sürülmek. 37. Bitmek, büyümek, sürmek. 38. Emir, talimat vb. verilmek. 39. Ay veya mevsim geçmek. 40. Yeni yetişip satışa sunulmak. 41. Yükselmek. 42. Sesini yükseltmek. 43. Giderilmek, yok olmak. 44. Bir şeyi unutmak. 45. Ay, Güneş görünmek. 46. Kitap, dergi vb. yayımlanmak. 47. Aktarılmış olmak. 48. Gerçek hâle gelmek. 49. Bulunduğu yerden fırlamak, kopmak. 50. Bir şeyin düzeni bozulmak, eskisinden daha değişik, kötü bir duruma girmek. 51. Flört etmek. 52. Erişmek, görmek. 53. Harcamak zorunda kalmak. 54. Vermeye katlanmak.

çirkin (Far. e.): 1. Göze veya kulağa hoş gelmeyen; bet, bed, güzel karşıtı. 2. Hoş olmayan, yakışık almayan (davranış veya söz). 3. Karanlık, dalavereli, şüpheli olan.

çocuk (i.): 1. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet. 2. Soy bakımından oğul veya kız; yavru, bala, döl, evlat, zürriyet. 3. Genç erkek. 4. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi. 5. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse. 6. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse.

çoğu (zmr.): Bir şeyin büyük bölümü

çok (s.): 1. Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan; hayli, az karşıtı. (z.): 2. Aşırı bir biçimde; fena.

çünkü (Far. b.): Şu sebeple; zira.

çürümek (e.): 1. Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak; ufunet. 2. Sağlamlığını, dayanıklılığını

yitirmek. 3. Vurulma veya sıkışma yüzünden vücutta lekeler oluşmak. 4. Yıpranmak, çökmek. 5. Bir düşünce temelsiz ve kanıtsız kalmak.

da (b.): 1. Daha önce geçmiş bir cümle veya eş görevli öge ile sonraki arasında "-den başka" anlamıyla ilişki kuran, ünlü uyumuna uyan bir söz; dahi.. 2. Azarlama, yalvarma, küçümseme, yakınma, övme anlamlarında iki cümleyi bağlayan bir söz. 3. "Ek olarak, fazladan" anlamında kullanılan bir söz; dahi. 4. "Üstelik" anlamında kullanılan bir söz. 5. Karşıt anlamlı cümleleri pekiştirerek bağlayan bir söz. 6. Şart bildiren fiillerden sonra "bile" anlamına gelerek şartın geçerli olmadığını anlatan bir söz. 7. Bazı birleşik cümleleri "ama, fakat" anlamıyla birbirine bağlayan bir söz. 8. Bazı edat, bağlaç ve zarflardan sonra gelerek anlamı güçlendiren bir söz. 9. Kendisinden önceki fiili zarf-fiil durumuna sokan bir söz. 10. -erek, -ip ekli zarf-fiillerden sonra kullanılırsa temel fiilin oluş biçimini, önermenin nasıl oluştuğunu anlatan bir söz. 11. Tekrarlanan iki ad, iki sıfat arasında kullanıldığında anlamı güçlendiren bir söz. 12. Bir isteğe karşı olan fiili bağlamaya yarayan bir söz. 13. Tekrarlanan fiiller arasında süreklilik bildiren bir söz. 14. Bir şeyin yerine geçebilen iki cümlenin fiillerini birbirine bağlayan bir söz. 15. Tekrarlanan kelimelerin arasına girerek kuvvetli istek, direnme bildiren bir söz.

davet (Ar. i.): 1. Çağrı. 2. Çağırma. 3. Yemekli toplantı.

dâg-dâr (Far. b. s.): 1. Kızgın demirle nişanlanmış, dağlı, yaralı, 2. pek müteessir, çok üzgün.

daha (z.): 1. Henüz. 2. Var olana, elde bulunana ek olarak. 3. Kendisinden sonra üçüncü kişi iyelik eki alan bir sıfatla birlikte sözü edilen konuda en önemli durumu belirtmek için kullanılan bir söz. 4. Bunun dışında.

dahı (b.): 1. da. 2. bile.

dahi (Ar. i.): Olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan kimse; deha, öke

dâim (Ar.s.) Devamlı, sürekli.

dâimâ (Ar. z.): Bir düziye, her vakit.

daimâiyü'l-ezâ (Ar. i.): Sürekli eziyet.

dâire (Ar. i.): 1. Konut olarak kullanılan bir yapının bölümlerinden her biri. 2. Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri; oda, ofis. 2. Bu kuruluşların içinde çalıştıkları yapı. 3. Bir yapı veya gemide belli bir işe ayrılmış bölüm. 4. Soyut kavramlarda belli sınır, ölçü. 5. Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası. 6. Saz takımında usul vurmaya yarayan tef.

dakika (Ar. i.): 1. Bir saatlik zamanın altmışta biri. 2. An. 3. Bir derecenin altmışta biri.

dalga (i.): 1. Deniz veya göl gibi geniş su yüzeylerinde genellikle rüzgâr, deprem vb.nin etkisiyle oluşan kıvrımlı hareket. 2. Hava, moda, sağlık vb. alanlarda belirli bir süre gelip etkisini gösteren geçici durum. 3. Hareketlilik. 4. Bir yüzeydeki kıvrım. 5. Saçların kıvrım genişliği. 6. Gizli iş, dalavere. 7. Esrar, eroin vb. uyuşturucu maddelerin verdiği keyif durumu. 8. Dalgın olma. 9. Geçici sevgili. 10. Geçici aşk ilişkisi. 11. Arka arkaya gelen kriz vb. olayların her biri. 12. Titreşimin bir ortam içinde yayılma hareketi

damla (i.): 1. Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı; katre. 2. Damlalıkla kullanılan ilaç. 3. Kalbe inen felç. 4. Çok az miktar. (s.): 5. Damla biçiminde olan (ziynet).

defaten (Ar. i.) Bir defada, birden.

define (Ar. i.): Toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler; gömü.

defn (Ar. i.): Ölüyü gömmek.

değer (i.): 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehmet, kadir kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı; kıymet, paha, valör. 3. Üstün nitelik, meziyet; kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü. 6. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 7. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı. (s.): 8. Uğrunda belli bir bedel ödenecek veya belli bir zahmet göze alınacak nicelik veya nitelikte olan.

değil (e.): 1. İsim cümlelerini olumsuz yapmak için kullanılan bir söz. 2. Olumlu ve olumsuz çekimli fiiller üzerine gelerek olumlu fiilleri olumsuz, olumsuz fiilleri olumlu yapan bir söz. (b.): 3. Özne veya tümleçleri ayrı ve biri olumlu, diğeri olumsuz iki cümleden birinin yüklemi yerine geçerek bulunduğu cümledeki bir hususu ret, diğeri kabul etmek için kullanılan bir söz. 4. Birincisi beklenen, ikincisi beklenmeyen bir durumu gösteren ve özne veya tümleçleri ayrı, yüklemleri aynı olan iki cümleden birincisinin yüklemine tekrar edilmemesini sağlayan bir söz

deha (Ar. i.): 1. İnsan zekâsının, insan kişiliğinin erişebileceği en yüksek düzey; dâhilik. 2. Dâhi

dehan (Far. i.): Ağz.

dehr (Ar. i.): 1. Dünya. 2. Zaman, devir.

delil (Ar. i.): 1. Yol gösteren, klavuz. 2. Şahit, belge, tanık.

demek (i.): 1. Söylemek, söz söylemek; eyitmek. 2. Ad vermek. 3. Bir dilde karşılığı olmak. 4. Herhangi bir ses çıkarmak. 5. Herhangi bir kaniya,

yargıya varmak. 6. ... diye düşünmek. 7. Erişmek. 8. Bir işe kalkışmak, yeltenmek. 9. Saymak, kabul etmek.

demir (i.): 1. Atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan, 1510 °C'de eriyen, mavimsi esmer renkte, özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli element (simgesi Fe). 2. Bu elementten yapılmış. 3. Bu elementten yapılmış parça. 4. Ayakkabı topuğuna veya ayakkabı burnuna aşınmayı önlemek için çakılan, özel olarak yapılmış madenden parça. (s.): 5. Güçlü, kuvvetli, sert. 6. Çıpa.

denaet (Ar. i.) Aalçaklık, adilik.

denilmek (e.): 1. Ad verilmek. 2. Söylenmek, sözü edilmek. 3. Kabul edilmek

der-âğuş (Far. i.): Kucaklama, sarma.

derece (Ar. i.): 1. Basamak. 2. Kerte, rütbe. 3. Miktar.

derrâk (Ar. s.): Çabuk anlayan, anlayışlı.

derûn (Far. i.): 1. İç, içeri, dahil. 2. Gönül, kalp, yürek.

dert (Far. i.): 1. Üzüntü. 2. Hastalık. 3. Ur. 4. Sızlanma ile karışık dilek. 5. Yapılmak istenen şey. 6. Sıkıntı.

dest (Far. i.): El.

devam (Ar. i.): 1. Sürme, sürüp gitme, kesilmeme, bitmeme. 2. Bir yere belli bir amaçla, gereken zamanlarda gitme. 3. Bir şeyin parçası. 4. "Kesme, sürdür" anlamında kullanılan bir söz.

devlet (Ar. i.): Bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk.

devliyye (Ar. i.): Devlete ait.

devr (Ar. i.): 1. Dönme, birşeyin etrafını deolaşma. 2. Dönüp dolaşma. 3. Nakil, aktarma. 4. Bir şeyi başkasına teslim etme.

dicle (i.): "Kesme, sürdür" anlamında kullanılan bir söz.

diğer (Far. s.): 1. Öteki. 2. Başka.

dik (Ar. i.): Dar olma, darlık.

dil (Far. i.): Gönül, yürek, kalp.

dilara (Far. s.): 1. Gönül alan, gönül kapan, gönül okşayan, gönlü dinlendiren.

(Far. i.): 2. Kadın adı.

dilek (i.): Bir kimsenin dilediği, olmasını istediği şey; temenni, murat

dilenci (i.): 1. Geçimini dilenerek sağlayan kimse; geda. 2. Israrlı bir biçimde ve arsızca bir şeyi isteyen kimse; goygoycu.

dil-figar (Far. s.): Gönlü yaralı, aşık.

dilsiz (s.): 1. Konuşma engeli olan, konuşamayan; ahraz. 2. Ses çıkarmayan, sessiz olan (kimse).

din (Ar. i.): 1. Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum; diyanet. 2. Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen. 3. İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü; kült.

diniyye (Ar. s.): Dinle ilgili olan.

diyar (Ar. i.): Memleket ülke.

diye (e.): 1. Adında. 2. Birlikte kullanıldığı kelime veya kelime grubunu "diyerek" anlamıyla fiile bağlayan bir söz.

dizilmek (e.): 1. Dizi durumuna getirilmek, dizme işi yapılmak. 2. Sıraya girmek. 3. Yan yana veya üst üste sıralanmak

doğru (s.): 1. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı. 2. Gerçek, yalan olmayan. 3. Akla, mantığa, gerçeğe veya kurala uygun. 4. Zaman gösteren kelimelerden sonra "yaklaşırken, az kalmışken,

yakınken” anlamlarında kullanılan bir söz. 5. Yasa, yöntem ve ahlaka bağlı, dürüst, namuslu olan. (z.): 6. Yanlıssız, eksiksiz bir biçimde. 7. Hiçbir yöne sapmadan. (i.): 8. Hakikat olan şey; savap. 9. Başı ve sonu olmayan düz çizgi. (edt.): 10. Yakın, yakınlarında. 11. Yer bildiren kelimelerden sonra yön kavramı veren bir söz. 12. “Evet” anlamında bir tasdik sözü.

doğruluk (i.): 1. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış; dürüstlük. 2. Düşüncenin gerçeğe uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması.

doğmak (e.): 1. Dünyaya gelmek. 2. Güneş, Ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek. 3. Düşünce, hayal vb. zihinde birdenbire oluşmak. 4. Ortaya çıkmak, sonucu olmak.

dokuzuncu (s.): Dokuz sayısının sıra sıfatı, sırada sekizinciden sonra gelen.

dolap (Ar. i.): 1. Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya. 2. Su dolabı. 3. Dönme dolap. 4. İstanbul bedesteninde dükkân. 5. Orta oyununda sahnede dükkân veya ev olarak kullanılan dekor. 6. Düzen. 7. Hile. 8. Yumuşaması ve parlaması amacıyla içinde talaş, kaolin, alçı vb. ile birlikte derinin döndürüldüğü, çapı 1, 2 veya 3 metre olabilen, silindir biçiminde ağaç fıçı. 9. Kenevirden ip bükmeye yarayan alet. 10. Sanayide kaba yüzeyleri pürüzsüzleştirmek, pas ve kireç tabakalarını, döküm çapaklarını vb.ni temizlemek için malzemeyi sert parçalarla beraber yuvarlayıp çarptırma işleminin yapıldığı silindir biçiminde alet.

dolaşmak (e.): 1. Gezinmek. 2. Doğru gitmeyip yolu uzatmak. 3. Bir şey akmak. 4. Saç, iplik vb. şeyler birbirine karışarak güç çözülür duruma

gelmek; dolanmak. 5. Bir yeri belli bir amaçla gezmek.

6. Denetlemek amacıyla bir yeri gezmek. 7. Nefes, el bir şey üzerinde hafifçe hareket etmek. 8. Çok kimse tarafından söylenmek. 9. Kendini hissettirmek.

doymak (e.): 1. İsteği kalmayınca kadar yemek, yeteri kadar yemiş olmak, açlığı kalmamak; doyunmak. 2. Bir gereksinimini yeteri kadar karşılamak. 3. Yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak. 4. Kanmak.

dökmek (e.): 1. Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak. 2. Belli bir yere boşaltmak. 3. Akıtmak. 4. Saçmak. 5. Bir şeyi salmak, bırakmak. 6. Üstünde bulunan bir şeyi düşürmek. 7. Teninde kızamık, kızıl, suçiçeği hastalıklarında olduğu gibi kırmızı lekeler çıkmak. 8. Maden, mum eriyiği veya çimento, alçı vb.ni kalıba akıtarak biçim vermek, döküm yapmak. 9. Sulu hamuru kızgın yağ veya tepsinin içine akıtarak pişirmek. 10. Bir yere çokça bir şey yığmak, taşımak. 11. Çok söylemek. 12. Bir şeyi yok etmek için atmak. 13. Bir işte veya bir konuyu ele alış biçiminde değişiklik yapmak. 14. Yakmak, tutuşturmak. 15. Kullanmak, harcamak, sarf etmek. 16. Çok sayıda öğrenciyi sınavda veya bir üst sınıfa geçirmede başarısız saymak. 17. Bol bol vermek, ödemek, sarf etmek. 18. Açığa vurmak, söylemek, ortaya koymak.

dönme (e.): 1. Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek. 2. Geri gelmek, geri gitmek. 3. Yönünü belli bir tarafa doğru çevirmek. 4. Bir tarafa sapmak. 5. Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek. 6. Sınıfta kalmak. 7. Durumdan duruma geçmek, değişmek, olduğundan daha değişik bir durum almak. 8. Belirli bir yerde

dolaşmak. 9. Kendini bir yandan bir yana çevirmek. 10. Yönetilmek, düzene konulmak, çekip çevrilmek. 11. Söz konusu etmek, hatırlamak. 12. Bırakılan bir konu veya işe başlamak. 13. Hileyle, gizlice yapılmak. 14. İnanç, din veya düşüncesini değiştirmek.

döşek (i.): 1. Yatak. 2. Gemi gövdesinde, su basıncı, çarpma, karaya oturma vb.

durumlarda darbeleri karşılayabilecek, yük ve makinelerin ağırlığına dayanabilecek dirençteki yapı gereci. 3. Dövülmek üzere harman yerine serilen ekin sapları.

dû (Ar. i.): Aydınlık, ışıık.

dua (Ar. i.): 1. Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme; alkış.

2. Allah'a yalvarmak için söylenen dinî metin. 3. Yakarış.

duacı (i.): Allah'a yalvaran kimse

dud (Ar. i.): Kurt, böcek.

dur (Far. s.): 1. Uzak. (Ar. i.): 2. Evler 2. Bölgeler.

durmak (e.): 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. İşlemez olmak, çalışmamak. 3. Bir

yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek; tevakkuf etmek.

4. Sona ermek; kesilmek. 5. Varlığını sürdürmek. 6. Var olmak.

7. Beklemek, dikilmek. 8. Birisinin malı olarak bulunmak veya o

malla ilişkisi olmak. 9. Bir yerde kalmak. 10. Belli bir durumda, bir

görevde bulunmak. 11. Bir yerde olmak veya bulunmak. 12. Ara

vermek. 13. Yaşamak.

durûg (Far. i.): Yalan.

duvak (i.): 1. Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tülünden örtü; bürük.

2. Küp, tandır, baca vb.nin taş veya topraktan yapılmış kapağı. 3. Yeni

doğan bazı bebeklerin doğduğu zaman başlarını çevreleyen zar.

duvar (Far. i.): 1. Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem; örek, cidar. 2. Bir toprak parçasını sınırlayan taş, tuğla, kerpiçten yapılan engel. 3. Sonuç alınamayan yer. 4. Engel. 5. Voleybolda ağ üzerinde karşı takım oyuncusunun vuruşuna karşı koyma.

düçâr (Far. s.) Tutulmuş, uğramış, yakalanmış.

dünya (Ar. i.): 1. İnsanoğlunun üzerinde yaşadığı toprak ve denizlerin tümü; acun, yeryüzü, küre, âlem, arz, cihan, darıdünya, devran, zemin. 2. Çevre. 3. İnançları bir olan ülke veya insanlar topluluğu. 4. Meslek veya iş birliği içinde bulunan kimseler; camia. 5. Duygu, düşünce ve hayal âlemi; diyar. 6. Bütün insanlar

dürbin (Far. s.): 1. İlerisini, ileriye, uzağı, geleceği gören. 2. Dürbün.

düşkün (s.): 1. Bir şeye kendini aşırı vermiş olan, çok bağlı; tutkun. 2. Meraklı olan. 3. Geçim sıkıntısına düşmüş. 4. Yoksulluk sebebiyle mutluluk ve refahını yitirmiş. 5. Yaşlılık, hastalık vb. sebeplerle çalışma gücünü yitirmiş. 6. Değer ve onurunu yitirmiş. 7. Yasalara ve ahlak kurallarına aykırı işler yapan (kimse).

düşman (Far. i.): 1. Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse; yağı, hasım, husumetli, dost karşıtı. 2. Birbirleriyle savaşan devletler ve bu devletlerin asker, sivil bütün uyrukları. 3. Aralarında birbirleriyle çatışmaya varacak ölçüde anlaşmazlık olan taraflar. 4. Bir şeyin yaşamasına, barınmasına engel olan (güç, tutum vb.). 5. Bir şeyi büyük ölçüde kullanıp tüketen kimse. 6. Bazı şeylerden nefret eden, tiksinen kimse

düşmek (e.): 1. Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.

2. Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.
3. Yere devrilmek, yere serilmek; boylamak.
4. Hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak.
5. Vücuda bol gelen giysi aşağı kaymak.
6. Kar, yağmur vb. yağmak.
7. Vurmak, değmek, rastlamak.
8. Vakti gelmeden ölü doğmak.
9. Atlanmak, aradan çıkmak, eksik kalmak.
10. Eksilmek.
11. Aşırı ilgi veya sevgi göstermek.
12. Uğramak, kapılmak.
13. Yakışmak, uygun gelmek.
14. Yakışık almak.
15. Ödevi veya yetkisi içinde bulunmak.
16. Bir yerde bulunmak.
17. Biriyle yaşama, çalışma, birlikte olma durumunda kalmak.
18. Bir bölüşme sonunda payına ayrılmak.
19. Kötü bir sebeple istenmeden bir yerde bulunmak.
20. İşbaşından uzaklaşmak.
21. Hızı, gücü, değeri azalmak.
22. Isı, basınç, ateş vb. eksilmek, azalmak.
23. Düşkün, fakir vb. duruma gelmek.
24. Bir yere ansızın gelmek, damlamak, tesadüfen gelmek.
25. Belirli zamana rastlamak.
26. Fırsat çıkmak.
27. Olmak, olumsuz bir duruma girmek.
28. Savaşta savunulmaz duruma gelerek teslim olmak.
29. Bazı deyimlerde "yürümek, birlikte gelmek" anlamlarında kullanılan bir fiil.
30. Kötü yola girmek.
31. Alışmak, müptela olmak.
32. Telefon, sanal ağ vb. alanlarda bağlantı kurmak.

düşünmek (e.): 1. Aklından geçirmek, göz önüne getirmek; kurmak. 2. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak; muhakeme etmek. 3. Zihniyle arayıp bulmak. 4. Bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak. 5. Akıl etmek, ne olabileceğini

önceden kestirmek. 6. Tasarlamak. 7. Birisi veya bir şey için kaygılanmak.

düşürmek (e.): 1. Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak. 2. Değerini, fiyatını indirmek. 3. Hızını, gücünü azaltmak. 4. Vücuttan yavru, çocuk, taş, solucan vb. atmak. 5. Görevi bıraktırmak. 6. Bir şeye uğratmak. 7. Değerli bir şeyi ucuz veya kolay elde etmek. 8. Zayıf bırakmak, gücünü azaltmak.

düzgün (s.): 1. Doğru ve pürüzsüz; muntazam. 2. Düzenli, kusursuz olan; biçimli, rabıtalı, muntazam. 3. Hiçbir eksiği olmayan. 4. Kenar veya ayrıtları ile açıları birbirine eşit olan (biçim). (i.): 5. Fondöten. (z.): 6. Kurala uygun olarak, kusursuz bir biçimde

e'azım (Ar. s.): Pek büyük olanlar, büyük adamlar.

ebedi (Ar. s.): ebed'e mensup, zevalsiz, sonu olmayan.

ebhur (Ar. i.): Denizler.

ecdad (Ar. i.): Dedeler, büyük babalar, atalar.

ecel (Ar. i.): Hayatın sonu, ölüm zamanı.

ecnebiyye (Ar. s.): Yabancı (kimsev veya nesne), misafir, taşralı.

ecsam (Ar. i.): Gövdeler, bedenler.

ecza (Ar. i.): 1. Canlılardaki rahatsızlıkların bozuklukların ve çeşitli hastalıkların tanısı, önlenmesi veya tedavisi için yararlanılan doğal veya sentez yoluyla hazırlanmış madde. 2. Çeşitli amaçlarla kullanılan kimyasal madde.

edep (Ar. i.): 1. Toplum töresine uygun davranma. 2. İyi ahlak, incelik, terbiye.

edebi (Ar. s.): 1. Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin; yazınsal. 2. Edebiyat türlerinden biriyle kaleme alınmış, sanat değeri taşıyan; yazınsal.

edebilmek (e.): Etme ihtimali veya imkânı bulunmak.

edebiyat (Ar. i.): 1. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı; yazın, gökçe yazın. 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi; literatür. 3. İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler.

edip (Ar. i.): Edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse; yazar

efendi (R. i.): 1. Günümüzde Bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir unvan. 2. Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse. 3. Koca. 4. Hizmetlilere seslenilirken kullanılan bir söz. 5. Erkekler için kullanılan bir seslenme sözü. 6. Görgülü, nazık, kibar olan. 7. Eğitim görmüş kişiler için özel adlardan sonra kullanılan ünvan.

efkar (Ar. i.): 1. Herhangi üzücü bir olay sebebiyle hissedilen hüzn. 2. Düşünceler, fikirler.

efrad (Ar. i.): 1. Tek olanlar, birler.

eğer (Far. b.): Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen bir söz; şayet.

eğlenmek (e.): 1. Neşeli, hoşça vakit geçirmek. 2. Bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek. 3. Bir yerde durmak, beklemek; tevakkufl etmek. 4. Oyalanmak.

ehemmiyet (Ar. i.): Önem.

ehl (Ar. s.): 1. Sahip, malik, mutasarrıf olan. 2. Maharetli, usta, kabiliyetli, becerikli. 3. Bir yerde oturan. 4. Karıkocadan her biri.

ekabir (Ar. i.): 1. Büyükler, devlet büyükleri, ileri gelenler. 2. Kendini beğenmiş kimse.

ekilmek (e.): Ekme işi yapılmak.

ekseri (Ar. Far. z.): Eksere mensup, çok defa, çoğu.

ekseriyya (Ar. z.): Çok defa olarak, çok zaman; sık sık.

el (i.): 1. Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü; dest, pençe. 2. Sahiplik. 3. Kez. 4. İskambil oyunlarında oynama sırası. 5. İskambil oyunlarında her bir tur. 6. Bazı nesne ve araçların tutmaya yarayan bölümü. 7. Yabancı. 8. Yurt. 9. Ahali. 10. Oba.

elbette (Ar. z.): 1. Tabii. 2. Kuşkusuz. 3. Kesinlikle.

elfaz (Ar. i.): Kelimeler, sözler.

elim (Ar. s.): Çok dert ve keder veren, acıklı; ağır ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan, acıtan.

elmas (Ar. i.): 1. Yerin derinliklerinde bulunan, billurlaşmış arı karbon. 2. Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş. 3. Elmastıraş. (Ar. s.): 4. Bu taşlarla yapılmış.

eltaf (Ar. i.): İyi muameleler, iyilikler, iyilikseverlikler; okşamalar; nezaketler.

elvan (Ar. i.): 1. Renkler, çeşitler. (Ar. s.): 2. Rengarenk, alacalı.

elzem (Ar. s.): Daha lazım, lüzumlu.

emel (Ar. i.): Ümit, umma, arzu, hırs, tamah.

emir (Ar. i.): 1. Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz; buyruk, buyuru, ferman, irade. 2. İstek. 3. Orta Anadolu'da şarap yapımı için üretilen, orta kalın kabuklu, beyaz renkli, kısa ve karışık budanan bir tür üzüm.

emniyyet (Ar. i.): 1. Güvenlik. 2. Güven. 3. Polis işleri. 4. Güvenlik işlerinin yürütüldüğü yer. 5. Bir araçta güven sağlayıcı parça.

emval (Ar. i.): Mülkler, para ile alınan şeyler.

engin (s.): 1. Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş; vâsi. 2. Yüksekte olmayan, alçak (yer); ingin, münhat. 3. Değer ve fiyatı düşük olan.
(i.): 4. Açık deniz.

envar (Ar. i.): Ziyalar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

enzar (Ar. i.): Bakışlar, bakmalar.

erbab (Far. i.): 1. Ulu; reis, başkan. (Ar. s.): 2. Sahipler, malikler. 3. Ehil, muhtedir, becerikli; layık.

erkek (i.): 1. Yetişkin adam; bay, er, er kişi, kişi. 2. İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiye dölleyecek cinsten olanı. 3. Koca. 4. Sperma oluşturan organizma. (s.): 5. Mert. 6. Girintili ve çıkıntılı olarak bir çift oluşturan nesnelerden çıkıntılı olanı. 7. Sert, kolay bükülmez.

esafil (Ar. s.): Pek aşağı ve bayağı olanlar, halkın en aşağı tabakası.

esâlib (Ar. i.): Üsluplar.

esaret (Ar. i.): 1. Tutsaklık. 2. Boyunduruk. 3. Hâkimiyet altında bulunma.

esas (Ar. i.): 1. Bir şeyin özünü oluşturan ana öge; yapı taşı, asliye. 2. Bir iş veya sözde doğru biçim. 3. Ana, temel olarak alınan; yapı taşı, asıl, uknum, üs.

esef (Ar. i.): 1. Olmaması, yapılmaması gereken veya yapılamayan bir şey için duyulan üzüntü. 2. Yerinme.

eser (Ar. i.): 1. Emek sonucu ortaya konan ürün; yapıt. 2. İz. 3. Soyut kavramlarda belirti.

esir (Ar. i.): 1. Tutsak. 2. Köle. 3. Bir düşünceye veya bir kimseye körü körüne bağlı olan kimse.

eslaf (Ar. i.): Bizden öncekiler, geçmişler, ahlaftan karşıtı.

Eşber: Abdülhak Hamit Tarhan'ın eseri.

eşkâl (Ar. i.): Biçimler, suretler, tarzlar.

eşirra (Ar. s.): Azıllılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler, haşarılar.

eşyâ (Ar. i.): Şeyler.

eşna (Ar. s.): Daha şeni, fena, kötü ve çirkin.

etfal (Ar. i.): Çocuklar.

etmek (e.): 1. Bir işi yapmak; eylemek. 2. "İyi, kötü" zarflarıyla birlikte davranmak.
3. Bir zamana erişmek. 4. Birini bir şeyden yoksun bırakmak. 5. Eşit değer kazanmak. 6. Herhangi bir değerde olmak. 7. Kötülükte bulunmak.
8. Küçük veya büyük abdestini yapmak.

evham (Ar. i.): Kuruntular.

evkat (Ar. i.): 1. Zamanlar, çağlar. 2. Hakkı Tarık Us tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

evla (Ar. s.): 1. Daha uygun, daha layık, daha iyi, üstün.

evlat (Ar. i.): 1. Çocuklar. 2. Oğul; kız, çocuk. 3. Sülale, nesil.

evvel (Ar. z.): 1. Önce. (Ar. s.): 2. İlk gelen, ilk olan.

eylemek (e.): 1. Bir kişiden veya bir şeyden yoksun bırakmak.

eyyam (Ar. i.): Günler.

ezel (Ar. i.): Başlangıcı belli olmayan zaman; öncesizlik

ezhan (Ar. i.): İnsanda akıl, fikir, zekâ, hafıza, anlayış kavrayış kudretleri.

eziyet (Ar. i.): Yersiz ve gereksiz olarak çektirilen üzüntü, işkence, sıkıntı veya zorluk;
üzgü, cevir, eza cefa, sıklet, ukubet.

fahr (Ar. i.): 1. Övünme, böbürlenme, büyülenme, şeref, onu, kıvanç. 2. Büyüklük, ululuk. 3. Şöhret, ün. 4. Fazilet, erdem.

faik (Ar. s.): Üstün.

fakat (Ar. b.): Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bir söz.

fani (Ar. s.): 1. Ölümlü. 2. İnsan.

fark (Ar. i.): 1. Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik; ayırt, ayırım. 2. Üstelik.
3. Ayırım. 4. Çıkarma işleminin sonucu.

fazâil (Ar. i.): Faziletler, erdemler.

fazıl (Ar. s.): Faziletli, erdemli olan (kimse).

fazilet (Ar. i.): Erdem.

fazl (Ar. s.): 1. Fazla, ziyade, artık, baki. 2. Fazlalık, üstünlük. (Ar. i.): 3. İyilik, fazilet, erdem, lütuf.

fedâ (Ar. i.): Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme.

felak (Ar. i.): Sabah aydınlığı. 2. Tomruk; falaka.

fena (Ar. s.): 1. Kötü. 2. Üzücü. 3. İstenilen ve gereken nitelikte olmayan (kimse).

4. Hoşa gitmeyen, rahatsız edici. 5. Davranışları toplumun ahlak anlayışına uymayan. (Ar. z.): 6. Çok. (Ar. i.): 7. Ölümlülük.

fen (Ar. i.): 1. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad. 2. Teknik.

3. Bilim, bilgi. 4. Hile.

fenni (Ar. s.): 1. Bilimsel yöntemlere, tekniğe uygun biçimde yapılan. 2. Bilimsel yöntemlere, tekniğe uygun biçimde iş gören. 3. Fenle ilgili.

ferâğ (Far. i.): Serin rüzgar.

fesat (Ar. s.): 1. Karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk. 2. Bozukluk. 3. Hile.

4. Herhangi

bir konuda iyimser olmayan, kötü yorumlayan (kimse). (Ar. s.):

5. Karıştırıcı, ara bozucu.

fesahat (Ar. i.): 1. Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

2. Söz diziminin kelimeleriyle birlikte ahenkli, kolay anlaşılır ve dil kurallarına uygun olması hâli.

fevka'l-ade (Ar. it.): Adetin üstün de, duyulmadık, görülmedik, olağanüstü.

fevt (Ar. i.): 1. Elden çıkma. 2. Ölme.

feyyaz (Ar. s.): Gür.

feyz (Ar. i.): 1. Suyun taşıp akması. 2. Bolluk, çokluk, verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerleme, çoğalma. 3. İlim irfan.

fezai (Ar. s.): 1. Fezaya ait, feza ile ilgili. 2. Uzaysal.

fıkarat (Ar. i.): Küçük hikayeler, kıssalar.

fırsat (Ar. i.): Herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum veya şart; vesile, okazyon

fikir (Ar. i.): 1. Düşünce. 2. Düşün. 3. Kuruntu.

fiil (Ar. i.): 1. Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan, zaman ve kiplerle çekimlenebilen, -ma- ekiyle olumsuz biçimi yapılabilen kelime türü; eylem.
2. Eylem.

Firdevs (Ar. i.): 1. Cennet, uçmak. 2. Bostan, bahçe. 3. Kadın adı.

fiten (Ar. i.): Fitneler, ayartlamalar, azdırmalar, ara bozmalar.

fütuh (Ar. i.): 1. Zafer, galibiyet, üstünlük. 2. Açma; açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

fütur (Ar. i.): 1. Zayıflık, gevşeklik, bezginlik, usanma, usanç, bıkmak. 2. Keder, ümitsizlik.

gaflet (Ar. i.): Aymazlık.

gaiyye (Ar. i.): Erekçilik.

galebe (Ar. i.): 1. Yengi. 2. Üstünlük.

galib (Ar. s.): Bir yarışma, karşılaşma, çatışma vb. sonunda yenen, üstün gelen, başarı kazanan

gam (Ar. i.): Kaygı.

gani (Ar. s.): 1. Bol, çok olan. 2. Zengin, varlıklı olan.

garabet (Ar. i.): Tuhaflik.

garaz (Ar. i.): 1. Kin. 2. Amaç.

garbiye (Ar. s.): 1. Batı ile ilgili, Avrupa'ya mensup. 2. Aşağı Mısır'ın batı kısmı.

garip (Ar. s.): 1. Kimsesiz, zavallı olan. 2. Yabancı, gurbette yaşayan; elgin. 3. Acayip.

4. Şaşılacak bir şey karşısında söylenen söz. 5. Dokunaklı, hüznü veren

gaibane (Ar. Far. z.): Görmeyerek, görünmeyen, arkadan, yüze karşı olmayarak,

gizliden, haberi olmaksızın tanımak, şahsan tanımadığı halde.

gayret (Ar. i.): 1. Çaba. 2. Çalışma isteği; mücahede. 3. Koruma, esirgeme, kayırma

duygusu. 4. Kutsal sayılan şeylere yabancıların saldırmasını görmekten

doğan dayanamama duygusu.

gayz (Ar. i.): Hınç.

gâze (Far. i.): Çocuk salıncağı.

gazete (İtl. i.): 1. Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi

vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman

aralıklarıyla çıkarılan yayın; ceride. 2. Bu yayının yönetildiği,

hazırlanmış, basıldığı yer

gazi (Ar. i.): 1. Savaşta sağ olarak dönen kimse. 2. Olağanüstü yararlıklar göstererek

düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur ünvanı.

3. İslam dini ve vatan uğruna düşmanla savaşan ve şehit olmadan dönen

kimse

geç (s.): 1. Belirli zamandan sonra olan. (z.): 2. Kararlaştırılan, beklenen veya

alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

geçmek (e.): 1. Bir yerden başka bir yere gitmek. 2. Bir yandan girip diğer yandan

çıkarak. 3. Yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden

gitmek. 4. Bir duruma uğramak, konu olmak. 5. Okulda, sınavda başarı

göstermek. 6. Ömür yaşamak. 7. Bir şeyi bundan böyle yapma

durumunda olmamak. 8. Olmak, vuku bulmak, cereyan etmek.

9. Bulaşmak, sirayet etmek. 10. Herhangi bir durum, soya çekim yoluyla birinde görünmek. 11. Bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek. 12. Bir yeri aşmak, öbür yana ulaşmak. 13. Yerini bırakıp başka yer almak. 14. Bir konu üzerinde veya bir yerde çalışmış olmak. 15. Etki yapmak; işlemek. 16. Görev almak. 17. Kalmak, devrolmak. 18. Geride bırakmak; aşmak. 19. Tükenmek, bitmek; sona ermek. 20. Üstünlük sağlamak. 21. Söylemeden veya bitirmeden atlamak. 22. Zamanı aşmak, geride bırakmak. 23. Zaman tükenmek. 24. Bir müzik parçasını meşk ederek öğrenmek, çalmak veya söylemek. 25. Birinden meşk etmek. 26. Haberi bir iletişim aracı ile bildirmek. 27. Ateş vb. sönmek. 28. Yazılmak, girmek. 29. Sürümü olmak, satılmak. 30. Konuşmada sözü geçmek veya basında yer almak. 31. Kullanımda olmak, tedavülde olmak. 32. Kabul edilemez olmak. 33. Bırakmak, vazgeçmek. 34. Bir yere gidip oturmak. 35. Çok bekletilmekten çürümeye yüz tutmak. 36. Sıyrılmak, kurtulmak, işin içinden çıkmak. 37. Bazı kelimelerle birleşik fiil yapar. 38. Çekiştirmek, yermek.

geçinmek (e.): 1. Yaşamak için gerekeni sağlamak. 2. Uzlaşmak, anlaşmak.

3. Taslamak. 4. Kendi gereksinimlerini başkalarından sağlamak.

geçirmek (e.): 1. Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak. 2. Bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek. 3. Bir şeyi bir yerden başka yere taşımak, nakletmek. 4. Tespit etmek, yazmak, kaydetmek. 5. Bir şeyi kendisine ayrılmış olan yere yerleştirmek, takmak. 6. Yola çıkan birini uğurlamaya gitmek, selametlemek, teşyi etmek. 7. Bir süre yaşamak, oturmak, kalmak. 8. Giymek, giyinmek. 9. Bir işi birden çok kişi

üzerinde uygulamak. 10. Herhangi bir durumu yaşamış olmak.
11. Etmek, yapmak. 12. Hastalık bulaştırmak. 13. Zaman harcamak.
14. Bir gereksinimi eldeki imkânla karşılamak. 15. Vurmak.
16. Alışverişte aldatmak, kötü mal satmak, kazıklamak. 17. Birine
kötü söz söylemek.

gehvâre (Far. i.): Beşik.

gelmek (e.): 1. Ulaşmak, varmak. 2. Bir yerden getirmek. 3. Oturmaya, ziyarete
gitmek. 4. İsabet etmek. 5. Varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal
etmek. 6. Ortaya çıkmak, doğmak. 7. Belli bir süre dolmak. 8. Belli bir
zamana ulaşmak. 9. Kadar olmak. 10. Çıkmak, yönelmek. 11. İzlemek,
takip etmek. 12. Bir yerden alınıp bir yere ulaştırılmak. 13. Katılmak,
eklenmek. 14. Türemek. 15. Daha önce üzerinde durulmuş olan bir
konuya yeniden dönmek. 16. Sonuç çıkmak. 17. Dayanmak, tahammül
etmek. 18. Kendine yapılan herhangi bir davranış veya durumu iyi
karşılamak. 19. Bir şeye sonradan inanmak, doğruluğuna hak vermek,
eğilim göstermek, kabul etmek. 20. Etkisini herhangi bir biçimde
göstermek. 21. Kazanılmak, sağlanılmak. 22. Uymak. 23. Olmak, -e
uğramak. 24. Bir şey akmak. 25. Düşmek, rast gelmek. 26. Görünmek,
sanılmak. 27. Uygun düşmek. 28. Başlamak, ortaya çıkmak. 29. Mal
olmak. 30. Biriyle birlikte gitmek. 31. İhtiyaç anlatan deyimler
kurmaya yarayan bir fiil. 32. Kök veya gövdeleri sonuna -a (-e) eki
almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur.
33. -mez, -mezlik ile birlikte yapmacıklık anlatan deyimler yapar.
34. Yönelme durumundaki bazı kelimelere getirilerek birleşik fiil
yapar. 35. -dikçe, -esi biçiminde kullanılan sıfat-fiil eklerinden sonra

geldiğinde önceki fiille ilgili olarak pekiştirilmiş bir istek ve sürerlik bildiren bir fiil. 36. Herhangi bir sırada bulunmak.

genç (s.): 1. Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşısı. 2. Çocukluktan çıkmış yetişkin kimse. 3. Gelişmesini tamamlamamış olan (bitki, hayvan). 4. Gençlikteki özelliklerini koruyan; dinç. 5. Zihin bakımından yeterince gelişmemiş; toy. 6. Yeni gelişmekte olan, kısa bir geçmişi olan

gerçek (i.): 1. Yalan olmayan, doğru olan şey; çın, ciddi, hakikat. 2. Gerçeklik.

3. Doğruluk. (s.): 4. Yalan olmayan. 5. Bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olan, varlığı inkâr edilemeyen, olgu durumunda olan, özbeöz, hakiki, reel. 6. Aslına uygun nitelikler taşıyan, sahici. 7. Temel, başlıca, asıl. 8. Doğadaki gibi olan, doğayı olduğu gibi yansıtan. 8. Yapay olmayan. 9. Düşünülen, tasarımlanan, imgelenen şeylere karşıt olarak var olan.

gerek (i.): 1. Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi icap eden şey; lüzum.

2. Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan şey; ister, icap. (s.): 3. Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen; lazım. (z.): 4. Şart cümlelerinde güçlü ihtimal bildirir.

gıpte (Ar. i.): İmrenme.

gibi (edt.): 1. -e benzer, -e benzeyen. 2. O anda, tam o sırada, hemen arkasından.

3. -e benzer biçimde; imişçesine, kadar. 4. -e yakışır biçimde. 5. Bir başkasının dediklerine değinirken kullanılan bir söz. 6. Arka arkaya gelen aynı tür örneklerin sonunda “ve benzerleri” anlamında kullanılan bir söz. 7. Cümlenin sonuna gelerek yükleme “denilebilir ki, öyle sanılır ki, sanki” anlamlı kuşku veya olabilirlik ayrıntısı katan bir söz. 8. Bazı sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra geldiğinde karşılaştırmaya

dayanan denklik ve eşitlik bağlantısı kuran bir söz. 9. Sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra “-diği biçimde” anlamıyla denklik işlevi yüklenen bir söz; üzere. 10. -dik sıfat fiil eki dışında diğer sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra “-mişçesine” anlamında varsayıma dayalı benzetme işlevi gören bir söz. 11. Aynı biçimde.

girmek (e.): 1. Dışarıdan içeriye geçmek; kaçmak. 2. Sığmak. 3. Katılmak.

4. Almak, fethetmek. 5. İncelemek, ayrıntılara inmek. 6. Girişmek, başlamak. 7. Bulaşmak. 8. Su dolu bir yerin içine batmak veya dalmak. 9. Zaman anlamlı kavramlar için gelmek. 10. Ağrı, sancı başlamak, saplanmak. 11. Yeni bir duruma geçmek, dönüşmek. 12. İyice anlamak, iyice bilmek. 13. Kavgaya tutuşmak. 14. Erişmek, ulaşmak. 15. Bir şeyin yapımında, birleşiminde yer almak. 16. Yazılmak, başlamak. 17. Yüklenmek. 18. Tecavüz etmek, bir yere geçmek.

gitmek (e.): 1. Bir yere doğru yönelmek; gidedurmak, uzanmak. 2. Bir yerden veya bir işten ayrılmak. 3. Belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak. 4. Çıkmak, ulaşmak. 5. Sürmek, devam etmek. 6. Yakışmak, yaraşmak. 7. Tüketilmek, harcanmak. 8. Götürülmek, gönderilmek. 9. Yeter olmak, yetmek, yetişmek. 10. Yürümek, yol almak. 11. Dayanmak. 12. Sona ermek. 13. Herhangi bir durumda olmak. 14. Yok olmak, elden çıkmak. 15. Ölmek. 16. Başvurmak. 17. Bir şey zarar görmüş olmak. 18. Makine, işlemek, çalışmak. 19. Satılmak. 20. Yapmak. 21. Bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak; yuvarlanmak. 22. Değerlendirmek, saymak, karşılamak.

gömülmek (e.): 1. Gömme işi yapılmak veya gömme işine konu olmak.

2. Yerleşmek, oturtulmak, kendini gömmek. 3. Yok olmak,

göre (edt.): 1. Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca; gereğince. 2. Düşüncesince, kendisince, sorulursa. 3. Bakılırsa, hesaba katılırsa, göz önünde tutulunca; bakarak, bakımından.

kaybolmak, görünmez olmak. 4. Bir şeyin derinliğine inmek

görenek (i.): Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı; âdet.

görmek (e.): 1. Gözle algılamak, seçmek. 2. Anlamak, kavramak, sezmek. 3. Yanına gidip konuşmak. 4. Bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek. 5. Belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak. 6. Yapmak, etmek. 7. Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak. 8. Bir şeye erişmek. 9. Çok değer vermek. 10. Bir işleme uğramak. 11. Yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak. 12. Ziyaret etmek. 13. Karşılaşmak, rastlaşmak. 14. Gözlerin görmediği durumlarda başka duyu organlarıyla algılamak. 15. Sahne olmak, geçirmek. 16. Saymak, herhangi bir şey gibi görmek. 17. Gezme. 18. Para vermek. 19. Takım arkadaşlarından en uygun olanına pas atmak.

göstermek (e.): 1. Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek. 2. Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak; çıkarmak. 3. Belirtmek, anlatmak. 4. Bir şeyin etkisi altında tutulmak. 5. Kanıtla inandırmak. 6. Öğretmek, açıklamak. 7. Yapmasını söylemek, görevlendirmek. 8. Güzelliğini ortaya çıkarmak, temsil etmek. 9. Herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak. 10. Görünmek, benzetmek. 11. Etmek. 12. Sert bir biçimde karşılık vermek.

götürmek (e.): 1. Taşımak, ulaştırmak veya koymak. 2. Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek. 3. Yerinden ayırıp uzağa atmak veya yok etmek. 4. Öldürmek. 5. Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek. 6. Birinin yanında yürüyüp ona bir yere kadar arkadaşlık etmek; bırakmak.

7. Bir sonuca vardirmek. 8. Kaybolmasına, yok olmasına yol açmak.
9. Vardirmek. 10. Herhangi bir yiyeceği tek başına ve hızlı bir
biçimde yemek. 11. Tümüyle sahip olmak. 12. Haksız kazanç
sağlamak, mal veya para sahibi olmak.

göz (i.): 1. Görme organı; basar, ayn, çeşm, dide. 2. Bazı deyimlerde, görme ve
bakma. 3. Oda. 4. Bakış, görüş. 5. Kaynak. 6. Delik, boşluk. 7. Çekmece.
8. Terazî kefesî. 9. Nazar. 10. Sevgi, ilgi, gönül bağlantısı. 11. Ağacın
tomurcuk veren yerlerinden her biri. 12. Hane. 13. Bazı yaraların uç
bölümü.

gözetmeyen (e.): 1. Korumak, bakmak, özen göstermek; himaye etmek. 2. Önem
vermek, göz önünde bulundurmak, ayrı tutmak; kovmak.
3. Kollamak, beklemek. 4. Bir sonuca giderken bütün ayrıntı ve
etkenleri dikkate almak. 5. Kayırmak.

gûna (Far. i.): Türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat.

gurab (Ar. i.): 1. İlgım. 2. Öteki dünya. 3. Kadın adı.

gûyâ (Far. s.): 1. Söyleyen, söyleyici. 2. Sanki, diyelim ki.

güç (i.): 1. Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye
direnebilme yeteneği; çelim, efor. 2. Bir olaya yol açan her türlü hareket;
kuvvet, fer. 3. Sınırsız, mutlak nitelik. 4. Büyük etkinliği ve önemi olan
nitelik. 5. Bir cihazın, bir mekanizmanın iş yapabilme niteliği. 6. Siyasi,
ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet veya
devletler topluluğu. 7. Bir ulus, bir ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve
askerî potansiyeli. 8. Bir toprağın verimlilik yeteneği. 9. İktidar ve
yeterliliğe sahip olan kimse. 10. Bir akarsuyun aşındırma ve taşıma
yeteneği. 11. Birim zamanda yapılan iş.

güçlük (i.): 1. Ağır ve yorucu emek; zahmet, meşakkat. 2. Zorluk. 3. Engel, pürüz

gülmek (e.): 1. İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak. 2. Mutlu, sevinçli zaman geçirmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek. 3. Biriyle alay etmek.

gülünç (s.): 1. Komik. 2. Alay edilecek durumda olan; tuhaf.

gün (i.): 1. Güneş. 2. Gündüz. 3. Yer yuvarlağının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre; ruz. 4. İçinde bulunulan zaman. 5. Zaman, sıra. 6. Çağ, devir. 7. İyi yaşanmış zaman. 8. Güneş ışığı. 9. Bayram niteliğinde özel gün. 10. Belirli günlerde ev hanımlarının konuk ağırlamak için yaptıkları toplantı.

günahkâr (Far. s.): Günah işlemiş, günahı olan; günahlı

güneş (i.): 1. Dünyanın da dâhil olduğu sistemin merkezinde bulunan Güneş'in yaydığı ısı ve ışık; gün, şems. 2. Dünyanın da içinde bulunduğu Güneş sistemindeki gezegenlerin merkezinde yer alan, ısı ve ışık kaynağı büyük gök cismi.

güzel (s.): 1. Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı. 2. İyi, hoş; mis. 3. Beklenene uygun düşen ve başarı düşüncesi uyandıran. 4. Soyluluk ve ahlaki üstünlük düşüncesi uyandıran. 5. Görgü kurallarına uygun olan. 6. Sakin, hoş (hava). 7. Okşayıcı, aldatıcı, kandırıcı. 8. Pek iyi, doğru. (i.): 9. Hoş görünümlü kız veya kadın. 10. Güzellik kraliçesi. (z.): 11. Hoşa giden, beğenilen, iyi, doğru bir biçimde. 12. Adamakıllı, şiddetli bir biçimde

hab (Far. i.): Uyku, rüya.

haber (Ar. i.): 1. Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi; çav (I), selen. 2. İletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi. 3. Bilgi. 4. Yüklem.

habir (Ar. s.): 1. Cenâbıhak. 2. Haberli, bilgili. 3. Taze; yeni, turfanda.

hadem (Ar. i.): Hizmetçiler, odacılar.

hadim (Ar. s.): 1. Hizmet eden. (Ar. i.): 2. Konya iline bağlı ilçelerden biri.

hain (Ar. s.): 1. Hıyanet eden (kimse); çıyan, mayası bozuk. 2. Zarar vermekten, üzmekten veya kötülük yapmaktan hoşlanan (kimse); çıyan. 3. Kötü niyeti olan; çıyan. 4. Sitemli bir seslenme sözü.

hak (Ar. i.): 1. Doğru, gerçek. 2. Adaletli davranma. 3. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç. 4. Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk. 5. Verilmiş emekten doğan manevi yetki. 6. Pay. 7. Emek karşılığı ücret.

hakikat (Ar. i.): 1. Gerçek. 2. Gerçeklik. 3. Gerçekten.

hakiki (Ar. s.): 1. Niteliği değişmemiş, aslına uygun olan. 2. Gerçek.

hakim (Ar. s.): 1. Her şeyi bilen (Tanrı). 2. Bilge. 3. Egemenliğini yürüten, buyruğunu yürüten, sözünü geçiren. 4. Başta gelen, başta olan, baskın çıkan. 5. Duygu, davranış vb.ni iradesiyle denetleyebilen (kimse). 6. Yüksekten bir yeri bütün olarak gören. 7. Yargıç. 8. Baskın.

Hakk (Ar. i.): 1. Allah, tanrı. 2. Doğruluk ve insaf: Haktan ayrılmamalı. 3. Bir insana ait olan şey: Bu, benim hakkımdır. 4. Dava ve iddiada hakikate uygunluk; doğruluk: Hak budur. 5. Geçmiş, harcanmış emek: Baba hakkı; Ana hakkı. 6. Pay, hisse: Makas hakkı; Barut hakkı. 7. Doğru, gerçek: Bu söz hakdır. 8. Layık, münasip: Bu, sana haktır.

hakkaki (Ar. i.): Hakkaklık, mühür ve saire kazıma.

hakkında (edt.): İlgili olarak; üzerine, için

hakşinâs (Ar. Far. s.): Haktanır.

hal (Ar. i.): 1. Durum. 2. Tutum, tavır. 3. Şimdiki zaman, içinde yaşanılan zaman.

4. Takat. 5. Kötü durum, sıkıntı, dert. 6. Çözme, çözülme. 7. Çözüm.

8. Eritme. 9. Karışık bir sorunun içinden çıkma, sonuca varma.

10. Tahttan indirme. (Far. i.): 11. Sebze, meyve, bakliyat vb.nin satıldığı yer.

hala (Ar. i.): 1. Babanın kız kardeşi; bibi. (Ar. z.): 2. Şimdiye kadar, o zamana kadar; hâlen, henüz.

halas (Ar. i.): Kurtuluş.

hâle (Ar. i.): 1. Bazı yıldızların, özellikle ayın çevresinde görülen geniş ve aydınlık teker; ayla, ayevi, ağıl. 2. Hristiyanlıkta aziz sayılanların resimlerinde başları çevresinde çizilen daire.

halel (Ar. i.): Bozukluk.

hâlet (Ar. i.): Durum.

halk (Ar. i.): 1. Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu; cumhur, folk. 2. Aynı soydan gelen, aynı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu. 3. Bir ülke içerisinde yaşayan değişik soylardan insan topluluklarının her biri. 4. Ahali. 5. Bir ülkedeki yurttaşların bütünü; kamu. 6. Yaratma.

hâme (Far. i.): Kalem.

hami (Ar. s.): Koruyucu.

hamiyet (Ar. i.): Bir insanın kendi yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.

hançer (Ar. i.): Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü.

hane (Far. i.): 1. Ev. 2. Ev halkı. 3. Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri; göz.

4. Basamak. 5. Klasik Türk müziğinde, peşrev vb. saz parçalarının bölümlerinden her biri. 6. Birleşik kelimelerde "bina, yapı, yer, makam" anlamlarıyla ikinci kelime olarak yer alan bir söz

hangi (s.): İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı; ne.

har (i.): 1. Düşüncesizce ve hesapsızca harcamak, bol bol harcayıp tüketmek" anlamlarındaki har vurup harman savurmak deyiminde geçen bir söz.
(Ar. s.): 2. Sıcak, kızgın, yakıcı olan.

harâbe (Ar. i.): 1. Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş yapı; yıkı. 2. Kalıntı.

harâbe-zâr (Ar. Far. bs.): Viranelik.

harekat (Ar. i.): 1. Davranışlar, işler. 2. Belli bir amaç gözetilerek bir askerî birliğe yaptırılan manevra, çarpışma, çevirme, kovalama vb. işler

hareket (Ar. i.): Sarsıntı, deprem.

hariciyye (Ar. i.): 1. Dış siyaset işleri, dışişleri. 2. Ameliyatla tedavi edilen hastalıklar, dış hastalıklar. 3. Hariçle ilgili.

hasâis (Ar. i.): Bir şeye, birie has olan keyfiyetler; nitelikler.

haset (Ar. i.): 1. Kıskançlık. (Ar. s.): 2. Kıskanç.

hasenât (Ar. i.): Yararlı, iyi, güzel işler.

hasis (Ar. s.) 1. Nekes, cimri, pinti. 2. Alçak, değersiz, kıymetsiz; insanı küçülten.

hasise (Ar. i.): Kötü huy, fena tabiat.

hasiyet (Ar. i.): 1. Özellik. 2. Yiyecek ve içeceğin yararı, etki.

hâsıl (Ar. s.): Olan, ortaya çıkan, görünen.

haslet (Ar. i.): İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy.

hasr (Ar. i.): 1. Sıkıştırma, dar bir yerin içine alma. 2. Hareketten menetme, etrafını çevirme. 3. Mahsus kılma, kılınma. 4. Vakfetme, tahsis etme. 5. Zaman ayırma. 6. Konuşurken veya okurken tutulup kalma.

haşr (Ar. i.): 1. Toplama, cem etme. 2. Ölüleri diriltip mahşere çıkarma; kıyamet.

hata (Ar. i.): 1. Yanlış. 2. Yanlışlık. 3. İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış.

hatır (Ar. i.): 1. Düşünme, akılda tutma. 2. Birine karşı duyulan saygı, sevgi. 3. Durum, keyif, hâl.

hatta (Ar. b.): 1. “Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de” anlamlarında anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan bir söz; velev ki.

(Ar. z.): 2. (ha'tta:) “Bile” veya “de” bağlacıyla birlikte anlamı daha da güçlendirmek için kullanılan bir söz.

hatve (Ar. i.): Adım.

havâle (Ar. i.): 1. Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma, ısmarlama, devretme. 2. Banka, postane vb. aracılığıyla gönderilen para. 3. Postane, banka vb. aracılığıyla para gönderildiğinde gönderenle alacak olanın adları ve para miktarı yazılı kâğıt; havalename. 4. Genellikle çocuklarda görülen, ateşli veya ateşsiz olan çırpınma nöbetleri. 5. Bir arsayı çevirmek, kapamak için çekilen perde veya duvar. 6. Yüksek ve büyük bir görünüşü olma.

hayâlât (Ar. i.): Hayaller.

hayal (Ar. i.): 1. Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey; imge, hülya. 2. Belli belirsiz görülen şey; gölge. 3. Görüntü. 4. İmge. 5. Aydınlatılan bir perde arkasında deri veya kartondan yapılmış, hareket edebilen resimler ve bunlarla oynatılan oyun.

hayâliyye (Ar. i.): Hayale ait şeyler.

hayat (Ar. i.): Dirilik, canlılık.

hayır (Ar.): 1. "Yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz. 2. Olumsuz cümlelerde anlamı pekiştiren bir söz. (Ar. i.): 3. İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım. (Ar. s.): 4. İyi, hayırlı, yararlı olan

haysiyet (Ar. i.): 1. Saygınlık. 2. Öz saygı.

hayvan (Ar. i.): 1. Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık. 2. Kızılan bir kimseye söylenen hakaret sözü. 3. At, eşek, katır gibi türlü hizmetlerde kullanılan yaratık. (Ar. s.): 4. Akılsız, duygusuz, kaba, hoyrat (kimse).

hayvâniyet (Ar. i.): Hayvanlık.

hazel (Ar. i.): 1. Deniz. 2. Büyük göl veya nehir.

hazer (Ar. i.): Sakınma, kaçınma, korunma, çekinme.

hazır (Ar. s.): 1. Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan; anık (I), amade, müheyya. 2. Belli bir işe yarayacak, kullanılacak bir duruma getirilmiş. 3. Belirli bir biçimde yapılmış olarak satılan, alıcı bekleyen, ısmarlama karşıtı. (Ar. z.): 4. Bir işi yapmak için gereken her şey tamamlanmış olarak. 5. Fırsattan yararlanarak.

hazine (Ar. i.): Devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.

helak (Ar. i.): 1. Bitkin bir duruma gelme veya getirme. 2. Yok olma.

hem (Far. b.): 1. Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için "özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki" anlamlarında kullanılan bir söz. 2. Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan bir söz

hemân (Far. z.): 1. Hemen, derhal, o anda, çarçabuk. 2. Öylece, böylece.

hemdem (Far. i.): Zamanlarını bir arada geçiren samimi arkadaş.

hemen (Far. z.): 1. Çabucak. 2. Aşağı yukarı. (Far. s.): 3. Yakın mesafe, konum vb. için çok.

henüz (Far. z.): 1. Az önce; daha 2. Hala.

hep (Far. z.): 1. Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak. 2. Sürekli olarak, her zaman, daima.

hepsi (zmr.): Sözü edilenlerin tamamı; cümlesi, cemi cümlesi, topu.

her (Far. s.): Önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.

herkes (Far. zmr.): İnsanların bütünü; cümle, cemi cümle, cümle âlem, dünya âlem, yediden yetmiş, yedi mahalle, yedi düvel.

heyecan (Ar. i.): 1. Sevinç, korku, kızgınlık, üzüntü, kıskançlık, sevgi vb. sebeplerle ortaya çıkan güçlü ve geçici duygu durumu; teheyyüç. 2. Coşku.

heyet (Ar. i.): 1. Kurul. 2. Gök bilimi. 3. Biçim, kılık, dış görünüş.

hezeyan (Ar. i.): 1. Saçmalama. 2. Sayıklama. 3. Sabuklama.

hezliyat (Ar. i.): Hezel türünde yazılmış şiirler.

hıfz (Ar. i.): 1. Saklama. 2. Ezberleme.

hırâm (Far. i.): Nazlı, edalı, salına salına gidiş.

hırs (Ar. i.): 1. Bir şeyi elde etmek için duyulan, önüne geçilmez derecede kuvvetli istek, aşırı tutku. 2. Öfke.

hıtta (Ar. i.): Memleket, diyar, ülke.

hiyânet (Ar. i.): 1. Kutsal sayılan şeylere el uzatma, kötülük etme veya karşı davranma; hıyanetlik, hainlik. 2. Güveni kötüye kullanma.

hicv (Ar. i.): Biriyle, şiir yoluyla alay etme, şiir yoluyla birini gülünç hale koyma, yerme.

hiçbir (s.): Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

hidmet (Ar. i.): 1. İş hizmet, vazife. 2. İş görme, birinin işini görme.

hiffet (Ar. i.): 1. Hafiflik. 2. Hoppalık.

hikâye (Ar. i.): 1. Anlatma. 2. Roman. 3. Masal. 4. Olmuş bir hadise.

hikem (Ar. i.): Hikmetler.

hikemi (Ar. s.): Hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünce.

hikemmiyât (Ar. i.): Hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünceler.

hikmet (Ar. i.): 1. Hakimlik. 2. Sebep.

hilâf (Ar. i.): 1. Karşı, zıt. 2. Yalan.

hilâl (Ar. i.): Yeni ay.

hilkat (Ar. i.): 1. Yaratılma, yaratılış.

hilm (Ar. i.): İnsanın tabiatında olabn yavaşlık, yumuşaklık.

himâye (Ar. i.): 1. Koruyuculuk. 2. Kayırma, elinden tutma.

himmet (Ar. i.): 1. Yardım, kayırma. 2. Çalışma, emek, gayret. 3. Lütuf, iyilik, iyi davranma.

hin (Ar. i.): 1. Kurnaz. 2. Zaman, zamane.

his (Ar. i.): 1. Duygu. 2. Duyu. 3. Sezme.

hisse (Ar. i.): 1. Pay. 2. Tutam. 3. Bir olaydan çıkarılan ders.

hissedâr (Far. i.): Bir ortaklık veya mal üzerinde payı olan kimse; paydaş, aksiyoner.

hissiyât (Ar. i.): Duygular.

hoş (Far. s.): 1. Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren. (Far. z.): 2. Bununla birlikte. 3. Beğenilen, duyguları okşayan bir biçimde.

hoşluk (i.): Hoş olma durumu; letafet.

hudûd (Ar. i.): Sınırlar, uçlar, bacaklar.

hukûk (Ar. i.): 1. Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü; tüze. 2. Bu yasaları konu alan bilim. 3. Yasaların ceza ile ilgili olmayıp alacak verecek vb. davaları ilgilendiren bölümü. 4. Haklar. 5. Ahbaplık, dostluk.

hulâsa (Ar. i.): Bir şeyin, bir sözün özür.

hulk (Ar. i.): Huy, tabiat.

humekâ (Ar. s.): Ahmak, sersem.

husûl (Ar. i.): Üreme, türeme, çıkma.

husûsât (Ar. i.): Bakımlar, işler; şekiller, yollar, konular; meseleler; maddeler.

husûsiyye (Ar. s.): Birisine, bir şeye mahsus.

husus (Ar. i.): Konu.

hutbe (Ar. i.): Cuma namazından önce ve bayram namazından sonra hatibin minberde yaptığı öğüt niteliğindeki konuşma.

hüküm (Ar. i.): 1. Yargı. 2. Egemenlik. 3. Değer, aynı veya benzer nitelik. 4. Önem, geçerlilik. 5. Karar.

hükümet (Ar. i.): 1. Bir memleketi idare eden vekiller heyeti. 2. Devlet. 3. Hükümet konağı.

hüner (Far. i.): Beceri isteyen ustalık, beceriklilik

hür (Ar. s.): 1. Özgür. (Ar. z.): 2. Özgür bir biçimde.

hürriyet (Ar. i.): Özgürlük.

hüsn (Ar. s.): 1. Güzel, iyi. 2. Güzellik, iyilik.

ıslâh (Ar. i.): 1. İyileştirme. 2. Bir hayvan veya bitki türünden daha iyi verim alabilmek amacıyla yapılan işlem

ısrar (Ar. i.): Direnme, ayak direme, üsteleme, üstünde durma.

ıztırâb (Ar. i.): Acı, elem, azap, sıkıntı; vesvese.

ibâret (Ar. s.): Oluşan, meydana gelen.

iblis (Ar. i.): 1. Şeytan. 2. Kötü, düzenci kimse.

ibrâz (Ar. i.): Ortaya koyma, gösterme, meydana çıkarma.

ibret (Ar. i.): 1. Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç. (Ar. s.):
2. Çirkin, kötü, acayip.

ibret-nümâ (Ar. Far. bs.): İbret gösteren, ibret olan.

ibtidâ (Ar. i.): 1. Başlama. 2. Başlangıç. (Ar. z.): 3. İlk, en önce, başta.

ibzal (Ar. i.): Esirgemedi bol bol verme, yapma veya söyleme.

icâbet (Ar. i.): 1. Bir çağrışı yerine getirme, bir çağrıya gitme. 2. Bir buyruk veya isteğe uyma, kabul etme, razı olma.

icât (Ar. i.): 1. Buluş. 2. Gerçekmiş gibi gösterme çabası.

icâle (Ar. i.): Cevelan ettirme, dolaştırma, dolaştırma.

icbâr (Ar. i.): Zorlama, zorunda bırakma.

icrâ (Ar. i.): 1. Yapma, yerine getirme. 2. Yürütme. 3. Borçlunun alacaklıya karşı yapmak veya ödemekle yükümlü bulunduğu bir şeyi adli bir kuruluş aracılığıyla yerine getirme. 4. Adliyenin bu işle görevli dairesi. 5. Bir müzik eserini oluşturan notaları sese çevirme.

için (edt.): 1. Amacıyla, maksadıyla. 2. Neden ve sonuç belirten bir söz. 3. -den dolayı, -den ötürü. 4. -e özgü, -e ayrılmış. 5. -e göre. 6. Hakkında. 7. Göz önünde tutulursa, birinin adına. 8. Karşılığında, karşılık olarak. 9. Uğruna, yoluna. 10. Zaman bildiren kelimelerden sonra süre belirten bir söz. 11. Ant deyimleri yapan bir söz

içinde (z.): 1. Süresince, zarfında. 2. Ortamında. 3. ... ile dolu bir biçimde.

idrâk (Ar. i.): 1. Anlayış. 2. Bir zamana veya olaya erişme. 3. Algı. 4. Algılama.

îfâde (Ar. i.): 1. Anlatım. 2. Değiş. 3. Bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin, mimiklerin bütünü. 4. Tanık ve sanıkların olay hakkında yargı organlarına yaptıkları sözlü açıklama. 5. Dışa vurum.

ihânet (Ar. i.): 1. Arkadan vurma, hainlik etme. 2. Evlilikte, sevgide aldatma, sadakatsizlik. 3. Gerekğinde yardımda bulunmama, bir kimsenin güvenini yok etme.

ihbâr (Ar. i.): 1. Bildirme, bildirim, haber verme. 2. Suçlu saydığı birini veya suç saydığı bir olayı yetkili makama gizlice bildirme, ele verme.

ihşân (Ar. i.): 1. İyilik etme, iyi davranma. 2. Bağışlama, bağışta bulunma. 3. Lütuf.
4. İyilik.

ihtilât (Ar. i.): Karşılaşıp görüşme.

ihtimâl (Ar. i.): 1. Bir şeyin olabilmesi durumu, olabilirlik; olasılık. (Ar. z.): 2. Belki, ola ki.

ihtimâm (Ar. i.): 1. Özen. 2. Özenli bakım.

ihtişâm (Ar. i.): Görkem.

ihtiyaç (Ar. i.): 1. Gereksinim. 2. Güçlü istek. 3. Yoksulluk, yoksul.

ihtiyâr (Ar. s.): 1. yaşlı, genç karşıtı. 2. Cansız, sönük. 3. Eski. (Ar. i.): 4. Baba veya anne.

ihtiyât (Ar. i.): 1. Herhangi bir konuda ileriye düşünerek ölçülü davranma; sakınma.
2. Gereğinden fazla olup saklanan şey; yedek

ihyâ (Ar. i.): 1. Yeniden canlandırma, diriltme. 2. Çok iyi duruma getirme, geliştirme, güçlendirme. 3. Yeni bir güç, umut, erinç verme. 4. Kutsal bir geceyi ibadetle geçirme. 5. Bir sanat eserinin bakımını yapıp yeniden kullanılmasını sağlama.

igfâlât (Ar. i.): Gaflete düşürmeler, aldatmalar.

ikâz (Ar. i.): Bir konuda birinin inanmasını sağlama, inandırma, kandırma.

ikbâl (Ar. i.): 1. Baht açıklığı veya yüksek bir makama, duruma erişmiş olma durumu.
2. Odalık. 3. İstek, arzu.

ikdâm (Ar. i.): Gayretle çalışma, sürekli uğraşma.

iki (i.): 1. Birden sonra gelen sayının adı; dü. 2. Bu sayıyı gösteren 2 ve II rakamlarının adı. 3. Birden bir artık.

ikinci (s.): 1. İki sayısının sıra sıfatı. 2. Sırada önem bakımından birinciden sonra gelen. 3. Değer ve kalitece birinciden sonra gelen. 4. Yeni, bir başka.
5. Birinciden sonra gelen kimse veya nesne.

ikmâl (Ar. i.): 1. Bütünleme. 2. Bir şeyi sona erdirme. 3. Geri hizmet. 4. Cümlelerin, dizenin anlamını sonra gelen cümle veya dize ile tamamlama.

5. Bütünleme sınavı.

iktidâr (Ar. i.): 1. Bir işi yapabilme, bir direnmeyi yenme gücü; erk. 2. Bir işi başarabilme yetki ve yeteneği. 3. Devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi. 4. Bu yetkiyi elinde bulunduran kişi ve kuruluşlar. 5. Cinsel güç.

iktisâb (Ar. i.): Edinme.

iktizâ (Ar. i.): 1. Gereklik. 2. Gerekme.

ilah (Ar. i.): 1. Bir alanda yaratıcılığı ile hayranlık uyandıran, çok beğenilen, çok tutulan kimse. 2. Tanrı.

ilcâat (Ar. i.): Mecbur etmeler, zorlamalar, zorunda bırakmalar.

ile (edt.): 1. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz. 2. Bazı soyut adlara getirildiğinde "... olarak, ... bir biçimde" anlamında durum zarfları oluşturan bir söz. (b.): 3. Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz.

ileri (i.): 1. Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı. 2. Bir şeyin ulaşılacak yönü. 3. Henüz gelmemiş zaman, gelecek, sonra. 4. Temel duruşta ayak uçlarının gösterdiği yön. (s.): 5. Önde bulunan. 6. Doğrusundan daha çok gösteren (saat). 7. Benzerlerini geride bırakmış. (z.): 8. Öne doğru.

ilerletmek (e.): İlerlemesini sağlamak, ilerlemesine yol açmak

ilkâ (Ar. i.): 1. Bırakma, bırakılma, terk, atma. 2. Aşı vurma; dölleme, dölleme.

3. Telkin etme, ilham etme. 4. Bir kusuru başkasına yükleme.

illet (Ar. i.): 1. Hastalık derecesine varan alışkanlık. 2. Hastalık. 3. Bozukluk.

4. Kızdıran, sinirlendiren (şey veya kimse). 5. Neden.

ilm (Ar. i.): 1. Bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. 2. Okuyarak öğrenilen bilgi, nazari bilgi.

ilmiye (Ar. i.): 1. Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı. 2. Din işleriyle uğraşanların mesleği.

iltifât (Ar. i.): 1. Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma. 2. İlgi gösterme, rağbet etme. 3. Söz söylerken, daha çok etki sağlamak için beklenmedik bir anda sözü, konu ile çok yakından ilgili birine veya bir şeye yöneltme. 4. Yüzünü çevirerek bakma.

iltihap (Ar. i.): Vücudun mikroplara karşı koymak için herhangi bir yerine fazla kan hücumu ile orada şişkinlik, kırmızılık, ısı ve ağrı ile beliren irin toplaması; yangı, enflamasyon.

iltihâf (Ar. i.): 1. Yanma, parlama. 2. Yorgan, çarşaf gibi şeylere bürünme.

imâte (Ar. i.): Öldürme, yok etme.

imdât (Ar. i.): 1. Tehlikede olana yapılan yardım. 2. "Yetişin, kurtarın" anlamlarında bir seslenme sözü.

imrâr (Ar. i.): Geçirme, geçirilme.

imtiyâz (Ar. i.): 1. Ayrıcalık. 2. Fabrika kurmak, maden işletmek vb. için bir kişi veya kuruluşa devlet tarafından verilen özel izin.

inidâm (Ar. i.): Yok olma.

inât (Ar. i.): 1. Bir konuda direnme, ayak direme; direnim. 2. Birine karşı çıkma, karşı düşünce ileri sürme. 3. İnatçı.

incinmek (e.): 1. Çarpma, sıkışma, burkulma vb. etkenlerle vücudun bir yeri ağrı verir duruma gelmek. 2. Birinin herhangi bir sözü veya davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.

inhâk (Ar. i.): Çok eziyet etme.

insan (Ar. i.): 1. Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı; adam, âdem, âdemoğlu, insanoğlu, kişiöğlü, beniâdem, benibeşer, fâni, in. 2. Huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli kimse; adam.

insâniyet (Ar. i.): İnsanlık.

insâniye (Ar. i.): İnsanlar.

İnşâAllah (Ar. cü.): Allah isterse, Allah nasibetti ise.

intiâş (Ar. i.): 1. Hastalıktan kurtulup kalkma. 2. Doğrulup kalkma. 3. Geçinme.

intibâh (Ar. i.): 1. Uyanma. 2. Uyanış.

intifâ (Ar. i.): Asılanma.

intikâl (Ar. i.): 1. Bir yerden başka bir yere geçme; geçiş. 2. Anlama. 3. Miras olarak babadan çocuğuna kalma. 4. Öteleme. 5. Geçişim.

intisâp (Ar. i.): 1. Bağlanma. 2. Girme. 3. Kapılanma.

intişâr (Ar. i.): 1. Gazete veya dergi çıkma, yayımlanma. 2. Yayılma.

iptidâ (Ar. i.): 1. Başlangıç. 2. Bir işe başlama. 3. (i'ptida:) Önceleri, en önce, ilk önce.

irâd (Ar. i.): 1. Getirme. 2. Söyleme.

irâde (Ar. i.): 1. Bir şeyi yapıp yapmama konusunda kişinin kendi kendine karar verebilme ve bunu uygulama gücü. 2. Emir. 3. Davranışlarla ilgili tepilerden bir bölümünü tutup ötekileri eyleme dönüştürme gücü; istenç. 4. Kişinin kendisinin verdiği özgür karar; istenç.

irâe (Ar. i.): Gösterme, tayin etme.

irfân (Ar. i.): 1. Bilme, anlama, sezme. 2. Kültür. 3. Gerçeğe ulaştırıcı güçlü sezış.

irtikâp (Ar. i.): 1. Kötü iş yapma, kötülük etme. 2. Yiycilik. 3. Yalan söyleme, hile yapma.

isâet (Ar. i.): Kötülükte bulunma, kötü iş işleme.

isbât (Ar. i.): 1. Şahitve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma. 2. Var etme.

3. Şahit, tanık. 4. İspat.

isnât (Ar. i.): 1. Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme; atfetme. 2. Karacılık, iftira.

ispât (Ar. i.): 1. Kanıt. 2. Kanıtlama. 3. Tanıtlama.

istemek (e.): 1. İstek duymak; arzulamak. 2. Bir şeyin kendisine verilmesini söylemek. 3. Kendi için veya başkası için bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini arzu etmek. 4. Görmek istediğini bildirmek. 5. Gerekli olmak. 6. Evlenmek dileğinde bulunmak

istidâd (Ar. i.): 1. Doğrulma. 2. Alışma.

istidrâk (Ar. i.): Yetişme, erişme, nail olma; nailiyet.

istifâde (Ar. i.): Yararlanma.

istifhâm (Ar. i.): Soru.

istihkâk (Ar. i.): 1. Hakkı olma, hak kazanma. 2. Hak ediş.

istikâmet (Ar. i.): 1. Yön. 2. Doğrultu.

istikbâl (Ar. i.): 1. Gelecek. 2. Karşılama.

istikrâr (Ar. i.): 1. Aynı kararda olma, aynı biçimde sürme, bir düzende devam etme; stabilizasyon. 2. Yerleşmiş olma, oturmuş olma, sabit duruma gelme; stabilizasyon. 3. Ödemeler dengesinde, istihdamda düzen; stabilizasyon. 4. Kararlılık.

istimdât (Ar. i.): Yardım isteme, yardıma çağırma.

isyân (Ar. i.): Başkaldırı.

iş (i.): 1. Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. 2. Bir değer yaratan emek. 3. Birinden istenen hizmet veya birine verilen görev. 4. Sanayi, ticaret, tarım, maliye vb. alanlara

ilişkin ekonomik etkinliklerin bütünü. 5. Kamu yararına yapılan işler. 6. Herhangi bir yere düzen verici, günlük yaşayışı sağlayıcı her türlü çalışma. 7. Geçim sağlamak için herhangi bir alanda yapılan çalışma, meslek. 8. Ticari anlaşma. 9. Herhangi bir maksatla kurulan düzen. 10. Bazı deyimlerde "yarar, çıkar" anlamında kullanılan bir söz. 11. Yapılan şey, davranış. 12. Nakış, örgü, makrome gibi elde yapılan şey. 13. Emek, işçilik, ustalık. 14. Bir kimsenin uğraştığı, yerine getirmeye çalıştığı şey. 15. Bir kimseye özgü olan görüş, anlayış. 16. Başarılı çalışma yapma yeteneği. 17. Üzerinde çalışılan veya bir çalışma sonucunda ortaya çıkan şey. 18. -e bağlı olan, ... ile ilgili olan. 19. Bir sonuca bağlanması, çözülmesi gerekli sorun. 20. Gizli neden veya maksat. 21. Bir kuvvetin uygulanma noktasını hareket ettirirken harcadığı güç.

işçi (i.): 1. Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse. 2. Toplu olarak yaşayan böceklerde üreme yeteneği olmayan, topluluğun işlerini gören dişi veya erkek.

işitmek (e.): 1. Kulakla algılamak; duymak. 2. Haber almak.

işlemek (e.): 1. Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek. 2. İnce ve süslü şeyler yapmak; nakışlamak. 3. İçine girmek, etkilemek; nüfuz etmek. 4. Nakşetmek. 5. İyi çalışmak, müşterisi bol olmak. 6. Durağan durumdan hareketli duruma geçmek; çalışmak. 7. Herhangi bir konuyu ele alarak incelemek, öğretmek. 8. Düşüncelerini herhangi birine etki yaparak benimsetmek. 9. Bir yerden girip çıkmak. 10. Çıban, olgunlaşma yolunda olmak. 11. Yara, kapanmamak. 12. Gidip gelmek. 13. Hesapları, kayıtları düzenli olarak tutmak veya gereken yere aktarmak. 14. Herhangi bir ürünü satışa sunulmadan önce birtakım işlemlerden geçirmek.

işret (Ar. i.): İçki içme.

istimâl (Ar. i.): 1. Şamil olma, kaplama, içine alma. 2. Çevirme.

itibâr (Ar. i.): 1. Borç ödemede güvenilir olma durumu; kredi. 2. Saygınlık.

itidâl (Ar. i.): 1. Ölçülülük. 2. Soğukkanlılık.

itikâd (Ar. i.): 1. Düşümlenip kalma, bir şeye bağlanma. 2. İnanma, gönülden tasdik ederek inanma.

itiraf (Ar. i.): Suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme.

itizâr (Ar. i.): Özür dileme.

itâ (Ar. i.): Verme.

itfâ (Ar. i.): 1. Söndürme. 2. Söndürülme.

ittihât (Ar. i.): Aynı düşünce etrafında toplanma.

ivâz (Ar. i.): 1. Ödün. 2. Edim. 3. Karşılık.

iyi (s.): 1. İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan; yavuz, kötü karşıtı. 2. Bol, çok, aşırı. 3. Uğurlu, hayırlı, iyilik getiren. 4. Esen, sağlıklı. 5. Yerinde, uygun. 6. Doğru olan. 7. Yeterli, yetecek miktarda olan. (i.): 8. Öğrencinin değerlendirilmesinde kullanılan orta ile pekiyi arasındaki not. (z.): 9. İstenilen, beğenilen, yerinde, yararlı, uygun bir biçimde

izâle (Ar. i.): Yok etme, giderme.

izmihlal (Ar. i.): Yok olup bitme.

izzet (Ar. i.): Ululuk.

kabâhat (Ar. i.): 1. Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış. 2. Hafif hapis, para cezası veya meslek ve sanattan alıkonulma ile cezalandırılan suç.

kâbil (Ar. s.): Olanaklı.

kâbiliyyet (Ar. i.): Yetenek.

kadar (Ar. edt.): 1. Ölçüsünde, derecesinde; kadarınca. 2. Büyüklüğünde, genişliğinde, miktarında. 3. Dek. 4. Gibi. 5. Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatan bir söz; denli, derece. 6. Zaman bildiren kelimelerden sonra süre belirten bir söz. 7. “Aşağı yukarı, yaklaşık” anlamında bir niceliğin miktarını tahminî olarak belirten söz. 8. -mış ekli sıfat-fiillerden sonra geldiğinde “gibi” anlamı taşıyan bir söz. (z.): 9. Miktarda, derecede.

kadın (i.): 1. Erişkin dişi insan; hatun, hatun kişi, bayan, karı, nisa, zen. 2. Bu cinsten olup evlenmiş veya bir erkekle beraber olmuş kimse; avrat. 3. Ev işlerinde çalışan bayan. 4. “Hanım, bayan” anlamında kullanılan seslenme sözü. (s.): 5. Analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan.

kadim (Ar. s.): Çok eski zamanda var olmuş veya eskiden beri var olan; bayrı

kadir (Ar. i.): 1. Değer. 2. Bir yıldızın parlaklık bakımından bulunduğu basamak.

kâfiye (Ar. i.): 1. Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler; uyak. 2. Halk edebiyatında ayak.

kahraman (Far. s.): 1. Savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse); yiğit. (Far. i.): 2. Bir olayda önemli yeri olan kimse. 3. Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde yüksek nitelikleri veya örnek alınacak davranışları dolayısıyla okurların hayranlık duyduğu başkışı.

kâim (Ar. s.): 1. Başka bir şeyin yerine geçen. 2. Ayakta duran, var olan. 3. Her zaman var olan (Tanrı). 4. Namaz kılan, vaktinin çoğunu namaz kılmakla geçiren (kimse).

kâlâ (Far. i.): Kumaş.

kalb (Ar. i.): 1. Yürek. 2. Yürek hastalığı. 3. Gönül. Her şeyin ortası, ehemmiyetli alıcı noktası. 5. değiştirm; çevirme. 6. Harflerin yer değiştirmesi.

kâle (Far. i.): Kumaş.

kalem (Ar. i.): 1. Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç. 2. Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer. 3. Yontma işlerinde kullanılan ucu sivri veya keskin araç. 4. Bir listede, bir hesapta sıra ile yazılmış maddelerden her biri. 5. Bazı deyimlerde yazı. 6. Yazar. 7. Aşı yapmak için bir ağaçtan kesilen ince çubuk. 8. Kaşlara ve gözlere makyaj yapmak, dudak kenarlarını çizmek için kullanılan boyama aracı. (Ar. s.): 9. Kalem biçiminde olan.

kalemiyye (Ar. s.): 1. Resmi dairelerde görüldürülen işler için ödenen ücret, yazı parası. 2. Kalemle ilgisi olan.

kalmak (e.): 1. Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek. 2. Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak. 3. Konaklamak. 4. Yaşamak. 5. Eğleşmek. 6. Hayatını sürdürmek. 7. Varlığını korumak, sürdürmek. 8. Oyalanmak, vakit geçirmek. 9. Sınıf geçmemek. 10. İşlemez, yürümez duruma gelmek. 11. İleriye atılmak; ertelenmek. 12. Bir şeyle kaplanmak, bir şeye bulanmak. 13. Bir işi belli bir noktada bırakmak. 14. Miras olarak geçmek. 15. Yapamamak. 16. Belli bir gelirle geçinmek zorunda bulunmak. 17. Yetinmek. 18. Sınırlanmak. 19. Herhangi bir durumu sürdürmek. 20. Olmak, herhangi bir durumda bulunmak. 21. Kök veya gövdeleri sonuna -a (-e), -ıp (-ip) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur

kamer (Ar. i.): Ay.

kân (Far. i.): 1. Maden ocağı, maden kuyusu. 2. Bir şeyin menbaı, kaynağı.

kanâat (Ar. i.): 1. Elindekiden hoşnut olma durumu, yeter bulma, fazlasını istememe.

2. Yetinme. 3. Birine veya bir şeye karşı duyulan güven. 4. Görüş.

kanun (Ar. i.): 1. Yasa. 2. Geçerli olan kural.

kapılmak (e.): 1. Kapma işine konu olmak. 2. Sürüklenmek. 3. Birine güvenip boş

bulunarak aldanmak. 4. Bir kimseye tutulmak, bağlanmak, aşırı

sevgi duymak. 5. Bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak

kara (Ar. i.): 1. Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü; toprak. 2. En koyu renk;

siyah, ak, beyaz karşıtı. 3. Esmer olan. 4. Leke. 5. İftira. (Ar. i.): 6. Kötü,

uğursuz, sıkıntılı olan.

karalamak (e.): 1. Boya veya kalemle birtakım şekiller çizerek bir yeri kirletmek.

2. Bir yazının üzerini çizerek onu geçersiz kılmak. 3. Taslak olarak

yazmak veya çizmek. 4. Hızlı ve acele olarak yazmak. 5. Leke

sürmek, kötülük yüklemek, iftira etmek; karamak.

kardeş (i.): 1. Aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan

çocukların birbirine göre adı; karındaş. 2. Yaşça küçük olan çocuk.

3. Adı bilinmeyen kimselere söylenen bir seslenme sözü. 4. Aralarında

değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri.

karı (i.): 1. Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın. 2. Kadın. 3. Yaşlı, ihtiyar.

kariben (Ar. z.): Yakında, bir zaman sonra, çok vakit geçmeden; soyca yakın olan.

karine (Ar. i.): Karışık bir ş veya meselenin anlaşılmasına, çözülmesine yarayan hal,

ipucu.

karin (Ar. s.): 1. Yakın. 2. Bir şeye sahip olan, bir şeye nail olan. 3. Hısım, komşu,

arkadaş gibi yakın olanlardan her biri. 4. Padişahın daimi surette

yakınında bulunan, mabeyinci.

karşı (i.): 1. Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin esas tutulan yüzünün ilerisi; ön.
2. Yol, deniz, ırmak vb.nin öbür kıyısı veya yanı; yamaç. 3. Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer; ön. (s.): 4. Bulunan yere göre önde, ileride olan. 5. Ayrı şeyleri temsil edenlerin her birine göre diğeri; alternatif. (edt.): 6. ... için. 7. ... yaklaşırken, -e doğru. 8. Yüzünü bir şeye veya bir yere doğru çevirerek, yönelmiş olarak. 9. Karşılık olarak; mukabil. 10. “Katında, yanında, nezdinde” anlamlarında eş görevli kelimelerden sonra kullanılan bir söz. (z.): 11. Tedbir olarak. 12. Aykırı olarak, aykırı düşecek biçimde.

kaşınmak (e.): 1. Kaşıntısı olmak, kaşıma isteği duymak. 2. Kendi kendini kaşımak.
3. Kötü bir karşılık gerektiren davranışlarda bulunmak.

kat (i.): 1. Bir yapıda yer alan daire veya odaların bütünü. 2. Bir yüzey üzerine az veya çok kalın bir biçimde, düzgün olarak yayılmış bulunan şey. 3. Üst üste konulmuş şeylerden her biri; katman, tabaka. 4. Giyeceklerde takım. 5. Apartman dairesi. 6. Birinin gözünde. 7. Huzur. 8. Bükülen veya kıvrılan bir şeyin her kıvrımı. 9. Makam. 10. Karşılaştırma anlamı taşıyan cümlelerde sayı sıfatlarıyla kullanıldığı zaman sözü edilenin karşılaştırıldığı şeye göre nitelik ve nicelik bakımından derecesini bildiren bir söz; misil. 11. Tekrarlanan bir sayının toplamı.

kavânin (Ar. i.): 1. Kanunlar.

kavl (Ar. i.): Lakırdı, söz.

kavim (Ar. s.): Doğru, dürüst, kıvamında.

kayd (Ar. i.): Ayağa vurulan zincir, pranga, bukağı.

kazanmak (e.): 1. Kazanç sağlamak. 2. Olumlu, iyi bir sonuç elde etmek. 3. Çıkmak, isabet etmek. 4. Edinmek, sahip olmak. 5. Tutulmak, yakalanmak.

6. Kendinden yana çekmek. 7. Ele geçirmek, fethetmek, kazanç sağlamak. 8. Yenmek, galip gelmek.

kâzibâne (Ar. s.): 1. Kezbeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. Yalan, uydurma.

kâzibe (Ar. s.): 1. Kizbeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. Yalan, uydurma.

keder (Ar. i.): 1. Yazgı. 2. Genellikle kaçınılmaz kötü talih.

kelâm (Ar. i.): 1. Söz. 2. Söyleyiş biçimi. 3. Başta Tanrı'nın varlığı, birliği, peygamberlik ve ahiret olmak üzere İslamiyet'in ana ilkelerini konu edinen bilim.

kelime (Ar. i.): Bir veya birkaç heceden oluşan, anlamlı ses birliği; söz, sözcük, lügat

kemâl (Ar. i.): 1. Olgunluk. 2. İstenilen ve beğenilir niteliklerin tamamını taşıma durumu. 3. Fiyat.

kenâr (Far. i.): 1. Bir şeyin, bir yerin bitiş kısmı veya yakını; yaka, cidar, lep. 2. Bir şeyi çevreleyen çizgi. 3. Pervaz, çizgi, antika, baskı vb. çevre süsleri. 4. Merkezden uzak olan, kuytu, ıssız, sapa, تنها yer. 5. Yan. 6. Bir biçimi sınırlayan çizgilerden her biri.

kendi (zmr.): 1. İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri; zat. 2. Kişinin özel olarak vurgulandığını anlatan bir söz. 3. Yaptığı, giriştiği bir işte başkalarının herhangi bir etkisi bulunmadığını belirten bir söz. 4. "Kendisi, kendileri" biçiminde bazen saygı duygusuyla veya söz konusu olanları amaçlayarak "o" ve "onlar" yerine kullanılan bir söz.

kere (Ar. i.): Kez.

kerem (Ar. i.): 1. Soyluluk. 2. İyilik. 3. Cömertlik.

kesb (Ar. i.): Çalışıp kazanma.

kesret (Ar. i.): Çokluk.

ketm (Ar. i.): Bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

kezâlik (Ar. z.): Keza.

kible-nûmâ (Ar. Far. bi.): Kibleyeyi, cenubu (güneyi) gösteren alet, pusula.

kılmak (e.): Etmek, yapmak.

kısa (s.): 1. Boyu, uzunluğu az olan; kesik, uzun karşıtı. 2. Az süren, uzun olmayan.

3. Ayrıntısı çok olmayan. 4. Kısa olan şey. 5. Kısaltarak.

kıyâfet (Ar. i.): Giysi.

kıyâm (Ar. i.): 1. İslam inancına göre, ölümden sonra yeniden dirilip ayağa kalkma.

2. Namazda ayakta durma. 3. Ayağa kalkma, ayakta durma. 4. Bir işe girişme, kalkışma, teşebbüs etme. 5. Başkaldırı.

kıyâs (Ar. i.): 1. Bir şeyi başka bir şeye benzeterek değerlendirme, hakkında hüküm

verme; oranlama. 2. Bir tutma, denk sayma. 3. Örnekseme. 4. Tasım.

kıymet (Ar. i.): Değer.

kız (Ar. i.): 1. Dişi çocuk. 2. Üzerinde kadın resmi bulunan iskambil kâğıdı. 3. Dişi

cinsten birine daha yaşlı biri tarafından kullanılan bir seslenme sözü.

kibir (Ar. i.): 1. Kendini başkalarından üstün tutma; benlik, böbü, gurur.

2. Büyükleme.

kim (zmr.): "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem

görevinde kullanılan bir söz.

kimse (zmr.): Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi

kinâye (Ar. i.): 1. Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz. 2. Üstü kapalı, sitemli,

dokunaklı söz. 3. Bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma sanatı.

kişi (i.): 1. Kadın veya erkeğe verilen genel ad; can, şahıs, şahsiyet, zat, nefer, nüfus.

2. Çekimli fiillerde ve zamirlerde konuşan, dinleyen, sözü edilen varlık;

şahıs. 3. Oyun, roman, hikâye vb.nde yer alan kimse. 4. Erkek.

kitâp (Ar. i.): 1. Ciltli veya ciltlessiz olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünü; betik. 2. Herhangi bir konuda yazılmış eser. 3. Kutsal kitap.

kizb (Ar. i.): Yalan söyleme, yalan.

koca (i.): 1. Bir kadının evlendiği kişi; bey (I), er (I), efendi, erkek, ağa, zevç.

(s.): 2. Büyük, geniş. 3. Kocaman. 4. Yaşlı. 5. Büyük, ulu olan.

kolay (s.): 1. Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen; asan, güç ve zor karşıt.

2. Kolaylık. 3. Kolayca.

koltuk (i.): 1. Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer. 2. Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye. 3. Eski düğünlerde damatla gelinin eve girerken konuklar arasından kol kola geçmeleri töreni. 4. Yapıcılıkta yan destek. 5. Demirledikten sonra gemiyi iskeleye, rıhtıma veya başka bir gemiye bağlayan ip. 6. Koltuklanma. 7. Kayırma. 8. Yüksek mevki, makam. 9. Genelev. 10. Mısır ve buğday fidesinin yanlarından çıkan filizler. 11. Kenar, تنها yer.

kol (i.): 1. İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm; dal. 2. Giyside vücudun bu bölümünü saran parça. 3. Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça. 4. Koltuk, divan vb.nin yan tarafında bulunan dayanmaya yarayan parça. 5. Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri; dal (I), kısım, şube, branş. 6. İş ekibi, grubu. 7. Sıra. 8. Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü. 9. Ağaçlarda gövdeden ayrılan kalın dal. 10. Bazı çalgıların elle tutulan sap bölümü. 11. Kanat. 12. Bir halat oluşturan bükülmüş lif demetlerinden her biri.

konak (i.): 1. Büyük ve gösterişli ev. 2. Vali, kaymakam gibi yüksek dereceli devlet görevlilerinin resmî konutu. 3. Konakçı. 4. Araba veya hayvanla bir

günde alınan yol. 5. Yolculukta geceyi geçirmek için inilen, konaklanan yer. 6. Kundak çocuklarının başlarında görülen kepek tabakası. 7. Gözde oluşan ince tabaka. 8. İzmir iline bağlı ilçelerden biri.

korkmak (e.): 1. Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak; korkulmak. 2. Kaygı duymak, endişe etmek. 3. Çekinmek, sakınmak, saygı duymak. 4. Yapamamak, cesaret edememek.

koşturmak (e.): 1. Koşma işini yaptırmak; çapmak. 2. Çok hızlı koşmak. 3. Çabalamak, uğraşmak

kozmografiya (Y. i.): Gök biliminin, matematik ve fiziğin yalnız temel kavramlarından yararlanarak belli başlı olaylarını ele alan dalı.

köhne (Far. s.): 1. Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış. 2. İçinde yaşanılan zamana göre geride kalmış, eskimiş; çağ dışı

köpek (i.): 1. Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan; kapık, it (*Canis familiaris*). 2. Aşağılık niyetlerle yaltaklanan veya davranışları kötü olan kimse için kullanılan bir sövgü sözü.

kör (Far. s.): 1. Görme engelli. 2. Keskinliği yeterli olmayan. 3. Az aydınlık veren. 4. Bakış ve değerlendirme açısı dar olan. 5. Arkası tıkalı olan veya işlek olmayan. 6. Olguları sezme ve kavrama yetisi, dikkati olmayan. 7. Duyarlılığını yitirmiş

kucak (i.): 1. Açık kollarla göğüs arasındaki bölüm; koyun, aguş. 2. Herhangi bir durumun veya şeyin sınırlarının arası, iç. 3. Ortam, ocak. (s.): 4. Açık kollarla göğüs arasına sığabilen miktarda olan.

kudret (Ar. i.): 1. Bir işi yapabilme, bir direnmeyi yenme gücü; çıdam. 2. İsteddiğini yaptırabilme gücü. 3. Maddi bakımdan zenginlik. 4. Allah yapısı.

5. Allah'ın bütün varlığı kapsayan gücü. 6. Allah'ın her şeye kadir olması, dilediği her şeyi yapması şeklinde tecelli eden sıfatı.

kurcalamak (e.): 1. Nasıl bir şey olduğunu anlamak için her yerine bakmak; karıştırmak. 2. Sivri bir şey sokup karıştırarak zorlamak. 3. Karıştırıp azdırmak, tahriş etmek. 4. Meşgul ve rahatsız etmek. 5. Bir konuyu araştırmak, üstünde durmak, eşelemek.

kurtarmak (e.): 1. Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak. 2. Kurtulmasını sağlamak. 3. Kazandırmak, yeniden ele geçirmek. 4. Bir şeye zarar gelmesini önlemek. 5. Birinin cezalandırılmasına engel olmak. 6. Bir şeyin değerini karşılamak.

kuru (s.): 1. Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı. 2. Yağış almayan veya üzerinde bitki olmayan (yer). 3. Daha sonra kullanılmak için kurutulmuş, taze ve yeşil karşıtı. 4. Canlılığını yitirmiş (bitki). 5. Salgısı olmayan. 6. Döşenmemiş, çıplak. 7. Katıksız, yanında başka şey olmayan (yiyecek). 8. Etkisi ve sonucu olmayan. 9. Sıksa. 10. Heyecanı, tadı olmayan, tekdüze. 11. Akıcı olmayan, duygudan yoksun. 12. Kuru fasulye.

kurulmak (e.): 1. Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmak. 2. Rahatça oturmak, yerleşmek. 3. Övünür biçimde davranışlarda bulunmak; kasılmak.

kusur (Ar. i.): 1. Eksikliği olma durumu. 2. Bozukluk. 3. Elverişsiz durum. 4. Bilerek veya bilmeyerek bir işi gereği gibi yapmama.

kûşe (Far. i.): Köşe, bucak.

kuvve (Ar. i.): 1. Kuvvet, güç. 2. Niyet, fikir. 3. Salahiyet. 4. Keyfiyet, vasıf. 5. His. 6. Kabiliyet.

kuvvet (Ar. i.): 1. Güç, kudret, takat; sıhhat, sağlamlık. 2. Bir hükümetin askeri gücü.

kuzu (i.): 1. Koyun yavrusu. 2. Bir meyve ve sebzeye bitişik olan küçük meyve veya sebze. 3. Yazma kitaplarda sayfa kenarına çizilmiş içi işlenmiş cetvelin yakınına çekilen tek çizgi. 4. Bir kerpicingin yarısı büyüklüğünde kerpiç. 5. Yavru. 6. Bir meyve, sebze veya ekmeğin kendisine yapışık olarak çıkan küçüğü. 7. Deneyimsiz, toy kimse.

küçük (s.): 1. Boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan; mikro, ufak tefek, büyük karşıtı. 2. Yaşı daha az olan. 3. Niceliği az olan. 4. Niteliği aşağı olan, bayağı. 5. Geri aşamada. 6. Değersiz, önemsiz. 7. Kısık, parlak olmayan (ses). (i.): 8. İdrar. 9. Makam, rütbe, derece bakımından daha aşağı olan kimse.

kütük (i.): 1. Kalın ağaç gövdesi. 2. Kesilmiş ağaç gövdesi. 3. Kesimden sonra ağaç gövdesinin toprakta kalan bölümü. 4. Üzüm teveğinin gövdesi. 5. Resmî kayıt defteri. 6. Nüfus kütüğü. 7. Birbirleriyle ilgili olan verilerin tümü. 8. Verilerin işlemci içinde yazıldığı yer. 9. Kütük demir. 10. Görgüsüz, kaba kimse. 11. Kum, odun, kömür vb. taşımakta kullanılan hafif tekne. 12. Osmanlı'da kullanılan, mavnadan küçük, altı nispeten düz, başı kalkık ve içeriye bükük, sığ sularda ve çıkarma işlerinde kullanılan, tek kürekli yelkenli gemi.

kütüphane (Ar. Far i.): 1. Kuruluş amaç ve görevine uygun kitap, film, plak vb. her türlü kayıtlı bilgi kaynağını toplayan, düzenleyen ve bilgi gereksinimi olan kullanıcının etkin biçimde hizmetine sunan kuruluş; kitaplık, bibliyotek. 2. Kitaplık. 3. Kitap satılan dükkân; kitabevi.

laf (Far. i.): 1. Söz. 2. Sonuçsuz, yararı olmayan söz. 3. Konu. 4. "Öyle şey olamaz, bu sözün hiçbir değeri yok" anlamlarında hafifseme yollu kullanılan bir söz.

5. Dedikodu.

lafz (Ar. i.): Söz.

lahd (Ar. i.): Çukur, mezar, kabir.

lakin (b.): 1. Ama. 2. Ancak.

layık (Ar. s.): 1. Nitelikleri, özü, hareketleri, davranışlarıyla bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan; müstahak. 2. Bir kimseye uygun olan, yaraşan. 3. Yaraşır olan, münasip görülen.

lazım (Ar. s.): 1. Gerek. 2. Geçişsiz.

leb (i.): "Daha söze başlanırken ne demek istenildiğini çabucak anlamak" anlamındaki leb demeden leblebiyi anlamak deyiminde geçen bir söz

lehviyyât (Ar. i.): Oyunlar, eğlenceler.

leke-dâr (Far. s.): Lekeli.

letâfet (Ar. i.): 1. Hoşluk. 2. İncelik.

leziz (Ar. s.): 1. Tadı güzel, lezzetli. 2. Hoş, güzel, zevkli, latif

lezzet (Ar. i.): 1. Ağız yoluyla alınan tat. 2. Herhangi bir şey karşısında duyulan zevk.

lisân (Ar. i.): Dil.

lutf (Ar. i.): 1. Hoşluk, güzellik. 2. İyi muamele; iyilik.

maâli (Ar. i.): Yüksek, değerli fikirler.

maâni (Ar. i.): Manalar.

maârif (Ar. i.): 1. Bilgi ve kültür. 2. Öğretim ve eğitim sistemi.

maârif (Ar. i.): 1. Bilgi ve kültür. 2. Öğretim ve eğitim sistemi.

maâş (Ar. i.): Aylık.

mâ-dâm (Ar. b.): 1. Madem, çünkü, değilmi ki. 2. Devam ettikçe.

madde (Ar. i.): 1. Duyularla algılanabilen nesne. 2. Bir cismi oluşturan öge. 3. Yasa, sözleşme, antlaşma vb. metinlerde, her biri başlı başına bir yargı getiren

ve çoğu kez rakamla belirtilen bölüm. 4. Sözlük ve ansiklopedilerde tanımlanan, anlatılan kelime, ad veya konulardan her biri. 5. Para, mal vb. ile ilgili şey. 6. Kendi içinde bütünlüğü olan anlatım. 7. Duyularla algılanabilen, bölünebilen, ağırlığı olan nesne; özdek. 8. Molekül.

mâder (Far. i.): Anne, ana.

madûd (Ar. s.): Sayılı, sayılmış. 2. Muayyen, belli.

mahâret (Ar. i.): Beceri.

mahbûbe (Ar. i.): Sevilen kadın.

mahfaza (Ar. i.): İçinde küpe, yüzük, bilezik vb. mücevherlerin saklandığı küçük, kapalı kutu

mâhi (Far. i.): Balık.

mâhiyyet (Ar. i.): Bir şeyin aslı, esası, içyüzü. 2. Kendilik. 3. Doğa.

mahkeme (Ar. i.): 1. Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer; yargı yeri, yargievi, mahkeme kapısı. 2. Yargılama.

mahkemet (Ar. i.): Mahkeme.

mahmur (Ar. s.): 1. Sarhoşluğun verdiği sersemlik. 2. Uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz.

mahrûm (Ar. s.): Yoksun.

mahsûl (Ar. i.): 1. Ürün. 2. Verim. 3. Ortaya çıkan, elde edilen şey.

mahsûs (Ar. s.): 1. Özgü. 2. Biri veya bir şey için ayrılmış; münhasır. 3. Özel. (Ar. z.): 4. Özellikle. 4. Şakadan.

mahv (Ar. i.): 1. Yok etme, ortadan kaldırma; harabetme, perişan etme; batma, bitme, yok olma. 2. Beşeri nakisalardan kurtulma hali.

mahviyyet (Ar. i.): alçak gönüllülük

mahz (Ar. i.): Su katılmamış, halis süt. 2. Halis, katkısız, sade; tam; ta kendisi, aslı.

mahza (Ar. s.): 1. Ancak, yalnız, tek, sade. 2. Halis, katkısız, tam.

magrûr (Ar. s.): Kurumlu, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş:

maişet (Ar. i.): Geçim.

malûmât (Ar. i.): Bilgi.

mamûriyet (Ar. i.): Memurluk.

manâ (Ar. i.): Anlam.

manevi (Ar. s.): Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, inançla ilgili, manaya, içe, öze, ruha ait olan; ruhani, maddi karşıtı.

mareke (Ar. i.): Savaş meydanı.

marifet (Ar. i.): 1. Herhangi bir işi yapmada ustalık. 2. İnsanın uygun olmayan, hoş gitmeyen, can sıkıcı hâl veya davranışı. 3. Gerçeği bilme.

masûm (Ar. s.): 1. Suçsuz, günahsız (kimse). 2. Temiz, saf (kimse). (Ar. i.): 3. Suç ve günah işlemeyecek kadar küçük çocuk.

maişet-gâh (Ar. Far. bi.): Maişet yeri, geçim temin edilen yer.

makâl (Ar. i.): 1. Söz, lakırdı. 2. Söyleme, söyleyiş.

makâm (Ar. i.): 1. Devlet kademesinde yüksek ve önemli memuriyet; kat (I), huzur, mansıp, mevki, post. 2. Durulan yer, mekân tutulan yer. 3. Makam odası. 4. Bir velinin veya büyük bir zatın defnedildiği veya defnedilmediği hâlde onun adına yapılmış türbe; ziyaret yeri. 5. Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi.

makber (Ar. i.): Mezar.

makbûle (Ar. s.): Kabul olunmuş, alınmış, alınan. 2. Beğenilen, hoş karşılanan; geçer. 3. Kadın adı.

makine (itl. i.): 1. Herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, belli bir güçten yararlanarak bir işi yapmak veya etki oluşturmak için çarklar, dişliler ve çeşitli parçalardan oluşan düzenekler bütünü. 2. Bir alet veya taşıtın hareket etmesini sağlayan mekanizması. 3. Araba, otomobil.

makrûn (Ar. s.): 1. Yakınlaştırılmış, yakın. 2. Ulaşmış, kavuşmuş. 3. Kabule yakın, yaklaşmış.

maksat (Ar. i.): Amaç.

maksut (Ar. s.): İstenen, niyet edilen, güdülen, amaçlanan.

mâl (Ar. i.): 1. Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü. 2. Büyükbaş hayvan. 3. Alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası; emtia. 4. Bayağı, aşağılık, kötü kimse. 5. Esrar. 6. Fahişe.

mâlâmâl (Ar. z.): Çok dolu.

manzûmât (Ar. i.): Manzumeler.

maraz (Ar. i.): 1. Hastalık. 2. Dert, bela, dayanılması güç durum.

mashara (Ar. s.): Maskara, soytarı.

matbaa (Ar. i.): Matbaalar, basımevleri.

matlûb (Ar. i.): 1. İstenilen, aranan, arzu ve talep edilen şey. 2. Alacak.

mavâid (Ar. i.): Söz verilen yerler, vaidler, söz vermeler.

mazhar (Ar. s.): 1. Bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse). (Ar. i.): 2. Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse.

mâzi (Ar. i.): 1. Geçmiş zaman. 2. Geçmiş.

meâl (Ar. i.): 1. Meydana gelen şey, netice. 2. Mana, kavram, mefhum.

meab (Ar. i.): 1. Geri dönülecek yer. 2. Sığınılacak yer.

meâl (Ar. i.): 1. Arapçadan kelime kelime çevirmeksizin, asıl anlatılmak istenileni ifade ederek yapılan Kur'an çevirilerinin ortak adı. 2. Anlam. 3. Ortaya çıkan şey, sonuç, netice.

mebde (Ar. i.): 1. Başlangıç. 2. Kaynak. 3. İlke.

mebde (Ar. i.): 1. Evvel, başlangıç, prensip, ilk unsur; ilmin ilk kısmı. 2. Bir salikin Tanrı gerçeğine erişmek için hareket ettiği başlangıç noktası.

mecâ (Ar. i.): Açlık.

mecbur (Ar. s.): 1. Herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan; eli mahkûm. 2. Bağlı, düşkün, tutkun

mechûl (Ar. s.): 1. Bilinmeyen, meçhul. 2. Edilgen.

meclis (Ar. i.): 1. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı. 2. Bu toplantının yapıldığı yer. 3. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş bir başkan ve üyelerden oluşan resmî kurul; divan. 4. Dostlar toplantısı. 5. Sahne.

mecmua (Ar. i.): Dergi.

medeniyyet (Ar. i.): Uygarlık.

medh (Ar. i.): Övme, birinin iyi şeylerini söyleme.

mefruz (Ar. s.): 1. İfraz olunmuş, ayrılmış, bölünmüş. 2. Farz kılınmış, boyun borcu olmuş.

meftûn (Ar. s.): Vurgun.

meğer (Far): Önceden bilinmeyen, farkında olunmayan, sonradan anlaşılan bir durumu bildiren bir söz; meğerse, meğerssem.

meh (Far. i.): 1. Ay. 2. Senenin on ikide bir kısmı ay. (Far. s.): 3. Geçmez. 2. Rezil, münafık, alçak.

mehâbet (Ar. i.): 1. Büyük ve saygıdeğer kimselere duyulan saygı. 2. Büyüklük, ululuk, yücelik

Mehafetullah (Ar. i.): Allah korkusu.

mehâlik (Ar. i.): Helak olacak yerler, tehlikeli yerler veya işler.

mehd (Ar. i.): Beşik.

mektep (Ar. i.): Okul.

mektûp (Ar. i.): Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt; name, varakpare.

melek (Ar. i.): 1. Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan yaratıldığına inanılan manevi varlık; ferişte. 2. Terbiyeli, iyi huylu, masum kimse; ferişte. 3. Güzel kadın.

meluf (Ar. s.): Ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış; huy edilmiş.

memât (Ar. i.): Ölüm.

memleket (Ar. i.): 1. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, şehir; yurt. 2. Ülke. 3. İklim ve üretim bakımından ele alınan bölge.

menâfi (Ar. i.): Yararlar.

menba' (Ar. i.): 1. Kaynak. 2. Pınar.

menfaat (Ar. i.): Çıkar.

mensup (Ar. i.): Bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili, -den olan, -e bağlı (kimse)

menşe (Ar. i.): 1. Bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök. 2. Yetiştirilen yer, bitirilen mektep.

merâm (Ar. i.): İstek.

merâret (Ar. i.): Acılık, tatsızlık.

merhamet (Ar. i.): Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma:

merhum (Ar. i.): Ölmüş Müslüman erkek; rahmetli, rahmetlik

merkez (Ar. i.): 1. Bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri. 2. Bir işin öğretildiği yer. 3. Bir işin yoğun olarak yapıldığı yer. 4. Belirli bir yerin ortası; özek. 5. Polis karakolu. 6. Biçim, tarz. 7. Bir kapalı eğrinin veya bazı çokgenlerde köşegenlerin kesişme noktası. 8. Bir dairenin veya bir küre yüzeyinin her noktasından aynı uzaklıkta bulunan iç nokta.

mesut (Ar. s.): Mutlu.

mesâfe (Ar. i.): 1. Ara. 2. İlişkilerde çok içten olmama durumu; resmiyet. 3. Uzaklık.

mesâi (Ar. i.): Çalışma, emek.

mescit (Ar. i.): Genellikle minaresiz, küçük cami.

meskenet (Ar. i.): 1. Yoksulluk. 2. Miskinlik.

meslek (Ar. i.): 1. Belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş. 2. Öğreti. 3. Dizge. 4. Bir bilim veya sanat dalında ortaya konulan farklı yol.

meşâkk (Ar. i.): Zahmetler, mihnetler, sıkıntılar.

meşhûdât (Ar. i.): Gözle görülen şeyler.

meşhûn (Ar. s.): Doldurulmuş, dolu.

meşk (Ar. i.): 1. Yazı veya müzikte alışmak ve öğrenmek için yapılan çalışma, el alıştırması. 2. Yazı veya müzik dersi. 3. Bir öğretmenin, aynısını yazmaları için öğrencilerine verdiği yazı örneği.

meşrûb (Ar. s.): 1. İçilmiş. 2. İçilecek şey.

meşşâta (Ar. i.): Gelini süsleyen, gelin tuvaleti, kadın tuvaleti yapan kadın.

mert (Far. s.): 1. Yiğit. 2. Sözü'nün eri, güvenilir (kimse); erkek.

metâ (Ar. i.): 1. Satılacak mal, eşya. 2. Sermaye, elde bulunan varlık.

metin (Ar. i.): 1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü; tekst. 2. Basılı veya el yazması parça; tekst.

mevâni (Ar. i.): Maniler, engeller.

mevâsim (Ar. i.): Mevasim.

mevcut (Ar. s.): 1. Var olan, bulunan. (Ar. i.): 2. Bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü.

mevdu (Ar. s.): Emanet edilmiş, verilmiş, bırakılmış.

Mevlâ (Ar. i.): Efendi, sahip, malik.

mevsim (Ar. i.): 1. Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri; sezon, sürem. 2. Bazı atmosfer olaylarının en çok belirdikleri zaman. 3. Herhangi bir ekimin yapıldığı veya bir ürünün yetiştigi dönem. 4. Herhangi bir şeyin etkinlik dönemi; sezon. 5. Zaman, dönem, çağ. 6. Yaşamın bir bölümü

mevt (Ar. i.): Ölüm.

mevtâ (Ar. i.): Ölü, ölmüş kimse

mevzûu (Ar. i.): Konu.

meydân (Ar. i.): 1. Alan. 2. Yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri. 3. Bulunulan yer ve çevresi, ortalık. 4. Fırsat, imkân veya vakit. 5. Mevlevi tekkelerinde ayin yapılan yer.

meyl (Ar. i.): 1. Eğilme, eğiklik; akıntı.

meyt (Ar. i.): Ölü.

meyve (Ar. i.): 1. Yemiş. 2. Bitkilerde çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişmesiyle oluşan tohumları taşıyan, genellikle yenebilen organ; yemiş.

meyyit (Ar. i.): Ölü.

mezâr (Ar. i.): Ölünün gömülü olduğu yer; çukur, kara toprak, kara yer, gömüt, kabir, sin, ebedî istirahatgâh, makber, metfen

mezâr-istân (Ar. Far. bi.): Mezarlık.

meze (Far. i.): 1. İçki içilirken yenilen yiyecek. 2. Eğlendiren şey.

meziyet (Ar. i.): Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik.

mezmûm (Ar. s.): 1. zemmolunmuş, yerilmiş. 2. Beğenilmemiş; ayıp.

mezraa (Ar. i.): 1. Ekime elverişli, ekilecek tarla veya yer; ekenek. 2. Kırsalda birkaç evden oluşan en küçük yerleşim birimi.

mezziyât (Ar. i.): Özellikler.

mıknâtis (Ar. i.): Demir ve benzeri madenleri çekmek hassası bulunan demir çubuk.

mıknatisiye (Ar. s.): Mıknatısa ait, mıknatısla ilgili, magnetik.

mihrap (Ar. i.): 1. Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer. 2. Seccadelerde ve bazı halılarda bulunan kemer şeklindeki motif. 3. Umut bağlanan yer.

mikdâr (Ar. i.): 1. Nicelik. 2. Çok az.

miknet (Ar. i.): Kuvvet, kudret, güc, zor.

millet (Ar. i.): 1. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu; ulus, budun. 2. Herkes, bir yerde bulunan kimselerin bütünü. 3. Benzer özellikleri olan topluluk

milli (Ar. s.): Din ve millete ait, milletle ilgili, ulusal.

milliye (Ar. s.): Din ve millete ait, milletle ilgili, ulusal.

milliyet (Ar. i.): 1. Millîlik. 2. Bağlı bulunulan millet.

mirât (Ar. i.): Ayna.

misâl (Ar. i.): 1. ...-e benzer olan. 2. Örnek.

misk (Ar. i.): 1. Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. 2. Mis.

misillü (Ar. s.): Benzer gibi.

mizâh (Ar. i.): Gülmece.

mizân (Ar. i.): Terazî, ölçü aleti, tartı; ölçek.

muâdil (Ar. s.): Eş değer.

Muallim (Ar. i.): Öğretmen.

muattal (Ar. s.): 1. İşlemez, kullanılmaz duruma gelmiş. 2. Boş, işsiz.

mubâlagût (Ar. i.): Abartmalar.

mûcib (Ar. s.): Gerektiren, gerektirici.

muhabbet (Ar. i.): 1. Sevgi. 2. Yarenlik.

muhâfaza (Ar. i.): 1. Koruma. 2. Saklama.

muhakkar (Ar. s.): Tahkir olunmuş, hakarete uğramış, hor ve hakir tutulmuş.

muharrer (Ar. s.): Yazılı.

muharrike (Ar. s.): 1. Devitken. 2. Kışkırtıcı.

muhatara (Ar. s.): 1. Tehlike. 2. Zarar.

muhibbân (Ar. s.): 1. Sevenler, sevgi besleyenler, dostlar. 2. Bir tarikatın taraflısı olanlar.

muhtaç (Ar. s.): 1. Bir şeye gereksinim duyan. 2. Yoksul, fakir (kimse). 3. Bakmaya mecbur olduğu aile bireylerini veya kendisini geçindirmeye yetecek geliri, malı, kazancı bulunmayan.

muhteviyât (Ar. i.): İçerikler.

mukâbele (Ar. i.): 1. Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi. 2. Karşılık. 3. Karşı gelme. 4. Karşılıklı yapılan okuma.

mukaddem (Ar. s.): 1. Önceki. (Ar. i.): 2. Öncül.

mukaddes (Ar. s.): Kutsal.

mukarrin (Ar. s.): Takrin eden, birlikte bulunduran.

mukâtabele (Ar. i.): Yazışma.

muktedir (Ar. s.): Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten; erkli, kadir.

munkalip (Ar. s.): Değişmiş, dönüşmüş olan.

mutlaat (Ar. i.): Okumalar, incelemeler.

mutahakkık (Ar. i.): Tahkik edilmiş, araştırılmış.

mutaharrik (Ar. i.): Tahrik eden, hakaret ettiren.

mutassıl (Ar. i.): Sürekli, bitişik.

mutlak (Ar. s.): 1. Kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan; saltık. 2. Salt.

3. Kesinlikle.

mutlaku'l-'inân (Ar. bs.): Yuları salıverilmiş, başıboş.

muvaaffakiyet (Ar. i.): Başarı.

muvaqqar (Ar. s.): 1. Tevkir edilmiş, ağırlanmış, saygı gösterilmiş olarak. 2. Vakarlı,

ağırbaşlı. (Ar. s.): 3. Erkek adı.

muvaqqat (Ar. s.): Geçici.

muzlim (Ar. s.): 1. Uğursuz. 2. Gizli. 3. Karanlık.

mübâhasât (Ar. i.): 1. Bir iş hakkında iki veya daha çok kimse arasında edilen sözler,

konuşmalar. 2. İddialı, karşılıklı konuşmalar, bahse girişmeler.

mubâhase (Ar. i.): 1. Bir iş hakkında iki veya daha çok kimse arasında edilen söz,

konuşma. 2. İddialı, karşılıklı konuşma, bahse girişme.

mübâhis (Ar. s.): Bir mesele üzerinde konuşan, münakaşa eden.

muzafferiyet (Ar. i.): Muzafferlik, üstünlük, düşmana üstün gelme; bir işi gereği gibi

başarma.

mübâlaga (Ar. i.): 1. Abartı. 2. Sözün etkisini artırmak için bir şeyi olamayacağı biçimde yahut olduğundan çok veya az gösterme sanatı.

mübâreze (Ar. i.): 1. Düşman olan taraflardan birer kişinin çıkarak çarpışması. 2. Çekişme.

mübâriz (Ar. s.): 1. Döğüşe, güreşe kalkışan. 2. Kuvvetli münakaşaya giren.

müberhen (Ar. s.): 1. Bürhanlı, vesika, delil ile ispat edilmiş. 2. Aşık, belli.

mücehhez (Ar. s.): 1. Bir işin olması için gerekli olan malzeme ile donanmış, donatılmış, teçhiz edilmiş. 2. Bir işin olması için hazır duruma getirilmiş, hazırlanmış.

mücerrep (Ar. s.): Tecrübe edilmiş, denenmiş, sınanmış.

mücerred (Ar. s.): 1. Tecrid edilmiş, soyulmuş, çıplak. 2. Tek, yalnız. 2. Karışık ve katışık olmayan. 4. Yalın, soyut. 5. Eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzume yahut mensure. 6. Soyut. 7. Bekar. 8. Yalnız, ancak, fakat.

mücevher (Ar. i.): 1. Altın, yakut, pırlanta vb. değerli taşlardan yapılmış süs eşyası; cevher. 2. Cevahir.

mücrim (Ar. s.): Suçlu.

müddet (Ar. i.): Süre.

müdhiş (Ar. s.): 1. Korkunç. 2. Çok rahatsız eden, dayanılmaz. 3. Şaşılacak kadar değişik. 4. "Ne acayip şey" anlamında kullanılan bir söz.

müebbeden (Ar. z.): Sürekli olarak, sonsuza kadar.

müessir (Ar. s.): 1. Dokunaklı. 2. Etkili. (Ar. i.): Etken.

müerrih (Ar. s.): Tarihçi.

müfit (Ar. s.): 1. Yararlı. 2. Anlatan, ifade eden.

müftekr (Ar. s.): 1. İftikar eden, fakir, züğürt. 2. Muhtaç.

mükâfat (Ar. i.): 1. Beraberlik. 2. Bir hizmet ve iyiliğe karşı edilen iyilik. 3. Çalışkan talebeye hocasının verdiği takdir, beğenme kağıdı.

mükellef (Ar. s.): 1. Eksiksiz, özenli bir biçimde yapılmış. 2. Yükümlü. 3. Vergi vermekle yükümlü olan kimse veya kuruluş.

mülk (Ar. i.): 1. Vakıf olmayıp doğrudan doğruya birinin malı olan yer veya yapı. 2. Ülke. 3. Ev, dükkân, arazi vb. taşınmaz mal.

Mülteka'l-Ebhur (Ar. bi.): İki denizin birleştiği yer.

mülevvesât (Ar. i.): Kirlenmişlikler, pislikler.

mümkün (Ar. s.): 1. Gerçekleşme imkânı bulunan; olası. 2. Muhtemel.

müncer (Ar. s.): Bir yana doğru çekilip sürüklenen.

münevverân (Ar. Far.): Münevverler, aydınlar.

müntahabât (Ar. i.): Seçme eserler, yazılar dergisi.

müntakıl (Ar. s.): 1. İntikal eden, geçen. 2. Miras kalmış. 3. Ölmüş, göçmüş, göçen. 4. Karine ile, sözün gelişinden anlayan.

müreccah (Ar. s.): Yeğ.

mürekkep (Ar. s.): 1. İki veya daha fazla şeyin karışmasından oluşan, birden çok ögeden veya parçadan oluşan, sade ve düz olmayan; bileşik. 2. Bileşik. 3. -den oluşmuş. (Ar. i.): 4. Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde. 5. Mürekkep balığının anüsünün yakınında, bağırsağına açılan bir torbada depolanan, tehlike anında suyu bulandırmak için salgıladığı siyah ve koyu sıvı.

müretteb (Ar. s.): 1. Tertip olunmuş, dizilmiş, dizilmiş, yerli yerine konulmuş. 2. Tayinedilmiş, bir şey, bir yer için ayrılmış. 3. Sonradan kurulmuş. 4. Danışıklı, uydurma, yalandan tertip olunmuş.

- müsâdeme** (Ar. s.): 1. Çarpışma, tokuşma, birbirine çarpma.
- müstaid** (Ar. s.): 1. İstidadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan. 2. Akıllı, anlayışlı.
- müstakbel** (Ar. s.): İleri bir tarihte beklenen, ilerideki; gelecek.
- müstakim** (Ar. s.): 1. Doğruluktan şaşmayan. 2. Doğrulu.
- müstevcib** (Ar. s.): 1. Layık. 2. İcabeden, gereken.
- müstefid** (Ar. s.): İstifade eden, faydalanan.
- müstelzim** (Ar. s.): 1. Gerektiren, gerekli kılan. 2. Gerekli olan, gereken.
- müşâbih** (Ar. s.): Benzer.
- müşahhas** (Ar. s.): 1. Teşhis edilmiş, tanınmış, nev'i ve cinsi anlaşılmış. 2. Şahıslanmış, şahıs suretine girmiş. 3. Somut.
- müşâteme** (Ar. i.): Sövüşme, birbirine sövme, atışma.
- müşg** (Far. i.): Misk.
- müşkilât** (O. i.): Güçlükler, zorluklar.
- müşterek** (Ar. s.): 1. Ortaklaşa, el birliğiyle yapılan veya hazırlanan. 2. Ortak.
3. Ortaklaşa kullanılan. 4. Ortaklaşa, birlikte
- mütâlaa** (Ar. i.): 1. Okuma. 2. Tetkik. 3. Düşünce.
- müteaddid** (Ar. s.): Taaddüdeden, çoğalan, çok, birçok, birkaç, türlü türlü.
- mütehavvil** (Ar. s.): Değişken.
- mütenâsip** (Ar. s.): Orantılı.
- müteneffis** (Ar. s.): 1. Teneffüs eden, nefes, soluk alan, soluyan. 2. Yorgunluk alan, dinlenen.
- müterakki** (Ar. s.): İleri, ilerlemiş.
- mütevakkıf** (Ar. s.): Gerçekleşmesi bir şeye bağlı bulunan.
- mütevellid** (Ar. s.): 1. Tevellüdeden, doğan, dünyaya gelen. 2. Meydana gelmiş, doğmuş. 3. İlerigelmış.

müzâyaka (Ar. i.): Sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk.

müzeyyen (Ar. s.): Süslenmiş, bezenmiş olan.

nâ-be-câ (Far. bs.): Yersiz, yolsuz, yerinde değil, münasebetsiz, uygunsuz.

nâci (Ar. s.): Hazmı kolay yiyecek.

nâdân (Fr. s.): 1. Bilgisiz, cahil. 2. Nobran.

nâdir (Ar. s.): 1. Az bulunur; turfa. (Ar. z.): 2. Seyrek.

nâfile (Ar. s.): 1. Yararsız. (Ar. z.): 2. Boşuna. (Ar. i.): 3. Bir kimsenin dinen zorunlu olmadığı hâlde yalnızca Allah rızasını kazanmak amacıyla farz dışında kıldığı namaz, tuttuğu oruç ve yaptığı her türlü hayırlı iş ve davranış.

nagâmat (Ar. i.): Nağmeler, melodiler.

nâire (Ar. i.): 1. Ateş, alev. 2. Sıcaklık.

nâ-kâbil (Far. Ar. bs.): Olmayacak, olamayacak.

nakd (Ar. i.): 1. Akçe, maden para. 2. Para olarak bulunan servet. 3. Peşin para.

nâkıs (Ar. s.): 1. Eksik, tam olmayan, bitmemiş; noksan. 2. Eksi. 3. Özü, kusuru olan. 4. Eksi. (Ar. z.): 5. Eksik, tam olmayan, bitmemiş, noksan biçimde.

nakkad (Ar. s.): Nakd eden, paranın kalpını sağlamından ayıran. 2. Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. 3. Tenkidçi. 4. İmam, hatip; kayyum.

nâm (Far. i.): 1. İsim, ad. 2. Ün, lakap.

nâ-merd (Far. bs.): 1. Mert olmayan, alçak. 2. Korkak.

nâmûs (Ar. i.): 1. Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık; iffet. 2. Dürüstlük, doğruluk

nasıl (Ar. z.): 1. Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz; ne, nice, nite. 2. Bir hareketin yapılış biçimine duyulan şaşkınlığı belirten bir söz. 3. İşin zorunlu olduğunu belirten bir söz. 4. Ne kadar çok. 5. Elbette, kesinlikle. 6. "Ben sana dememiş miydim,

gördün mü?" anlamlarında kullanılan bir söz. 7. "Ne dediniz?" veya

"iyi mi, beğendiniz mi?" anlamlarında kullanılan bir söz. (Ar. s.):

8. Ne gibi, ne türlü.

nâşi (Ar. edt.): Ötörü.

nazar (Ar. i.): 1. Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla

bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük

verdiğine inanılan uğursuzluk; göz. 2. Bakış, bakma, göz atma.

nazaran (Ar. edt.): "Göre, oranla, kıyasla" anlamlarında kullanılan bir söz.

nâzende (Far. s.): 1. Naz edici, nazlı, hoş edalı. 2. Sevgili.

nâzir (Ar. s.): Benzer.

ne (zmr.): 1. Hangi şey. 2. Her şey. 3. Birçok şey. (s.): 4. Hangi. 5. Nasıl. (z.):

6. Neden. 7. Şaşma veya abartı bildiren bir söz. (zmr.): 8. "Bana ne,

sana ne, ona ne" gibi sorularda "ne ilgisi var" anlamına gelen bir söz.

9. Soru biçiminde şaşma bildiren bir söz. 10. Türk alfabesinin on yedinci

harfinin adı, okunuşu.

necat (Ar. i.): Kurtuluş.

nedâmet (Ar. i.): Pişmanlık.

nef (Ar. i.): Menfaat, fayda, kar, çıkar.

nefes (Ar. i.): Soluk. 2. Şifa amacıyla hastaya okunan dua. 3. Sigara, pipo içilirken içe

çekilen duman. 4. Canlılık, hayat belirtisi. 5. Bektaşî ve Alevilerin görüş

ve düşüncelerini anlatan, dergâhlarda belli makamlarla okunan, millî

nazım şekilleri ve hece vezniyle yazılmış şiir.

nefs (Ar. i.): 1. Tükürükle üfleme, üfleme. 2. Ruh, can, hayat.

ner (Far. s.): Er, erkek.

nesil (Ar. i.): 1. Kuşak. 2. Hayvanlarda döl.

netice (Ar. i.): Sonuç.

nev' (Ar. i.): 1. Çeşit, türlü. 2. Cins. 3. Sınıf.

nevm (Ar. i.): 1. Uyku. 2. Rüya.

neye (z.): Niçin.

nezâret (Ar. i.): 1. Bakma, gözetme, gözetim. 2. Gözaltı. 3. Nezarethane. 4. Bakanlık.
5. Görü.

nezd (Far. z.): 1. Yan, kat. 2. Göre, nazarında, fikrinde.

nimet (Ar. i.): 1. İyilik, lütuf, ihsan. 2. Yaşamak için gerekli her şey. 3. Yiyecek içecek,
özellikle ekmek. 4. Yararlanılan imkân

niçin (z.): Hangi amaçla, hangi sebeple; neden, neye, niye.

nigâh (Far. i.): Bakış, bakma.

nihâyet (Ar. i.): 1. Son. (Ar. z.): 2. Sonunda. 3. -den başka bir şey değil.

nikbet (Ar. i.): 1. Talihsizlik, felaket. 2. Düşkünlük.

nispet (Ar. i.): 1. Oran. 2. Bağıntı, ilgi, ilinti. 3. Birini üzme için veya inat olsun diye
yapılan iş. (Ar. z.): 4. Kışkırtmak veya üzme için. (Ar. edt.): 5.

“Kıyas

edilirse, göre, nazaran, nispetle” anlamlarında kullanılan bir söz.

nisvân (Ar. i.): Kadınlar.

nisyân (Ar. i.): Unutma.

nitekim (z.): 1. Sonuç olarak. 2. Gerçekten, hakikaten.

niyâz (Far. i.): Yalvarma, yakarma.

noksan (Ar. s.): 1. Eksik. (Ar. i.): 2. Eksiklik.

nokta (Ar. i.): 1. Biçimi kalemin kâğıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben
gibi ufak şekil. 2. Bazı harflerin üzerine konulan ufak işaret. 3. Yer. 4.
Konu, konu ile ilgili önemli bölüm. 5. Nöbetçi bulunan yer. 6. Nöbetçi.

7. Yazıda cümlelerin veya küçük harfle yapılan kısaltmaların sonunda, sıra gösteren sayılardan sonra, tarih yazarken gün, ay ve yıl bildiren rakamların arasına, sayı basamaklarını belirlemek için kullanılan noktalama işareti (.). 8. Hiçbir boyutu olmayan işaret. 9. Orta nokta.

nuhuset (Ar. i.): Uğursuzluk.

nukûd (Ar. i.): Para, nakit para.

numro (İsp. i.): Numara.

nûr (Ar. i.): 1. Aydınlık, parıltı, parlaklık.

nutk (Ar. i.): 1. Söz, lakırdı; konuşma. 2. Nutuk, söylev, bir kalabalığa karşı söylenen söz, söylev, bir kalabalığa karşı söylenen söz. 3. Söyleyiş, söyleme kuvvet ve hassası. 4. Eski dervişlerce büyük bilinen kimselerin manzum sözleri.

nümâ (Far. s.): ‘Gösteren, bildiren’ manalarıyla kelimelere katılır.

nümüvv (Ar. i.): Büyüme, yetişme, bitme, gelişme.

nüseybin: Anadolu’da bir şehir.

o (s.): 1. Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz. (zmr.): 2. Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz. 3. İki veya daha çok şeyden, daha önce sözü geçen gösteren bir söz. 4. Şaşma, beğenme vb. duyguları belirten bir seslenme sözü. 5. Oksijen elementinin simgesi.

oda (i.): 1. Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi; göz. 2. Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resmî birlik. 3. Yeniçeri kışlası. 4. Köy odası. 5. Daire.

okumak (e.): 1. Bir metni sadece harf ve işaretlere bakıp anlamak veya metni seslendirmek. 2. Yazılmış bir metnin iletme istediği şeyleri

öğrenmek. 3. Bir konuyu öğrenmek için okulda, bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görmek. 4. Sesli olarak söylemek. 5. Şarkı, türkü vb.ni sesli olarak nağme ile söylemek. 6. Bir şeyin anlamını çözmek. 7. Nazarı önlemek veya gidermek, bir hastanın iyi olmasını, bir işin çözülmesini sağlamak için bazı duaları usulüne göre söylemek. 8. Bazı belirtilerle bir anlamı, gizli bir duyguyu anlamak, kavramak. 9. Yazı dışındaki işaret ve izleri değerlendirerek çözmek, yorumlamak. 10. Sövmek, küfretmek. 11. Bir yere çağırmak, davet etmek; okuntu göndermek. 12. Anlatmak, ortaya dökmek.

olmak (e.): 1. Meydana gelmek, vuku bulmak. 2. Gerçekleşmek veya yapılmak. 3. Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak. 4. Bir şeyi elde etmek, edinmek. 5. Bir durumdan başka bir duruma geçmek. 6. Herhangi bir durumda bulunmak; yapmak. 7. Uygun düşmek, yerinde görülmek. 8. Yetişmek, olgunlaşmak. 9. Hazırlanmak, hazır duruma gelmek. 10. Bir yerde bulunmak. 11. Geçmek, tamamlanmak. 12. Sürdürmek, yürütmek. 13. Bir kuruluşla, örgütle ilgili bulunmak, mensup olmak. 14. Yaklaşmak, gelip çatmak. 15. Bir şey, birinin mülkiyetine geçmek. 16. Ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir) anlamında kullanılan bir söz. 17. Sarhoş olmak. 18. Uymak, tam gelmek. 19. Yitirmek, elinden kaçırmak. 20. Bir yerde doğmuş, yaşamış olmak. 21. Bir olayla karşılaşmak, başına kötü bir şey gelmek. 22. Yol açmak. 23. Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak. 24. Sıfat-fiil eki almış kelimelerden sonra anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır. 25. Hastalığa yakalanmak, tutulmak.

orta (i.): 1. Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer. 2. Başlangıcı ile bitimi arasında eşit uzaklıkta olan süre. 3. Bir şeyin eşit olarak ayrılabilceği bölüm. 4. Ne uzun ne kısa; midi. 5. Ne büyük ne küçük; midi. 6. İyi ile kötü arasındaki durum. 7. Öğretimde, öğrencinin değerlendirilmesinde geçer not ile iyi arasındaki derece. 8. Defterde, bir araya getirilmiş belli sayıda yaprakların oluşturduğu bölümlerden her biri. 9. Bir olayın, içinde gerçekleştiği yer. 10. Orantı. 11. Futbolda oyunculardan birinin, topu, kale ağzında duran arkadaşlarına yüksekten yollamak için yaptığı vuruş. 12. Yeniçeri Ocağı'nda tabur. (s.): 13. Sorunların çözümünde aşırılıklardan kaçınan, ölçülü bir yöntem izleyen. 14. Her iki yanında kendi türünden aynı nitelikte nesneler, durumlar bulunan. 15. İki karşıt nitelik veya durum arasında bulunan; vasat.

osmâniyye (Ar. s.): Osmanlı Devleti'ne mensup, Osmanlılar'a ait, Osman Oğulları'yla ilgili.

Osmânlı (i.): 1. 1299 yılında Osman Gazi tarafından Anadolu'da kurulan, Asya, Avrupa, Afrika kıtalarında hüküm sürdükten sonra Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminde sona eren Türk devletinde yaşayan kimse; Osmani. 2. Bu halklardan olan kimse; Osmani. (s.): 3. Düşündüğünü çekinmeden, açıkça söyleyen, bulunduğu toplulukta yetki sahibi olan

öğrenmek (e.): 1. Düşündüğünü çekinmeden, açıkça söyleyen, bulunduğu toplulukta yetki sahibi olan. 2. Yetenek, beceri kazanmak. 3. Haber almak.

öldürmek (e.): 1. Bir canlının hayatına son vermek; gebertmek, götürmek, nallamak, tepelemek. 2. Bitkinin solarak kurumasına sebep olmak. 3. Çok

üzmek. 4. Aşırı yormak. 5. Boşuna geçmek. 6. Ölmesine yol açmak; götürmek. 7. Sağlığını bozmak, rahatsızlık vermek. 8. Yok olmasına, ortadan kalkmasına, azalmasına yol açmak. 9. Etkisini ve gücünü azaltmak. 10. Bazı şeylerin diriliğini, tazeliğini veya sertliğini gidermek.

ölmek (e.): 1. Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek; cavlamak (II), gitmek, göçmek, gümbürdemek, kakırdamak, kıkırdamak, yürümek, zıbarmak, cartayı çekmek, zartayı çekmek, mortlamak. 2. Bitki, solmak. 3. Bazı sebeplerle çok sıkıntı veya acı çekmek. 4. Değerini, geçerliğini, gücünü yitirmek, kullanılmamak.

ölüm (e.): 1. Bir insan hayatının tam ve kesin olarak sona ermesi; ahiret yolculuğu, son, ebedî uyku, son yolculuk, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat. 2. Bir hayvanda veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi. 3. Ölme biçimi. 4. İdam cezası. 5. Ölmesi istenen canlı için kullanılan bir söz. 6. Sona erme, yok olma, ortadan kalkma.

ömür (Ar. i.): 1. Yaşam. 2. Çok hoş giden şey.

örtmek (e.): 1. Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak. 2. Kapamak. 3. Kaplamak. 4. Kötü bir durumu belli etmemek, gizlemek, saklamak.

öte (i.): 1. Konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey; mavera, beri karşıtı. 2. Bir şeyin arkadan gelen bölümü. 3. Bulunulan yere göre karşı yanda olan. 4. Daha fazla, çok. 5. Dış.

pâdişâh (Far. i.): Osmanlı Devleti'nde devlet başkanına verilen ünvan.

pâkize (Far. bs.): 1. Temiz, lekesiz. 2. Halis, saf. 3. Kadın adı.

para (Far. i.): 1. Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme

aracı; mangır, mangiz, nakit, papel, tıkır, tıngır. 2. Bir emek karşılığında elde edilen kazanç. 3. Kuruşun kırkta biri.

parlatmak (e.): 1. Bir yüzeyi düzgün ve parlak duruma getirmek, parlamasını sağlamak. 2. İçki içmek. 3. Güzel, etkili, alışılmamış söz söylemek.

paslı (s.): 1. Üzerinde pas oluşmuş, pas tutmuş, paslanmış. 2. Hastalık dolayısıyla beyaz tabakayla kaplanmış (dil). 3. Huzursuz, sıkıntılı, üzgün, kararsız.

pây-dâr (Far. bs.): İyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli.

pazar (Far. i.): 1. Satıcıların belirli günlerde mallarını sattıkları geçici yer. 2. Belli bir şeyin satıldığı yer; piyasa. 3. Alışveriş. 4. Cumartesi ile pazartesi arasındaki gün. 5. Rize iline bağlı ilçelerden biri. 6. Tokat iline bağlı ilçelerden biri.

peder (Far. i.): 1. Baba. 2. Papaz.

pek (s.): 1. Pek. 2. Sağlam, dayanıklı. (z.): 3. Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok. (z.): 4. Hızlı olarak. 5. Hızlı olarak.

pend (Far. i.): Nasihat, öğüt.

perde-dâr (Far. bs.): Perdeci, büyükbir kimsenin kapısında bekleyip içeri gireceklere kapı perdesini açmakla vazifeli kimse.

peri (Far. i.): 1. Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık. 2. Çok güzel, alımlı, becerikli kadın.

perveriş (Far. i.): 1. Bekleyiş, besleme; beslenme. 2. Terbiye etme, yetiştirme. 3. İlerime

perver (Far. s.): 1. ‘Besleyen, besleyici, büyüten, yetiştiren, yetiştirici, koruyan, terbiye eden’ manalarıyla birleşik kelimeler yapar.

pinhân (Far. s.): Gizli, saklı, gizlenmiş.

pullu (s.): 1. Üzerine pul yapıştırılmış. 2. Üzerine pul işlenmiş. 3. Pulu olan.

pür (Far. s.): 1. Dolu. (Far. i.): 2. Çam, ardıç, ladin ağaçlarının iğne gibi ince yaprakları.

rağm (Ar. i.): Aksine yapma, inadına, zıddına davranma; körlük ve nisbet.

rahat (Ar. i.): 1. İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu; huzur. (Ar. s.):

2. Üzüntü, sıkıntı ve tedirginliği olmayan. 3. Sıkıntı veya yorgunluk,

tedirginlik vermeyen. 4. Aldırmaz, gamsız. (Ar. z.): 5. Kolay bir biçimde,

kolaylıkla. 6. Tedirgin olmadan, huzur içinde, sıkıntısız biçimde.

7. "Hazır ol" durumunda bulunanlara, oldukları yerde serbest bir durum almaları için verilen komut.

râst (Far. s.): 1. Doğru, düzgün. (Far. i.): 2. Tesadüf. 3. Atılan şey hedefi vurma. 4.

Klasik Türk müziğinde bir makam.

redd (Ar. i.): Reddetme, geri çevirme.

redi (Ar. s.): 1. Kötü, fena; bayağı. 2. Azgın, vahim.

refâh (Ar. i.): Gönenc.

refâhiyet (Ar. i.): Bolluk, rahatlık, bollukta geçiniş.

refâkât (Ar. i.): 1. Arkadaşlık etme, birlikte bulunma. 2. Eşlik etme.

rehâ (Far. i.): Kurtuluş.

rehber (Ar. i.): 1. Kılavuz. 2. Turist rehberi. 3. Bazı bilgileri bulmayı kolaylaştıran

fihris mahiyetindeki kitap. 4. Birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan,

yol gösteren kimse veya şey, delil.

reh-nümâ (Far. bs.): Yol gösteren, klavuz.

reh-zen (Far. bi.): Yol kesen.

resim (Ar. i.): 1. Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt,

bez vb. üzerinde yapılan biçimleri. 2. Bunu yapmak için gerekli

yöntemleri öğreten sanat. 3. Bazı eşyadan ve işlerden alınan vergi veya

harç. 4. Fotoğraf. 5. Tören. 6. Açık gösterge, kesin sonuç.

Resûl (Ar. i.): Kimi bilginlere göre, kendisine kitap indirilmiş peygamber.

revîş (Far. i.): 1. Gidiş, yürüyüş. 2. Üslup. 3. Tutum, yol.

rıza (Ar. i.): Razı olma, bir şeyi yapmayı isteme; onam.

risâle (Ar. i.): Kitaplık.

rûh (Ar. i.): 1. Can, nefes. 2. Canlılık, his, duygu. 3. En mühim nokta, öz.

rûhâniyye (Ar. i.): Ruha ait.

ruhsat (Ar. i.): 1. Ruhsatname. 2. İzin.

rûşen (Far. s.): 1. Aydın, parlak. 2. Belli, meydanda. 3. Erkek adı.

rûkn (Ar. i.): 1. Bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği. 2. Kolon, direk. 3. Nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse. 4. İslam hukukunda sözleşmenin kurulmuş sayılması için bulunması gerekli şartlar.

rûtbe (Ar. i.): Sıra, derece, basamak.

saadet (Ar. i.): Mutluluk.

sâat (Ar. i.): 1. Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası. 2. Vakit, zaman. 3. Bir işin yapıldığı belli bir zaman. 4. Günün hangi anı olduğunu gösteren alet. 5. Sayaç.

sâî (Ar. s.): 1. Çalışan. 2. Hızlı yürüyen. 3. Haberci; haber götüren; koğuculuk eden.

say (Ar. i.): 1. Çalış, çabalama, gayret, emek. 2. Geçinmek için iş işleme.

sabah (Ar. z.): 1. Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman dilimi. 2. Sabah namazı. (Ar. i.): 3. Sabah ezanı.

sabi (Ar. i.): Küçük çocuk.

sade (Far. s.): 1. Süssüz. 2. Şeker katılmamış (kahve); şekersiz. 3. Yalın, süssüz, anlaşılır olan (üslup, anlatım). (Far. z.): 4. Yalnızca, yalnız, ancak, sadece. 5. İçine bir şey katılmamış olarak. 6. Süsü, gösterişi olmadan, yalın biçimde, gösterişsiz olarak.

safâ (Ar. i.): Bakınız sefa.

safahât (Ar. i.): Evreler.

sağlam (s.): 1. Bozulmadan, değişmeden uzun süre varlığını koruyabilen, dayanıklı olan; bek, berk, muhkem. 2. Zarar görmemiş, bozulmamış. 3. Sakatlık veya hastalığı bulunmayan, sağlıklı, sıhhatli. 4. Belgeye dayanan, doğru, doğruluğuna güvenilen; mevsuk. 5. Gerçek, inanılır bir temeli olan. (z.): 6. Her herhâlde muhakkak

sahi (Ar. z.): 1. Gerçekten.

sâhip (Ar. i.): 1. Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse; iye, malik. 2. Herhangi bir niteliği olan kimse; ehil. 3. Bir iş yapmış, üstlenmiş veya bir eser ortaya koymuş kimse. 4. Koruyan, arka çıkan, gözetken kimse.

sahife (Ar. i.): Sayfa.

sahih (Ar. s.): Gerçek, doğru, sağın, hakiki.

sahra (Ar. i.): 1. Çöl. 2. Kır.

saibe (Ar. i.): 1. Başı boş bırakılmış hayvan; deve. 2. Yağmur getiren bora.

sâika (Ar. i.): 1. Sevkeden, götüren. 2. Süren, sürücü. 3. Gülü. 4. Yıldırım. 5.

Sevkeden, sürükleyen, götüren hal; sebep.

sâir (Ar. s.): Başka, öteki, diğer

sakin: 1. "Korkulacak bir durum olmasın" anlamında kullanılan bir söz. 2. Asla.

sâkıt (Ar. s.): 1. Hükmü kalmamış, eski önemini yitirmiş. 2. Düşük. 3. Düşen, düşmüş.

saklamak (e.): 1. Elinde bulundurmak, tutmak. 2. Kaybolmaması, görünmemesi için gizli bir yere koymak, kaldırmak; hıfzetmek. 3. Görünmesine engel olmak, ortalıkta bulundurmamak. 4. Bozulmadan doğal durumları ile durmasını sağlamak; muhafaza etmek. 5. Gizli tutmak,

duyurmamak. 6. Birine vermek için ayırmak. 7. Korumak, esirgemek.

samedâniye (Ar. s.): Allah'a ve O'nun ezeli kuvvet ve kudretine mensup, Allah ile ilgili olan.

sanat (Ar. i.): 1. Duygu ve düşünceleri göze ve gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme konusundaki yaratıcılık. 2. Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım. 3. Bir şey yapmada gösterilen ustalık. 4. Bir meslekte uyulması gereken kuralların tümü. 5. Zanaat.

sana (z.): Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

sani (Ar. i.): 1. Yapan, işleyen, yapıcı. 2. Yaradan, sanat eseri olarak meydana getiren. 3. Allah. 4. İstisna akdinin borçlusu.

sarf (Ar. i.): 1. Harcama, tüketme, kullanma. 2. Biçim bilgisi. 3. Fiil çekimi.

sarhoş (Far. s.): 1. Alkollü içki veya keyif verici bir madde sebebiyle kendini bilmeyecek durumda olan (kimse); esrik, başı dumanlı, demci, dumanlı, kafası bulutlu, kafası iyi, kafası dumanlı, kafası kıyak, mest, sermest. 2. Bir şeyden çok fazla mutluluk duyan. (Far. z.): 3. Hoşa giden bir etki ile kendinden geçmiş olarak; esrik.

sarı (i.): 1. Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi. (s.): 2. Bu renkte olan. 3. Soluk, solgun.

sarılmak (e.): 1. Sarma işi yapılmak. 2. Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak. 3. Kollarını dolayarak kucaklamak. 4. Bütün gücü ile ele almak. 5. Hemen yapmaya koyulmak, girişmek. 6. Büyük bir istekle kendini vermek, benimsemek

sâri (Far. s.): Sürücü, süren.

- sarp** (s.): 1. Dik, çıkması ve geçilmesi güç (yer); yalman. 2. Güç, zor olan.
- satmak** (e.): 1. Bir malı bir bedel karşılığında alıcıya vermek. 2. Taslamak. 3. Bir kimse, kendini veya başkasını olduğundan daha önemli, yetkili ve değerli göstermek. 4. Bir çıkar karşılığında bir şeyi gözden çıkarmak, feda etmek. 5. Bir yolunu bularak birinin yanından ayrılmak.
- sâye** (Far. i.): 1. Gölge. 2. Koruma, yardım.
- sayesinde** (z.): Aracılığıyla.
- saykal** (Ar. i.): 1. Maden, ayna vb. nesneleri parlatmak için kullanılan cila. 2. Bu cilayı yapan kimse. 3. Cilalamakta kullanılan araç.
- sebât** (Ar. i.): 1. Sözünden veya kararlarından dönmeme; direşme. 2. Bir işi sonuna değin sürdürme; direşme.
- sebeb** (Ar. i.): 1. Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey; neden, saik, saika, vesile. 2. Neden.
- sefâhat** (Ar. i.): 1. Uçarılık. 2. Eğlence.
- sefâlet** (Ar. i.): Yoksulluk.
- sefilh** (Ar. s.): Uçarı.
- sehâvet** (Ar. i.): 1. Cömertlik, elâçıklığı.
- sehven** (Ar. z.): Dalgınlık veya unutkanlık sonucunda oluşan; yanlışlıkla.
- selâmet** (Ar. i.): 1. Esenler. 2. Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu; kurtuluş. 3. Anlatıma temel olan düşüncenin her bakımdan doğru ve sağlam olması.
- selim** (Ar. s.): 1. Doğru, dürüst, kusursuz. 2. Sonu iyi, tehlikesiz, kötücül olmayan, iyicil (ur veya hastalık).
- sema** (Ar. i.): 1. Gök. 2. Mevlevî dervişlerinin ney, nısfîye vb. çalgılar eşliğinde, kollarını iki yana açıp dönerek yaptıkları ayin. 3. İşitme, duyma.

semere (Ar. i.): 1. Yemiş, meyve, ürün. 2. Verim.

semih (Ar. s.): Cömert.

senâ (Ar. i.): Övme.

senc (Far. s.): ‘Tartan, ölçen, değerlendiren’ manalarına gelerek ‘birleşik kelimeler yapar.

sence (z.): Sana göre, senin düşüncene göre.

serâir (Ar. i.): Gizli şeyler.

serfürû (Far. i.): Başegme, söz dinleme.

ser-hadd (Ar. Far. bi.): Serhat, hudut, sınır.

sermâye (Far. i.): 1. Bir ticaret işinin kurulması, yürütülmesi için gereken anapara ve paraya çevrilebilir malların tamamı; anamal, başmal, kapital, meta, resûlmal. 2. Elde bulunan servet. 3. Konu. 4. Genelev kadını

sermedî (Far. s.): 1. Daimi, sürekli. 2. Erkek adı.

ser-sâm (Far. bi.): Sersem; insana sersemlik veren bir hastalık.

servet (Ar. i.): Varlık, zenginlik, mal mülk.

serzeniş (Far. i): Yakınma.

setr (Ar. i.): Örtme, kapama, gizleme.

sevâd (Ar. i.): 1. Karalık, siyahlık, karartı. 2. Yazı, karalama.

sevmek (e.): 1. Sevgi ve bağlılık duymak. 2. Birine sevgiyle bağlanmak; gönül vermek. 3. Çok hoşlanmak. 4. Okşamak. 5. Yerini, şartlarını uygun bulmak.

sevk (Ar. i.): 1. Gönderme, götürme. 2. Sürüklenme, itme.

seyyiat (Ar. i.): 1. Fenalıklar, kötülükler. 2. Suçlar, günahlar. 3. Kötülüğe karşılık çekilen sıkıntılar.

sezâ (Far. s.): Münasip, uygun, yaraşır.

sıdk (Ar. i.): 1. Doğruluk, gerçeklik. 2. İç, yürek temizliği.

sıhhat (Ar. i.): 1. Sahihlik, doğruluk, gerçeklik. 2. Sağlamlık, sağlık. 3. Sözün yanlış ve eksik olmaması.

sıkıntı (i.): 1. İşsizlik, tekdüzelik, bezginlik vb. sebeplerden doğan ruhsal huzursuzluk; bun, bungunluk, ezgi, ezginlik, çile, dert, kasavet, zor. 2. Bir bozukluğun, karışıklığın sebep olduğu etkili ve sürekli ruhsal huzursuzluk; ağırlık, karanlık, kasavet, mihnet. 3. Yokluk ve parasızlığın yol açtığı geçim darlığı. 4. Bulunmama durumu. 5. Sorun.

siyânet (Ar. i.): Koruma.

sılâh (Ar. i.): 1. Savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan araç; yarak, cebe. 2. Savunmak veya saldırmak için kullanılan nesne, etken araç. 3. Bir konuda etkili her şey.

sille (Far. i.): Elin iç yüzüyle vurulan tokat.

simâ (Far. i.): 1. Yüz. 2. Kimse, insan, tip.

siyâsiyye (Ar. s.): 1. Siyaset icabı olan. 2. Diplomatça olan, politik. 3. Siyaset adamı.

siyeh (Far. s.): 1. Kara.

sohbet (Ar. i.): 1. İki veya daha fazla kişi arasında dostça, arkadaşça yapılan konuşma; hasbihâl. 2. Söyleşi.

sokak (Ar. i.): İl, ilçe vb. yerleşim bölgelerinde, iki yanında evler bulunan, caddeye oranla daha dar veya kısa olabilen yol.

son (s.): 1. Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan; encam, hatime, ilk karşıtı. 2. En arkada bulunan. 3. Artık ondan ötesi veya başkası olmayan. 4. Olanca. (i.): 5. Bir şeyin en arkadan gelen bölümü; bitim, nihayet, münteha. 6. Ölüm. 7. Döl eşi.

sönmek (e.): 1. Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak. 2. Parlaklığını, ışığını yitirmek. 3. Hava veya başka bir gaz ile şişirilmiş bir şeyin havası kaçıp şişkinliği inmek. 4. Yanardağ etkinliğini yitirmek. 5. Duygular dinmek, yatışmak, etkisini yitirmek. 6. Gerilemek, parlaklık ve önemini yitirmek. 7. Ses duyulmaz olmak. 8. Tükenmek, yok olmak, yitmek.

söylemek (e.): 1. Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak; buyurmak. 2. Bir düşünceyi ileri sürmek, ortaya atmak. 3. Yapılmasını istemek; lütfetmek. 4. Türkü, şarkı vb. okumak. 5. Yazmak, düzmek. 6. Haber vermek. 7. Önceden bildirmek, tahmin etmek. 8. Sipariş etmek. 9. Herhangi bir şeyi bildirmek, anlatmak, demek istemek, hatırlatmak. 10. Bir şey ısmarlamak

söz (i.): 1. Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi; lakırtı, kal, (kavil, kelim, laf. 2. Kelime. 3. Bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi. 4. Kesinlik kazanmayan haber, söylenti. 5. Bir işi yapacağını kesin olarak vadetme. 6. Müzik parçalarının yazılı metni; güfte.

sû (Ar. i.): 1. Kötülük, fenalık. 2. Kötü, fena.

suâl (Ar. i.): Soru.

suûd (Ar. i.): 1. Yukarı çıkma, yükselme. 2. Erkek adı.

sudur (Ar. i.): 1. Göğüsler. 2. Sadrazamlar. 3. Kazaskerler.

suhan (Far. i.): Söz, lakırdı.

sukût (Ar. i.): 1. Düşme, aşağı inme. 2. Sarkma. 3. Büyük bir vazifeden ayrılma. 4. Çocuğun eksik veya ölü olarak doğması.

sulh (Ar. i.): 1. Barış, barışma, barışıklık. 2. Rahatlık.

sûret (Ar. i.): 1. Biçim, görünüş, kılık. 2. Tarz, yol, gidiş. 3. Çare.

suy (Far. i.): Taraf, cihet, yön.

sübhâni (Ar. s.): Allah’a ait, Allah ile ilgili.

süfliyye (Ar. s.): Aşağıda bulunan. 1. Alçak, bayağı.

sükûn (Ar. i.): 1. Durma, kımıldamama. 2. Hareketsizlik, durgunluk. 3. Dinme, kesilme. 4. Hareketsizlik.

sülûk (i.): 1. Sülûklerden, tatlı sulara yaşayan, vücudunda yirmi iki sindirim kesesi olduğu için bir kezde ağırlığının sekiz katı kan emebilen, halk arasında bazı kan hastalıklarının tedavisinde yararlanılan hayvan (Hirudo medicinalis). 2. Asma bıyığı.

sûrat (Ar. i.): 1. Çabukluk. 2. Hız. 3. Alınan yolun harcanan zamana oranı.

sürmek (e.): 1. At, araba vb. için yönetip yürütmek, sevk etmek. 2. Başlamış bir iş veya durum devam etmek. 3. Önüne katıp götürmek. 4. Uzatmak, ileri doğru itmek. 5. Dokundurmak, değdirmek. 6. Oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek; nefyetmek. 7. Bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek. 8. Bir malı satışa sunmak, piyasaya çıkarmak. 9. Yasal olmayan yolla piyasaya para çıkarmak. 10. Herhangi bir durum içinde bulunmak. 11. Pulluk veya sabanla toprağı işlemek. 12. Olmaya devam etmek. 13. Zaman geçmek. 14. Zaman almak. 15. Bitki, ot yetişip ortaya çıkmak, bitmek, yeşermek. 16. Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarmak. 17. Kovmak, kovalamak, uzaklaştırmak. 18. Pencere, kafes kanatları bir tarafa iterek açmak veya kapamak.

süslemek (e.): 1. Birtakım katkılarla bir şeyin daha güzel, daha göz alıcı olmasını, daha hoş görünmesini sağlamak; bezemek, bezeklemek, donamak,

donatmak, tezyin etmek. 2. Söz oyunları ile güzelleştirmek.

3. Birinin kusurlarını uzun uzun yüzüne vurmak

süveyş (ö. i.): Süveyş kanalı.

şahıs (Ar. i.): Kişi.

şâhit (Ar. i.): Tanık.

şahsiye (Ar. s.): Şahsa, kişiye, kendine ait, şahısla, kendi ile, kişi ile, kişi ile ilgili.

şâibe (Ar. i.): 1. Leke, kusur; noksan, nakîsa. 2. Kötü eser, iz.

şân (Ar. i.): 1. Ün. 2. Gösteriş, gösterişlilik.

şâyân (Far. s.): Yakışır, yaraşır, değer.

şebâb (Ar. i.): Gençlik, tazelik, civanlık.

şebâbet (Ar. i.): Gençlik, tazelik, civanlık.

şecere (Ar. i.): 1. Atların soyunun yazılı olduğu çizelge. 2. Soyağacı.

şedid (Ar. s.): Şiddetli, sert, katı; sıkı.

şedide (Ar. i.): Bela, musibet, büyük sıkıntı.

şehid (Ar. s.): 1. Din veya yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen.

şeh-râh (Far. bi.): 1. Büyük, işlek yol, ana yol, cadde. 2. Şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol.

şekl (Ar. i.): 1. Şekil, biçim, kılık. 2. Resim, pilan, taslak. 3. Türlü, cins, nevi, çeşit.

4. Çehre, beniz. 5. Bir manzumenin mısraları sayısına ve kafiyeleri sırasına göre aldığı biçim. 6. Hal, durum.

şemşir (Far. i.): Kılıç.

şer (Ar. i.): 1. Kötülük. (Ar. s.): 2. Yaramaz olan.

şeref (Ar. i.): 1. Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı manevi değer; onur.
2. Toplumca benimsenmiş iyi şöhrat.

şevk (Ar. i.): 1. Aşırı heves, aşırı istek. 2. Keyifli, sevinçli olma durumu.

şey (Ar. zmr.): Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

şiar (Ar. i.): 1. Duyuş, düşünüş ve inanıştaki ayırıcı özellik; belgi. 2. Temel ilke.

şiiir (Ar. i.): 1. Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi; manzume, nazım. 2. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey

şikak (Ar. i.): Uyuşmazlık, anlaşmazlık, bozuşma.

şikayet (Ar. i.): Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı; yakınma (II), yakıntı, ağlantı, şekva.

şimdi (z.): 1. Şu anda, içinde bulunulan zamanda; imdi. 2. Az sonra, yakında. 3. Az önce, biraz önce, demin. 4. Artık, bundan böyle, bu duruma göre

şir (Far. i.): Arslan.

şîrîn-kâm (Far. bs.): Tatlılığı damağında kalmış, tadı damağında kalmış.

şirket (Ar. i.): 1. Ortaklık. 2. Ticaret için meydana gelen kurul.

şu (s.): 1. Bu kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz. (zmr.): 2. Biraz uzakta olan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan söz; şurası.

şuarâ (Ar. i.): 1. Şairler, ozanlar.

şule (Ar. i.): Alev, ateş alevi.

şuûn (Ar. i.): İşler, yeni çıkan işler, hadiseler.

şühûd (Ar. i.): 1. Şahitler, tanıklar. 2. Maddi, meri. 3. Vücut bulma, var olma, görünme.

şükür (Ar. i.): Görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık.

şüphe (Ar. i.): 1. Kuşku. 2. Kuruntu.

taâruz (Ar. i.): 1. İlişme, sataşma, takılma. 2. Düşmana saldırma.

tab' (Ar. i.): 1. Tabiat, huy, yaradılış. 2. Mühür, damga basma. 3. Kitap basma.

tabâyi (Ar. i.): Tabiatler.

tabiat (Ar. i.): 1. Doğa. 2. Doğal özellik. 3. Dış dünyanın dağlar, denizler, kırlar vb.

daha çok güzelliğiyle insana hitap eden tarafı. 4. İnsanın sahip olduğu
güce karşılık, dış dünyada hüküm sürmekte olan düzenden doğan güç.

5. Huy. 6. Güzeli ayırma melekesi; zevk. 7. İnsanın büyük abdest bozma
kolaylığı veya zorluğu.

tabi (Ar. i.): 1. Birinin arkası sıra giden, ona uyan. 2. Boyun eğen, bağlı kalan; birinin
emri altında bulunan. 3. Kendinden evvelki kelimeye göre harekete alan.

tabii (Ar. s.): 1. Tabiatle ilgili. 2. Tabiat icabı olan. 3. Olağan, alışılmış, her zamanki.

tabiiyye (Ar. i.): 1. Tabiat bilgisi. 2. Natüralizm.

ta'cil (Ar. i.): 1. Acele ettirme. 2. Çabuklaştırma.

tahakuk (Ar. i.): Hakikat olarak meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma.

tahammül (Ar. i.): 1. Nesnenin, güçlü, zorlayıcı dış etkenlere karşı koyabilmesi,
dayanması. 2. İnsanın kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü;
kaldırma, katlanma.

taharri (Ar. i.): Arama.

tahassulât (Ar. i.): Elde edilenler, hasıl olanlar.

tahassun (Ar. i.): Kale ve hisara kapanma, istihkama çekilme.

tahassür (Ar. i.): 1. Hasret çekme. 2. Çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülme.

tahavvül (Ar. i.): Değişme, dönme, bir halden bir şekilden, başka bir hale, şekle girme.

tahir (Ar. i.): 1. Temiz. 2. Klasik Türk müziğinde basit bir makam.

tahkik (Ar. i.): 1. Soruşturma.

tahkir (Ar. i.): 1. Aşağılama, onur kırma, onuruna dokunma. 2. Hakaret.

tahrik (Ar. i.): 1. Cinsel isteği, duyguları uyandırma, artırma. 2. Kışkırtma. 3. Yola
çıkartma, hareket ettirme; kımıldatma.

tahsil (Ar. i.): 1. Parayı alma, toplama. 2. Öğrenim. 3. Ele geçirme, kazanma.

takarrüb (Ar. i.): 1. Yaklaşma, yanaşma. 2. Vakti yakın olma.

takdir (Ar. i.): 1. Beğenip belirtme, değer verme; beğeni. 2. Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama. 3. Takdirname. 4. Değer biçme

takım (i.): 1. Bir işte veya bir yerde kullanılan eşya ve aletlerin tamamı; ekipman. 2. Meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine uyan kimselerin oluşturduğu topluluk. 3. Ekip. 4. Birbirini tamamlayan şeylerin tümü. 5. Sigara ağızlığı. 6. Takım elbise. 7. Hayvanlarda yemek borusu, akciğer ve karaciğere genel olarak verilen ad. 8. Grup. 9. Aşağılayıcı ve küçümseyici anlamda topluluk; bando. 10. Bölüğü oluşturan birliklerden her biri. 11. Canlıların bölümlendirilmesinde familya ile sınıf arasında yer alan, yakın benzerlikler gösteren organizmaların oluşturduğu birlik. 12. Bir filmin çevriminde görüntüleri alma, aydınlatma, ses alma gibi belli başlı çalışmaları yapmak için gerekli en küçük teknikçiler topluluğu. 13. Bir oyunda sahaya çıkan belli kuruluşlara bağlı oyuncular topluluğundan her biri. 14. Birlikte oynayan, kazanmak için birlikte çalışan sporcu topluluğu.

taklib (Ar. i.): 1. Bir şeyin biçim ve kalıbını değiştirme. 2. Döndürme.

taklit (Ar. i.): 1. Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma; öykünme. 2. Birinin davranışlarını, konuşmasını tekrarlayarak eğlenme. 3. Benzetilerek yapılmış şey; imitasyon.

tâli (Ar. s.): İkincil.

tâlip (Ar. s.): 1. İsteyen, talep eden, istekli olan kimse. 2. Genellikle evlenmek isteyen ve bu isteğini evleneceği kimseye bildiren erkek

talim (Ar. i.): 1. Öğretim. 2. Alıştırma. 3. İdman. 4. Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi.

tâmme (Ar. s.): 1. Bütün, eksiksiz, noksansız; mükemmel, olgun. (Ar. i.): 2. Büyük kıyamet, büyük felaket. 3. Keskin çılgılık.

taraf (Ar. i.): 1. Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri; yüz, cenah, canip. 2. Yön. 3. ...nın bulunduğu yer. 4. İstekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri. 5. Bir kişinin soyundan gelenlerin hepsi. 6. Bir şeyin belli bölümü, kısmı. 7. İyelik ve diğer çekim ekleriyle kullanıldığında bahsedilen kimse veya varlığı belirtir.

tard (Ar. i.): 1. Koğma, sürme, uzaklaştırma. 2. Vazifeden, mektepten uzaklaştırma.

tarih (Ar. i.): 1. Bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren söz. 2. Toplumlari, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim. 3. Bir konuyu geçmişi ve gelişimi içinde inceleyen anlatı. 4. Tarih kitabı. 5. Tarih dersi. 6. Bir hadisenin gerçekleştiği zaman.

tasaddi (Ar. i.): Bir işe girişme, başlama.

tasavvur (Ar. i.): 1. Zihinde şekillendirme, kurma. 2. Göz önüne getirme. 3. İstek, arzu.

tasvir (Ar. i.): 1. Betimleme. 2. Betim. 3.

taş (i.): 1. Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde. 2. Bazı yerlerde ve işlerde kullanılmak için bu maddeden özel olarak hazırlanmış malzeme. 3. Yapı işlerinde kullanılmak için bu maddeden hazırlanmış malzeme. 4. Mücevherlerde kullanılan yüksek değerli cevher. 5. Dama, domino vb. oyunlarda kullanılan metal, kemik, plastik veya tahta parçalardan her biri. 6. Bazı organların içinde, özellikle idrar kesesi vb.nde oluşan, türlü biçim

ve hacimdeki katı madde. 7. Bazı kütlelerden kopan veya koparılan parça.

8. Üstü kapalı bir biçimde söylenen iğneleyici söz. (Ar. s.): 9. Bu maddeden yapılmış, bu maddeden oluşmuş.

tamık (Ar. i.): Derinleştirme.

tariz (Ar. i.): Taşlama.

tasib (Ar. i.): Güçleştirme, güçleştirilme, zorlaştırma, zorlaştırılma.

tayin (Ar. i.): 1. Ne olduğunu anlama, gösterme, belirtme, kararlaştırma belirleme.

2. Atama.

tayyibe (Ar. i.): İyi, güzel iş ve hareket.

tazim (Ar. i.): Ululama.

tazyik (Ar. i.): 1. Bir şeyi sıkıştırma, darlaştırma. 2. Manevi baskı, zorlama, zarara sokma. 3. Basınç.

taalluk (Ar. i.): 1. Asılı olma, asılma. 2. İlişgi, ilgisi olma. 3. Sevme. 4. Ait olma. 5. Dünya ilgisi.

teâvün (Ar. i.): Yardımlaşma, birbirine yardım etme.

tebdil (Ar. i.): değiştirme.

tebeyyün (Ar. i.): Belli olma.

teblig (Ar. i.): 1. Yetiştirme, erişirme, bitişirme. 2. Götürme; taşıma. 3. Mübalağanın birinci derecesi.

tecâmmülat (Ar. i.): Güzelleştirmeler.

tecessüm (Ar. i.): 1. Cisimlenme, görünme, belirme. 2. Göz önüne gelme.

tecrib (Ar. i.): Deneme, sınama.

tedbir (Ar. i.): 1. Bir şeyin sonucu düşünülerek önceden yapılan hazırlık. 2. Önlem.

tedenni (Ar. i.): Gerileme, düşme.

tedkik (Ar. i.): Dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme.

tedricen (Ar. z.): 1. Gittikçe. 2. Derece derece.

tefekkürât (Ar. i.): Düşünmeler, zihin yormalar; düşünölmeler.

tefevvuk (Ar. i.): Üste çıkma, üstün olma, yükselme.

tefrika (Ar. i.): 1. Ayrılma, ayrılık. 2. Bozuşma. 3. Gazete veya dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı.

teftin (Ar. i.): 1. Fitneye, fesada düşürme. 2. Meftun, vurgun kılma.

teftiş (Ar. i.): Denetleme.

tehzib (Ar. i.): 1. Islah etme, düzeltme; temizleme. 2. Çocuğu adam etme.

tek (s.): 1. Eşî, benzeri olmayan; vahit, yegâne. 2. Kadeh içinde belirli ölçüde olan (içki). 3. Hiç, hiçbir. 4. Yalnız başına. 5. İki ile bölünemeyen (sayı). (i.): 6. Birbirini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelerden her biri. (z.): 7. Önüne getirildiği cümleye istek ve özlem kavramı katar. 8. Yalnızca.

tekebbür (Ar. i.): Kibirlenme.

teksir (Ar. i.): Çoğaltma.

telli (s.): 1. Teli olan. 2. Teller takınmış, telle süslenmiş.

temâs (Ar. i.): 1. Dokunma. 2. Buluşup görüşme, ilişki kurma; münasebet. 3. Değınme, sözünü etme, bahsetme. 4. Gidip gelme, ulaşım, bağlantı. 5. Dokunma. 6. İlişki.

temâsil (Ar. i.): Timsaller, suretler, resimler, semboller.

tembel (Far. s.): 1. İş görmeyi, çalışmayı sevmeyen, çaba göstermekten, sıkıntıdan kaçan (kimse); ağırıcanlı, haymana. 2. Fonksiyonunu yerine getirmede yavaşlık gösteren (organ)

temdid (Ar. i.): 1. Uzatma, uzatılma; sürdürme. 2. Bir harfi uzun okuma, çekme. 3. Sulandırma.

temellük (Ar. i.): Kendine mal etme.

temenni (Ar. i.): 1. Bir şeyin gerçekleşmesini dileme. 2. Dilek.

temin (Ar. i.): 1. Korkusunu giderme, inanç verme. 2. Gerçekleştirme. 3. Sağlama, elde etme.

temyiz (Ar. i.): 1. Ayırt etme. 2. Mahkemelerce verilen kararın kanun ve usul yönünden incelenmesini sağlayan yasal yol.

tenezzül (Ar. i.): 1. Kendi durumundan daha aşağıdaki bir işi, bir durumu kabul etme. 2. Alçak gönüllülük gösterme.

tenvir (Ar. i.): 1. Bilgi verme, aydınlatma. 2. Aydınlatma.

ter (i.): Derinin gözeneklerinden sızan, kendine özgü bir kokusu olan, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı; arak.

terakki (Ar. i.): 1. İlerleme, yükselme, gelişme. 2. İlerleme.

terbiye (Ar. i.): 1. Besleyip büyütmek, beslenip büyütülme. 2. Eğitim. 3. Görgü. 4. Alistırma.

tercüman (Ar. i.): Tercüman.

tercüme (Ar. i.): Çeviri.

terfik (Ar. i.): 1. Bir kimseyi arkadaş olarak yanına alma. 2. Arkadaş olarak yanına bir kimse verilme.

terk (Ar. i.): 1. Ayrılma. 2. Vazgeçme. 3. Bakmama, ihmal etme.

tersim (Ar. i.): Resmini yapma.

tervih (Ar. i.): 1. Rayıha, koku verme, verilme, kokusunu artırma. 2. Rahatlandırma, rahatlandırılma.

tesâdüf (Ar. i.): 1. Yalnızca ihtimallere bağlı olduğu düşünülen olayların kesin olmayan, değişebilen sebebi. 2. Tasarlanmadığı halde karşılaşma; rast

tesâvir (Ar. i.): Resimler, tasvirler.

teselliye (Ar. i.): 1. Avuntu. 2. Avunma. 3. Piyangoda büyük ikramiyeyi kaybeden en yakın numaralara yapılan ödeme.

tecessür (Ar. i.): Cesaret etme.

teseyyüp (Ar. i.): Kayıtsızlık, tembellik, ihmalcilik.

teshir (Ar. i.): 1. Ele geçirme, zapt etme. 2. Büyü yapma. 3. Büyüleme, kendine bağlama.

tesir (Ar. i.): 1. Etki. 2. Etkileme. 3. Etkime.

tesirât (Ar. i.): Tesirler, etkiler.

tesmiye (Ar. i.): Adlandırma, ad koyma, ad verme

teşebbüsât (Ar. i.): Teşebbüsler, işe girişmeler, el atmalar; girişkenlikler; önce davranışlar.

teşhir (Ar. i.): 1. Gösterme. 2. Sergileme. 3. Herkese duyurma, dile düşürme. 4. Bir hükümlüyü ceza olarak halka gösterme.

teşhis (Ar. i.): 1. Kim ve ne olduğunu anlama, tanıma, seçme. 2. Belirleme. 3. Kişileştirme. 4. Tanı.

teşvik (Ar. i.): 1. Bir kimseyi kötü bir iş yapması için kışkırtma. 2. İsteklendirme. 3. Özendirme.

tevakkuf (Ar. i.): 1. Eğleşme. 2. Bağlı olma, ilgili olma.

tevellüd (Ar. i.): 1. Doğma. 2. Doğum.

tevlid (Ar. i.): 1. Sebep olma, oluşturma. 2. Doğurma.

tevsî (Ar. i.): 1. Genişletme. 2. Yayma.

tezâyüd (Ar. i.): 1. Sıkışma. 2. Çoğalma, artma.

tezellül (Ar. i.): 1. Aşağılanma. 2. Kendini hakir görme.

tezer: Hamid'in eseri.

tezyîf (Ar. i.): 1. Züyufa çıkarma, kalp, sahte, değersiz olarak gösterme. 2. Eğlenme, alay etme.

tıpkı (Ar. i.): 1. Aynı. (Ar. z.): 2. Tam olarak; tam.

ticâret (Ar. i.): 1. Ürün, mal vb. alım satımı; tecim. 2. Kazanç amacıyla yürütülen alım satım etkinliği; tecim. 3. Bu etkinlik ile ilgili bilim. 4. Kâr.

tohum (Far. i.): 1. Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane; ekecek. 2. Soy sop, döl, nesil, sülale. 3. Ortaya bir sonuç çıkaran, bir sonucun oluşmasına sebep olan şey. 4. Spermatozoit.

tokat (i.): 1. El içi ile vuruş. 2. Hayvan ağılı. 3. Tarla, bahçe veya mandıra kapısı. toplayarak. 4. Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.

toprak (i.): 1. Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü; kara yer, hâk, türap. 2. Arazi. 3. Kara. 4. Yöre. 5. Memleketli. (s.): 6. Yer kabuğunun bu bölümünden yapılmış.

tûbâ (Ar. i.): 1. Güzellik, iyilik, hoşluk. 2. Rahatlık. 3. Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeleyen ilahi ağaç.

tuhsâ (Ar. i.): Sayılmış.

tutmak (e.): 1. Elde bulundurmak, ele almak. 2. Ele geçirmek, yakalamak. 3. Avlamak. 4. Yanında bulundurmak, alıkoymak. 5. Hürriyetinden yoksun bırakıp bir yere kapamak, tevkif etmek. 6. Kaplamak. 7. Kırığı, çığ veya kar bir yüzeyde görünür durumda olmak, kalmak. 8. Denetimi ve yetkisi altına almak. 9. Desteklemek, birinden yana çıkmak. 10. Benimsemek, beğenmek. 11. Gereğini yapmak, yerine getirmek. 12. Uygun gelmek, çelişmez olmak. 13. Kapatmak, sarmak. 14. Hizmetine almak veya kiralamak. 15. Bir işe herhangi bir anlayışla girişmek. 16. Beddua, dua, ah vb. etkisini göstermek, gerçekleşmek, yerine gelmek, varmak. 17. Ulaşmak, varmak. 18. Para toplamı

...-e varmak, değeri olmak. 19. Bir yere uğramak. 20. Herhangi bir durumda bulundurmak. 21. Varsaymak, farz etmek. 22. Alacağa veya vereceğe saymak. 23. Bir yere yaklaştırmak. 24. Bir aleti kullanabilmek. 25. Bağlamak. 26. Beklenen sonucu vermek. 27. İş görebilmek. 28. Sürmek, zaman almak. 29. Yapışarak veya sokularak çıkmaz olmak. 30. Bir şeyi kullanması için uzatmak. 31. Sunmak. 32. İşgal etmek. 33. Takip etmek, izlemek. 34. Bırakmamak. 35. Sarmak, bürümek. 36. Asılmak, kuvvetlice sarılmak. 37. Bir kimsenin yerini almak. 38. Otobüs, vapur, uçak vb. hasta etmek. 39. Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak. 40. Bir yerde kalmasını sağlamak. 41. Bir sanat eseri geniş ilgi görmek. 42. Biriktirmek, tasarruf etmek. 43. Askerlikte, bankacılıkta durdurmak, blokaj. 44. ...-dan başlamak. 45. Bir şeyi belleğe yerleştirmek. 46. Bazı takım oyunlarında karşı takım oyuncusunun hareketine ayakla veya vücutla engel olmak; markaja almak.

tutulmak (e.): 1. Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak. 2. Ay ve Güneş, tutulma olayına uğramak. 3. Ünlü olmak, meşhur olmak. 4. Tutuk duruma gelmek. 5. Kapatılmak, sarılmak. 6. Bir organ veya bir şey hareket edemez olmak. 7. Birine tutkun olmak, sevmek. 8. Yakalanmak. 9. Bazı takım oyunlarında karşı takımdaki bir oyuncu tarafından hareketine ayakla veya vücutla engel olunmak; markaja alınmak.

türlü (s.): 1. Birden çok türü bulunan; tür. 2. Değişik türleri içinde bulunduran.

(i.): 3. Çeşitli sebzelerle pişirilen yemek.

ufuk (Ar. i.): 1. Düz arazide veya açık denizde gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; çevren. 2. Çekülün gösterdiği dikey çizgi ile gözlemci üzerinden geçen

düzlem; göz erimi. 3. Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü. 4. Bir kimsenin dışında bulunan çevre, muhit, dolay.

uğramak (e.): 1. Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak. 2. Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek. 3. Fırlayarak çıkmak, hızla çıkmak. 4. Kötü duruma konu olmak. 5. Bir yere yaklaşmak. 6. Hastalık vb. ile karşı karşıya kalmak. 7. Cin, peri çarpmak; çarpılmak.

uğraşmak (e.): 1. Bir iş üzerinde sürekli çalışmak. 2. Bir işi başarmaya çalışmak, iş edinmek. 3. Zamanını bir işe verme durumunda kalmak. 4. Savaşmak, mücadele etmek. 5. Birine kötü davranmak

ulûm (Ar. i.): İlimler, bilgiler.

ulviye (Ar. s.): Yüksek, yüce.

umum (Ar. i.): 1. Umumi olma. 2. Hep, bütün, cümle, herkes. 3. Bütün insanlar, bütün halk.

umumi (Ar. s.): Umuma, herkese ait, herkesle ilgili.

umûmiyye (Ar. s.): Umuma, herkese ait, herkesle ilgili.

umûr (Ar. i.): İşler, hususlar, maddeler, şeyler.

unutmak (e.): 1. Aklında kalmamak, hatırlamamak, aklından çıkmak. 2. Bir şeyi dalgınlıkla bir yerde bırakmak. 3. Bir şeyi yapamaz duruma gelmek. 4. Gereken önemi vermemek, üstünde durmamak. 5. Hatırdan, gönülden çıkarmak. 6. Üzücü bir şeyin etkisinden kurtulmak.

uyanmak (e.): 1. Uyku durumundan çıkmak. 2. Bitkiler canlanıp yeşermeye başlamak. 3. Ortaya çıkmak. 4. Gerçekleri anlar, kavrar duruma gelmek. 5. Bilgisizlikten kurtulmak. 6. Cinsel yönden hazır duruma gelmek.

uymak (e.): 1. Ölçüleri birbirini tutmak. 2. Renk, biçim vb. yönünden birbirini tutmak, uygun düşmek, uygun gelmek. 3. Zevke, anlayışa uygun düşmek. 4. Bir inanca, bir anlayışa, bir duruma veya egemen bir güce uygun davranışta bulunmak; riayet etmek. 5. Bağlı kalmak, tabi olmak. 6. Uygun düşmek, münasip olmak. 7. Örnek kabul edip davranışlarını ona benzetmek; imtisal etmek. 8. Uyum sağlamak; bağdaşmak.

uyumak (e.): 1. Uyku durumunda olmak; dalmak, zıbarmak. 2. İlaç etkisiyle ağrı duymayacak kadar derin uykuya dalma. 3. İşlem görmemek, durgun kalmak, el sürülmemek. 4. Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek.

uyuz (i.): 1. Uyuz böceğinin, üst derinin altına girerek yaptığı kaşıncı, bulaşıcı bir deri hastalığı. 2. Hoşlanılmayan, sevimsiz kimse. 3. Parası olmayan, züğürt kimse. 4. Hareketli, canlı olmayan, uyuşuk, pısırik, miskin kimse. (s.): 5. Bu hastalığa tutulmuş olan. 6. Düşük nitelikli, değersiz (mal).

uyun (Ar. i.): 1. Gözler. 2. Pınarlar, kaynaklar.

uzanmak (e.): 1. Boylu boyunca yatmak. 2. Gitmek. 3. Bir alana yayılmak. 4. Bir şey boyunca sıralanmak. 5. Bir yere yetişmek, ulaşmak. 6. Vücudunu yöneltmek veya vücuduyla birlikte kolunu uzatmak. 7. İleriye doğru devam etmek. 8. Sarkıntılık etmek.

uzun (s.): 1. İki ucu arasında fazla uzaklık olan; levent, maksî, kısa karşıtı. 2. Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren. 3. Birçok kez yapılan. (z.): 4. Uzun süre devam edecek biçimde, uzun süre. 5. Derinlemesine.

üç (i.): 1. İkidenden sonra gelen sayının adı; se. 2. Bu sayıyı gösteren 3 ve III rakamlarının adı. 3. İkidenden bir artı.

üdebâ (Ar. i.): Edebî eser yazarlar, yazarlar, edipler.

ümem (Ar. i.): Ümmetler.

ümit (Far. i.): Umut.

ümme (Ar. i.): Bir peygamberin getirdiklerine inanıp ona tabi olanların oluşturduğu topluluk.

unvan (Ar. i.): 1. Bir kimsenin memuriyetindeki rütbesini, makamını veya mevkisini gösteren ad; san, titr. 2. Kitap, kitap bölümü, makale, mektup vb.nin başına yazılan yazı veya söz.

üstât (Far. i.): 1. Bilim veya sanat alanlarından herhangi birinde üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse. 2. Genellikle erkekler arasında senli benli konuşmada kullanılan bir seslenme sözü.

üstâdâne (Far. z.): Üstatça.

üst (i.): 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı; üzeri, fevk, alt karşıtı. 2.

üslup (Ar. i.): 1. Tarz. 2. Sanatçının görüş, duyuş ve anlayışındaki kendine özgü anlatış biçimi; biçem, hava, stil. 3. Bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi; biçem, tarz, stil.

üzere (edt.): 1. ... amacıyla. 2. ... şartıyla. 3. Bir işin veya durumun yaklaşımda olduğunu bildiren bir söz. 4. Gibi.

üzerinde (edt.): 1. Bir şeyin üstünde. 2. ... ile ilgili, ... üzerine.

vâbeste (Far. s.): Bağlı.

vâcip (Ar. s.): 1. İslam dinine göre yapılması gerekli olan. 2. Yapılması gerekli olan.

vâdi (Ar. i.): 1. İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit; koyak. 2. Çalışma alanı, tutulan yol, benimsenen tarz

vahşet (Ar. i.): 1. Yabani, vahşi olma durumu. 2. Acımasızlık.

vahşi (Ar. s.): 1. Yırtıcı olan (hayvan). 2. Yabani. 3. Kaba, saygısız, uyum sağlayamayan (kimse).

vakâyi (Ar. i.): Vakalar, hadiseleer, olaylar.

Vâkıâ (Ar. i.): 1. Olgı. (Ar. z.): 2. Gerçi.

vâki (Ar. s.): Olan, olmuş.

vakit (Ar. i.): 1. Zaman. 2. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler. 3. Çağ.
4. Belirlenmiş olan zaman. 5. Zaman anlatan kelimelere belirtilen
durumunda geldiğinde "iken" anlamı veren bir söz. 6. Geçim, para
bakımından elverişli durum.

vâlide (Ar. i.): Anne.

var (s.): 1. Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı. (i.): 2. Elde
bulunan her şey.

varaka (Ar. i.): Varak.

vardırmak (e.): Varmasına yol açmak; götürmek.

vâsıl (Ar. s.): Ulaşan, varan.

vâsıta (Ar. i.): 1. Araç. 2. Aracı. 3. Taşıt.

vatan (Ar. i.): Yurt.

vataniyye (Ar. s.): Vatana ait, vatanla ilgili.

vaz (Ar.i.): 1. Koyma, konulma. (Ar. i.): 2. Bir kimseye, kalbini yumuşatacak,
kendisini

iyiliğe sevk edecek surette söz söyleme.⁹⁹ 3. Dini öğüt.

ve (b.): 1. İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu
anlatan söz. 2. Türk alfabesinin yirmi yedinci harfinin adı, okunuşu.

vefâ (Ar. i.): Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

⁹⁹ Sözlükte yazılmış olan 'seyleme' kelimesi 'söyleme' olarak düzeltilmiştir.

vergi (i.): 1. Kamu hizmetlerine harcanmak üzere hükûmetin veya yerel yönetimlerin yasalara göre herkesten doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan topladığı para. 2. Bir evin, bir iş yerinin gideri, algı karşılığı. 3. Bir kimsenin doğuştan sahip olduğu iyi nitelik.

velet (Ar. i.): 1. Velet. 2. Çocukları paylarken kullanılan bir söz.

veli (Ar. i.): 1. Bir çocuğu koruyan, işlerine bakan ve her türlü davranışından sorumlu kimse; ege, iye. 2. Veli.

vermek (e.): 1. Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek; lütfetmek, lütfeylemek. 2. Bırakmak veya bağışlamak. 3. Ondan bilmek, atfetmek. 4. Düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına bildirmek. 5. Döndürmek, çevirmek, yöneltmek. 6. Bir şeyi satmak. 7. Kızı, kadını biriyle evlendirmek. 8. Yayma. 9. Bitki ortaya çıkarmak. 10. Herhangi bir şey ortaya çıkarmak, oluşturmak. 11. Bir hâli bir kimse veya yerde hâkim kılmak. 12. Sahip olmasını sağlamak. 13. Kazandırmak. 14. Katmak. 15. Bir şey ayırmak. 16. Bir şey harcamak. 17. Bir yere dayamak. 18. Doğurmak. 19. Bilgi edinmesi için göndermek. 20. Belirlemek. 21. Cinsel yönden kendisini kullandırmak. 22. Kök veya gövdeleri sonuna -ı (-i, -u, -ü) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek tezlik bildiren birleşik fiiller oluşturur: alıvermek, dizivermek, yapıvermek, görüvermek. 23. Elindeki parayı kaptırmak; uçlanmak.

veya (Ar. Far. b.): 1. Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz; yahut veyahut. 2. Cümlede bildirilen konunun birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda kullanılan bir söz

veyâhûd (Ar. Far. b.): Veya.

vezâif (Ar. i.): Vazifeler.

vezir (Ar. i.): 1. Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa ünvanını taşıyan kimse; hidiv. 2. Satrançta, her yöne gidebilen, önemce ikinci sırada gelen taş; ferz.

vicdân (Ar. i.): Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan duygu.

vicdâniyye (Ar. s.): 1. Vecd ile, kendinden geçip dalmakla ilgili. 2. Kalbi his le, yürek duygusu ile ilgili.

vikâye (Ar. i.): Koruma.

vukûât (Ar. i.): 1. Polisi ilgilendiren olay veya olaylar. 2. Olanlar, olan bitenler.

vuslat (Ar. i.): Sevgiliye kavuşma.

vüsât (Ar. i.): 1. Genişlik. 2. Uzam.

vücut (Ar. i.): 1. İnsan veya hayvanda beden, baş, kol ve bacakların oluşturduğu bütün; eğin, ten. 2. Var olma.

yani (Ar. b.): 1. "Demek oluyor ki" anlamında kullanılan bir söz. (Ar. z.): 2. "Sözün kıyası, doğrusu" anlamlarında bir söz.

yâb (Far. s.): 1. Yaftan masterından emr-i hazır. 2. 'Bulucu, bulan; bulunan, ele geçen' manalarına gelerek birleşik kelimeler yapar.

yad (Far. i.): 1. Hatırlama, anma. 2. Hatır, gönül.

yâdigâr (Far. i.): 1. Hatıra. 2. Ölmüş bir kimsenin ilgilenilmesini istediği ve daima onu anımsatan kimse.

yâhûd (Far. b.): 1. Yahut. 2. Bir düşünceden cayıldığında "daha doğrusu, iyisi" anlamlarında kullanılan bir söz.

yakmak (e.): 1. Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.
2. Ateşle yok etmek. 3. Işık vermesini sağlamak. 4. Isı etkisiyle zarar vermek. 5. Keskin, sert ve ısırıcı bir duyum vermek. 6. Yanıyormuş gibi bir etki yapmak; alazlamak. 7. Kurutmak, zarar vermek. 8. Çok sıcak olmak. 9. Karartmak. 10. Tedavi etmek amacıyla doku, damar vb. dağlamak. 11. Silahla vurmak. 12. Yıkıma, zarara yol açmak, büyük bir zarara uğratmak, mahvetmek. 13. Güçlü sevgi uyandırmak. 14. Zamanında kullanılmadığından hükmünü yitirmek

yakışmak (e.): 1. Güzel durmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek. 2. Uygun olmak, iyi karşılanmak, münasip olmak.

yakin (Ar. i.): 1. Sağlam, kesin bilgi. 2. Bir şeyi iyice, kesinlikle bilme.

yaldızlamak (e.): 1. Bir eşyayı yaldızla kaplamak, yaldız sürerek süslemek.
2. Işıltılı duruma getirmek. 3. Gösterişli süslerle değersizliğini veya kötülüğünü gizlemek. 4. Boynuz takmak.

yalnız (s.): 1. Yanında başkaları bulunmayan. (z.): 2. tek başına. 3. Sadece.
4. Yalnızca. (b.): 5. “Ama, fakat” anlamlarında bir söz. (i.):
6. Toplumsal ilişkilerden yoksun veya yoksun bırakılan kişi.

yanılmak (e.): 1. Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak. 2. Sonucunu düşünmeden veya bilmeden uygunsuz bir davranışta bulunmak.
3. Sürçmek.

yapmak (e.): 1. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.
2. Olmasına yol açmak. 3. Yol almak. 4. Onarmak, tamir etmek. 5. Bir şeyi başka bir şey durumuna getirmek. 6. Bir dileği, bir isteği yerine getirmek; uygulamak, ifa etmek. 7. Bir düşüncüyü, bir davranışı, bir isteği işe dönüştürmek, gerçekleştirmek. 8. Düzenli bir duruma

getirmek. 9. Üretmek. 10. Bir harekete, işe başlamak veya bir hareketle, işle uğraşmak. 11. Salgılamak, çıkarmak. 12. Dışkı çıkarmak. 13. Gerçekleştirmek. 14. Tehdit yoluyla birini herhangi bir duruma düşürmek. 15. Evlendirmek. 16. Bir durum yaratmak. 17. Edinmek, sahip olmak. 18. Bir kimseye bir meslek kazandırmak, birini yetiştirmek. 19. Davranmak, hareket etmek. 20. Olmak.

yaşamak (e.): 1. Canlılığını, hayatını sürdürmek. 2. Sağ olmak; durmak. 3. Varlığını sürdürmek. 4. Bir yerde oturmak; kalmak. 5. Geçimini sağlamak. 6. Herhangi bir durumda bulunmak veya olmak. 7. Görüp geçirmek, başından geçmek. 8. Sürmek, devam etmek. 9. Varlıklı, endişesiz, sıkıntısız, hoş vakit geçirmek, keyif sürmek. 10. Keyfi yerine gelmek, mutlu olmak, işleri yolunda olmak. 11. Bir durumu yaşar gibi olmak, bir durumla özdeşleşmek, duymak, hissetmek

yaş (i.): 1. Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman; sin. 2. Çağ. 3. Bir kurum, bir kuruluş, düzen vb.nin kurulduğundan bu yana geçen zaman. 4. Bir gök cisminin oluşmaya başladığı günden bugüne kadar geçirdiği süre.

yayılmak (e.): 1. Yayma işine konu olmak veya yayma işi yapılmak. 2. Hastalık, pek çok kimseye geçmek veya bulaşmak. 3. Genelleşmek, yaygınlaşmak. 4. Herkes tarafından duyulmak. 5. Genişlemek, büyümek. 6. Serilmek. 7. Otlamak. 8. Rahat bir biçimde, sere serpe oturmak; serpilmek. 9. Kaynağından çıkan ışık, doğru çizgiler hâlinde türlü yönlerle dağılmak. 10. Ayrıntıya girmek, açılmak.

yazık (i.): 1. Günah. 2. Acınma, üzüntü anlatan bir söz. 3. Kınama anlatan bir söz.

yazmak (e.): 1. Söz ve düşüncüyü özel işaret veya harflerle anlatmak. 2. Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek. 3. Yazar olarak görev yapmak. 4. Yazı ile

bildirmek, haber vermek. 5. Bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak.
6. Sayaç vb. sayılarla niceliği belirtmek. 7. Kaydetmek. 8. Bir göreve almak. 9. İnsanın geleceğini belirlemek. 10. Gelinin yüzünü süslemek.
11. Kök veya gövdelerinin sonuna -a (-e) zarf-fiil eki almış fiillere gelerek yaklaşma bildiren birleşik fiiller oluşturur. 12. Yaymak.
13. Yufka durumuna getirmek.

yed (Ar. i.): 1. El. 2. Kuvvet, kudret, güç. 3. Yardım. 4. Vasıta. 5. Mülk.

yeis (Ar. i.): Umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü.

yek-dil (Far. bs.): Gönüllü, gönülleri birbirine uygun, bir gönülde olan.

yeksan (Far.): 1. Bir, aynı düzeyde, eşit olan. 2. Düz.

yelken (i.): 1. Rüzgâr gücünden yararlanmak için geniş bir yüzey oluşturacak biçimde yan yana dikilen ve teknenin direğine uygun bir biçimde takılarak onu hareket ettiren kumaş veya şeritlerin tümü. 2. Yelkenli.

yemek (i.): 1. Yemek yeme, karın doyurma işi. 2. Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek; aş, taam, ekmek (I), lokma, manca. 3. Günün belli saatlerinde yenilen besin. 4. Konuklara yiyecek verilerek yapılan ağırlama.
5. Ağızda çiğneyerek yutmak. 6. Kemirmek. 7. Isırmak. 8. Dalamak.
9. Hoşa gitmeyen kötü bir duruma uğramak, tutulmak. 10. Hakkı olmayan ve kendisine yasak edilmiş bulunan bir şeyi kabul etmek.
11. Harcayıp bitirmek. 12. Yasal yoldan cezalandırılmak. 13. Birine alacağını vermemek, ödememek. 14. Başkasının parasını harcamak.
15. Kullanılmak. 16. Sürekli üzme, tedirgin etmek. 17. Gücünü kırmak, perişan etmek, mahvetmek. 18. Kandırmak.

yer (i.): 1. Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk; mahal, mevzi. 2. Gezinilen, ayakla basılan taban. 3. Bulunulan, yaşanılan, oturulan

bölge; mevki. 4. Konum. 5. Ülke. 6. Geçim sağlamak için çalışılan iş yeri.
7. Önem. 8. İz. 9. Üzerine yapı kurulmaya elverişli arsa. 10. Ekime elverişli
toprak parçası; arazi. 11. Bir olayın geçtiği veya geçeceği bölüm, alan;
mahal, nokta. 12. Otel, motel vb.nde kalınacak oda. 13. Yerküre. 14. Durum.

yerinde (s.): 1. İyi, yeterli olan; münasip. (z.): 2. Zamanı, yeri uygun düşerek,
gerektiği biçimde. 3. Durumunda.

yeryüzü (i.): 1. Yer kabuğu. 2. Dünya.

yeşer (e.): 1. Bitki yaprak vermek; gövermek. 2. Yeşil renk almak; yeşillenmek.
3. Canlanmak, yeniden ortaya çıkmak

yeter (s.): 1. İhtiyacı karşılayacak kadar, yetecek ölçüde olan; kâfi.

yetişmek (e.): 1. Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak. 2. Vaktinde tamam olmak,
bitmek, hazırlanmak, hazır olmak. 3. Vaktinde varmak, vaktinde
bulunmak. 4. Bir işe başlamış olanlara veya gidenlere sonradan
katılmak. 5. Değmek, uzanıp dokunabilmek. 6. Vakit bulmak,
yapabilmek. 7. Yetmek, yeter olmak, kâfi gelmek. 8. Bir zamanda
yaşamış olmak, bir zamanı veya kimseyi görmüş olmak. 9. Gelişip
büyümek. 10. Eğitim görmüş olmak, öğrenmek, gelişmek. 11. İş
görebilecek yaşa gelmek, büyümek. 12. Yardım etmek, yardımına
koşmak. 13. Ortaya çıkmak.

yıkmak (e.): 1. Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak. 2. Vaktinde tamam olmak,
bitmek, hazırlanmak, hazır olmak. 3. Vaktinde varmak, vaktinde
bulunmak. 4. Bir işe başlamış olanlara veya gidenlere sonradan
katılmak. 5. Değmek, uzanıp dokunabilmek. 6. Vakit bulmak,
yapabilmek. 7. Yetmek, yeter olmak, kâfi gelmek. 8. Bir zamanda
yaşamış olmak, bir zamanı veya kimseyi görmüş olmak. 9. Gelişip

büyümek. 10. Eğitim görmüş olmak, öğrenmek, gelişmek. 11. İş görebilecek yaşa gelmek, büyümek. 12. Yardım etmek, yardımına koşmak. 13. Ortaya çıkmak.

yılan (i.): 1. Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı; yerdegezen, uzun hayvan. (s.): 2. Sinsi ve hain.

yıldırım (i.): 1. Gök gürültüsü ve şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrik boşalması; saika. (s.): 2. Çok hızlı yapılan, olan.

yine (z.): 1. Bir kez daha; gene, gine. 2. Öyle de olsa, öyle olmasına karşılık. 3. Buna rağmen, bununla birlikte.

yok (s.): 1. Olmayan, bulunmayan şey. 2. Yasak. 3. "Hayır" anlamında kullanılan bir söz. 3. Savunulan bir düşünceyi doğrulayan ifadenin başına getirilen bir söz. (s.): 4. Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.); namevcut, nanay var karşıtı. (b.): 5. Birbirine karşıt iki cümleden, ikincisinin başına getirilen bir söz. 6. Birinin söylediği sözlerden genelde kuşkulandığında veya sözler hafıfsendiğinde kullanılan bir söz.

yol (i.): 1. Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık; sırat, tarik. 2. Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer. 3. Genellikle yerleşim alanlarını birbirine bağlamak için düzeltilerek açılmış ulaşım şeridi. 4. İçinden veya üstünden bir sıvının geçtiği, aktığı yer. 5. Yolculuk. 6. Gidiş çabukluğu, hız. 7. Davranış, tutum, gidiş veya davranış biçimi. 8. Uyulan ilke; sistem. 9. Kumaşta bulunan çizgi. 10. Kez. 11. Düğünde, oğlanevinin kızevine verdiği para, mal veya armağan. 12. Bir sonuca, bir amaca ulaşmak için izlenen süreç. 13. Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare.

yorulmak (e.): 1. Yorgun duruma gelmek. 2. Bir sebebe bağlanılmak, yorumlanmak.

yuvarlamak (e.): 1. Bir şeyi bir yerden kaldırmadan ekseni çevresinde döndürerek yürütmek; tekerlemek. 2. Döndürerek tomar yapmak veya yuvarlak duruma getirmek. 3. Hızla düşürmek, devirmek. 4. Sözü belirsizce, anlaşılmayacak biçimde söyleme. 5. İnanılmayacak yalanlar söylemek. 6. İstekle ve çabucak yemek veya içmek. 7. Kelimelerin bazı seslerini söylememek. 8. Sayıyı, küçük tutarlarını atarak veya ekleyerek tüm sayı durumuna getirmek.

yüz (i.): 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. 2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı. 3. Kere, kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz. 4. Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm; beniz, duluk, didar, sima, çehre, surat, suret, vecih, faça, bet. 5. Yüzey. 6. Kesici araçlarda ağız. 7. Bir kumaşın dikiş sırasında dışa getirilen gösterişli bölümü. 8. Bir şeyin görünen bölümünde kullanılan kumaş. 9. Birinin görülegelen veya umulan hoşgörülüğüne güvenilerek gösterilen cüret. 10. Taraf. 11. Utanma. 12. Bir yapının dışa bakan düşey yüzeylerinin her biri. (s.): 13. On kere on, doksan dokuzdan bir artık.

yüzlü (s.): 1. Yüzü herhangi bir nitelikte olan; benizli, simalı, çehreli, suratlı. 2. Şımartılmış, yüz bulmuş (kimse).

zâhir (Ar. s.): 1. Belli. 2. Yardım eden, destekleyen, arka çıkan. (Ar. i.): 3. Dış yüz. (Ar. z.): Kuşkusuz.

zâhire (Ar. i.): Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl; aşlık.

zâhiren (Ar. z.): Görünüşte.

zâif (Ar. s.): 1. Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsız, kansız, arık. 2. Gevşek. 3. Kalp, silik, eksik.

zaman (Ar. i.): 1. Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre; hengâm, vakit. 2. Bu sürenin belirli bir parçası; vakit. 3. Belirlenmiş olan an. 4. Çağ, mevsim. 5. Bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler; vakit. 6. Dönem, devir. 7. Olayların oluş ve akış sırasını belirleyen, düzenli ve dönemli gök olaylarını birim olarak kullanan sanal bir kavram. 8. Çekimli fiilin karşıladığı kılış veya oluşun içinde geçtiği dil bilgisel zaman dilimini gösteren kategori; bildirme kipi, haber kipi. 9. Yer kabuğunun geçirdiği gelişimde belirlenen ve fosillere göre dörde ayrılan geniş evrelerden her biri.

zan (Ar. i.): Sanı.

zâr (Far. s.): 1. Ağlayan, inleyen.

zaruret (Ar. i.): 1. Çaresizlik. 2. Muhtaçlık, Yoksulluk; sıkıntı.

zât (Ar. i.): Kendi.

zâyi (Ar. s.): Elden çıkan, kaybolan, yitik; zarar, ziyan.

zebâni (Ar. i.): Cehennemlikleri ateşe atmakla görevli melek, cehennem bekçisi.

zekâ (Ar. i.): 1. İnsanın düşünme, akıl yürütme, öğrenme, kavramları ve nesneleri zihinde canlandırabilme, objektif gerçekleri algılama, yargılama, sonuç çıkarma, bedeni kontrol edebilme, duyguları doğru algılayabilme, değerlendirebilme, icat edebilme vb. yeteneklerinin ve becerilerinin tamamı; anlak, dirayet, feraset. 2. Kafa.

zekâvet (Ar. i.): Çabuk anlama ve kavrama.

zemin (Far. i.): 1. Taban. 2. Kumaş, süslü kâğıt, halı, yer muşambası, tablo vb. desenli nesnelerde, biçimlerin üzerinde yer aldığı renk. 3. Temel. 4. Ortam. 5. Dünya. 6. Oyun sahasının yüzeyi.

zemm (Ar. i.): Yerme, kınama; ayıplama.

zenci (Ar. i.): Oyun sahasının yüzeyi.

zengin (Far. s.): 1. Parası, malı çok olan; varlıklı, yokluksuz, variyetli, fakir, yoksul karşısı. 2. Yararlı veya kendisinden beklenen, istenilen nitelikleri çok olan. 3. Verimi yüksek olan. 4. Gösterişi olan. 5. Çok, bol

zerre (Ar. i.): 1. Çok küçük parçacık; habbe. 2. 0,00156 gram olan ağırlık ölçü birimi.

zevâl (Ar. i.): 1. Yok olma, yok edilme. 2. Suç, kabahat, sorumluluk. 3. Bozulma.
4. Öğle.

zevât (Ar. i.): Kişiler, zatlar.

zevk (Ar. i.): 1. Hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinin veya düşünülmesinin insanda uyandırdığı hoş duygu. 2. Beğeni. 3. Eğlence.

zi-hayât (Ar. bs.): Canlı, yaşayan, yaşar.

zihin (Ar. i.): 1. Canlının duygu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünü. 2. Bellek. 3. Kavrayış. 4. Kafa.

zirâat (Ar. i.): Tarım.

ziyâ (Ar. i.): Işık.

ziyâde (Ar. z.): 1. Çok, daha çok. (Ar. s.): 2. Fazla.

ziynet (Ar. i.): Süs.

zuhur (Ar. i.): Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma.

zulmet (Ar. i.): Karanlık.

SONUÇ

Türk gazeteciliğinin önemli ismi olan Ahmet Rasim yazdığı eserlerle edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahiptir. İhtiyaç duyulan her konuda eserler yazan Ahmet Rasim geleneği iyi bilen bir aydın olarak nasihatname türünün devamı niteliğinde olan Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye adlı derlemesiyle gençlere yol göstermek istemiştir. Bu eseriyle aynı zamanda klasik edebiyatımızla modern edebiyatımız arasında bir köprü kurmuştur.

Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye’de birçok yazar ve şairden hikmetli ders verici, çarpıcı cümleler alınmıştır. Alıntı yapılan yazarlar şunlardır: Ahmet Rasim, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Recaizade Mahmut Ekrem, İzzet Molla, Sezai Bey, Ebu’z-Ziya Mehmet Tevfik, Sırrı Paşa, Şemsettin Sami Bey, N. M., Sabit, Süleyman Paşa, Ahmet Mithat, Ziya Paşa, Mehmet Nadir, Mustafa Reşid, Muallim Naci, Musa Kazım Koniçeli, Ekrem, Kemal, Said Bey, Şinasi, Sami Paşa, Mahmut Celaledin, Mehmet Ziver Bey Ekrem Bey, Halil Edib, Sadullah Paşa, Manastırlı Mehmet Rıfat, Kenan Rıfai. Bu önemli şahsiyetlerin yol gösterici cümlelerinden modern Türk edebiyatı sanatçılarının hikemi ve ahlaki konulardaki hassasiyetleri dikkat çekicidir.

Ahmet Rasim bu derlemesiyle geçmişle bir köprü kurmaya çalışırken yazar ve şairlerimizin temel milli değerlere olan bağlılıklarını da ortaya koymakla önemli bir görevi yerine getirmiştir.

Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniye’de yer verilen hikmetli sözler günümüzde de geçerliğini korumakta ve insanlara yol göstermeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, N. ‘Klasik Türk şiirindeki vefa kavramının Mahmûd Nedîm Paşa Divanı'nda Tezahürü’, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:17, Aralık 2019, 191-205.
- Adıyaman, H. ‘Resimli Müntehabât-I Edebiyye Üzerine Bir İnceleme’, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:48, Nisan 2016, 155-164.
- Akı, N. ‘Ahmet Rasim’in Çevirileri Üzerine Bir Araştırma’, *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt:1997, sayı:2, Şubat 2024, 1-16.
- Akın, M. ‘Mustafa Safi Efendi’nin Nasihatnamesi’nde Ahlaki ve Dinî Değerler’, *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı:12, Nisan 2024, 1-34.
<https://doi.org/10.54557/karataysad.1458553>
- Akkaya, R. ‘Kemalpaşazâde Said Bey ve ‘‘Hukuku Siyasiye-i Osmaniye Dersleri’’ (1329) Üzerine Notlar’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt:29, sayı:2, Aralık 2023, 923-944.
- Aksoy H. ‘Sâlim Bey, Üsküdarlı’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:36, İstanbul, 2009, 48-49.
- Aktaş Ş. ve Özcan N., ‘Ahmed Râsim’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, A. N. Galitekin (ed.), *TDV Yayınları*, cilt:2, İstanbul, 1989, c.2, 117-119.
- Akün, Ö. Faruk, ‘Namık Kemal’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:32, İstanbul, 2006, 361-378.
- Akyıldız, A. ‘Sâdullah Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:35, İstanbul, 2008, 432-433.
- Alan, S. ve Koçak, B. ‘Sami Paşazade Sezai’nin ‘Pandomima’ Hikayesindeki Sembol ve Çağrışımlar’. *Söylem Filoloji Dergisi*, cilt:4, sayı: 2, Aralık 2019, 330-346.,
<https://doi.org/10.29110/soylemdergi.619200>

Alan, S. ‘Manastırlı Mehmet Rıfat’ın Görenek Adlı Tiyatro Eseri ve İncelemesi’, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, cilt:11, sayı:4, Aralık 2022, 1476-1503.

Albayrak, E. ‘Şeyh Eşref B. Ahmed’in Nasihatnâme’si ve İçindeki Lugazlar’, *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Haziran 2025, 187-208.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15661111>

Algül, A. ‘Romantizm Akımının Karşıtlığı İçinde Abdülhak Hâmit Tarhan’ın Hacle Adlı Kitabında Yaşama Yeniden Tutunması’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt: 8, sayı:3, Eylül 2019, 2099 – 2109.

<https://doi.org/10.15869/itobiad.604313>

Argunşah, M. ‘Ahmet Mithat Efendi’nin Türkçenin Sadeleşmesiyle İlgili Görüşleri’. *Electronic Turkish Studies*, cilt:7, sayı:4, 2012, 1-12.

Armağan, S. ‘Ahmet Rasim (1864-1932)’, *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021. s. 1-10.

Atar, M. K. ‘Nisârî’nin Manzum Nasihatnamesi’, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, cilt:10, sayı:1, Ocak 2024, 30-70.

<https://doi.org/10.20322/littera.1388779>

Aydoğdu, Y. ‘Genç Bir Osmanlı Aydını Abdülhak Hâmid Tarhan’ın Paris Tutulması: Belde yahut Divaneliklerim’. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Nisan 2018, 766-777.

<https://doi.org/10.15869/itobiad.385763>

Ayhan, S. N. ‘Türk Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Öğütlerin İncelenmesi: Kuşaklar Arası Bir Bakış’, *Türkiye Eğitim Dergisi*, cilt:7, sayı:1, Haziran 2022, 229-2

<https://doi.org/10.54979/turkegitimdergisi.1124263>

Bardakçı, R. ‘Musa Kâzım Paşa (Hayatı-Sanatı ve Külliyatı)’, Doktora Tezi, *Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2007.

- Beydilli, K. ‘Süleyman Hüsnü Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:38, İstanbul, 2010, 89-92.
- Beyhan, M. A. ‘Girit’e Dair Önemli Bir Kaynak: Mahmud Celaleddin Paşa’nın Girit İhtilali Tarihi’, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, cilt:3, sayı:22, Ekim 2011, 133-155.
- Beyhan, M. A. ‘Bir II. Abdülhamid Devri Aydını’nın Profili: Lastik Said Bey’, *Osmanlı Araştırmaları*, cilt:13, sayı:13, Haziran 1993, 166-205.
- Bilge, H. ‘Şemsettin Sami’nin Osmanlıca Kadın ve Çocuk Gazetesi: Aile’, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, cilt:1, sayı:2, Aralık 2018, 55-64.
<https://doi.org/10.29226/TR1001.2018.88>
- Bozkurt, C. ‘Millî Mücadele Karşısı Bir Devlet Adamı: Mehmet Ziver Bey ve Siyasi Faaliyetleri’, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt:39, sayı:107, Mayıs 2023, 79-104.
<https://doi.org/10.33419/aamd.1301523>
- Çatoviç, A. ‘Bosnalı Divan Şairlerinde Mahallileşme’, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, cilt: 5, sayı: 9, 2012, 160-169.
- Çınar, B. ‘Mantıkî’nin Nasihatnâme’si’, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı:35, Ekim 2014, 85-98.
<https://doi.org/10.17133/tba.81504>
- Çopur, Nalçaçıl E. ‘Nâbî’nin Ziya Paşa’nın Şiirlerine Etkisi’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt:6, sayı:7, Kasım 2017, 277-292.
- Develioğlu, F. ‘Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat’, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 2015, 1-1393.
- Donbay, A. ‘Ziya Paşa’nın “Şiir ve İnşâ” Makalesi’, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:10, Aralık 2001 181-188.
- Ebüzziya Z. ‘Ebüzziyâ Mehmed Tevfik’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:10, İstanbul, 1994, 574-578.

- Erol, S. ‘Türk Basın Tarihinde İbrahim Şinasi Efendi ve Tasvir-i Efkâr Gazetesi’, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, cilt:5, sayı:2, Ağustos 2019, 273-295.
- Emecen F, ‘Süleyman Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2010, 94-96.
- Enginün İ. ‘Abdülhâk Hamid Tarhan’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:1, İstanbul, 1988, 207-210.
- Fazlıoğlu, İ. ‘Mehmed Nâdir’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:28, Ankara, 2003, 499-500.
- Gündoğdu, M. Ali, ‘Ahmet Rasim Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi II. Cilt’, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul, 2008.
- Güler, İ. ‘Zâtî’nin Nasîhatnâme Kasidesinin İncelenmesi’, *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:2, sayı:3, Haziran 2022, 95-111.
- Gülşen, H. ‘Ahmet Rasim’in “Külliyât-ı Say ü Tahrir” Adlı Eserinde Halkçı ve Ansiklopedist Tavrı’, *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, cilt:10, sayı:2, Ekim 2024, 307-320.
- Jaradat, S. ‘Şemseddin Sami, Kamus-ı Arabî’, Doktora Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2020.
- Karaosmanoğlu, D. ‘Namık Kemal’in Türk Şiirinin Yenileşmesine Katkıları’, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, cilt: 2, sayı: 3, Aralık 2018, 322-329, <https://doi.org/10.34083/akaded.482456>
- Kaplan, M. ‘Diyarbakırlı Emîrî ve Nasihat-Nâmesi’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt:5, sayı:22, 2012, 72-84.
- Kaplan, M. ‘Manzûm Nasîhat-nâmelerde Yer Alan Konular’, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sayı:9, Aralık 2001, 133-185.
- Kaplan, M. ‘Hikmet Şairi Yûsuf Nâbî’, *Şanlıurfa Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 2012.
- Kaplan, M. ‘Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâmeler’, *Türkler Ansiklopedisi*, *Yeni Türkiye Yayınları*, cilt:11, 2002.

Karakaş, A. ‘Âşık Dursun Yeşiloğlu’nun şiirlerinde nasihat (Öğütleme)’, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:25, Aralık 2021, 519-528.

<https://doi.org/10.29000/rumelide.1032435>

Karasu, D. ‘Mahmud Nedim Paşa ve Nedimof Yakıştırması’, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, cilt:11, sayı:6, Aralık 2024, 4304-4321.

Kılıç, A. Fikret ve Gürbüz, H. ‘Recaizade Mahmur Ekrem’in Edebiyata Dair Bazı İstekleri’. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 12, sayı: 2, Aralık 2019, 223-225.

Korkmaz, F. ‘Ziya Paşa’nın Arz-I Hâl’i Üzerine Bir Değerlendirme’. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, sayı:4, Nisan 2016, 53-65.

Kurnaz C. ‘Giritli Sırrı Paşa Hayatı, Eserleri, Şiirleri’, *İlmi Araştırmalar*, cilt:2000, sayı:9, Ocak 2014, 133-160.

Kumsar, İ. Alper, ‘Mehmed Ziver’, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Eylül 2018.

Küçük, C. ‘Kâzım Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:25, Ankara, 2022, 150-152.

Kütüphanê-i Ârâm. (1320 [1904]). Cümel-i Hikemiyye-i Osmaniyye. İstanbul: Şirket-i Mürettebiye Matbaası. Babı Âli Caddesi, No:43. Dijital kopya: Atatürk Kitaplığı (İBB Kütürhane ve Müzeler Müdürlüğü) [PDF dosyası].

<https://ataturkkitapligi.ibb.istanbul>

Mengi, M. ‘Eski Türk Edebiyatı Tarihi’, *Akçağ Yayınları*, Ankara, 2017.

Nerkiz, U. ‘Ahmet Rasim’, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2020.

Nerkiz, U, ‘Ahmet Rasim’in Rumuz ve Müstear İsimleri’, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:7, Sayı:30, Temmuz 2023, 336-364.

<https://doi.org/10.52096/usbd.7.30.23>

Okay, M. O. ‘Afak’, TDV İslâm Ansiklopedisi, *TDV İslâm Araştırmaları Merkezi*, cilt:1, İstanbul, 1988, 396.

- Okday, M. ‘Muallim Naci’nin ‘Ömer’in Çocukluğu” Adlı Eserinde Kök Değerler’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt:12, sayı:66, Ekim 2019, 161-173.
- Özcan A. ve Özcan, U. ‘Mahmud Celâleddin Paşa’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:27, Ankara, 2003, 359-360.
- Özgün, E. ‘Sami Paşazade Sezai’nin ‘Sokak’ Öyküsünde Mekânın Algılanışı Üzerine Biyografik Bir Okuma’. *Söylem Filoloji Dergisi*, cilt:5, sayı:1, Haziran 2020, 78-92.
- Özel, A. ‘Giritli Sırrı Paşa’nın Mantık Anlayışı’, *Uludağ Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi*, cilt: 21, sayı:1, Ocak 2012, 49-62.
- Öztürk, A. ‘Muallim Nâci (1849-1893)’nin ‘Hülasatü’l-İhlâs” İsimli İhlâs Sûresi Tefsiri’, *İslâmî İlimler Dergisi*, cilt:7, sayı:2, Kasım 2012, 109-140.
- Öztürk, M. ‘Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğula-Ebeveynden Çocuğa-Nasihat Geleneği’, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:39, Aralık 2013, 1-12.
- Özyıldırım A. Emre, ‘Keçeci-Zade İzzet Molla’nın Mihnnet-Keşân’ı ve Tahlili’, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2002.
- Özyıldırım, A. Emre, ‘Sâbit’in Türk Edebiyatındaki Yeri Üzerine Bazı Sorular’, *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, cilt: 13, sayı:23, Haziran 2012, 1-10.
- Sâfi, İ, ‘Sami Paşazade Sezai’nin Eserlerine Yeniden Bir Bakış’. *Türk Dili*, sayı: 752, 2014, 83-93.
- Sarıdikmen, G. ‘Türk Resminde Hamasî Konulu Resimler: Şehzade Süleyman Paşa’nın Salla Rumeli’ye Geçışı’, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, cilt: 17, sayı:26, Nisan 2019, 377-419.
- <https://doi.org/10.17518/canakkalearastirmalari.585382>
- Sarıçoban, G. ‘Namık Kemal ve Hürriyet Fikri’, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 2, sayı: 2, Haziran 2019, 515-535.

Sevinç, F. ‘Nasihat-Nâme Türünde Bir Eser: Kasîde-İ Şinâsi’, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:53, Haziran 2021, 163-206.

<https://doi.org/10.21563/sutad.1052260>

Şahin, V. ‘Namık Kemal’in Mektuplarında Şiir, Tiyatro ve Gazete Üzerine Tenkitler’. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, , sayı:13, 2010, 211-232.

Sümbüllü, Y. Ziya, ‘Türk-İslam Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış’, *Türk İslam Dünyası Araştırmaları Dergisi*, cilt:2, sayı:2, Mart 2015, 1-7.

Şimşir, M. ‘Manastırlı Mehmet Rifat’ın ‘Tuhfetü’l-İslâm’ Adlı Eseri Özelinde Osmanlı’da Türkçe Siyer Çalışmaları’, *İstem*, cilt:15, sayı:30, Aralık 2017, 311-332.

Şirin, İ. ‘Sadullah Paşa’nın 19 Asır Manzumesi Bağlamında Osmanlı’da Bilginin Toplumsal Tarihine Bir Bakış’, *Sosyo!oji Dergisi*, cilt:3, sayı:15, Şubat 2007, 41-56.

Tahranlı, M. ‘Kenân Rifâi’, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2022, 254-255.

Tombul, E. ‘Mahmud Celaleddin Paşa’nın Mecmua-i Eş’ar’ı’, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, cilt:65, sayı:1, 199-225.

Tonga, N. ‘Recaizade Mahmut Ekrem’in Kitaplaşmamış Mektupları’, *Edebi Eleştiri Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Ekim 2023, 318-362.

<https://doi.org/10.31465/eeder.1350113>

Tanç, N. ‘Keçeci-zâde İzzet Molla’nın Biyografik Eseri: Devhatü’l Mehâmid fî Tercemeti’l Vâlid’. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:55, sayı: 2, Eylül 2018, 40-64.

<https://doi.org/10.30803/adusobed.438479>

Türk Dil Kurumu, *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2025).

- Uludağ, E. 'Bosnalı Sâbit'in "Derenâme"sinde Mizah', *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 2, Haziran 2024, 747-768.
- Uçman A. 'Recâizâde Mahmud Ekrem', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:34, İstanbul, 2007, 503-504.
- Pala, İ. 'Nasihât-nâme', *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, cilt:32, İstanbul, 2006, 409-4010.
- Pala, İ. 'Nasihât-nâme' *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, cilt:1 İstanbul, 2008.
- Parlaklıç Mucan, A. 'IV. Murad İçin Yazılmış Manzum Bir Nasihat-nâme: Kâdirî Hüseyin'in Miftâh-ı Cennet'i', *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı:53, Aralık 2021, 231-245.
- Yalçinkaya, A. Eylül 'Son Dönem Osmanlı Şeyhlerinden Ken'ân Rifâî: Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı', *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 11, sayı: 24, Haziran 2020, 98-128.
- Yavuz N. ve Kara A. 'Bir Fikir ve Siyaset Adamı Olarak Ebüzziya Mehmed Tefîk Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Çalışma', *Bellek/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Dergisi- Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, Aralık 2019, 45-52.
- Yavuzer, M. Şahin. 'Eleştirmenlerin Gözüyle Abdülhak Hâmit Tarhan'. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 6, sayı:1, Mayıs 2020, 223-238.
- <https://doi.org/10.31463/aicusbed.661307>
- Yekbaş, H. 'Edîb, Halîl Edîb Bey', *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Nisan 2014.
- Yılmaz, A. 'Türk Edebiyatında Nasihat', Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 2008.
- Yiğitbaş, M 'Ahmet Mithat Efendi ve Kafkas'lar', *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 5, sayı:1, Mayıs 2019, 81-92.
- Yılmaz, S. 'Şinasi'nin Düşünce Dünyası ve Mustafa Reşid Paşa'ya Yazdığı Kasidelerin Tematik Tahlili', *Gazi Türkiyat*, cilt:1, sayı:13, Eylül 2013, 157-185.

- Yıldırım, Z. Ahmet Rasim'in Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi C. III Metin-Tahlil-İndeks, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul, 2010.
- Yıldırım, Z. 'Mısır Meselesinin Çözümünde Mustafa Reşit Paşa'nın Tanzimat Fikrinin Anlaşılması', *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:10, sayı:25, Eylül 2018, 534-548.
- Yıldırım, Z. 'Mustafa Reşit Paşa ve Pozitivizmin Türk Siyasal Hayatına Giriş', Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2016.
- Yıldız, F. 'Mebâbi'l-İnşâ Cild-i Evvel', Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın, 2016.
- Zariç, M. 'Müşahadat, Dürdane Hanım ve Roman Önsözlerinde Ahmet Mithat Efendi'nin Roman Anlayışı ve Uygulamaları', *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, sayı:6, Nisan 2017, 177-200.

TOPLUMSAL KATKI

Bu çalışma, Ahmet Rasim'e ait olan Cümel-i Hikemiyye-yi Osmaniye eserinin incelenerek günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Eser günümüz Türkçesine çevrilmesiyle gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Dilimizin tarihsel gelişimini araştırmak isteyenler ve öğrenciler için bu çalışma önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Eserde geçen tüm kelimelerin sözlüğü oluşturulması ise metnin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Eserdeki yazarlar hakkında bilgi verilmiş ve buda dönemin toplumsal yapısının okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Böylece çalışmada dönemin edebi ortamının tanınmasına olanak sağlamıştır.